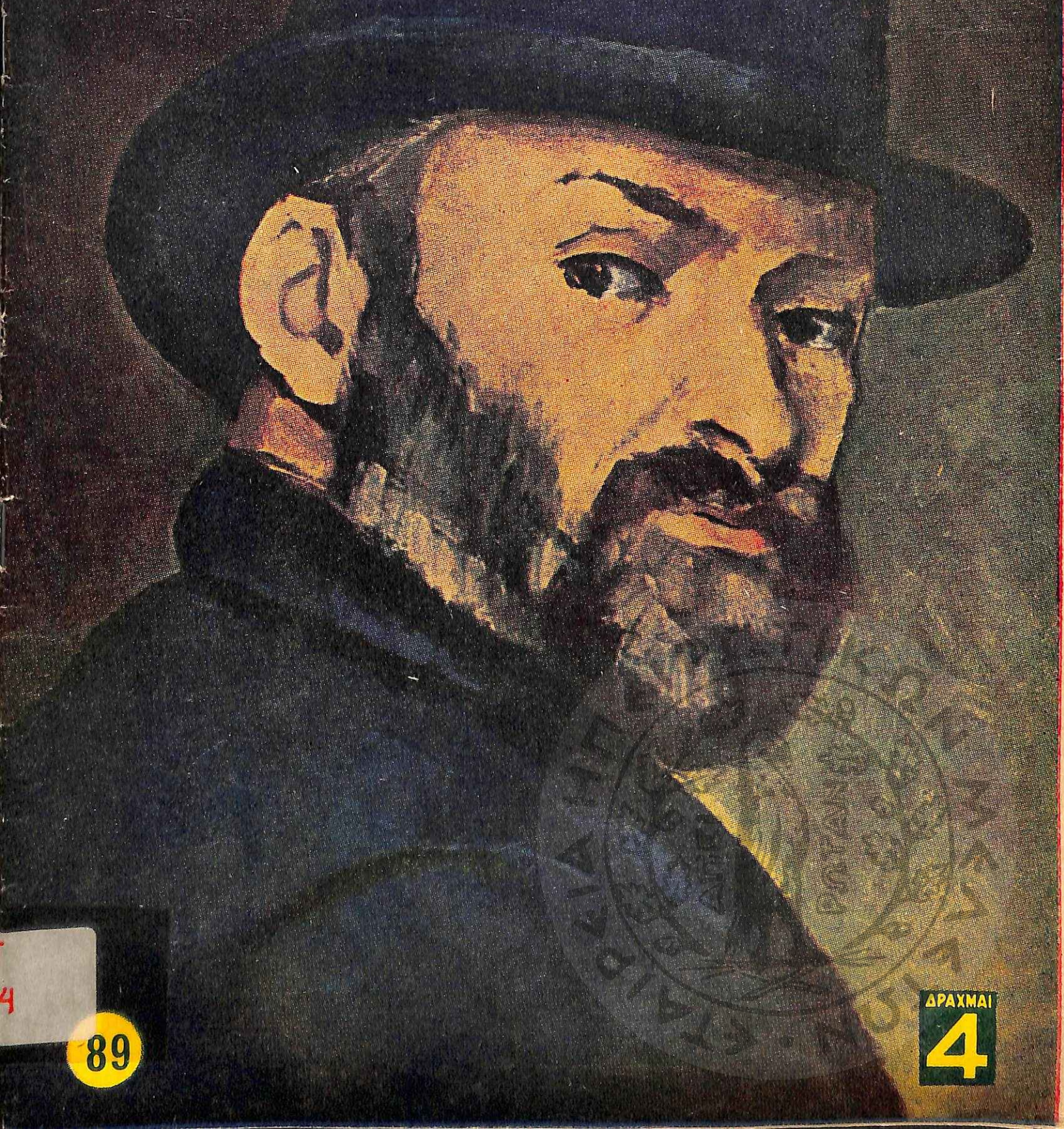

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

89

ΔΡΑΧΜΑΙ

4

Μέ το Φερίδίο

ΕΛΠΙΔΕΣ

Οι ημέρες μας είναι αρκετά παραδοξες. Οι αναγγελίες της Επιστήμης αποτελούν ένα προίμιο ευτυχίας. Και οι ανησυχίες των ανθρώπων σ' αυτές ακριβώς τις στιγμές γίνονται μεγαλύτερες. Όλα είναι έτοιμα. Τα πράγματα θα μπορούσε να τα παρομοιάσει κανείς μ' ένα στρωμένο τραπέζι. Ένα έτοιμο τραπέζι. Το τραπέζι είναι έτοιμο και περιμένει. Αλλά γιατί δε φωνάζουν τους προσκεκλημένους να πάρουν τη θέση τους; Γιατί άργουν; Τι συμβαίνει; Τα ανθρώπινα πράγματα, οι ανθρώπινοι αγώνες, έχουν φτάσει σ' ένα ευχάριστο τέλος, ή καλύτερα σ' μια εύτυχισμένη αρχή. Πρόκειται για ένα τέλος και για μια αρχή. Κι όμως ούτε το τέλος παίρνει τέλος ούτε και η αρχή αρχίζει. Οι άνθρωποι περιμένουν να κινηθούν διαφορετικά οι δείχτες του χρόνου της ιστορίας που αρχίζει από τους δείχτες του χρόνου της ιστορίας που τελειώνει.

Εδώ δεν πρόκειται για άπαθες ελπίδες. Οι αριθμοί και τα φαινόμενα όμως για πραγματικές ελπίδες κι όμως απάνω στο κρίσιμο αυτό μεταίχμιο παίζεται ένα παιχνίδι. Πρόκειται για ένα παιχνίδι ζωής και θανάτου. Ο αγώνας για την κατάκτηση υπήρξε οδυνηρός. Ο αγώνας ήταν δικός μας.

Η κατάκτηση τίνος θα είναι; Και τί δουλειά έχει ο θάνατος να ποντάρει πάνω σ' αυτή την κατάκτηση; Τον περασμένο χρόνο η καρδιά μας — η καρδιά των λαών — σφίχτηκε πολλές φορές. Ο ψυχρός πόλεμος έφτασε στο κορύφωμά του. Κι' έτυχε νάχουν πληροφρηθεί και τα παιδιά άκμας πώς σε μια άκτινα 100 χιλιομέτρων δεν θα μείνει ούτε ρουθούνι ζωής όταν θα πσεί μια υδροβόμβος. Όλα αυτά τα τελευταία χρόνια περνούν μεταξυ ελπίδας και απελπισίας. Κάτι πάει ν' ανθίσει μέσα μας, κάτι δεν προφτάνει ν' ανθίσει και πάλι μαραίνεται συνοδευόμενο παιδικό σχεδόν, γιόμωτο παράπονο, ερώτημα: «Μα γιατί!»

ΑΥΤΕΣ οι ελπίδες πήραν πάλι τ' απάνου τον τελευταίο καιρό. Η άνοδος του Κένεντυ στην εξουσία, οι αμοιβαίες δηλώσεις των δύο αντίμαχων δυνάμεων του κόσμου, άνοιξαν πολλά παράθυρα. 'Επί τέλους, είπαν οι άνθρωποι, κάτι γίνεται, έτοιμοι να χειροκροτήσουν, έτοιμοι να φωνάξουν «μπράβο!» στους πρωταγωνιστές. Ένας λόγος, μια διάθεση, φτάνουν για να φυσήσουν αίσιοδοξία, φτάνουν για να φωτίσουν το φόβο και να τον εξαφανίσουν. Αυτός ο φόβος έγινε το

πρώτο κακό, ο πρώτος εφιάλτης, πιο πρώτος κι' από την πείνα κι' από το κρύο. Όταν ο φόβος αυτός περάσει οι άνθρωποι θα βρουν τον τρόπο, θα βρουν το κουράγιο θα βρουν τα μέσα — τα μέσα είναι έτοιμα και τους παρακολουθούν — να ξεουδετερώσουν και τους άλλους εφιάλτες. Είναι σά να βασίζει κανείς στην έρημο υπό βροχή, και να τον ακολουθεί ένα καραβάνι από καμήλες, φορτωμένες με όλα τα αγαθά. Αρκεί ο δροπός να βρει ένα μέρος ν' απαγγιάσει, μια στέγη να προφυλάγεται. Διαφορετικά είναι όλα χωρίς αξία, όλα κινδυνεύουν να πάνε χαμένα, και ο ίδιος και τα αγαθά που τον παρακολουθούν.

Αυτές τις μέρες με την αλλαγή που έγινε στην Αμερικανική Δημοκρατία, παρακολουθώ ώριμους ανθρώπους που τους συναντώ στο δρόμο μου κάθε πρωί, να πηγαίνουν στη δουλειά τους. Τους βλέπω πάντοτε, την ίδια ώρα, να βγαίνουν από το ίδιο στενό με μένα, να μπαίνουν στην ίδια πλατεία, να στέκονται στα ίδια περίπτερα και να κοιτάζουν για λίγο στα ίδια περίπτερα που κρέμονται οι εφημερίδες με τους χτυπητούς τίτλους. Περαιτέρω κάποτε, ακούω τον σύντομο διάλογό τους.

— Τόλεια στο γιό μου. Πόλεμος δεν θα ξαναγίνει. Πάει πιά...

— Αυτός ο Κένεντυ φαίνεται καλός.

Λέει το όνομα Κένεντυ με ζεστή φωνή, με οικείο τόνο, σά νάναι ένας γνώριμος του που του έχει εμπιστοσύνη. Το ίδιο σε μιάν άλλη στιγμή θάχει αναφέρει ίσως το όνομα του Νεχρου ή του Κρούτσσεφ. Έχει ανάγκη να κρατιέται πάντοτε από ένα όνομα, από ένα πρόσωπο, από μια ελπίδα.

Έχει ανάγκη να ακούει κάποτε το ρήμα του Ευαγγελίου από ένα στόμα:

«Ειρήνη υμίν». Άν ήξεραν οι μεγάλοι ποιο παρηγορητικό άρωμα στάξαν στις ψυχές των απλών ανθρώπων, μιλώντας κι' αυτοί σαν άπλοι άνθρωποι που θέλουνε το καλό — πρέπει να το ξέρουν — δεν θα τους άφηναν ποτέ χωρίς καλές ειδήσεις. Ένας καλός και ειλικρινής λόγος, μοιάζει με μια ελπίδα μοιράζεται στις τέσσερις άκρες της υδρογείου. Μοιάζει μ' ένα ευαγγελικό κρίνο που προσφέρεται σ' όλη την ανθρωπότητα, αδιακρίτως γεωγραφικής θέσεως και φυλής. Σε λευκούς, κίτρινους, μαύρους, έρυθρόδερμους. Το παίρνουν όλοι τους με την ίδια ψυχή και με το ίδιο χέρι.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Ανάμεσα στους κομμούς των δέντρων που καταρριζούν στα όρημνα νερά του ποταμού, βρίσκεται και μια σανίδα.

— Τι ζητάς εδώ έδω; άπορεί ένας κομμός.

Και η σανίδα... ντροπιασμένη: Μ'ε συγχωρείτε! Έπλανήθη...

Στο δικαστήριο, ο πρόεδρος ρωτάει την κατηγορούμενη, μια νέα και ωραιότατη κοπέλλα:

— Πού βρισκόσαστε, δεσποινίς, το βράδυ της περασμένης Πέμπτης;

— Στο κρεβάτι μου, άπαντα ή κοιτάλα.

Και ο πρόεδρος, άφηρημένος, συνεχίζει: — Έχετε κανένα αυτόπτη μάρτυρα που να το βεβαιώσει αυτό;

Σε κάποιο μπάρ, γεμάτο κόσμο, μπαίνει ένας μεθυσμένος. Άφου κατεβάζει μερικά κονιάκ, στρέφεται στους θαμώνες και φωνάζει:

— Όλοι αήτο που κάθονται άριστερά, είναι ζώα. Οι άλλοι που κάθονται δεξιά, είναι κτήνη!

Ένας άπ' τους θαμώνες, δυο μέτρα ψηλός και με τετράγωνους ώμους, πλησιάζει τον μεθυμένο:

— Πρέπει να ξέρεις, κύριε, του λέει, πως εγώ δεν είμαι κτήνος!

Και ο μεθυμένος απαθέστατα:

— Τότε περάστε άριστερά!

Σε κάποιον κινηματογραφικό παραγωγό ένας νεαρός συγγραφέας διαβάζει το σενάριο του.

— Δυστυχώς, άγαπητέ μου του λέει ο παραγωγός, η υπόθεση είναι άκριβώς ίδια με την υπόθεση του «Τρίτου ανθρώπου».

— Κι' έπειτα; άπορεί ο συγγραφέας. Δεν σάς άρεσε ο «Τρίτος άνθρωπος»;

— Ήθελα να ξέρω, φώναξε έξαλλη η σύζυγος, άν όλοι οι άνδρες είναι τρελοί!

Και ο σύζυγος:

— Όχι, άγαπητή μου. Είναι και μερικοί... άγαμοί!

Δυο άπένταροι τύποι κάθονται σ' ένα μπάρ και τ'ε κοιτάνε, έπί πιστώσει έννοείται. Έπειτα από λίγη ώρα λέει στον σύντροφό του:

— Ξέρεις, σκέπτομαι ν' αγοράσω το αντίκρυνο μέγαρο...

Και ο άλλος:

— Περίμενε να καταβάσω λίγα ποτήρια ακόμη και τότε... θα σου το πουλήσω εγώ!

ΕΤΟΣ Β' ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 89

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Έκδότης — Διευθυντής
ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Διευθυντής Συντάξεως
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ

Επιμελητής "Υλης
ΝΙΚΟΣ Α. ΓΚΟΥΜΑΣ

Γραφεία — Τυπογραφεία
Πατησίων 636 τηλ. 813.180

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 4
ΑΘΗΝΑΙ

1 - 7 Φεβρουαρίου 1961

ΤΟ κύμα της μεταναστεύσεως με τις δραματικές λεπτομέρειες της οποίας τροφοδοτείται ο καθημερινός Τύπος, τείνει να προσλάβει τη μορφή Έξοδου από την Ελλάδα. Ο άνθος του τόπου, τα καλύτερα παιδιά των πόλεων και της ύπαιθρου, χτυπημένα από την ανεργία και την εξαθλίωση, εγκαταλείπουν τα πατρικά χώματα, για να αποδεχθούν την οποιαδήποτε σκληρή εργασία, που τους προσφέρεται στο έξωτερικό. Οι προηγμένες τεχνικά ευρωπαϊκές χώρες, άφου έχουν εξαντλήσει και το έσχατο όριο του εργατικού των δυναμικού, έχουν ήδη στραφεί στην Ελλάδα — που εξακολουθεί να είναι το μοναδικό παράδειγμα ευρωπαϊκής χώρας που μαστίζεται από ακοήθη ανεργία — για ν' ασκήσουν πολιτική καθαρού οικονομικού γιαννιτισμού. Και το ελληνικό κράτος παρακολουθεί άνεργάτιστο, θλιβερό και άντιφατικό, την έξοδο των Ελλήνων, δηλαδή την εαθμιαία έκρίζωση του ελληνισμού, χωρίς να άποδεικνύεται άποτελεσματικό ικανό ν' άνταποκριθεί στο στοιχειωδέστερο δικαίωμα των πολιτών του: Το δικαίωμα της εργασίας.

ΑΠΟΛΑΥΣΙΕΙ το ανθρώπινο γένος τα θαύματα της επιστήμης και όχι να δοκιμάζει τον παραλυτικό τρόμο άπό τον κίνδυνο ολοκληρωτικής του εξολοθρεύσεως — αυτό άποτελεί τη βασική, την κατεύθυντήρια πολιτική του νέου προόδου, όπως την είχε συνοψίσει

Ζητήσατε όλοι την «ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ ΧΩΡΙΣ ΤΗΛΕΣΚΟΠΙΟ» το δεύτερο βιβλίο της σειράς «Σύγχρονη έγκυκλοπαίδεια». Γραμμένο άπό ένα των διασημοτέρων γαλλων συγγραφέα έπιστημονικών έργων, τον Πιέρ Ρουώ, άποτελεί ένα περιληπτικό και εύληπτο, άλλ' άπόλυτα υπεύθυνο και έγκυρο βιβλίο, που εισάγει τον άναγνώστη στον Κόσμο της Άστρονομίας: Η έξερεύνηση του ουρανού, το φώς των άστρων, το ήλιακό σύστημα, η φυσική του ήλιου, η άνατομία των άστρων, η διαστρική ύλη, η ραδιοαστρονομία, τα άστρα μέσα στο Γαλαξία άποτελούν τα κύρια κεφάλαια ενός βιβλίου, άπαραίτητου σε κάθε σύγχρονη βιβλιοθήκη.

στο πρώτο διάγγελμα που άπήλυθε προς το Κογκρέσο. Ο «Κόσμος» που βρίσκεται, έδω και τόσο καιρό, στην πρωτοπορεία της μεγάλης αυτής σταυροφορίας, πολεμώντας με τις μικρές του δυνάμεις, σ' ένα περιορισμένο τόμα, έναντίον του σκοταδισμού και της πνευματικής παραλύσεως χαιρετίζει την ύψηλη αυτή διαβεβαίωση σαν μήνυμα έλπίδας για κάθε άνθρωπο και έγκαρδιώσεως για κάθε σταυροφορία της ειρήνης και του πολιτισμού.

ΤΑΝ οι φορολογικές δηλώσεις των Κροίσων του τόπου μας άποτελούν άντικείμενο δημοσίων σχολίων, με γενικότερο αντίκτυπο και σχολιασμό άπό την Κοινή Γνώμη, σημαίνει ότι άρισμένοι ήθικοι κανόνες — που πρέπει να ρυθμίζουν άυστηρά τις σχέσεις των πολιτών και του κράτους — ή δεν παραβιάζονται άπό τον κοσμοπολιτικό κύκλο των εκατομμυριούχων, το λιγώτερο άγνοούνται ή κατά τη νομική έκφραση «παραγράφονται». Το γνωστό ρητό, που αναφέρεται στην τιμή της γυναίκας του Καίσαρος, υποτίθεται ότι πρέπει να έχει την έφαρμογή του στους οικονομικούς Καίσαρες, που ανέβασε στο προσκήνιο της ζωής μας ένας περίεργος συνδυασμός του παγκόσμιου πλούτου.

ΤΟ ΕΞΩΤΕΛΛΟ ΜΑΣ

Η άυτοπροσωπογραφία του Σεζάν στο σημερινό μας έξωφύλλο, είναι άπό τα γνωστότερα και τα πιο χαρακτηριστικά ζωγραφικά έργα του μεγάλου ζωγράφου και ενός των άρχηγών της σχολής του Έμπρεσιονισμού, για το έργο του οποίου έγραψε σ' ένα άπο το έργο του άποστολίου Κωνσταντίνου Μουζιού «Κόσμος» ο συγγραφέας μας «Φιλότεχνος».

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΚΟΣΜΟΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕ.ΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Φρ. Τ. Σ. 26

ΗΜΕΡΟΜ. 4-5-6-9-8

ΑΡΙΘ. 45543

ΕΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ

Επικαιρότητες

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ: Έλπίδες Σελ. 2
ΕΙΔΙΚΟΥ: Η ξεχασμένη Πορτογαλία » 4
ΤΖ. ΕΡΣΕΥ: Ο άνθυποπλοίαρχος Κένεντυ » 12

Επιστήμη και Τεχνική

★ Φταίνει τα παιδιά » 9
ΖΑΝ ΡΟΣΤΑΝ: Το πείραμα της Βολανίας » 15
★ Ένας άμείλικτος έχθρός, ή Χοληστερόλη » 20
★ Το θαύμα της όράσεως » 22
★ Η ψυχιατρική χωρίς... ζουρλομανδύα » 25
Μ. ΣΙΡΕ: Η διπλωματία των ζώων » 30

Ιστορία και Τέχνη

★ Φώς στο δράμα του Μάγιερ-Λιγκ » 17
ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ: Ο «Μισάνθρωπος» του Μολιέρου » 36
Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ: Το πρώτο ζαχαροποιείο » 38

Διάφορα άρθρα

★ Η έξωτική ζούγκλα των κοραλλίων » 7
★ Η χώρα του μειδιάματος » 14
ΑΛΚΗ ΤΡΟΠΑΙΑΤΗ: Σπουδές χεριών » 43

Μυθιστόρημα και Διήγημα

ΤΖ. ΓΚΑΛΣΓΟΥΩΡΟΥ: Ο άνθρωπάκος (μονόπρακτο) » 26
ΠΙΕΡ ΛΑ ΜΥΡ: Τραγούδι άγάπης » 33

Ο λοχαγός Ένρικε Γκαλβόο, ο αρχηγός των επαναστατών που κυριεύσαν το υπερωκεανείο «Σάντα Μαρία».

Η περιπέτεια του πορτογαλικού υπερωκεανείου «Σάντα Μαρία» υπήρξε ένας αϊφνιδιασμός για την παγκόσμια κοινή γνώμη, που απασχολημένη με τα μεγάλα διεθνή προβλήματα, είχε ξεχάσει από καιρό ότι είναι αγαθός και συμπαθής λαός, ο πορτογαλικός, στενάζει τριάντα πέντε χρόνια τώρα κάτω από το βαρύ ζυγό μιας σιγνής δικτατορίας. Το καθεστώς του Σαλαζάρ έχει κατοπνίξει κάθε ελευθερία στην πορτογαλία και έχει οδηγήσει τη χώρα αυτή σε οικονομικό μαρσαμό, σε τραγική φτώχεια και σε πολιτική δουλεία. Το δράμα όμως του πορτογαλικού λαού — και του ισπανικού — δεν φαίνεται να συγκινεί τον ελεύθερο κόσμο, παραδομένον έγωϊστικά στην απόλαυση των πολιτικών του ελευθεριών και της οικονομικής ευημερίας του. «Ως ότου ξαφνικά, ένας παράτολμος επανασιάτης..

Η ΞΕΧΑΣΜΕΝΗ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Η ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΩΤΕΡΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ανάλυση του ΕΙΔΙΚΟΥ

ΔΕΝ έχει ξαναγίνει άλλη φορά. Είναι μοναδική περιπέτεια στην παγκόσμια ιστορία. Ποτέ άλλοτε επανάσταση εναντίον ενός καθεστώτος δεν άρχισε επάνω σ' ένα εμπορικό πλοίο, που οι επιβάτες του ήταν, μάλιστα, ένα μωσαϊκό από διάφορες χώρες. Ο λοχαγός Γκαλβόο μπορεί να διεκδικεί ότι η πρωτοτυπία του ήταν απόλυτη: δε μιμήθηκε κανένα και είναι αμφίβολο αν θα έχει στο μέλλον μιμητή. Η πράξη του, έχει το προνόμιο της μοναδικότητας. Και γι' αυτό προκάλεσε τόσο ζωηρό το παγκόσμιο ενδιαφέρον.

Στην αρχή όλοι νόμισαν πως επρόκειτο για πειρατεία — και το πρώτο κρούσμα στην Καραϊβική, έπειτα από την πολυτάραχη εποχή των κουρσάρων, Γρήγορα, όμως, διαπιστώθηκε ότι οι δήμεν πειρατές ήταν επαναστάτες, που είχαν κυριεύσει ένα καράβι της πατρίδας τους για να μπορούν να βρίσκονται σε «έθνικό έδαφος» και να διεκδικήσουν νομική υπόσταση. Στόχος τους ήταν το καθεστώς του Σαλαζάρ — το παλαιότερο δικτατορικό καθεστώς της Ευρώπης.

Με το άπειρο μένος εγχείρημά τους, ο λοχαγός Γκαλβόο και οι 70 περίπου Πορτογάλοι φίλοι του, θύμισαν στον κόσμο κάτι που δυστυχώς το έχει ξεχάσει: ότι στη Δυτική Ευρώπη υπάρχει ένας λαός που στενάζει τριάντα πέντε

χρόνια τώρα κάτω από την τυραννία ενός αμείλικτου δικτάτορος, του Σαλαζάρ — και ότι ένας άλλος λαός, γείτονας του πρώτου, είναι κι αυτός, είκοσι χρόνια τώρα, υπόδουλος σ' ένα φασίστα στρατοκράτη, τον Φράνκο.

Δυό υπόδουλοι λαοί

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ, η Ιβηρική Χερσόνησος — η Πορτογαλία και η Ισπανία — είναι το μελανό σημείο της Δυτικής Ευρώπης. Δυό λαοί με ένδοξη ιστορία, με περήφανες εθνικές παραδόσεις — που ο ένας, ο Πορτογαλικός, είχε ανοίξει το δρόμο των μεγάλων εξερευνησεων με τους ατρόμητους θαλασσοπόρους του κ' ο άλλος, ο Ισπανικός, είχε διεκδικήσει κάποτε την κοσμοκρατορία και είχε καταπλήξει τον κόσμο με δύο έποποιες, την αντίστασή του στο Ναπολέοντα και τον ήρωικό αγώνα του στον εμφύλιο πόλεμο του 1936 — 39 — έχουν εγκαταλειφθεί από τον ελεύθερο κόσμο στην τραγική μοίρα τους. Ο Σαλαζάρ έχει επιβάλει τη δικτατορία του με τη βοήθεια της «Αγγλίας, που ήθελε να έχει ένα έμπιστό της πράκτορα στην Πορτογαλία, την «αρχαιότερη» σύμμαχό της. Και ο Φράνκο, ο αιμοσταγής Φράνκο, είχε συντρίψει τελικά την αντίσταση του δημοκρατικού ισπανικού λαού με τη βο-

Ο δικτάτορας της Πορτογαλίας δρ. Σαλαζάρ.

ήθεια των Μαρκινών μισοφόρων του, της αεροπορίας του Χίτλερ και των θωρακισμένων σχηματισμών του Μουσολίνι σε μια θλιβερή εποχή που η «Αγγλία του Τσάμπερλαιν, κι η Γαλλία του Μπων εν έτρεμαν μπροστά στους δύο μεγάλους έγκληματιες.

Η άπειρο μένος τώρα επαναστατική πράξη του λοχαγού Γκαλβόο και — α-

κόμα περισσότερο — η θαλασσινή περιπέτεια του υπερωκεανείου «Σάντα Μαρία», ξανάφεραν τη γενική προσοχή στην Πορτογαλία και κατά φυσική προέκταση, στην Ισπανία. Στο πρώτο του ραδιογραφικό μήνυμα από το «Σάντα Μαρία», ο λοχαγός Γκαλβόο κήρυξε την επανάσταση κατά του Σαλαζάρ, άναγνώρισε άρχηγό του πορτογαλικού Κράτους τον εξόριστο στη Βραζιλία στρατηγό Ντελγκάντο, ζήτησε από όλα τα κράτη να του αναγνωρίσουν το δικαίωμα του έμπολέμου και απέκλυσε ότι εκτελεί διαταγές της «Επιτροπής Εθνικής Απελευθερώσεως, που αρχίζει τον αγώνα για την απαλλαγή του πορτογαλικού λαού από τη μακροχρόνια δικτατορία. Το μήνυμά του αυτό διέλυσε την αρχική έντυψη ότι το πραξικόπημα στο «Σάντα Μαρία» ήταν πειρατική πράξη, που θα επέτρεπε στα πολεμικά όποιασδήποτε χώρας να επέμβουν και να συλλάβουν ή να εξοντώσουν τους πειρατές. Ήταν επαναστατικό πραξικόπημα, που ενδιέφερε μόνο τον πορτογαλικό λαό. Και η καταδίκη του «Σάντα Μαρία» από αμερικανικά και αγγλικά πολεμικά και αεροπλάνα σταμάτησε. Ο Γκαλβόο και οι φίλοι του είχαν να κάνουν πλέον μόνο με το στόλο του Σαλαζάρ — αν θα υπάκουε ως το τέλος στις διαταγές του.

Ο Ένρικε Γκαλβόο

ΠΟΙΟΣ, όμως, είναι ο λοχαγός Γκαλβόο και ποιός είναι ο στρατηγός Ντελγκάντο, που θέλουν ν' ανατρέψουν τη δικτατορία του Σαλαζάρ; Ο Ένρικε Γκαλβόο, 66 χρόνων σήμερα, είναι μια πολύμορφη προσωπικότητα. Στρατιωτικός, ανώτερος διοικητικός υπάλληλος, πολυτεχνικός, δημοσιογράφος, θεατρικός συγγραφέας, κυνηγός αγρίων θηρίων, θα μπορούσε να ήταν ήρωας του πιο καταπληκτικού μυθιστορήματος περιπετειών. Η σταδιοδρομία του άρχισε πριν από 40 χρόνια, όταν, νεαρός αξιωματικός τότε, είχε προσχωρήσει στην ομάδα των συναδελφών του, που λίγα χρόνια αργότερα, στις 28 Μαΐου 1926, κατέλυσαν το δημοκρατικό καθεστώς και το αντικατέστησαν με στρατιωτική δικτατορία. Το 1928 ανέλκει ακόμα σ' εκείνους που καλούν στην εξουσία τον καθηγητή Σαλαζάρ — το σημερινό δικτάτορα. Ο Σαλαζάρ τον διορίζει αργότερα διοικητή της επαρχίας Χούλλα, στην πορτογαλική αποικία Αγκόλα — μιά από τις ελάχιστες αποικίες στην Αφρική που δεν απέκτησαν ακόμα την ανεξαρτησία τους, αλλά βρίσκονται σε κατάσταση μεσαιωνικής δουλείας. Εκεί ο Γκαλβόο περνά τον καιρό του κυνηγώντας αγρία θηρία, αλλά και αρχίζει να βλέπει σιγά - σιγά την τραγωδία της αποικιοκρατίας. Τα χρόνια αυτά στην Αγκόλα τον μεταμορφώνουν. Αγανακτεί για τον τρόπο που διοικείται η αποικία, για την απάνθρωπη εκμετάλλευση των ιθαγενών από τους Πορτογάλους, για την καταδεινάσει του. Υποβάλλει εκθέσεις που καταγγέλλουν τα έκτροπα και, φυσικά, πέφτει στη δυσμένεια του Σαλαζάρ. Παύεται και γυρίζει στην Πορτογαλία. Ανακατεύεται στην πολιτική μετά τον πόλεμο και το 1951 εγκαταλείπει οριστικά τον Σαλαζάρ — από τον οποίο ως τότε περρίμενε μιά βελτίωση — και ιδρύει την

«Στρατιωτικοπολιτική Οργάνωση» για να καταπολεμήσει το καθεστώς. Συλλαμβάνεται και το 1953 καταδικάζεται σε τριετή φυλάκιση. Στο κελί του γράφει προκηρύξεις, που κατορθώνει να τις βγάλει κρυφά και η συνέπεια είναι νέα δίκη και νέα καταδίκη σε 12 χρόνια φυλάκιση. Γράφει τότε θεατρικά έργα και μυθιστορήματα στο κελί του και αποπειράται κατ' επανάληψη ν' αποδράσει. Σε μιά απόπειρά του σκοτώνει με μιά καρέκλα το δεσμοφύλακά του. Τελικά, ωστόσο, δραπετεύει, τον Ιανουάριο του 1959, από το νοσοκομείο της φυλάκισης όπου νοσηλευόταν, καταφεύγει στην πρεσβεία της Αργεντινής στη Λισαβόνα και ζητά πολιτικό άσυλο. Στις 12 Μαΐου 1959 τέλος φεύγει με αεροπλάνο και φτάνει στο Μπουένος Άϊρες. Από εκεί — απ' όλες σχεδόν τις χώρες της Λατινικής Αμερικής που τις περιδεύει — συνεχίζει την προπαγάνδα του εναντίον της δικτατορίας του Σαλαζάρ. Κατορθώνει, μάλιστα, να τυπώσει στην Πορτογαλία και να μοιράσει σε χιλιάδες αντίτυπα ένα αντιδικτατορικό λίβελλο. Και τώρα με το πραξικόπημα της «Σάντα Μαρία» κηρύσσει την επανάσταση κατά του Σαλαζάρ.

Ο στρατηγός Ντελγκάντο

ΚΑΙ ο στρατηγός Ντελγκάντο υπήρξε στην αρχή υποστηρικτής και συνεργάτης του Σαλαζάρ. Διετέλεσε υπουργός του δικτάτορα και ένα από τα στηρίγματα του καθεστώτος, αλλά τελικά αρθίασε όταν πείσθηκε ότι πίσω από την επαναστατική καλοκαγασία του Σαλαζάρ υπήρχε υποκρισία και στυγνή φιλαρχία και ότι τα έργα δεν είχαν καμμία σχέση με τα λόγια. Και εγκατέλειψε το καθεστώς. Ο Σαλαζάρ δεν τόλμησε να τον θίξει, γιατί ο στρατηγός Ντελγκάντο ήταν ισχυρός στο στρατό. Του είχε περιορίσει, όμως, τις κινήσεις και την πολιτική δράση του.

Όταν το 1958 έγιναν προεδρικές εκλογές — γιατί θεωρητικά η Πορτογαλία είναι δημοκρατία, έχει μάλιστα και κοινοβούλιο, που τα μέλη του είναι πάντοτε, χωρίς σε νόθευ εκλογές που γίνεται με αφάνταστη τρομοκρατία, άνθρωποι του Σαλαζάρ — ο Ουμπέρτο Ντελγκάντο ήταν ο υποψήφιος της αντιπολίτευσεως. Η εκλογή του ήταν βέβαιη και, για πρώτη φορά από 30 χρόνια, ο πορτογαλικός λαός τόλμησε να έπενεψημείσει ένα αντίπαλο του Σαλαζάρ. Όπως ήταν φυσικό, κινήθηκε αποφασιστικά ο κρατικός μηχανισμός και εξαπέλυσε αλύπητη τρομοκρατία. Ωστόσο ο Ντελγκάντο πήρε περισσότερους ψήφους από το ναυαρχο Τόμας, τον υποψήφιο του Σαλαζάρ. Αλλά τα αποτελέσματα αλλοιώθηκαν και αναγνωρίστηκαν επίσημα μόνο 250.000 ψήφοι υπέρ του Ντελγκάντο.

Ο τελευταίος κατήγγειλε τη νοθεία και, απειλούμενος να συλληφθεί, κατέφυγε στην πρεσβεία της Βραζιλίας και ζήτησε πολιτικό άσυλο. Η βραζιλιανή κυβέρνηση ανέλαβε την προστασία του κι έπέτυχε να του επιτραπεί η αναχώρηση από την Πορτογαλία στα μέσα του 1959.

Από τότε ο Ντελγκάντο, που οι αντίπαλοι του Σαλαζάρ τον θεωρούν νόμιμο πρόεδρο της Πορτογαλίας — όπως τον αναγνωρίζει και ο Γκαλβόο — συνεχίζει αδιάκοπο αγώνα κατά της δι-

Ο στρατηγός Ουμπέρτο Ντελγκάντο, ο αντίπαλος της δικτατορίας του Σαλαζάρ.

κτατορίας. Σε συνεντεύξεις και άρθρα του καταγγέλλει συνεχώς την τυραννία «Η κατάσταση στην Πορτογαλία — γράφει — μπορεί να περιγραφεί με τρεις φράσεις: δεν υπάρχει ελευθερία, δεν υπάρχει ήθικη, δεν υπάρχει ψαμύ. Καταγγέλλει τη λογοκρισία, τις διώξεις των αντιπάλων του καθεστώτος, την απαγόρευση της πολιτικής δραστηριότητας των αντιπολιτευομένων κομμάτων και γράφει: «Είναι πασίγνωστο στην Πορτογαλία πόσο δύσκολο είναι να σταδιοδρομήσει ένας άνθρωπος αν η κυβέρνηση τον θεωρεί ύποπτο. Ένας γιατρός που επικρίνει το καθεστώς, δεν μπορεί να εργασθεί σε νοσοκομείο και κανένας δεν μπορεί να είναι δημόσιος υπάλληλος αν δεν έχει πιστοποιητικό κοινωνικών φρονημάτων. Η διαφορά είναι φοβερά διαδεδομένη στους ανθρώπους του καθεστώτος που έχουν πλουτίσει όλοι παράνομα. Το βιοτικό επίπεδο του λαού είναι τραγικό: κατά μέσον όρο η δαίτα του Πορτογάλου είναι ένα ποτήρι γάλα την ημέρα, ένα μικρό κομμάτι κρέας την εβδομάδα, τρία αυγά το μήνα και ένα κοτόπουλο το χρόνο. Τα 58 χιλιοστά του πληθυσμού πεθαίνουν από φυματίωση».

Το επαναστατικό πνεύμα

Η ΕΙΚΟΝΑ αυτή που δίνει ο στρατηγός Ντελγκάντο είναι πραγματική και επιβεβαιώνεται από τους ξένους δημοσιογράφους που επισκέπτονται την Πορτογαλία. Η κατάσταση είναι, εξ άλλου, αφάνταστα τραγική στις πορτογαλικές αποικίες της Αφρικής, την Αγκόλα, τη Μοζαμβίκη, τη Γουινέα, όπου οι Πορτογάλοι έχουν υστιαστικά δικαιώματα ζωής και θανάτου επάνω στον ιθαγενή πληθυσμό. Πολλοί Πορτογάλοι, αντίθετοι του καθεστώτος, κατόρθωσαν

νά διαφύγουν στο εξωτερικό, όπου και ίδρυσαν την «Επιτροπή Έθνικής Απελευθέρωσης» με πρόεδρο το στρατηγό Ντελγκάντο. Αυτή οργάνωσε το πραξικόπημα του «Σάντα Μαρία». Αφού η επανάσταση δεν μπόρεσε να γίνει στην Πορτογαλία, θα γινόταν σ' ένα πορτογαλικό πλοίο, που είναι κι' αυτό πορτογαλικό έθνικό έδαφος σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο. Η «Σάντα Μαρία» θα ήταν η επαναστατική έστία κι' απ' αυτή θα άρχιζε το ξεσκήμα κατά του Σαλαζάρ. Η ιδέα ήταν, πραγματικά, πρωτότυπη και η πραγματοποίησή της, χάρι στην αποφασιστικότητα του Γκαλβάρδο και των φίλων του, υπήρξε ασφαλώς μια από τις καταπληκτικότερες περιπέτειες που αναφέρονται στην παγκόσμια ιστορία — μια περιπέτεια που συγκίνησε την παγκόσμια κοινή γνώμη και της θύμισε ότι ένας υπόδουλος λαός περιμένει την απελευθέρωσή του.

Στις πορτογαλικές άποψεις έχει άρχισι να φυσά ο άνεμος που έχει σαρώσει την άποικιοκρατία από το μεγαλύτερο μέρος της Αφρικής και οι πρόσφατες μικροταραχές στη Γουινέα είναι ενδεικτικές. Στην Αγκόλα ο Γκαλβάρδο έχει πιστούς φίλους και ο πληθυσμός δεν έχει ξεχάσει τους αγώνες του κατά της διαφθοράς του πορτογαλικού άποικιακού καθεστώτος. Στην ίδια την Πορτογαλία είναι γνωστόν ότι υπάρχουν ήδη μυστικοί επαναστατικοί πυρήνες που περιμένουν ένα σύνθημα. Ακόμα και στο στρατό — που είναι μαζί με την αστυνομία, όπως σε κάθε δικτατορία, το στήριγμα του Σαλαζάρ — οι νέοι αξιωματικοί νοιώθουν ντροπή για την κατάσταση και το κίνημά τους — που απέτυχε — στις 12 Μαρτίου 1959 μαρτυρεί ότι δεν είναι πιστοί στο καθεστώς. Και οι φοιτητές έχουν επηρεασθεί από τη στάση της Κίνας, που έχυσαν το αίμα τους αγωνιζόμενοι για δημοκρατική ελευθερία. Όλα αυτά δεν είναι αίσιοι οίονοι για τη δικτατορία του Σαλαζάρ.

Και στην Ισπανία

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ του «Σάντα Μαρία» είχε άπληξη και στην Ισπανία, όπου το καθεστώς του Φράνκο περνά δύσκολες στιγμές. Η Καθολική Εκκλησία, που ήταν το ηθικό στήριγμά του, έχει στραφεί τους τελευταίους μήνες εναντίον του. Η «Φόλαγγα» — το πολιτικό στήριγμά του — έχει διασπασθεί. Οι μοναρχικοί, που το ανέχονταν με ευμένεια, δυσφορούν τώρα γιατί αναβάλλονταν διαρκώς η παλινόρθωση της μοναρχίας. Η εργατική τάξη βρίσκεται σ' αναβρασμό. Χωριστικές τάσεις εκδηλώνονται και πάλι στην Καταλονία και στη χώρα των Βάσκων. Ανταρτικές ομάδες δρουν στα βουνά. Ο στρατός — το δυναμικό στήριγμα του καθεστώτος — δεν δείχνει πλέον απόλυτη νομιμοφροσύνη στο Φράνκο. Οι διανοούμενοι άψηφουν την τυραννία και με μια διακήρυξη τους, που την υπογράφουν τα γνωστότερα ονόματα της πνευματικής Ισπανίας ζητούν την κατάργηση της λογοκρισίας. Και οι φοιτητές κατεβαίνουν κάθε τόσο σε άπεργιακές διαδηλώσεις στη Μαδρίτη, στη Βαρκελώνη, στη Σαραγόσσα. Η φτώχεια, η οικονομική δυσπραγία, οι έλλειψεις έ-

χουν φέρει το λαό σε άπογνώση και οι πολυδάπανες παράτες του Φράνκο προκαλούν την αγανάκτηση και την όργη. Η «Σάντα Μαρία» είναι ένα σύμβολο και για την Ισπανία. Η Ιβηρική, άλλωστε, είναι έναία και τα δύο δικτατορικά καθεστώτα της είναι σύμμαχα κι' αλληλένδετα. Η πτώση του ενός είναι άναπόφευκτο να παρασύρει και το άλλο.

Τα τελευταία ίχνη φασισμού στη δημοκρατική εποχή μας διατηρούνται ακόμα στις δύο αυτές χώρες, που έχουν ξεχασθεί στην τύχη τους από τους ελευθερούς λαούς και που είναι μια επιβίωση του μεσαίωνα στον είκοστο αιώνα. Το ναυτικό δράμα της «Σάντα Μαρία» είναι ίσως η προειδοποιητική δόνηση ενός σεισμού που θα συγκλονίσει την Ιβηρική. Τριάντα πέντε χρόνια δικτατορίας στην Πορτογαλία και είκοσι δύο στην Ισπανία είναι ένας εφιάλης που κρατά πάρα πολύ. Όταν οι Νοτιοκορεάτες, οι Τούρκοι, οι Κουδανοί, οι Α-

Οι δύο δικτάτορες της Ιβηρικής σε μια τελευταία συνάντησή τους: ο Φράγκο και ο Σαλαζάρ (δεξιά), οι όποιοι καταδυναστεύουν τους λαούς της Ισπανίας και της Πορτογαλίας.

ραβες της Μέσης Ανατολής αποτινάζουν τα τυραννικά καθεστώτα τους, είναι ντροπή για τον ελεύθερο κόσμο να μένουν υπόδουλοι δυο λαοί με ένδοξη ιστορία και με μακραίωνα πολιτισμό. Γι' αυτό σήμερα όλες οι συμπάθειες στρέφονται προς τους παράτολμους επαναστάτες της «Σάντα Μαρία» που είναι πρόθυμοι να θυσιάσουν για την ελευθερία του λαού τους. Ο Γκαλβάρδο θυμίζει στους ελεύθερους ανθρώπους ότι υπάρχει ένας υπόδουλος λαός που αξίζει καλύτερη τύχη. Όποια κι' αν είναι η τελική έκβαση του άπεγνωσμένου επιχειρηματός του, η ιστορία θα μιλήσει γι' αυτό αύριο με έκτιμηση και σεβασμό. Οι ώραιες πράξεις ήταν πάντοτε οι λαμπρότερες σελίδες του βιβλίου της ιστορίας.

ΕΙΔΙΚΟΣ

Η Γη δ' αποκτήσει μια «μεταλλική κόμη»

ΤΑ σχέδια για τη χρησιμοποίηση τεχνητών δορυφόρων ως τηλεπικοινωνιακών σταθμών άναμεταδόσεως, είναι κιόλας «ξεπερασμένα» προτού καν τεθούν σ' εφαρμογή!

Μια ομάδα νεαρών Αμερικανών επιστημόνων πρότεινε, την περασμένη εβδομάδα, να κατασκευασθεί ένα δίκτυο εξαιρετικά λεπτών μεταλλικών συρμάτων γύρω από τη Γη, πάνω στα όποια τα ηλεκτρομαγνητικά κύματα θ' ανακλώνται, όπως θα συνέβαινε και με τους τεχνητούς δορυφόρους.

Το πλεονέκτημα αυτού του σχεδίου, που βαπτίσθηκε «σχέδιο Βελόνη», είναι ότι άρκει ένας και μόνος τεχνητός δορυφόρος για να ξετυλίξει γύρω από τη Γη, πάνω από την ατμόσφαιρα, τα μεταλλικά σύρματα που θα είναι τρεις φορές λεπτότερα από μίαν ανθρώπινη τρίχα, και θ' αποτελέσουν στο σύνολό τους μια ζώνη πλάτους όχτώ χιλιομέτρων και πάχους 32 χιλιομέτρων. Το κόστος κατασκευής και εκτοξέσεως ενός τεχνητού δορυφόρου είναι σήμερα τόσο ύψηλο, ώστε το «σχέδιο Βελόνη» θα είναι πάντως οικονομικότερο από ένα δίκτυο τεχνητών δορυφόρων.

Γι' αυτό και το σχέδιο, άρχικά, έτυχε της γενικής έπιδοκιμασίας, με τη μοναδική εξαίρεση των αστρονόμων που μόλις άκουσαν πως η Γη θ' αποκτήσει... μεταλλικά μαλλιά, άρχισαν να τραβάνε τα μαλλιά τους. Γιατί ο μεταλλικός αυτός ιστός που θ' άπλωθεί πάνω από την ατμόσφαιρα, θα σημάνει ίσως το θάνατο της ραδιοαστρονομίας. Το δίκτυο, που θ' άνακλά τα ηλεκτρομαγνητικά κύματα προς το έσωτερικό της Γης, δεν άποκλείεται ν' άνακλά και τα ηλεκτρομαγνητικά κύματα που εκπέμπονται από τ' άστέρια. Υπό τις συνθήκες αυτές τα κύματα δε θα έφταναν πιά ως την επιφάνεια της Γης και τα ραδιοτηλεσκόπια, η πολύτιμη αυτή κατάσταση της σύγχρονης αστρονομίας, θ' άχρηστευόντουσαν.

Παρ' όλα αυτά, η άμερικανική αεροπορία έχει σκοπό να έγκαταστήσει εντός του 1961, ένα τέτοιο δίκτυο, αλλά πολύ άραιό, πράγμα που δε θα βλάψει τις ραδιοαστρονομικές μελέτες. Έξ άλλου, η παράρρηση αυτή κόμη της Γης θ' αυτοκαταστραφεί σε λίγους μήνες.

Σε κάποιο κατάστημα ύπηρχε η επιγραφή! «Ήδη Νεωτερισμού».

Ένας γνωστός του καταστηματούχου, του έλεπε:

— Μά δεν είδε κανείς το χονδροειδές ορθογραφικό λάθος που υπάρχει στην επιγραφή;

— Πολλοί το είδαν, άπάντησε ο καταστηματούχος. Μπήκαν μέσα για να μάς το πουν και... κάτι άγόρασαν.

★

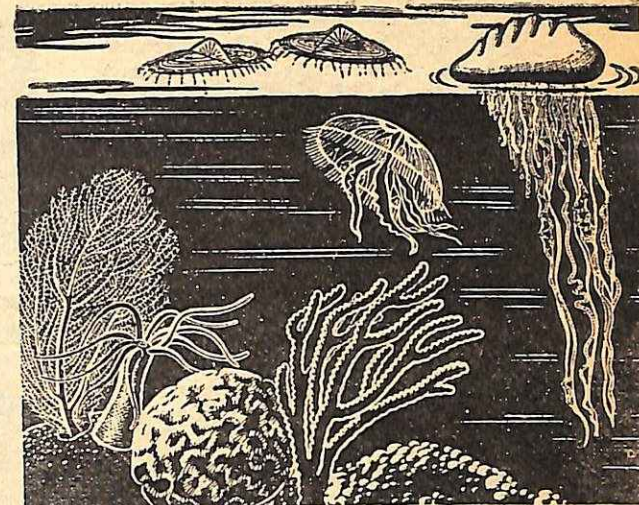
— Γιατί θέλεις να χωρίσεις τη γυναίκα σου;

— Για άσυνφωνία χαρακτήρων.

— Μπα! Καί σε τί δεν συμφωνείτε;

— Νά... εκείνη δεν θέλει να χωρίσει σ' ουμε!

Σε διάστημα χιλιάδων χρόνων τα κοράλλια συσσωρεύονται και σχηματίζουν τεράστιους ύφάλους, ξέρες και ολόκληρα νησιά... Έτσι σχηματίσθηκε και η ζούγκλα των κοραλλίων, το τεράστιο φράγμα, που έκτείνεται σε μήκος έκατοντάδων χιλιομέτρων έξω από τις άκτες της Αυστραλίας. Είναι ένας ολόκληρος έξωτικός κόσμος, που κρύβει στα βάθη του τις πιο παρξενες κι' επικίνδυνες μορφές..

Η έξωτική ζούγκλα των κοραλλίων

Ένας κοραλλιογενής ύφαλος μήκους έκατοντάδων χιλιομ. έξω από τις άκτες της Αυστραλίας

ΜΙΑ ύποβρύχια χαμηλή όροσειρά, μια ένάλια χώρα των θαυμάτων, μια φαντασμαγορική ζούγκλα όπου ο θάνατος καραδοκεί πίσω από κάθε πολύχρωμο πετραδάκι, αυτός είναι ο θρυλικός Μεγάλος Ύφαλος της Αυστραλίας, ένα τιτάνειο φράγμα από κοράλλια που έκτείνεται σε μια τεθλασμένη γραμμή 1250 μιλίων κατά μήκος των βορειοανατολικών άκτων της ήπειρου. Η συνολική του επιφάνεια καλύπτει μίαν έκταση τρεις φορές μεγαλύτερη από την Ελλάδα. Άνάμεσα στο φράγμα των κοραλλίων και τις ήπειρωτικές άκτες απλώνεται ένα άπέραντο τέναγος σπαρμένο με άνοιχθιμα νησάκια φορτωμένα με φοινικόδεντρα, πράσινους παπαγάλους και έξωτικά λουλούδια με βαρείες άναθυμιάσεις.

Αυτή η στενή λωρίδα της θάλασσας άνάμεσα στο φράγμα των κοραλλίων και την άκτή είναι ο εφιάλης των πλοηγών — η μακρύτερη γραμμή πλοήγησης του κόσμου — γιατί κανένα πλεούμενο, έκτος από τα μονόξυλα των ίθαγενών, δε θα τολμούσε να κινηθί μοναχό του σ' αυτή την τρομερή θάλασσα που σαρώνεται από τους κυκλώνες και τις παλίρροιες, όπου ακόμα και τα τοπωνύμια έχουν κάτι το δυσόιωνο: Άκρωτήριο του Κλυδωνισμού, Άκτή της Κακής Μοίρας, Στενό του Διαδόλου, Νησί του Καταποντισμού... Η κορφή του φράγματος των κοραλλίων μόλις καλύπτεται από την επιφάνεια της θάλασσας. Ένα στεφάνι άφρου σχηματίζεται στο σημείο που τα κύματα λύνουν την κορφή του που ύψώνεται κάθετα πάνω από μίαν άβυσσο βάθους ενός χιλιομέτρου. Και όλος ο πελώριος ύφαλος είναι κάτι το ζωντανό, σκεπασμένος από τα έκατομμύρια των άνθοζώων που όνομάζουμε κοράλλια.

Α ΠΕΡΑΝΤΑ δάση από κοράλλια με ρόδινα, πορφυρά, πορτοκαλόχρωμα και μαύρα κλαδιά καλύπτουν

τις ύποβρύχιες χαράδρες που σφύζουν από τις πιο παράξενες μορφές θαλασσίων οργανισμών. Η ζωή των κοραλλίων είναι πολύπλοκη. Τα κοράλλια είναι ζώα που ζουν σε ομάδες, αλλά έχει στη ράχη του δεκατρία άγκάθια μυτερά σά βελόνες και από κάθε άγκάθι εκκρίνεται ένα δηλητήριο σχεδόν έξ ίσου θανάσιμο με της κόμπρας. Όποιος πατήσει ξυπόλητος πάνω σ' αυτά τ' άγκάθια θα πεθάνει έπειτα από μερικές ημέρες φρικτής άγωνίας. Μερικά θύματα του πετρόψαρου γλυτώνουν από το θάνατο, αλλά παραφρονούν από τους άφόρητους πόνους.

Φυσιολόγες συγκεντρώνονται απ' όλες τις γωνίες του κόσμου για να έξερευνήσουν τους κοραλλιογενείς ύφάλους και τις χλιαρές λιμνοθάλασσες. Ξέρουν ότι το φράγμα των κοραλλίων και οι παράξενες μορφές ζωής που βρίσκονται γύρω του δεν έχουν ακόμα έντελώς έξερευνηθεί και δεν άποκλείεται ν' ανακαλυφθούν καινούργια ζώα και φυτά της θάλασσας. Άλλά ξέρουν επίσης πως η φαντασμαγορία του βυθού κρύβει τρομακτικούς κινδύνους. Μέσα σ' αυτή τη ζούγκλα των κοραλλίων οι ίθαγενείς ψαράδες μαργαριταφίων που βουτάνε κάθε μέρα ξέρουν ότι δεν έχουν πιθανότητα να ζήσουν περισσότερο από δυο χρόνια: Τα δόντια ενός καρχαρία ή το δηλητήριο ενός ψαριού θέτουν συνήθως τέρμα στην επικίνδυνη σταδιοδρομία τους..

Το πετρόψαρο των κοραλλίων νήσων όπου ο θάνατος καραδοκεί πίσω από κάθε που ζουν στη θάλασσα. Το κορμί του, τραχύ και άνωμαλο, μοιάζει μ' ένα κλαδί νεκρού κοραλλιού όταν παραινέται ακίνητο και σχεδόν άδραστο στην άμμο του βυθού. Το μήκος του δεν ξεπερνάει συνήθως τα τριάντα εκατοστά, αλλά έχει στη ράχη του δεκατρία άγκάθια μυτερά σά βελόνες και από κάθε άγκάθι εκκρίνεται ένα δηλητήριο σχεδόν έξ ίσου θανάσιμο με της κόμπρας. Όποιος πατήσει ξυπόλητος πάνω σ' αυτά τ' άγκάθια θα πεθάνει έπειτα από μερικές ημέρες φρικτής άγωνίας. Μερικά θύματα του πετρόψαρου γλυτώνουν από το θάνατο, αλλά παραφρονούν από τους άφόρητους πόνους.

Τα μαλακόστρακα της ζούγκλας των κοραλλίων είναι πολύχρωμα και φανταχτερά κι' έχουν μεγάλη άξία για τους συλλέκτες όστράκων.

Στη ζούγκλα των κοραλλίων καρδου-
κούν πάνω από εκατό είδη καρχαριών
από τα οποία τα όχτω τουλάχιστον
θεωρούνται επικίνδυνα για τον άνθρωπο.

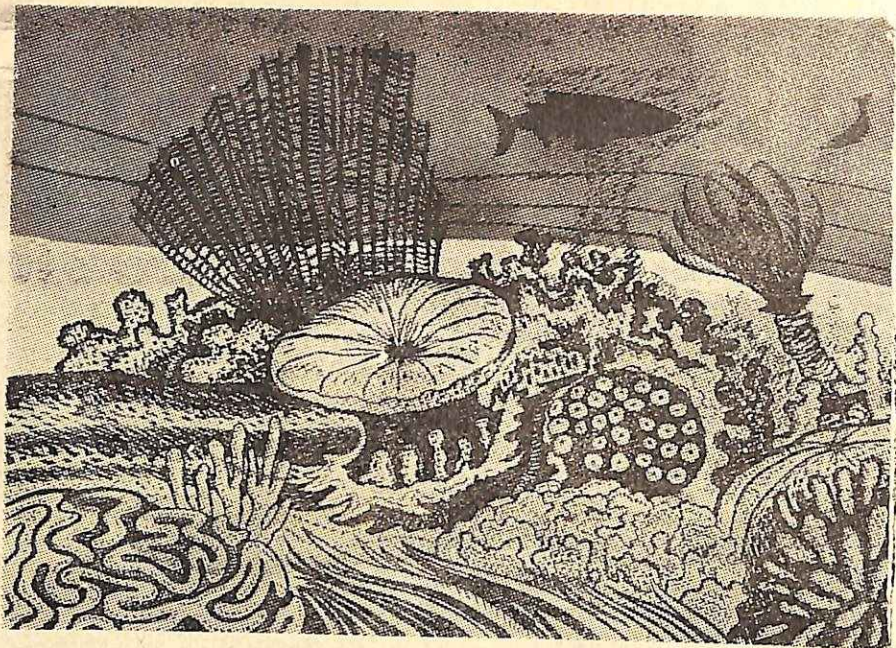
Υπάρχουν πελώριες μέδουσες που σκο-
τώνουν με τ' αναριθμητά πλοκάμια
τους και γιγαντιαία σολοχία θάρους ε-
κατό κιλών που οι δύτες φοβούνται πε-
ρισσότερο από τους καρχαρίες. Στις
βορειότερες περιοχές όπου τα ποτάμια
χύνονται στις λιμνοθάλασσες, κροκό-
δειλοι που φτάνουν τα δέκα μέτρα σε
μάκρος παραμονεύουν ανάμεσα στα
υδροχαρή φυτά της όχτης και δρμάνε
με άστραπταίδια ταχύτητα πάνω σε κάθε
ζωντανό πλάσμα που θα περάσει κον-
τά τους.

Μεγάλες πέγκες — τα πιο δηλητη-
ριώδη θαλασσινά φίδια του κόσμου —
γλιστράνε ανάμεσα στα κοράλλια της
λιμνοθάλασσας. Τεράστιοι φυσητή-
ρες περιφέρονται κοντά στους υφάλους,
έτοιμοι να σαλτάρουν έξω απ' το νερό
για ν' αρπάξουν τους θαλάσσιους έλε-
φαντες ή τις υδρόβιες χελώνες. Οι κα-
τοικοί των νησιών του τενάγους άφη-
γούνται ανατριχιαστικές ιστορίες για
τα φοβερά χέλια που φτάνουν σε μήκος
όχτω μέτρων και τα γιγαντιαία χτα-
πόδια που αναδύονται τη νύχτα από
την άβυσσο και φωσφορίζουν στην επι-
φάνεια του νερού.

Το ψάρι της στεριάς

Ο ΠΛΟΙΑΡΧΟΣ Κούκ, ο διάσημος
Άγγλος θαλασσοπόρος, ανακάλυ-
ψε πρώτος και υπό δραματικές
συνθήκες το μεγάλο φράγμα των κοραλ-
λίων: Τό 1770 το ιστιοφόρο «Έντέβορ»
προσέκρουσε κι' έγινε κομμάτια στους
κοραλλιογενείς υφάλους της Αυστραλί-
ας. 'Ο πλοίαρχος Κούκ επέζησε για ν'
άφηγηθεί το ναυάγιο και έπιστήσει την
προσοχή των ναυτικών στους ύπουλους
κινδύνους του «καταραμένου βράχου»
και των παράξενων πλασμάτων που
ζούνε γύρω του.

«Είδα ένα ψάρι στη στεριά! σημει-
ώνει ο ναυαγός Κούκ στο ημερολόγιό
του. Ήταν άληθινό ψάρι και όμως πη-

δούσε σά βατράχι πάνω στα βράχια».

Τό ψάρι που είδε ο πλοίαρχος Κούκ,
ήταν ένα είδος λασπόψαρου που ζει στα
τενάγη της Αυστραλίας. Έχει έναν ύ-
ποτυπώδη πνεύμονα που του επιτρέπει
να μένει πολλές ώρες έξω από το νερό.
Οι σύγχρονοι του Κούκ δε θέλησαν να
πιστέψουν την ιστορία του «ψαριού που
πηδάει σά βατράχι», άλλ' οι μεταγε-
νέστεροι φυσιοδίφες τόν έδικαίωσαν. Τό
λασπόψαρο, άλλωστε, δεν είναι παρά
ένα από τ' άμέτρητα παράδοξα πλά-
σματα που ζούν στους κοραλλιογενείς
υφάλους και προσελκύουν κάθε χρόνο
όλο και περισσότερους έπιστήμονες και
έρασιτέχνες.

Τό κυνήγι των δατράκων αρχίζει όταν
τα νερά της θάλασσας άποσύρονται με
την άμπώτιδα. Τότε όλα τα μικρά πλά-
σματα που ζούν στα τενάγη σέρνονται
και χοροπηδάνε στα ρηχά νερά περιμέ-
νοντας τό έπόμένο παλιρροιακό κύμα
που φτάνει όρμητικά πάνω από τό φρά-
γμα των κοραλλίων σαν υδάτινος τοί-

Τό σάλιο και ή τερηδών

Η τερηδών προκαλείται από τα μικρόβια του στόματος. Άλλ' είναι άναμ-
φισθήτητο ότι πολλοί άλλοι παράγοντες — ή κληρονομικότητα, τό είδος των
τροφών κλπ. — μπορούν να επιτύχουν ή να επιβραδύνουν τη δράση των μικ-
ροβίων. Τό σάλιο, ιδιαίτερα, παίζει αποφασιστικό ρόλο γιατί περιέχει ένα
ένζυμο, τη λυσόζυμη, με άποδεδειγμένες αντιβιοτικές ιδιότητες. 'Ο Άλέξανδρος
Φλέμινγκ, προτού ανακαλύψει την πενικιλίνη, μελέτησε επί χρόνια τη λυσο-
ζύμη από την οποία προσπαθούσε να παρασκευάσει ένα καινούργιο φάρμακο.

Έχει παρατηρηθεί ότι ώρισιμένοι άνθρωποι που τό σάλιο τους είναι φτω-
χό σε λυσόζυμη, έχουν πάντα χαλασμένα δόντια. Τό ίδιο παρατηρείται και
στους ανθρώπους που οι σιελογόνοι άδένες τους δεν παράγουν άρκετό ύγρό,
έκείνοι που έχουν τό στόμα τους πάντα «στεγνό».

Τό στεγνό στόμα σημαίνει καταστροφή των δοντιών. Έστω κι' αν ή παρα-
γωγή των σιελογόνων είναι κανονική, τό σάλιο στεγνώνει όταν άναπνέουμε ά-
πό τό στόμα.

χος που σε ώρισιμένα στενά σημεία
μεταξύ των νησιών ύψονεται πάνω από
δέκα μέτρα.

Στα ρηχά νερά της άμπώτιδος οι ψα-
ράδες μαζεύουν άφθονα «τρεπάγκ» ή θα-
λάσσια άγγούρια, είδη έχινοδέρμων που
είναι ένα από τα λίγα έξαγωγικά είδη
της περιοχής. Οι ίθαγενείς ξεραίνουν τα
τρεπάγκ στον ήλιο και τα πουλάνε
στους Κινέζους που τα κάνουν σουπα.

Στρείδια σαν μπανιέρες

ΜΕ βαθύτερα νερά, κοντά στο
φράγμα των κοραλλίων, ζούν τα
γιγαντιαία στρείδια που τα δατρα-
κα τους έχουν τό μέγεθος μιάς μπανιέ-
ρας και ζυγίζουν πάνω από 300 κιλά.
Αυτά τα στρείδια δεν έχουν μάτια, άλλ'
είναι εύαίσθητα στο φως. Άν παγιδευ-
θούν έξω απ' τό νερό άμύνονται με μιά
περίεργη μέθοδο, έκσφενδονίζοντας νερό
με δύναμη πυροσβεστικής άντλίας. Άλ-
λά στον πυθμένα της λιμνοθάλασσας
τό γιγαντιαίο στρείδι μπορεί να παγι-
δεύσει μεγάλα ψάρια, ή τους άπερι-
σκεπτους δύτες, κλείνοντας άπότομα τό
δίθυρο δατρακά του.

Όταν ο πλοίαρχος Κούκ έφτασε για
πρώτη φορά στους κοραλλιογενείς υ-
φάλους της Αυστραλίας οι άκτές έ-
βρισαν από μεγάλες θαλασσινές χελώ-
νες. Οι ίθαγενείς ψαράδες τις έπιασαν
με τό χέρι ή, στα βαθύτερα νερά, με
τή βοήθεια μιάς ρεμόρας. Η ρεμόρα
είναι ένα μεγάλο ψάρι που έχει έναν
ίσχυρο μυζητήρα στην κοιλιά του. Οι
ψαράδες δένουν τη ρεμόρα απ' την ου-
ρά και την αφήνουν να προσκολληθεί
με τό μυζητήρα της στο καύκαλο μιάς
χελώνας. Κατόπιν τραβάνε τό ψάρι μα-
ζί με τη χελώνα στα ρηχά.

Σήμερα οι θαλασσινές χελώνες έχουν
άποδεκατισθεί με την έντατική άλιεία.
Μέχρι πριν από τον πόλεμο υπήρχαν
κοντά στις άκτές έργοστάσια κονσερ-
βοποιίας για τό κρέας των χελωνών.
Όταν όλες οι χελώνες έγιναν κονσερ-

δες τα έργοστάσια έκλεισαν.

Όστόσο, άπ' όλα τα θαύματα της
ζούγκλας των κοραλλίων τό πιο κατα-
πληκτικό είναι ο ίδιος ο κοραλλιογενής
ύφαλος που σχηματίζει τό τεράστιο
φράγμα έξω από τις άκτές της Αυστρα-
λίας. Όλος αυτός ο ύφαλος είναι δημι-
ουργημα των άνθοζώων, των μικροσκο-
πικών υδρέβιων πλασμάτων που ζούν σε
«άποικίες» σχηματίζοντας με τις όργανι-
κές έκκρίσεις τους τό κλαδωτό κοράλ-
λι που τους χρησιμεύει για κατοικία.

Όταν τα ζώα πεθαίνουν, τό κοράλλι
μένει, σκληρό σαν πέτρα, και πάνω
του έρχονται άλλα άνθοζώα για να σχη-
ματίσουν καινούργια κοράλλια. Έτσι,
σε διάστημα χιλιάδων χρόνων, τα κο-
ράλλια συσσωρεύονται και σχηματίζουν
τεράστιους υφάλους και ξέρες και όλο-
κληρα νησιά.

Και τα κοραλλιογενή νησιά του τενά-
γους είναι γεμάτα από παράξενα ζώα
και φυτά. Έκεί φυτρώνει τό δέντρο
«πισωνία» που ο κορμός του είναι χον-
τρός σαν τον κορμό του πεύκου, άλ-
λά τόσο τρυφερός ώστε άρκει τό βά-
ρος παιδιού για να τόν σπάσει! Τη
νύχτα, οι πελώριες νυχτερίδες που τό
άνοιγμα των πτερών τους ξεπερνάει τό
ένα μέτρο, βγαίνουν από τις σπηλιές
τους, όχι για να κυνηγήσουν έντομα ο-
πως οι κοινές νυχτερίδες, αλλά για να
τσιμπολογήσουν τους καρπούς των δέν-
τρων.

Έξωτική όμορφιά

ΤΑ μεγαλύτερα νησιά είναι ήφαι-
στειογενή. Στις βραχώδεις πλα-
γιές τους βόσκουν άμέτρητα άγριο-
κάτσικα που έχουν εισαχθεί από τους
Ευρωπαίους εδώ και 200 χρόνια. Όσο
για τις ίθαγενείς φυλές που κατοικούν
στα νησιά, οι περισσότερες ήταν καλλι-
βατικές μέχρι πριν από λίγα χρόνια.

Ο κοραλλιογενής ύφαλος είναι τό φό-
βητρο των ναυτικών όλου του κόσμου.
Τα πλοία που προσκρούουν επάνω του
συνήθως βυθίζονται στην άβυσσο χωρίς
ν' αφήσουν ίχνος. Τα κοράλλια, που ά-
ναπτύσσονται με ρυθμό είκοσι έκατο-
στόν τό χρόνο, φυτρώνουν επάνω στο
ναυάγιο και τό έξαφανίζουν.

Τα ξερά «τρεπάγκ» που πουλιούνται
στους Κινέζους και τό σιντέφι των δα-
τράκων από τό οποίο κατασκευάζονται
κουμπιά είναι σχεδόν τα μόνα έξαγω-
γικά είδη αυτής της μάλλον άγονης
περιοχής της Αυστραλίας. Στις λιμνο-
θάλασσες άπάρχουν και μαργαριτοφόρα
δατράκα, αλλά τα μαργαριτάρια τους
είναι μικρής άξίας. Τα σκληρά σφουγγά-
ρια, τό λάδι του καρχαρία, τα ψάρια,
τα σπάνια δατράκα που άγοράζουν οι
συλλέκτες, συμπληρώνουν τό εισόδημα
των κατοίκων της περιοχής.

Άλλ' οι καιροί αλλάζουν, άκόμα και
στη ζούγκλα των κοραλλίων. Τα τελευ-
ταία χρόνια έχουν άρχισει να οργανώ-
νονται κέντρα παραθερισμού και τερά-
στια ξενοδοχεία πολυτελείας ξεφυτρώνουν
στις άκτές. Οι τουρίστες, μετά τους
φυσιοδίφες, άνακαλύπτουν έκθαμβοί την
έξωτική όμορφιά του παράξενου αυτού
κόσμου. Ίσως πολύ σύντομα ή ζούγκλα
των κοραλλίων θα έξελιχθεί σε νέα φλω-
ρίδα...

ΤΟ ΚΥΜΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ

Η παιδική έγκληματικότητα—τό πιο άπειλητικό κοινω-
νικό φαινόμενο του καιρού μας—ήταν τό θέμα ενός έπι-
στημονικού συνεδρίου πριν από λίγο στο Παρίσι.Και οι
διαπιστώσεις και τα πορίσματα του Συνεδρίου έχουν
γενικώτατο ένδιαφέρον γιατί μάς κάνουν να βλέπουμε
με έντελώς άλλο πρίσμα τό θλιβερό αυτό φαινόμενο,
μάς άποκαλύπτουν ότι οι λόγοι που τό προκαλούν
πρέπει ν'άναζητηθούν στο ρυθμό της τεχνικής προό-
δου. Τα έγκλήματα των σημερινών παιδιών είναι άπο-
τελέσματα οικογενειακών, βιολογικών, οικονομικών
και κοινωνικών παραγόντων. Και τους παράγοντες
αυτούς αναλύει και έξηγεί μιά διεθνής έπιστημονική
αύθεντία, ο Γάλλος γιατρός, καθηγητής Λεόν Μισώ.

ΦΤΑΙΝΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ;

Τά πορίσματα ενός διεθνούς συνεδρίου παιδοψυχιατρικής

ΕΝΑ παιδάκι 11 χρόνων, στο Τίλ-
μπουρι της Άγγλίας, άρπάζει
ένα μαχαίρι του πατέρα του και
πληγώνει βαρεια στην πλάτη ένα φίλο
του 14 χρόνων. Ένα άλλο Έγγλεζό-
πουλο, 16 χρόνων αυτό, σκοτώνει με
μαχαίρι ένα φίλο του ένα χρόνο μεγα-
λύτερό του. Ένα τρίτο, 18 χρόνων, σκο-
τώνει μιά κοπέλλα 17 χρόνων κοντά στο
σπίτι της. Έπτά νεαροί — πάντοτε
στην Άγγλία — συμπλέκονται με την
άστυνομία στο Λονδίνο βγαίνοντας από
ένα χορό και τραυματίζουν άρκετους
άστυνομικούς. Τέσσερες νεαροί Γάλλοι
βσανίζονται άπάνθρωπα μιά κοπέλλα
17 χρόνων σε μιά συνοικία του Παρί-
σιού για να διασκεδάσουν. Στην Άμε-
ρική ένα παιδάκι σκοτώνει τους γονείς
του, γιατί έκλεισαν την τηλεόραση ε-
νώ αυτό παρακολουθούσε μιάν έκπομ-
πή. Τρεις Άμερικανοί μαθητές του δη-
μοτικού τραυματίζουν βαρεια τη δασκά-
λα τους γιατί τους έβαλε κακό βα-
θμό... Και οι περιπτώσεις παιδικής
έγκληματικότητας είναι χωρίς τέλος.

Κάθε μέρα οι άμερικανικές, οι άγγλι-
κές, οι γαλλικές, οι γερμανικές έφη-
μερίδες δημοσιεύουν δεκάδες τέτοια
περιστατικά, που μαρτυρούν ότι τό κα-
κό έχει πάρει άπειλητικές διαστάσεις
και έχει γίνει ένα από τα πιο επικίν-
δυνα κοινωνικά φαινόμενα της έποχής
μας. Ό τευτυμπούσμος είναι άπλώς μιά
από τις πολλές έκδηλώσεις του — που
άλλες είναι ή παιδική έγκληματικότη-
τα, ή άπειθαρχία, ή άνυπακοή, ή αντί-
δραση σ' ό,τι είναι καθιερωμένο, ή
σκληρότητα άπέναντι στους άλλους, ή
κοινωνική άνταρσία.

Πού όφείλεται, όμως, αυτό τό φαι-
νόμενο που έχει ήδη άρχισει ν' άπα-
σχολεί σοδάρω όχι μόνο τους γονείς και
τους δασκάλους, αλλά και τις κοινωνι-
κές οργανώσεις κι' αυτό άκόμα τό
κράτος και που γίνεται κάθε μέρα πιο
άπειλητικό;

Ο ΠΩΣ όλα τα κοινωνικά φαινόμενα
έτσι κι' αυτό ήταν φυσικό να με-
λετηθεί από την έπιστήμη. Και
πριν από λίγο συζητάε στο Παρίσι ένα
διεθνές συνέδριο παιδοψυχιατρικής με
θέμα την παιδική έγκληματικότητα και
γενικώτερα την άνώμαλη, την επικίνδυνη
συμπεριφορά των παιδιών στην έποχή
μας. Τό συνέδριο έγινε με πρωτοβουλία
της Ευρωπαϊκής Έταιρίας Παιδοψυχα-
τρικής που έχει ίδρυθεί από τρεις κο-
ρυφαίους καθηγητές: τό Γάλλο Έυγέρ,
την Έλβετό Τράμερ και τό Γερμανό
Φίλλιγκερ και που άποστολή τους ή-
ναι να συντονίζουν τις προσπάθειες των
παιδοψυχιάτρων για την έφαρμογή ά-
ποτελεσματικών προληπτικών μεθόδων
κατά της παιδικής έγκληματικότητας.
Στό συνέδριο — με πρόεδρο τό διάσημο
Γάλλο γιατρό καθηγητή Λεόν Μισώ —
πήραν μέρος 500 παιδοψυχίατροι άπ'
όλες τις χώρες του κόσμου. Τα θέματα
του συνεδρίου ήσαν όλα σχετικά με τό
άπειλητικό κοινωνικό φαινόμενο που ά-
ναφέραμε και με την έρευνα των αίτιων
που τό προκαλούν.

Ο καθηγητής Μισώ, μιλώντας μετά
τό συνέδριο στους δημοσιογράφους, έ-
δωσε έξαιρετικά ένδιαφέρουσες πληροφο-
ρίες για τα πορίσματα στα οποία κα-
τέληξαν οι σύμβουλοι και που βοηθούν
να καταλάβουμε, ως ένα σημείο, γιατί
ή παιδική έγκληματικότητα έχει πάρει
τέτοια έκταση τον τελευταίο καιρό. Και
πρώτα ο καθηγητής Μισώ έξήγησε ό-
τι ή παιδοψυχιατρική δεν περιορίζεται
στη μελέτη των διανοητικών νόσων των
παιδιών «γιατί ή άνάλυση των παιδιών
που παρουσιάζουν διαταραχές στη συμ-
περιφορά, άκόμα και έγκληματικές τά-
σεις, δείχνει ότι σε ώρισμένα από τα
παιδιά αυτά δεν διαπιστώνονται δια-
νοητικές άρρώστειες: τα παιδιά αυτά
δεν είναι καθόλου άνώμαλα με την πα-
θολογική σημασία του όρου».

Τι είναι, λοιπόν;

— «Άπροσάρμοστα παιδιά» λέει ο
καθηγητής Μισώ, «τό κριτήριο είναι και-

Πόσα από τα παιδιά αυτά θα μεγαλώσουν όμαλά; Και πόσα άραγε, δ' άπο- φύγουν τελικά την επίδραση των παραγόντων, που δα τα κάνουν «άπρο- σάρμοστα» και δα τα οδηγήσουν στην έγκληματικότητα;

ωνικό και κατά συνέπεια συγκεκριμένο-
ποιείται στην άδυναμία για προσαρμο-
γη».

Ο καθηγητής Μισώ εξηγεί κατόπιν,
ότι η σύγχρονη έπιστήμη μελετά το κοι-
νωνικό φαινόμενο των «άπροσαρμοστων
παιδιών» με νέες μεθόδους που περι-
λαμβάνουν έρευνες όχι μόνο βιολογικές,
άλλα και ψυχολογικές. Και το θέμα
που προβάλλει επάνω απ' όλα, είναι το
«ώριμασμά».

Να περί τίνος πρόκειται.

Τα «άπροσάρμοστα παιδιά»

ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ — λέγει ο καθηγητής
Μισώ — για ένα κεντρικό θέμα,
γιατί το ώριμασμά είναι το σύν-
ολο των τρομακτικών πολυπλόκων διαδι-
κασίων, που οδηγούν τον άνθρωπο στην
ένηλικίωση: αντικειμενικοποιεί το αιώ-
νισ αυτό «γίγνεσθαι» που είναι το παι-
δι και ενδιαφέρει τρεις ουσιαστικές λει-
τουργίες τη νευρολογική ανάπτυξη, τη
διανοητική και τη συγκινησιακή. Για ν'
άποφυγουμε τις διαταραχές — που μπο-
ρεί να είναι βαρύτερες — του ώριμα-
σματος, πρέπει απαραίτητα να ξέρου-
με το μηχανισμό του και σ' αυτό μπο-
ρεί να μάς βοηθήσουν με τις πληροφορίες
τους ή χημεία, ή ιστολογία, ή ψυ-
χολογία, ή κοινωνιολογία, ως και ή
ένδοκρινολογία, που μελετά τις άρμονι-
κες αντίδρασεις και ή ηλεκτροεγκεφα-
λογραφία που, με την εγκεφαλική δρα-
στηριότητα, μπορεί να επιτρέπει, ως έ-
να βαθμό, να καθορίσουμε τη διανοητι-
κή ηλικία ενός προσώπου, γιατί τα κύ-
ματα ποικίλουν με την ηλικία.

Αυτή είναι ή μέθοδος που εφαρμόζε-
ται σήμερα από τους παιδοψυχιάτρους
για την εξέταση των άπροσαρμοστων
παιδιών. Τι είναι, όμως, ή άδυναμία
προσαρμογής, που είναι ή αίτια του κοι-
νωνικού φαινομένου που αναφέραμε στην
άρχή και που προξενεί όλοένα μεγαλύ-
τερο κακό σ' όλον τον κόσμο;

Ο καθηγητής Μισώ, λέει:

— Όλοι όσοι ασχολούνται με τα
παιδιά και τους νέους συμφωνούν σε
μία διαπίστωση: ότι καθημερινώς αυξά-
ναι ο αριθμός των άπροσαρμοστων παι-
διών και μάλιστα σ' όλες τις χώρες,
χωρίς διάκριση φυλής, πολιτικού ку-
θεστώτος, κοινωνικής θέσεως. Ο διαφω-
κώς μεγαλύτερος αυτός αριθμός των
άπροσαρμοστων παιδιών προκαλεί σε
μεγάλο βαθμό την αύξηση του αριθμού
των άνηλικών έγκληματιών. Η αύξηση
του αριθμού των άπροσαρμοστων παι-
διών όφείλεται σε πολυάριθμες αιτίες, ά-
πό τις οποίες οι κυριότερες κατατάσσου-
ναι σε τέσσερες ομάδες. Αυτές θα εξε-
τάσουμε».

ΚΑΙ ο καθηγητής Μισώ συνεχίζει:

— Στην πρώτη ομάδα είναι πα-
ράγοντες που εξαρτώνται από
την πρόοδο της αντιμολυσματικής θερα-
πειτικής. Πώς συμβαίνει αυτό; Ο κα-
θηγητής Έιγερ διαπίστωσε το γεγονός
ότι πριν από την εποχή των αντιβιοτι-
κών οι βαρείες άρρώστειες της παιδικής
ηλικίας ήσαν θανατηφόρες στο ένα τρίτο
των περιπτώσεων. Ο θάνατος ήταν συ-
νέπεια μικροβιακών έντοπισεων στον έγ-
κέφαλο. Τα αντιβιοτικά ελάττωσαν, σχε-
δόν εξαφάνισαν την παιδική θνησιμότη-
τα από μολυσματικές άρρώστειες. Μολο-
νόντι όμως έχουν εξασθενήσει την έγκε-
φαλική ένταπιση, δεν την έχουν εξαλεί-
ψει. Έτσι πολλές ψυχικές διαταραχές
— άστάθεια, δύσκολος χαρακτήρας κλπ.
— είναι συνέπειες ενός κοκκύτη, μιας
βλογιάς, μιας οστρακιάς, ακόμα και μιας
ίλαρας».

Και ο καθηγητής Μισώ αναφέρει την
περίπτωση μιας οικογένειας με πέντε
παιδιά. Η μητέρα παράτησε μία μέρα τον
πατέρα. Ένα μόνο παιδί παρουσιάζει
σοβαρές διαταραχές — που εκδηλώνου-
ναι με μορφή σφοδρών αντιδράσεων, αν-
υπακοής και σκαρτιαρχείου. Γιατί το
παιδί αυτό δεν άνθεξε στην οικογενεια-
κή περιπέτεια όπως τα άδέρφια του;
Γιατί, έπειτα από ένα βαρύ κοκκύτη είχε
πάθει πριν από λίγα χρόνια, έγκεφαλί-
τιδα. Στην περίπτωση αυτή σε μία έσω-
τερική, παθολογική αίτια, είχε προστε-
θεί μία έξωτερική, κοινωνικοισθηματι-
κή αίτια.

Και συνεχίζει ο καθηγητής Μισώ:

— Σε μία δεύτερη ομάδα παραγόντων
που προκαλούν άδυναμία προσαρμογής,
— μπορούμε να περιλάβουμε όλους ό-
σοι όφείλονται σε οικονομικές δυσχέρειες.
Η εργασία της μητέρας έξω από το σπίτι
είναι ειδικά ο παράγοντας που τείνει
να διαλύσει την οικογένεια: Τα παιδιά,
λ. χ. παραδίδονται στις γισιγιάδες τους
και προκύπτει έτσι ένας διαλυτικός αντα-
γωνισμός έξουσίας. Άλλοι παράγοντες
της ομάδος αυτής είναι ή κρίση στέγης
που προκαλεί συνωστισμό και άναγκάζει
τα παιδιά να ζουν κυριολεκτικά στο δρό-
μο και οι εργατικές πολυκατοικίες με
τις αλλές τους που εύνοούν το σχηματι-
σμό πραγματικών παιδικών συμμοριών..
Οι ψυχίατροι καταγγέλλουν το κακό, άλ-
λά δεν είναι οι άρμόδιοι να το θεραπεύ-
σουν. Θα επιμείνω περισσότερο, λοιπόν,
στην τρίτη ομάδα παραγόντων — γιατί
είναι βιολογικοί.

Οι βιολογικοί παράγοντες

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ τροφή, που είναι πιό
πλούσια σε κρέας και σε ασβέστιο,
προκαλεί μεγαλύτερη ανάπτυξη του
άναστήματος των παιδιών. Νόμιζαν άλ-
λοτε ότι το άνάστημα του ανθρώπου κα-

θοριζόταν κυρίως από φυλετικούς παρά-
γοντες και έτσι είχαν καθιερωθεί ώρισιμέ-
νες δογματικές αντίληψεις: οι Άμερι-
κανοί, λ. χ., ήταν ψηλοί κι' άδύνατοι κι'
οι Γάλλοι κοντοί και χοντροί. Από τις
άρχες, όμως του αιώνας μας διαπιστώ-
θηκε ότι το άνάστημα του μέσου Γάλ-
λου αυξήθηκε πέντε έκατοστά και ότι εί-
ναι μόνο δυό έκατοστά κατώτερο από το
ανάστημα του μέσου Άμερικανού. Ο μέ-
σος Άμερικανός ζυγίζει μόνο δυό κι-
λά πιό πολύ από το μέσο Γάλλο. Άν-
τέτασσαν επίσης άλλοτε τον ψηλό κι'
άδύνατο δόρειο στον κοντό και χοντρό
νότιο — άλλα και ή διαφορά αυτή τείνει
να εξαλειφθεί. Πολύ ενδιαφέρουσες παρα-
τηρήσεις άφορούν, εξ άλλου, τους Γιαπω-
νέζους που μετανάστευσαν στις Ήνωμέ-
νες Πολιτείες και μεγάλωσαν με τον άμε-
ρικανικό τρόπο ζωής και την άμερικανι-
κή δίαιτα. Οι Γιαπωνέζοι αυτοί, λοιπόν,
άπέκτησαν το άνάστημα των Άμερικα-
νών. Έξ άλλου, ή έφηβία τείνει να έκ-
δηλώνεται νωρίτερα (έχει διαπιστωθεί,
στην Άγγλία, ότι ή ηλικία της έφηβίας
ελαττώνεται κατά ένα χρόνο κάθε 40
χρόνια) ενώ ή διάνοια τρέφεται πρόωρα
με λογής λογής έννοιες και γνώσεις,
γιατί πιέζεται από μία πιό άπαιτητι-
κή σχολική εκπαίδευση και από την πο-
λύμορφη και δραστήρια τεχνική των
πληροφοριών: κινηματογράφο, ραδιόφω-
νο, τηλεόραση. Όστόσο ή διάνοια αυτή
δεν άναπτύσσεται με παράλληλο τρό-
πο. Τα παιδιά συσσωρεύουν γνώσεις —
άλλα δεν άποκτούν αντίστοιχα κατανόη-
ση ή κρίση. Βομβαρδίζόμενα με πληρυ-
φορίες και γνώσεις από παντού, τα παι-
διά μορφώνονται άσφαλώς περίσσότε-
ρο από άλλοτε — έτσι δέ γίνεται μεγα-
λύτερη ή άπόσταση άνάμεσα στις γνώ-
σεις και στην κρίση τους. Το μυαλό
τους φορτώνεται πέρα από τις δυνάμεις
τους — και οι συνέπειες είναι όλέθριες.
Όσο για το αισθηματικό, το συγκι-
νισιακό πρίσμα αυτό δεν έχει αλλάξει και
έτσι προκαλείται μία δυσαναμονία που
εκδηλώνεται κυρίως με τα έγκλήματα
της παιδικής ηλικίας. Τα έγκλήματα αυ-
τά μπορούν να όρισθουν «έγκλήματα ά-
νηλικών» με την τεχνική και την προμε-
λέτη τους, άλλα «έγκλήματα παιδιών»
με την έλλειψη ή τη φτώχεια κινήτρων».

Τα κοινωνικά αίτια

ΚΑΙ ο καθηγητής Μισώ, συμπληρώ-
νει την εξέταση των αίτιών της
παιδικής έγκληματικότητας.

— Φτάνουμε τώρα στην τέταρτη και
τελευταία ομάδα παραγόντων: των κοι-
νωνικών. Το ενδιαφέρον — πολύ δικαιο-
λογημένο φυσικά — να εξασφαλισθεί
μεγαλύτερη εύμάρεια στα άτομα οδη-
γεί διαρκώς σε μεγαλύτερη διάρκεια της
σχολικής εκπαίδευσης, με συνέπεια μι-

αν επιλογή που εξωτερικεύει πολλές άν-
επάρκειες άλλοτε άγνωστες. Ζητούμε από
πάμπολλα παιδιά περισσότερα απ' ό,τι
μπορούν να δώσουν, ώρισμένα δέ απ'
αυτά θα τοποθετήσουν πεδίο δράσεως
που τα ξεπερνά και θα παρασυσθουν έ-
τσι σε επικίνδυνες ψυχολογικές καταστά-
σεις».

Με λίγα λόγια, λοιπόν, το πρόβλημα
που τίθεται σχετικά με την άδυναμία
προσαρμογής των παιδιών και με τα θλι-
βερά έπαυλολογία της, εξαρτάται ου-
σιαστικά από τους εξής παράγοντες:
α) από ένα σώμα που άναπτύσσεται
πολύ πιό γρήγορα παρά άλλοτε, β) ά-
πό μία έφηβία που τείνει να γίνει
πιό πρόωρη γ) από μία διάνοια καλύ-
τερα πληροφορημένη, άλλα χωρίς την
ανάλογη κατανόηση και κρίση και δ)
από μία συναισθηματικότητα που έχει
μείνει ή ίδια».

Και ο καθηγητής Μισώ συνοψίζει και
καταλήγει:

— Οι παράγοντες αυτοί προκαλούν
ένα άίσθημα άνεκπλήρωτου στραγγαλι-
σμού. Το παιδί και ο έφηβος αισθάνου-
ναι έτσι έντονα ταπεινωση και μπορούν
ν' αντιδράσουν — όπως το βλέπουμε,
δυστυχώς τώρα τόσο συχνά — άναζητών-
τας ένα αντίστανισμα στο έγκλημα.
Γι' αυτό πρέπει να προσπαθήσουμε να
έρευνήσουμε και να ανακαλύψουμε την
έσωτερική διαδικασία του ώριμασματος.
Έτσι μόνο θα γνωρίσουμε καλύτερα τους
παράγοντες, που διαταράσσουν το ώρι-

ΜΑΘΕΤΕ ΟΤΙ..

Οι Άγγλοι είναι πολύ περήφα-
νοι για το νέο κέντρο ατομικών
έρευνών του Γουίνφριθ. Για τον
έλεγχο της ραδιενέργειας του νε-
ρού της Μάγχης, όπου θα κατα-
ποντίζονται τα ραδιενεργά άπορ-
ρίμματα, οι τεχνικοί του Γουίνφ-
ριθ θα έχουν πολύτιμους συμμά-
χους τους... άστακούς. Οι άστα-
κοί, όπως τα καβούρια και άλλα
όστρακόδερμα, έχουν την ιδιότητα
ν' άποθηκεύουν στο όστροάκο τους
ραδιενεργά ύλικά. Κάθε μέρα, οι
άτομικοί έπιστήμονες θα έλέγ-
χουν τα όστρακα των άστακών
που πιάνουν οι ντόπιοι ψαράδες.
Άν οι άστακοί δεν έχουν ραδιε-
νέργεια, σημαίνει πως τα νερά
δεν είναι μολυσμένα. Άν όμως
έχουν ραδιενέργεια, το σωστό θα
είναι νά... σεβδίζονται στα έπί-
σημα γεύματα της άγγλικής κυ-
βερνήσεως που είναι υπεύθυνη για
τη μόλυνση της Μάγχης!

★

Ένας από τους καλύτερους σε-
ναριογράφους του Χόλλυγουντ, ο
Στήβ Φλάνναγκαν, είδε πρόσφατα
ένα προφητικό όνειρο! Βρισκό-
ταν σε μία μεγάλη πόλη που
έμοιαζε με το Λος Άντζελες και
περπατούσε άμέριμνος στους δρό-
μους. Ξαφνικά, μια νεκροφόρα στα-
μάτησε δίπλα του και ο μαυροφο-
ρεμένος οδηγός του είπε εύγανκας:

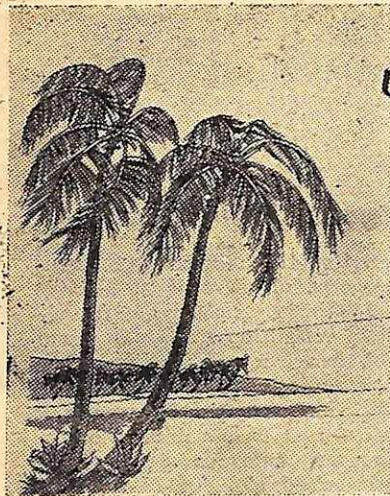
— Περάστε, υπάρχει ακόμα μία
θέση!

Ο Φλάνναγκαν ξύπνησε γεμάτος
άγωνία και άφηγήθηκε τον έφιάλ-
τη στους φίλους του. Άπό τότε
άπόφευγε να μπει σε ταξί ή σε
λεωφορείο γιατί ήταν βέβαιος ότι
θα του συμβεί κάποιο δυστύχημα.

Πρό ήμερών, βρέθηκε σ' ένα με-
γάλο ξενοδοχείο του Λος Άντζελες
για νά έπισκεφθεί ένα φίλο του
που έμενε στο εικοστό πάτωμα.
Προχώρησε προς τον άνελευστήρα
που ήταν έτοιμος να ξεκινήσει.
Ο υπάλληλος του είπε εύγανκας:

— Περάστε, υπάρχει ακόμα
μία θέση!

Τότε ο Φλάνναγκαν θημήθηκε το
παράξενο όνειρό του και άνατρι-
χιάζοντας από φόβη, άφηθήκε
την προσφορά της τελευταίας θέ-
σεως. Ο άνελευστήρας ξεκίνησε,
ένώ ο Φλάνναγκαν σκούπιζε το κάθ-
ιστρο μέτωπό του. Λίγα δευτερό-
λεπτα άργότερα άκουσε ένα φοβε-
ρό κρότο. Το καλώδιο του άνελεκυ-
στήρος είχε σπάσει στο εικοστό
πάτωμα και δεκαπέντε άνθρωποι
πολτοποιήθηκαν στο ισόγειο!

Η τορπιλλάκατος, που ο σημερινός Πρόεδρος των Ην. Πολιτειών κ. Κένεντυ ήταν κυβερνήτης κόπηκε στα δύο από ένα γιαπωνέζικο αντιτορπιλικό. Από τη στιγμή εκείνη άρχισε στα νησιά του Σολομώντος η δραματική περιπέτεια, κατά τη διάρκεια της οποίας ο μόλις 24 χρονos τότε Κένεντυ έδειξε τις ηγετικές του ικανότητες. Η παρακάτω αφήγηση δημοσιεύθηκε ύστερα από ειδική άδεια του αμερικανικού Υπουργείου Ναυτικών

Ο ΑΝΘΥΠΟΠΛΟΙΑΡΧΟΣ ΚΕΝΕΝΤΥ

Έδω και δεκαεφτά χρόνια, ο νέος πρόεδρος είχε ήδη αποδείξει την ενεργητικότητα και το δάρρος του.

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΟΥ ΝΕΑΡΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗ

ΜΙΑ νύχτα χωρίς άστρα, η αμερικανική τορπιλλάκατος 109, με κυβερνήτη τον ανθυποπλοίαρχο Τζών Κένεντυ, περιπολούσε στο στενό του Μπλάκετ, κοντά στο κέντρο του αρχιπελάγους του Σολομώντος. Κατά τις δυνάμεις το πρωί, ο Κένεντυ, που ήταν πλάι στο τιμόνι είδε το σημαioφόρο Τζώρτζ Ρός να στέκεται στην πλώρη, με τα κυδάλια στο χέρι, προσπαθώντας να διακρίνει κάτι μέσα στο σκοτάδι. Ο ναύτης, που βρισκόταν στο πλωριό μηδραλλιοβόλο, φώναξε:

— Πλοίοι εν όψει!

Ο Κένεντυ είδε ένα όγκο που πλησίαζε. Η τορπιλλάκατος έπλεε σιγά, έχοντας σε λειτουργία τον ένα μονάχα από τους τρεις κινητήρες της. Για να μη γίνεται αντιληπτή από τα αεροπλάνα, έπρεπε να αφήνει πίσω της όσο το δυνατό πιο αδιόρατο αύλακι νερού. Ο όγκος του άγνωστου σκάφους διαγράφηκε πιο καθαρά και πήρε τη μορφή ενός γιαπωνέζικου αντιτορπιλικού που διέσχιζε τη θάλασσα και το σκοτάδι με ταχύτητα 40 κόμβων, πλέοντας κατ' ευθείαν προς την τορπιλλάκατο. Καρφωμένοι στις θέσεις μάχης, οι Αμερικανοί ναύτες είδαν με τρόμο το αντιτορπιλικό να πέφτει πάνω στο μικρό σκάφος τους και να το κόβει ακριβώς στα δύο!

Ο Κένεντυ σκέφθηκε: «Έτσι, λοιπόν, πεθαίνει κανείς». Άλλα δεν άργησε να καταλάβει ότι το κόκκο που είχε συμβεί, δεν ήταν πολύ μεγάλο. Το μπροστινό κομμάτι του σκάφους δούλιαξε σχεδόν άμεσως, αλλά έκουσε τους άνδρες του, που έφευγαν στη θάλασσα.

Το αντιτορπιλικό εξαφανίστηκε μέσα στη νύχτα. Ακολούθησαν στιγμές τρεμής σιωπής.

Ο νεαρός κυβερνήτης φώναξε:

— Ποιός είναι πάνω στο σκάφος; Του αποκρίθηκαν αδύνατες φωνές: «Κείνες των ναυτών Μάκ Γαβίρ Μάουερ κι' Άλμπερτ, καθώς και του αξιωματικού Θόμ».

Υστερα, ο ένας μετά τον άλλον, όσοι είχαν βρεθεί στη θάλασσα, έδωσαν σημεία ζωής στον κυβερνήτη τους. Ο υπαρχος Ρός, οι ναύτες Χάρρις, ο Μάκ Μαόν, ο Τζόνσον, ο Ζίνσερ, ο Στάρκευ. Οι ναύτες Κίρκευ και Μάρνευ δεν αποκρίθηκαν.

Μέσα στο σκοτάδι, ο Χάρρις φώναξε:

— Κύριε κυβερνήτα, ο Μάκ Μαόν είναι βαρεία τραυματισμένος!

Ο Κένεντυ, πέντε χρόνια πριν, ήταν μέλος της κολυμβητικής ομάδας, στο πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ. Ρίχτηκε στη θάλασσα, κολύμπησε προς τον Μάκ Μαόν και τον Χάρρις, που βρισκόταν κάπου εκατό μέτρα πιο πέρα, άδραξε τον Μάκ Μαόν και τον ρυμούλκησε προς δ,τι απόμεινε από την τορπιλλάκατο. Μια έλαφριά αύρα τον απομάκρυνε αδιάκοπα και χρειάστηκαν τρία τέταρτα της ώρας για να ξαναδιανυθεί μια απόσταση που είχε καλυφθεί τόσο εύκολα και γρήγορα. Κατόπιν, ο Κένεντυ ασχολήθηκε και με τους άλλους που βρισκόνταν ακόμα στο νερό, κολυμπώντας από τον ένα στον άλλο. «Όλοι φορούσαν σωζιδίες ζώνες. Όσοι ήταν σε κατάσταση να κολυμπούν, τραβούσαν τους άλλους στο «σκάφος». Υστερα από τρεις ώρες όλοι ήταν πάνω σ' αυτό.

★

Οι άνδρες ξάπλωσαν πάνω στη γέφυρα που είχε πάρει κεκλιμένη θέση. Ορισμένοι έπεσαν σε βαθύ ύπνο. Οι άλλοι έδωσαν και πήραν συγχαρητήρια

μεταξύ τους για την τύχη που είχαν να ζουν ακόμα.

Όταν ξημέρωσε, είδαν, σε απόσταση 3 μιλίων προς τα βορειοανατολικά, τον κώνο του νησιού Κουλαμπάνγκρα, όπου καθώς ήξεραν, ήταν στρατοπεδευμένοι 10 χιλιάδες Γιαπωνέζοι. Σε απόσταση 5 μιλίων, δυτικά, τη Βέλλα Λαβέλλα, όπου βρισκόταν κι' άλλοι Γιαπωνέζοι. Και, προς τον νότο, σε απόσταση καλά — καλά ούτε ενός μιλίου, ξεχώρισαν το γιαπωνέζικο στρατόπεδο του Γκίζο.

Ο Κένεντυ διέταξε τους άνδρες του να μη σηκωθούν, για να μη τους διακρίνουν οι Γιαπωνέζοι. Στο μεταξύ, το υπόλειμμα της τορπιλλάκατος γέμιζε νερό. Σιγά — σιγά, βούλιαζε.

Ο Μάκ Μαόν, που είχε πάθει φοβερά εγκαύματα από την έκρηξη ενός ντεπόζιτου με βενζίνη, κατά τη στιγμή της συγκρούσεως, καθώς κι' ο Τζόνσον, που έβηκε αδιάκοπα από τα άερα της βενζίνης που είχε εισπνεύσει άφθονα, γιατί είχε βρεθεί κι' αυτός εκεί κοντά, έπρεπε να μείνουν πλαγισμένοι. Ο χώρος πιά, στο μισοβυθισμένο απομεινάρκι του σκάφους, ήταν λίγος. Ο Κένεντυ διέταξε τους άλλους να πέσουν στο νερό κι' έπεσε κι' ο ίδιος. «Όλο το πρωινό, έμειναν έτσι γαντζωμένοι από το σκάφος, καταρρέοντες τον πόλεμο γενικά και τις τορπιλλακάτους ιδιαίτερα.

Κατά τις 10, το υπόλειμμα του πλοίου ήθελε σχεδόν ίσα — ίσα με την επιφάνεια της θάλασσας. Ο Μάκ Μαόν κι' ο Τζόνσον χρεμάσθηκαν κι' αυτοί όπως μπορούσαν καλύτερα από τα πλάγια. Ήταν φανερό, ότι αυτό που απόμεινε ακόμα από την τορπιλλάκατό τους, θα πήγαινε σε λίγο στον πάτο.

Θα πάμε κολυμπώντας στο νησάκι που βλέπετε εκεί κάτω, είπε ο Κένεντυ, δείχνοντας ένα μικρό όμιλο νησιών προς τα νοτιοανατολικά, σε απόσταση κάπου 3 μιλίων.

Όσοι δεν ήξεραν καλό κολύμπι, πιάσθηκαν από ένα χοντρό μαδέρ, που είχε αποσπασθεί κατά τη σύγκρουση. Έβαλαν πάνω του αρκετά ζευγάρια παπούτσια, καθώς και τον μικρό προβολέα της τορπιλλακάτου, που δούλευε με μπαταρία.

Ο Μάκ Μαόν δεν ήταν σε θέση να

κινήσει τα χέρια του. Ο Κένεντυ πήρε ανάμεσα στα δόντια του την άκρη του λουριού της σωσίβιας ζώνης και τον τραβούσε ανάσκελα.

Η «πορεία» δάσταζε πέντε ώρες. Το νησάκι είχε διάμετρο εκατό μέτρων. Ο Κένεντυ, εξαντλημένος, έπεσε μπουκνύοντας στην άμμουδια. Είχε μείνει στο νερό 15.30' ώρες. Η σκέψη όμως ότι οι αμερικανικές τορπιλλάκατοι γυροφέρναν περιπολώντας σ' εκείνα τα νερά, τους έδινε έλπίδες.

Όλομόναχος στη μέση της θάλασσας

ΣΗΚΩΘΗΚΕ φόρεσε ένα ζευγάρι παπούτσια, πέρασε στο λαμό του ένα λουρί, που στην άκρη του χρεμόταν ένα ρεβόλβερ, των 38, πήρε στην αγκυλιά του τον προβολέα κι' είπε στους άνδρες του:

— Αν συναντήσω καράβι, θα ανάψω δυο φορές τον προβολέα. Το σύνθημα θα είναι «Ρότζερ» και το παρασύνθημα «Γουίλκο».

Του χρειάστηκε μισή ώρα για να φθάσει στον πλατύ σκόπελο, που απλωνόταν μπροστά στο νησί. Η νύχτα, στο μεταξύ, είχε πέσει. Βυθισμένος ως τη μέση στο νερό, παραπαιώντας σαν μεθυμένος, με τον προβολέα σφιγμένο στην αγκυλιά του, υπόφερε αφάνταστα, πατώντας στα αίζυχα ύφτερα βράχια, που απλώνονταν ανάμεσα στη στεριά και στο σκόπελο. Κατά τις 9 έφθασε στην άκρη του. Το στενό του Φέργκυσον απλωνόταν μπροστά του. Έβγαλε τα παπούτσια του, τα έδεσε στον προβολέα και βυθίστηκε πάλι στο νερό. Τότε, από μια ώρα έπαψε να προχωρεί, λογαριάζοντας ότι έπρεπε να βρίσκεται στο δρόμο των τορπιλλακάτων. Το κρύο άρχισε να τον περονιάζει. Κολυμπώντας σε όρθια σχεδόν στάση, σφίγγοντας πάντα τον προβολέα, ήταν όλος αυτιά, με την έλπίδα ότι θα ξεχώριζε τον πνιχτό ήχο των κινητήρων.

Γύρισε το κεφάλι προς τα δυτικά κι' είδε φωτεινές δέσμες ν' ανεβαίνουν προς τον ούρανο. Αυτό σήμαινε πως κάποια μάχη γινόταν πέρα από το Γκίζο, σε απόσταση 10 μιλίων. Έτσι, λοιπόν, για πρώτη φορά ύστερα από αρκετές νύχτες, οι περιπολικές τορπιλλάκατοι είχαν αναλάβει να φέρουν βόλτα το Γκίζο, αντί να περάσουν από το στενό του Φέργκυσον. Δεν υπήρχε, άρα, καμιά έλπίδα.

Ο Κένεντυ πήρε τον δρόμο του γυρισμού, αλλά δεν κολυμπούσε τώρα καθόλου περίφημα. Ήταν πολύ κουρασμένος και το ρεύμα, γρήγορο αυτή τη φορά, τον παράσερνε προς τα δεξιά. Καταλαβαίνοντας ότι δεν θα μπορούσε να φθάσει στο νησί, άναψε μια φορά τον προβολέα και φώναξε το σύνθημα, για να τον αναγνωρίσουν.

Οι άλλοι είδαν τη λάμψη κι' άκουσαν τη φωνή. Ο Κένεντυ, σκέφθηκαν, θα είχε συναντήσει καμιά τορπιλλάκατο. Προχώρησαν προς τα βράχια της ακρογιαλιάς και περίμεναν. Περίμεναν, πολύ, χωρίς να βλέπουν τίποτε άλλο από τον φωσφορισμό της θάλασσας χωρίς να ακούνε τίποτε άλλο από το πλατάγισμα των κυμάτων. Γύρισαν πίσω, στο τέλος, απογοητευμένοι.

— Έδω θ' αφήσουμε τα κόκκαλά μας, είπε ένας τους απελπισμένα.

— Βούλωστο, του φώναξε ο Τζόνσον. Έσ' τουλάχιστο δεν έχεις να φοβηθείς. Μονάχα οι καλοί πεθαίνουν νέοι..

Στο μεταξύ, ο Κένεντυ, απομακρύνονταν από το νησί. Η απόγνωση καταστάλαξε μέσα του. Άλλα δεν του απόλειπε κάθε έλπίδα. Άφησε τα παπούτσια, όχι όμως και τον βαρύ προβολέα, το μόνο μέσο επαφής με τους συντρόφους του. Δεν προσπαθούσε πια να κολυμπά. Θα έλεγε κανείς ότι του ήταν τώρα αδιάφορο κατά που πήγαινε. Είχε αφαιρεθεί απλώς να επιβεί μέσα σ' εκείνο το ατέλειωτο παγωμένο μπάνιο. Μονάχα μια άοριστη έννοια του χρόνου παρέμενε μέσα στο σκοτάδι, που είχε πλημμυρίσει τον νοῦ του.

Στο αρχιπέλαγος του Σολομώντος, η παλαιοα δημοθυγεί, ανάμεσα στα νησιά, ορώματα με παράξενες διαδρομές. Ο Κένεντυ διέγραφε ένα τεράστιο κύκλο προς τα δυτικά, πέρα από το Γκίζο, κατόπιν προς βορρά και προς ανατολώς πέρα από την Κουλαμπάνκρα και τέλος προς νότο. Κατά τα ξημερώματα, γύρω στις 6, ξαναβρέθηκε στο στενό του Φέργκυσον, ακριβώς στο σημείο, απ' όπου είχε δει, την προηγούμενη νύχτα, τις φωτεινές δέσμες στον ούρανο.

Για δεύτερη φορά, βάλθηκε να έρθει στους συντρόφους του. Κι' αυτή τη φορά, το κατώρθωσε. Όταν έκεννοι τον τριγύριζαν, έκανε έμετό. Το μόνο που κατώρθωσε να πει ήταν:

— Ρός, να δοκιμάσεις κι' εσύ απόψε. Τότερα, έχασε τις αισθήσεις του.

Ο Κένεντυ (δεξιά) με μερικούς άνδρες του πληρώματός του.

ΤΟ απόγευμα, ο Ρός έφθασε κολυμπώντας στον σκόπελο. Είχε πάρει μαζί του ένα πιστόλι, για να δώσει σημείο της παρουσίας του. «Όλη τη νύχτα κίτταξε στο στενό. Άλλα δεν είδε τίποτα.

Την άλλη μέρα το πρωί, το ήθικ δλων τους ήταν πεσμένο. Μερικοί το είχαν οίξει στις προσεγγές.

— Μ' αποκαρδιώνετε τους είπε ο Τζόνσον. Δεν οίξατε ούτε 10 σέντς στο δίσκο της εκκλησίας επί 10 χρόνια, και τώρα ξαφνικά έπειδή την έχετε άσχημα μου γινηκατε θεοφοδούμενοι.

Μετά τον γυρισμό του Ρός, ο Κένεντυ αποφάσισε να πάνε σ' ένα πιο έκτεταμένο νησάκι, που βρισκόταν προς τα νοτιοανατολικά. Τηρήσαν εκεί περισσότερα κολυμπήματα και το στενό ήταν πιο κοντά. Πάλι ανάλαβε να ρυμούλκηση τον Μάκ Μαόν, με το λουρί στα δόντια, ενώ οι άλλοι ένωσαν ναυαγοί κρεμάσθηκαν σαν τσάμπί γύρω από το μαδέρ. Για να φθάσουν στο νησάκι, έκαναν τρεις ώρες.

Η δίηρα τους τυραννούσε. Έσπασαν καρδές κοκόδεντρων, που τις βόηχαν στο έδαφος κι' ήπιαν άπληστα το γάλα τους.

Ο Κένεντυ κι' ο Μάκ Μαόν, που ήπιαν πρώτοι, έπαθαν στομαχική αναστάτωση κι' οι άλλοι έτσι φρόντισαν να πιούν λιγότερο. Κατά τη νύχτα, έβρεξε, κι' ένας τους πρότεινε να χρησιμοποιήσουν για ποτήρια φύλλα από κοντινά δέντρα. Όταν ξημέρωσε, διαπίστωσαν ότι τα φύλλα εκείνα ήταν σκεπασμένα από κουτσουλές πουλιών και, όχι χωρίς πικρία, δάφτισαν τον τόπο «Νησί των Πουλιών».

Ήταν η τέταρτη μέρα κι' όλοι είχαν κουρελιασθεί ψυχικά, ακόμα κι' ο Τζόνσον. Ο Μάκ Γαυί είχε ένα κομποσκοίνι κι' ο Τζόνσον του είχε:

— Βάλτο σ' έναρχεια, να μās λυπηθεί ο Θεός!

Ο Κένεντυ, ωστόσο, δεν έννοούσε να παραδεχθεί ότι δεν υπήρχε καμιά έλπίδα. Πρότεινε στο Ρός να κολυμπήσουν μαζί ως το νησί Ναουρού, στα νοτιοανατολικά. Ήταν πια αρκετά εξασθενημένοι, αλλά μέσα σε μια ώρα, έφθασαν εκεί.

ΜΕΤΑ από μια κοπιαστική πορεία, βρέθηκαν στην πλαγιά που έβλεπε προς το στενό του Φέργκυσον. Στην ακρογιαλιά, βόηχαν ύπολειμματα από τροφές Γιαπωνέζων, ένα βαρέλι με νερό κι' ένα μονοδέσιο κανό. Έφαγαν κι' οι δυο περίφημα, γλύφοντας και τα δάγκτυλά τους. Όταν έπεσε η νύχτα, ο Κένεντυ έφωτισμένος μια ποσότητα τροφίμων κι' ένα μπιτονάκι νερό, που το πήρε από το βαρέλι έκανε μια δόλτα στο στενό με το κανό. Άλλα, μὴν έχοντας ούτε αυτή τη φορά συναντήσει καμιά τορπιλλάκατο, γύρισε στο Νησί τ'Αν Που

λιών κι' έκανε διανομή συσσίτιου και νερού στους συντρόφους του.

Ξανάφυγε πριν από την αύγή, για να συναντήσει τον Ρός. Άλλα σηκώθηκε φουροτόνα, το κανό ανατράπηκε και μερικοί ύθαγενείς, που ξεφύτρωσαν άγνωστο από που και πως περιμάζεψαν τον Κένεντυ στη πλώρη τους, τον πήγαν στο Ναουρού και του έδειξαν, κρυμμένο σε μια σπηλιά, ένα διδέσιο κανό. Με τη μύτη του μαχαιριού του, χάραξε αυτό το μήνυμα στη λεία επιφάνεια μιας καρδίας: «Ένδεκα Αμερικανοί ναυαγοί. Οι ύθαγενείς έξερουν τη θέση μας. Νησί Ναουρού. Κένεντυ». Κατόπιν, απευθυνόμενος στους Γιαπωνά, πρόφερε: «Ρέντοβα, Ρέντοβα». Ήταν το όνομα του νησιού, όπου βρισκόταν η βάση των τορπιλλακάτων. Οι ύθαγενείς έδειξαν σάν να κατάλαβαν. Πήραν μαζί τους την καρδιά κι' απομακρύνθηκαν με την πλώρη τους γρήγορα.

Ο Ρός κι' ο Κένεντυ πέρασαν την απόλοιπη μέρα μέσα σε αγωνία. Όταν έπεσε το σούρουπο, ο Κένεντυ έπεισε τον Ρός να διασχίσουν μαζί το στενό με το κανό. Ο Ρός δεν αντιστάθηκε, αλλά ο Κένεντυ έπέμενε και στο τέλος έριξαν το κανό στη θάλασσα. Καθώς, όμως, ξε-

κινούσαν, σηκώθηκε δυνατός άνδρας. Σε λίγο, το κανό αναποδογύρισε κι' οι δυο άξιωματικοί κρεμάστηκαν απ' αυτό, ο Κένεντυ μπροστά κι' ο Ρος πίσω. Τό ρεύμα ήταν δυνατό και παρά τις προσπάθειές τους να γυρίσουν στην άρρογιαλιά, δεν κατώρθωσαν τίποτα. Πάλεψαν έτσι άπεγνωσμένα κάπου δυο ώρες.

★
ΣΤΟ τέλος, τα κύματα, που είχαν θεριέψει στο μεταξύ, τους έριξαν σε μια ύφαλο. Έφθασαν ύστερα άπό λίγο στην άπέναντι άρρογιαλιά, κολυμπώντας, κι' εκεί έξαντλημένοι, άποκοιμήθηκαν. Τό πρωί, άκουσαν θόρυβο, άνοιξαν τα μάτια τους κι' είδαν να τους έχουν τριγυρίσει τέσσερις ρωμάλιοι Παπούα. 'Ο ένας τους είπε τότε άγγλικά, με θανατώσια προφορά:

— Έχω ένα γράμμα για σάς.
'Ο Κένεντυ έσχισε τό φάκελλο και διάβασε:

— Στην ύπηρεσία της Αύτου Μεγαλειότητος. Προς τόν άξιωματικό άνωτέρου βαθμού, στο νησί Ναουρού. 'Η παρουσία σας στο νησί Ναουρού μου άνεφύθη. Διοικώ μια περίπολο νεοζηλανδών πεζικού, που δοά στο νησί της Νέας Γεωργίας. Σας παρακαλώ να έρθετε σε συνάντησή μου συνοδευόμενοι άπό τους ίθαγενείς αυτούς. Στο μεταξύ, θα επικοινωνήσω δια του άστυματου με τη διοίκησή σας στη βάση της Ρέντοβα και θα έτοιμάσουμε την επιστροφή ήλις της ομάδος σας 'Τπολοχαγός Γουάινκοτ.

Οι ίθαγενείς ώδήγησαν με την πυρόγα τους, τόν Κένεντυ και τόν Ρος στο Νησί τών Πουλιών, για να θρούν τους συντρόφους τους και να είδοποιήσουν για την ευχάριστη έκβαση.

Κατόπιν, πήραν τόν Κένεντυ πάλι και τράβηξαν για τη Νέα Γεωργία. 'Ο έπολοχαγός Γουάινκοτ, που περίμενε στην άρρογιαλιά, αίσουσσήθηκε και κάλεσε τόν κυβερνήτη της τορπιλλάτου 109 να πάρουν τό τσάι μαζί στη σκηνή του. 'Εκείνο τό ίδιο βράδυ, ο Κένεντυ, μέσα στην πυρόγα, περίμενε την τορπιλλάκατο, με την όποια είχε δοθεί ραντεβού ύστερα άπό μια άνταλλαγή ραδιοηχημάτων άνάμεσα στη Νέα Γεωργία και τη βάση της Ρέντοβα.

Και, πρίν χαράξει, ήλοι οι ναυαγοί, με τόν κυβερνήτη τους, βόσκονταν στη Ρέντοβα.

JOHN HERSEY

Η χώρα του μειδιάματος

Η άληθινή γλώσσα τών Κινέζων είναι τό χαμόγελο γράφει μια Γαλλίδα δημοσιογράφος ή Εύα Ντεσσάρ, που επισκέφθηκε πρόσφατα την Κίνα. Ίδου μερικές άπό τις έντυπώσεις της.

Η ΛΑΪΚΗ Δημοκρατία της Κίνας δεν έχει δέβαια τίποτα άπό την άτμόσφαιρα της όπερέτας. 'Αλλ' όποιος φτάνει εκεί για πρώτη φορά, είναι άδύνατον να μη θυμηθεί τόν τίτλο μιας γνωστής όπερέτας με παγκόσμια έπιτυχία: «Η χώρα του μειδιάματος». 'Απίστευτες είναι οι άποχρώσεις και ή ποικιλία τών κινεζικών μειδιάματων που μπορούν να εκφράσουν όλη την κλίμακα τών ανθρώπινων συναισθημάτων: την άρνηση και την περιέργεια, την περιφρόνηση και την έγκαρδιότητα, την ευγένεια και την ύπερψία... Τό χαμόγελο για τούς Κινέζους είναι άπαραίτητο όσο και ή άναπνοή.

'Ο Εύρωπαίος δυσκολεύεται να συλλάβει την άκριβή σημασία τών κινεζικών μειδιάματων. Είναι τό ίδιο πρόβλημα που παρουσιάζεται και στην κινεζική γλώσσα: ή ίδια λέξη μπορεί να έχει δυο ή τρεις διαφορετικές σημασίες άνάλογα με τόν τρόπο που προφέρεται. "Όσο για τό χαμόγελο, σε ώρισμένες περιπτώσεις ή σημασία του είναι φανερή. Αυτό συμβαίνει π.χ. στα λεωφορεία: Μόλις άνεβεί ένας ξένος κάποιος θα σηκωθεί για να του προσφέρει τη θέση του. 'Επίσης, στα δημοτικά σχολεία και στους παιδικούς σταθμούς που επισκέφθηκε, δε δυσκολευόμουν να καταλάβω πώς τα παιδιά και οι δάσκαλοι χαμογέλουσαν για να μου δείξουν τα φιλικά τους αισθήματα. Μόλις έμ-

φερθώ. 'Αλλ' άργότερα έμαθα, ότι για να πάψουν να χειροκροτούν τα παιδιά έπρεπε να χειροκροτήσω κι' εγώ!

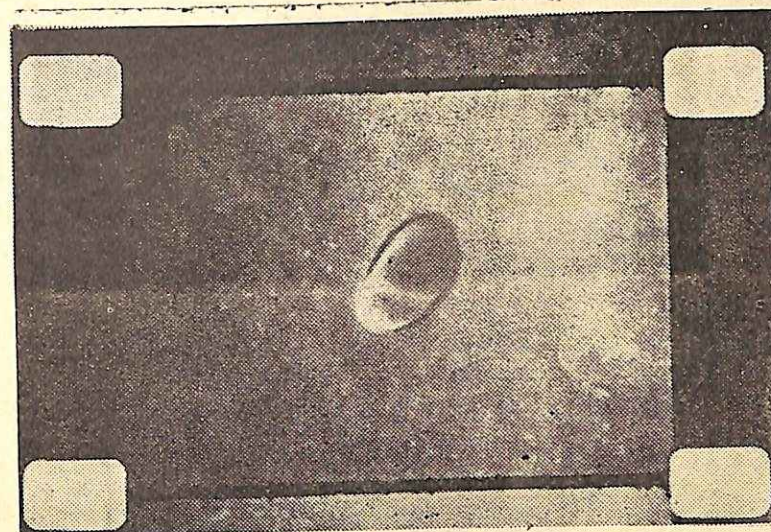
'Εκτός άπό τα χειροκροτήματα είχα και μίαν άλλη δυσάρεστη περιπέτεια με τό τσάι, αυτό τό πρασινωπό κινεζικό τσάι που πίνεται χωρίς ζάχαρι και σερβίρεται παντού στους ξένους σαν έκδήλωση φιλοξενίας. Στην αρχή, έπειδή τό τσάι ήταν καυτό, περίμενα να κρυώσει λίγο για να τό ρουφήξω. 'Αλλά προτού προλάβω να φέρω τό φλυτζάνι στα χείλη μου, κάποιος θα έσπευδε να μου τό άρπάξει άπό τό χέρι για να τό ξαναγεμίσει με καυτό τσάι! Πληροφορήθηκα άργότερα πώς οι έθιμοτυπικοί κανόνες άπαιτούν να σερβίρεται τό τσάι καυτό άπό την τσαγιέρα που κοχλάζει. "Ετσι, για να μη φανώ άγενής, συγκέντρωνα ήρωικά τό θάρρος μου και πάθαινα έγκαύματα στη γλώσσα. Και αυτό συνέβαινε τό καλοκαίρι, με θερμοκρασία 38 υπό σκιάν! Μόνο μια φορά τόλμησα ν' άρνηθώ τό τσάι και να ζητήσω ένα ποτήρι νερό. Με μεγάλη προθυμία μου έφεραν ένα ποτήρι με... βραστό νερό!

Για την έκφραση της άρνήσεως υπάρχει ένα ειδικό χαμόγελο που μόνο οι Κινέζοι ξέρουν τη σημασία του. 'Ο εύγενικός Κινέζος δεν έπιτρέπεται ν' άρνηθεί κάτι που του ζητάει ένας ξένος. 'Εκφράζει την άρνήσή του μ' ένα χαμόγελο που είναι έξ' ίσου κατηγορηματικό με τό κατηγορηματικώτερο «όχι». Οι ξένοι δημοσιογράφοι που ζουν στο Πεκίνο έχουν μάθει αυτό τό χαμόγελο. Οι «άρμόδιοι» δεν τούς άρνούνται ποτέ τίποτα: τούς προσφέρουν καυτό τσάι και χαμογέλανε ως τ' αυτή. 'Ακούνε με ύπομονη, κρατάνε σημειώσεις και λένε: «Θά τό σκεφθούμε, θ' άσχοληθούμε με τό ζήτημά σας...». Αυτό σημαίνει «όχι».

Τό Πεκίνο είναι μια άνεξάντλητη πηγή έκπληξων για τόν ξένο. Πρώτα απ' όλα κάνει έντύπωση με την άξιοθαύμαστη καθαριότητά του. Όύτε τό ελάχιστο κομματάκι χαρτιού, ούτε ένα σκουπίδάκι δε φαίνεται στους δρόμους. Οι μύγες έχουν υποχωρήσει μπροστά στους άσπονδους έχθρους τους, τα παιδιά, που τις κυνηγάνε με λύσσα, μαζεύουν τα πτώματά τους σε κουτιά και... τα πουλάνε στην κυβέρνηση για μια δεκάρα τη χιλιάδα.

φανιζόμενα τα παιδιά και οι δάσκαλοι χαμογέλουσαν ως τ' αυτή και χειροκροτούσαν. Στην αρχή, τα παρατεταμένα χειροκροτήματα μου προκαλούσαν άμχανία και δεν ήξερα πώς να

Φωτογραφία του ώαρίου με τό ήλεκτρονικό μικροσκόπιο, λίγο πρίν άπό τη γονιμοποίηση

ΤΟ ΠΕΙΡΑΜΑ ΤΗΣ ΒΟΛΩΝΙΑΣ

('Ανησυχητικό προμήνυμα για τό μέλλον του άνθρώπου)

Του JEAN ROSTAND

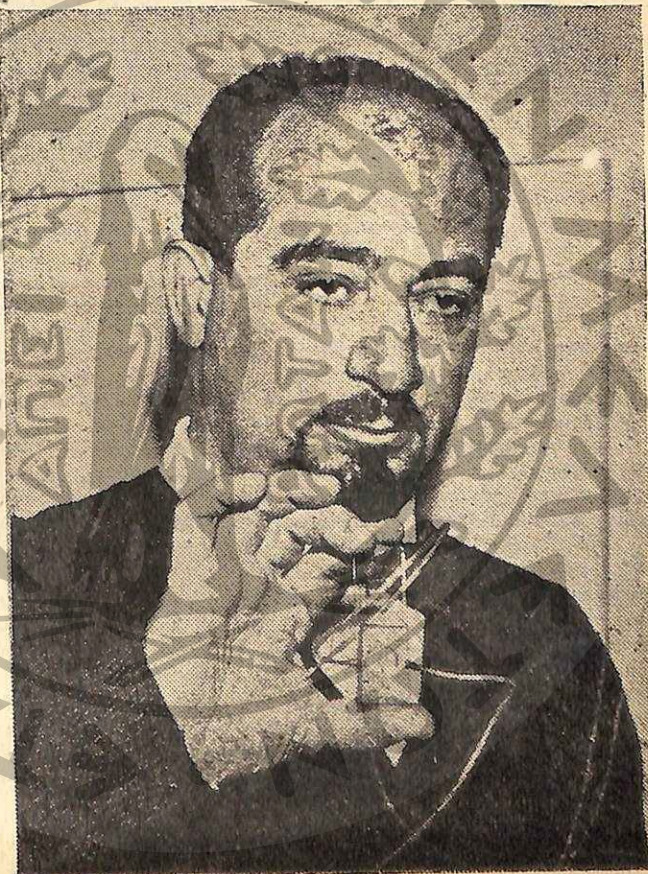
ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΚΕΣ ειδήσεις έφτασαν άπό την 'Ιταλία: Τρεις έρευνητές της Βολωνίας, με τόν καθηγητή Πετρούτσι έπικεφαλής, πέτυχαν, καθώς φαίνεται (τό «καθώς φαίνεται» είναι μια επιφύλαξη που επιβάλλεται πάντα στον έπιστήμονα όταν άντλεί τις πληροφορίες του άπό τόν άνειδίκευτο Τύπο) την τεχνητή γονιμοποίηση ενός ανθρώπινου ώαρίου που άναπτύχθηκε ως την 29η μέρα σ' ένα δοκιμαστικό σωλήνα μέσα στον όποίο είχαν δημιουργηθεί τεχνητά οι συνθήκες θερμοκρασίας, θρέψεως και άσηψίας που επικρατούν στο μητρικό κόλπο κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης. 'Αν ή πληροφορία είναι άκριβής, βρισκόμαστε άναμφίβολα μπροστά σ' έναν αξιοσημείωτο τεχνικό άθλο που άποτελεί σταθμό στη δύσκολη πορεία της βιολογίας προς την «έξωγένεση», ή τεχνητή εγκυμοσύνη έξω άπό τό μητρικό σώμα. Σκοπός αυτού του άρθρου είναι να τοποθετήσει τό πείραμα της Βολωνίας στα πλαίσια του συνόλου τών μέχρι σήμερα γνώσεών μας για την γονιμοποίηση και την άνάπτυξη του ώαρίου τών θηλαστικών IN VITRO.

Οι πρόδρομοι του Πετρούτσι

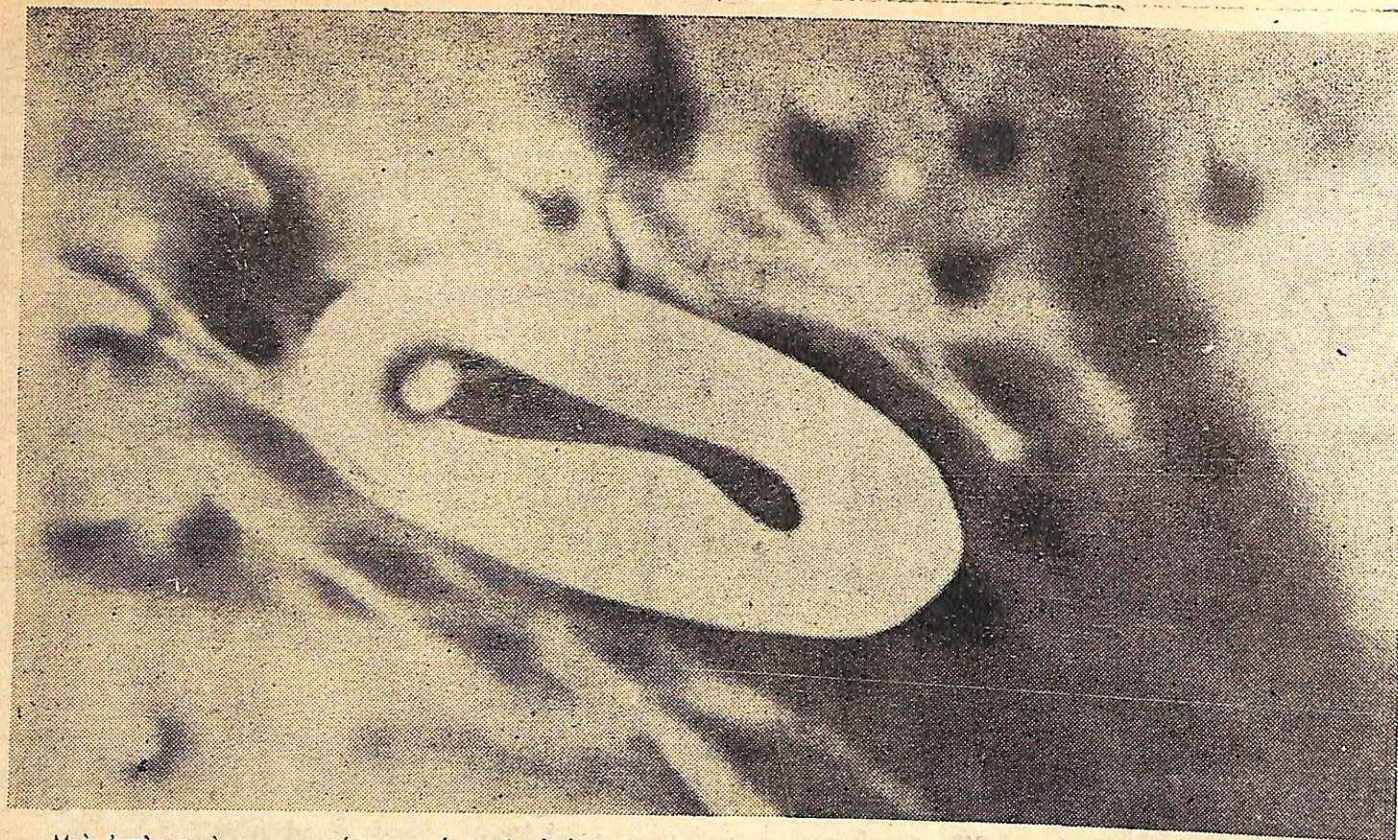
ΣΕ όλα τα θηλαστικά, ή συνάντηση τών δυο άναπαραγωγικών στοιχείων — του ώαρίου και του σπερματοζωαρίου — πραγματοποιείται μέσα στον μητρικό όργανισμό. Με άλλα λόγια, ή γονιμοποίηση είναι «έσωτερικού τύπου». 'Επίσης, στη μεγάλη πλειονότητα τών θηλαστικών, έσωτερικού τύπου είναι και ή άνάπτυξη του έμβριου. 'Από τό στιγμή που θα γονιμοποιηθεί, τό ώάριο «φωλιάζει» στη μήτρα και θα παραμείνει εκεί ως την πλήρη άνάπτυξή του. Τό έμβρυο δέχεται άπό τό μητρικό σώμα όλες τις άπαραίτητες για τη ζωή και την άνάπτυξή του θρεπτικές ουσίες. 'Από τό δεύτερο μήνα της κυφορίας ή τροφοδοσία του έμβριου γίνεται μέσω του πλακούντος, ενός ειδικού όργάνου που άποτελείται άπό ένα μίγμα μητρικών και έμβρυικών ιστών. Στόν άνθρωπο, ή «συμβίωση» αυτή της μητέρας και του έμβριου διαρκεί περίπου 280 μέρες.

'Εδώ και μισόν αιώνα οι βιολόγοι προσπαθούν να πετύχουν τη γονιμοποίηση του ώαρίου και την άνάπτυξη του έμβριου έξω άπό τόν μητρικό κόλπο. Τό 1912 ένας 'Αμερικανός έπιστήμων άπό την Καλιφόρνια, ο Τζ. Λόνγκ, άφάιρεσε ώάρια ποντικού και τα έθεσε σ' έπαφή με σπέρμα του

Για τα πολύκροτα πειράματα του καθηγητού Πετρούτσι και τών συνεργατών του στη Βολωνία, δώσαμε τις πρώτες πληροφορίες στο προπερασμένο τεύχος. Στο έξαιρετικά ενδιαφέρον άρθρο που δημοσιεύουμε πιδό κάτω, ο διάσημος Γάλλος βιολόγος και άκαδημαϊκός Ζάν Ροστάν άναλύει τό έπίτευγμα τών 'Ιταλών έρευνητών, καθώς και τό άγωνιώδες ήθικό πρόβλημα, που θέτει σε κάθε σκεπτόμενο άνθρωπο ή προοπτική μιας επικίνδυνης επιστημονικής εξέλιξεως.

'Ο καθηγητής Ντανιέλε Πετρούτσι.

Μιά εκπληκτική φωτογραφία, παρμένη με το ηλεκτρονικό μικροσκόπιο, απ' το πείραμα του καθηγητού Πετρούτσι. 'Η στιγμή της συνάντησής του ωαρίου με το σπερματοζωάριο.

φαίνεται ότι σε πολλά θηλαστικά το νωπό σπέρμα είναι άνακτο να γονιμοποιήσει το ωάριο αν δεν υποστεί προηγουμένως ένα είδος «ωριμάνσεως» που εξασφαλίζεται από το χημικό περιβάλλον του κόλπου. 'Η ανακάλυψη αυτή οφείλεται στις έρευνες του Τσάγκ και του 'Ωστιν το 1951. 'Ο Γάλλος βιολόγος Σαρλ Τιμπώ έπωφελήθηκε από το καινούργιο αυτό στοιχείο και, το 1959, πέτυχε τη γονιμοποίηση IN VITRO των ωαρίων του προβάτου και του κουνελιού. Αυτή τη φορά, το αποτέλεσμα των πειραμάτων δεν μπορούσε ν' αμφισβητηθεί.

'Εδω και δώδεκα χρόνια (1948) οι Μένκιν και Ρόκ ισχυρίστηκαν ότι παρατήρησαν τη γονιμοποίηση του ανθρώπινου ωαρίου έξω από το μητρικό σώμα. Πιο πρόσφατα, το ίδιο πείραμα πραγματοποιήθηκε από τον Λάντσομ Σέτλς, που έπέδειξε και φωτογραφίες. Πρέπει λοιπόν να συμπεράνουμε ότι, όσον αφορά τη γονιμοποίηση IN VITRO, τα πειράματα των 'Ιταλών ερευνητών δεν έχουν καμιά πρωτοτυπία.

Καλλιέργεια των έμβρυων Ιστών

Ο ΣΟ για την ανάπτυξη του ζωικού εμβρύου έξω από το μητρικό σώμα, ώριμοι επιστήμονες είχαν αξιοσημείωτες επιτυχίες. 'Αξίζουν ιδιαίτερη μνεία τα πειράματα των Γάλλων Ζολλύ και Λιέρ οι οποίοι, το 1936, χρησιμοποίησαν έμβρυο έντεκα ημερών. 'Αφού αφαιρέθηκαν από τη μήτρα με τις αναγκαίες προφυλάξεις, τα έμβρυα τοποθετήθηκαν σε δοχεία γεμάτα υγρό πλάσμα και σκεπάστηκαν με γυάλινες πλάκες. Το σύνολο τοποθετήθηκε πάνω σε μια θερμάστρα για να διατηρηθεί στην κατάλληλη θερμοκρασία.

'Υπό τις σχετικά εύνοικες αυτές συνθήκες τα έμβρυα εξακολούθησαν ν' αναπτύσσονται κάτω από τα μάτια των ερευνητών που τα παρακολουθούσαν από το διαφανές κάλυμμα. Σε 48 ώρες σχηματίστηκε ένα νευρικό κέντρο στη θέση του εγκεφάλου εμφανίστηκαν υποτυπώδη μάτια και αυτιά, μυϊκοί όγκοι μια καρδιά που χτυπούσε ρυθμικά, αίμοφορα αγγεία γεμάτα υγρό... 'Αλλ' η ανάπτυξη του εμβρύου σε τεχνητό περιβάλλον όποιο θηλαστικό κι' αν χρησιμοποιήσουμε για το πείραμα, δεν ξεπερνάει ένα στάδιο ακόμα ελάχιστα προχωρημένο. 'Από την τρίτη μέρα μετά την έναρξη της «καλλιέργειας» του εμβρυακού ιστού, οι παλμοί της καρδιάς άρχισαν να εξασθενούν μέχρι που σταμάτησαν εντελώς. 'Όσο αναπτύσσεται το έμβρυο

τόσο πιο περίπλοκη γίνεται η κυτταρική δομή του και τόσο πιο δύσκολα μπορούμε να το εξασφαλίσουμε ένα τεχνητό περιβάλλον ανάλογο με το φυσικό.

'Ωστόσο, η επιβίωση σε τεχνητό περιβάλλον ενός μεγάλου εμβρύου από θηλαστικό (άγελάδα) πραγματοποιήθηκε από τον 'Αντρέ Τομάς χάρη σε μια συσκευή εφωδιασμένη με τεχνητό καρδιοπνεύμονα. Μετά την αφαίρεσή του από τη μήτρα, το έμβρυο συνδέθηκε άμεσα με τη συσκευή που το τροφοδοτούσε μ' ένα θρεπτικό και οξυγονωμένο υγρό διατηρώντας τον καρδιακό ρυθμό σε 85 παλμούς κατά λεπτό. Με τη μέθοδο αυτή μπορούμε να παρατείνουμε τη ζωή του εμβρύου επί δυο ή τρεις ημέρες.

Σχετικά με το πρόσφατο πείραμα της εξωγενέσεως μπορούμε να συμπεράνουμε πως οι έρευνες της Βολωνίας εφόρυσαν απλώς στο ανθρώπινο γένος μια τεχνική που έχει κιόλας εφαρμοστεί με επιτυχία στα ζώα. 'Αλλά το παράδοξο είναι ότι πέτυχαν άμεσα ένα αποτέλεσμα στο οποίο δεν έχουν φτάσει ακόμα τα πειράματα με τα ζώα, δηλαδή τη συνέχιση της αναπτύξεως του ωαρίου μετά τη γονιμοποίηση επί 29 ημέρες, ως το σχηματισμό ενός εμβρύου. Στα πειράματα με κουνέλια, ινδικά χοιρίδια και ποντίκια, είχαν παρατηρηθεί μονάχα οι αρχές μιας υποτυπώδους ανάπτυξεως. 'Ενώ στο πείραμα της Βολωνίας παρατηρήθηκε μια συνεχής εξέλικτική ανάπτυξη από το αναπαραγωγικό κύτταρο ως το έμβρυο.

Το ήθικό πρόβλημα

ΒΕΒΑΙΑ, δεν είμαστε ακόμα σε θέση να πραγματοποιήσουμε μια πλήρη «κυοφορία» στο δοκιμαστικό σωλήνα. 'Αλλ' είναι νόμιμο, υπό το φως του πειράματος της Βολωνίας, να θεωρήσουμε την ιδέα ως πραγματοποιήσιμη. 'Ετσι το γόητρο της επιστήμης ενισχύεται, αλλά συγχρόνως η ανθρώπινη ευαισθησία μας ύφίσταται ένα όδυνο πληγή.

'Η τεχνητή κυοφορία θέτει το ανθρώπινο έμβρυο στο έλεος κάθε Ιταμότητος, το εγκαταλείπει στα νύχια της στυγνότερης βιολογικής τεχνοκρατίας. 'Αν η τεχνητή κυοφορία γίνεαι πραγματικότητα, θα μπορούμε να εφαρμόσουμε στο ανθρώπινο έμβρυο τα πολυποίκιλα μέσα που διαθέτει ή σύγχρονη επιστήμη για τη βιολογική αλλοίωση του ανθρώ-

Σύμφωνα με μιὰ καινούργια θεωρία, που οφείλεται στον Αυστριακό Πέτερ Πότσερ, ή Μαρία Βετσέρα ήταν καρπός ενός μυστικού δεσμού του αυτοκράτορα Φραγκίσκου 'Ιωσήφ με την 'Ελληνίδα 'Ελένη Μπαλτατζή.

'Η δαρώνη 'Ελένη Μπαλτατζή — Βετσέρα, μητέρα της Μαρίας.

ΦΩΣ ΣΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΜΑΓΙΕΡΛΙΓΚ

Οι δυο τραγικοί έραστές, ο αρχιδούκας Ροδόλφος κι' ή Μαρία Βετσέρα, αυτοκτόνησαν γιατί πληροφορήθηκαν, ξαφνικά, ότι ήταν...άδέλφια!

Η ΜΑΡΙΑ ΒΕΤΣΕΡΑ ΗΤΑΝ ΕΛΛΗΝΙΔΑ

Ο ΚΟΜΗΣ 'Εντουαρντ Τάαφε έστριβε νευρικά τις άκρες των μεγάλων μουστακιών του. 'Εχοντας ξανακαταλάβει, ύστερα από δέκα χρόνια, τον πρωθυπουργικό θώκο, στην Αυστρία, ο άνθρωπος αυτός, που ή κυριώτερη μέριμνά του ήταν νά επιλύει τις άντεδικοίσεις των δυο έθνότητων που άντιμετώπιζαν ή μιὰ την άλλη κάτω από το διπλό σκήπτρο του αυτοκράτορα Φραγκίσκου 'Ιωσήφ, βρισκόταν εκείνο το πρωί μπροστά σ' ένα πολύ διαφορετικό πρόβλημα.

'Η αναφορά πού, με χρονολογία 1 Φεβρουαρίου 1889, του είχε υποβάλει ο φόν Κράους, ο άρχηγός της αστυνομικής αστυνομίας, άπειλούσε τα ίδια τα θεμέλια της αυτοκρατορικής οικογενείας. 'Ο άρχιδούκας Ροδόλφος, ο διάδοχος πού θρόνου, είχε πεθάνει κάτω από πολύ περίεργες συνθήκες. 'Η αναφορά έλεγε, ότι το πρωί της 30ής 'Ιανουαρίου, δυο φίλοι του «Κρόνπριντς», (όπως λεγόταν γερμανικά ο διάδοχος), οι κόμητες Φίλιππος του Κοβούργου κι' 'Αλέξανδρος Χόγιος, πού τους είχε καλέσει νά περάσουν μερικές μέρες στο κυνηγετικό περίπτερο του Μάγερλιγκ, τον βρήκαν, νεκρό πάνω στο κρεβάτι του, με το κεφάλι καταματωμένο.

— Θάπρεπε νά ανακοινώσουμε ότι ο θάνατός του όφειλόταν σε καρδιακή κρίση ή σε ένα άλλο λόγο φυσικού θανάτου, πρότεινε ο πρωθυπουργός.

— Κανείς γιατρός δεν θα υπογράψει τέτοιο άνακοινωθέν, παρατήρησε ο άρχηγός της αστυνομίας. 'Ο πρίγκιπας σκοτώθηκε από μιὰ σφαίρα, πού του άνοιξε το κρανίο. Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία, ότι πρόκειται για άποκτονία.

Τί θα έλεγε ο άρχιεπίσκοπος της Αυστρίας; Τί θα έλεγε το Βατικανό; 'Η-ταν βέβαιο, ότι θα άπαγόρευαν τη θρη-

σκευτική ταφή. Καί, μπροστά σ' αυτό το σκάνδαλο, ο θρόνος της Αύτου Καθολικής Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητος δέ θάνατε ίσως και θά κλονιζόταν.

«Θά βρούμε τρόπο νά πετύχουμε τη θρησκευτική κηδεία», σκέφθηκε ο κόμης. «'Αρκεί νά πείσουμε την 'Αγία Έδρα, ότι ή 'Υψηλότης του αυτοχειριάσθηκε. Έχοντας χάσει τα λογικά του. 'Αλλά υπάρχει στη μέση κι' αυτή ή μικρή δαρώνη Βετσέρα...

Πραγματικά, ή τραγωδία παρουσίαζε και μιὰ δεύτερη, συνταρακτική πλευρά! Πλάι στο πτώμα του αρχιδούκα Ροδόλφου, είχε βρεθεί κι' εκείνο της Μαρίας Βετσέρα, της δεκαεφτάχρονης έρωμένης του, πού ο Κρόνπριντς την είχε παρασύρει μαζί του στον θάνατο, πυροβολώντας την πριν αυτοκτονήσει.

— Είναι άνόηλο νά προσθέσουμε στο σκάνδαλο της άποκτονίας εκείνο της μοιχείας, είπε ο Τάαφε. Κύριε φόν Κράους, φροντίστε νά ταφεί μυστικά ή νεαρή γυναίκα. Δεν πρέπει νά συσχετισθεί ο θάνατός της με τον θάνατο του Κρόνπριντς.

'Η διαταγή του πρωθυπουργού εκτελέστηκε κατά γράμμα. Χάρη σ' ένα πλαστό πιστοποιητικό, πού παρουσιάστηκε στον άγούμενο του άδελφίου Χάιλιγκενκρόιτς, ή Μαρία Βετσέρα, πού το πτώμα της είχε σκηθεθεί από τον πύργο νύχτα, έναφιάσθηκε, επί παρουσία μόνον των δυο θείων της, στο κοιμητήρι εκείνης της περιοχής.

Όσο για τον πάπα Λέοντα 13ο, πείσθηκε εύκολα νά δώσει την άδεια θρησκευτικής ταφής του αρχιδούκα, ύστερα από την πιστοποίηση του δρ Βίντερχόλεφ, προσωπικού γιατρού του Ροδόλφου, κατά τον όποιο «ή άποκτονία είχε γίνει σε στιγμή διανοητικής παρακρούσεως».

'Ετσι, άφου έκτέθηκε σε προσκύνημα

στο άνάκτορο του Σαίνμπρου, με το κεφάλι τυλιγμένο όλόκληρο σε επίδεσμο, τραγικός άρχιδούκας έναφιάσθηκε με δολές τις λεπτομέρειες του έκκλησιαστικού τυπικού. Το σκάνδαλο, είχε καταπνιγεί. Κι' έληξε έτσι ή τραγική και ρωμαντική ιστορία, πού οι πραγματικές αίτιες του τέλους της παρέμειναν ένα άπό τα καλύτερα φυλαγμένα κρατικά μυστικά των νεωτέρων χρόνων.

Τρεις υποθέσεις

ΜΕΤΑ την πτώση των 'Αψβούργων, ιστορικοί και χρονογράφοι αναδίφησαν αρχεία, μελέτησαν τα διάφορα σχετικά έγγραφα και μάζεψαν στοιχεία από μάρτυρες, με τον σκοπό νά άποκαταστήσουν τις αίτιες και τις άκριβεις συνθήκες, μέσα στις όποιες ξετυλίχθηκε το δράμα του Μάγερλιγκ. Δεν κατάρθωσαν, ωστόσο, παρά νά σωρεύσουν άλληλοσυγκρουόμενες άπόψεις, πού καμιά τους δεν ήταν πειστική. 'Ακόμα κι' ο κινηματογράφος έκμεταλλεύθηκε αυτή τη συγκλονιστική ιστορία έρωτα και θανάτου. 'Η Ντανιέλ Νταριέ κι' ή Ντομινίκ Μπλανσάρ, ο Σάρλ Μπουαγιέ κι' ο Ζαν Μαραι προσωποποίησαν διαδοχικά τη μικρή δαρώνη και τον άρχιδούκα σε πολύ ρωμαντικές παραλλαγές του τραγικού τους ειδυλλίου, πράγμα πού, φυσικά, δεν βοηθούσε καθόλου στο νά διαφωτισθεί το μυστήριο.

'Εχουν δατυπωθεί ως τώρα τρεις μεγάλες κατηγορίες έρμηνειών.

Σύμφωνα με την πρώτη, ή επίσημη έκδοχή είναι κι' ή σωστή. 'Ο άρχιδούκας Ροδόλφος είχε πραγματικά τρελλαθεί. Μιά βαρεία κληρονομική είχε παίξει τον μοιραίο ρόλο της. 'Η μητέρα του, ή αυτοκράτειρα 'Ελισάβετ, έπαυσε πού και πού από διανοητικές διαλείψεις. 'Ο έξάδελφός του Λουδοβίκος ο 2ος της Βαυαρίας είχε πνιγεί στη λίμνη του Στέρνμπεργκ κατά τη διάρκεια μιās κρίσεως τρέλλας, αφήνοντας το στέμμα του στον άδελφό του 'Οθωνα, πού τον είχαν περιωρισμένο μέσα σ' ένα πύργο γιατί κι' αυτός ήταν άνισόρροπος. 'Η τρέλλα του Ροδόλφου, για την όποια υπάρχουν μερικές μαρτυρίες, έκδηλώνονταν με την έμμονη ιδέα του αυτοχειρι-

ασμού. Κι' η Μαρία Βετσέρα, που τὸν ἀγαπούσε παράφορα, εἶχε δεχθεῖ νὰ πεθάνει μαζί του.

Κατὰ τὶς ἐρμηνείες δευτέρας κατηγορίας, οἱ δυὸ τραγικοὶ ἐραστὲς ἐπιζήτησαν τὸ θάνατο ἀπὸ ἀπόγνωση. Ἐνωμένος ἀπὸ πολιτικὸ γάμο μὲ τὴν πριγκίπισσα Στεφανία τοῦ Βελγίου, ὁ Ροδόλφος εὗρε ἀποκρουστικὴ τὴν ψυχρὴ κι' ἀδιάφορη σύζυγό του. Γιὰ νὰ ξεχνᾷ τὴν ἀτυχία του καὶ νὰ δίνει διέξοδο στὴν ἐρωτολήπτη ἰδιοσυγκρασίᾳ του, ἐπιδιδόταν σὲ ὄργια μὲ... σιγῆς. Αὐτὸ γινόταν ὡς τὴ μέρα ποὺ συνάντησε τὴ Μαρία Βετσέρα, τὴ γυναῖκα ποὺ τοῦ ἀποκάλυψε τὸν ἀληθινὸ ἔρωτα. Οἱ δυὸ ἐραστὲς πίστεψαν ὅτι ὁ γάμος μὲ τὴ Στεφανία μποροῦσε νὰ ἀκυρωθεῖ ἀπὸ τὸ Βατικανό, ὅτι τὸ πάθος τους θὰ ἐπιστε-

φόταν μὲ μιὰ ἐπίσημη ἔνωση. Ἀλλὰ ὅταν, ὕστερα ἀπὸ μιὰ τρομερὴ σκηνὴ μὲ τὸν γιό του, ὁ αὐτοκράτορας Φραγκίσκος Ἰωσήφ ἀντιτάχθηκε ρητὰ καὶ κατηγορηματικὰ σ' αὐτὰ τὰ ὠραία σχέδια, ποὺ ἐρριζώνοντο σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν πολιτικὴ του, ὁ Ροδόλφος κι' ἡ Μαρία ἀποφάσισαν νὰ πεθάνουν παρὰ νὰ ἀναγκασθοῦν νὰ χωρίσουν.

Ἡ τρίτη κατηγορία ἐρμηνειῶν ρίχνει τὸ βάρος τῆς στὶς γνωστὲς πολιτικὲς ἰδέες τοῦ διαδόχου. Συνδεδεμένος πολὺ στενὰ μὲ τὸν ἀρχιδούκα Ἰωάννη Ὀρτ, ἀρχηγὸ τῶν Οὐγγρων πατριωτῶν, ποὺ ἐπιζητοῦσαν τὸν ἀποχωρισμὸ τῆς πατρίδος τους ἀπὸ τὴν Αὐστρία, ὁ Ροδόλφος εἶχε συμμετάσχει σὲ μιὰ συνωμοσία, μὲ σκοπὸ τὴν ἱδρυτὴ ἀνεξαρτητοῦ οὐγγρικοῦ κράτους, ποὺ στὸν θρόνο του θὰ ἀνεβαίνει ὁ Ἰωάννης Ὀρτ. Ἡ συνωμοσία ἀνακαλύφθηκε κι' ὁ Κρόνπριντς προτίμησε νὰ αὐτοκτονήσει παρὰ νὰ συλληφθεῖ. Κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ πρίσμα, υποστηρίχθηκε ἐπίσης ὅτι ὁ Ροδόλφος δολοφονήθηκε ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τοῦ αὐστρο-ουγγρικοῦ στέμματος, ἴσως ἀπὸ τὸν Φίλιππο τοῦ Κοδούργου, ποὺ ἰσχυρίσθηκε ὅτι ἀνακάλυψε τὸ πτώμα, κι' ὅτι ἡ δολοφονία παρουσιάσθηκε σὰν αὐτοκτονία. Ὅσο γιὰ τὴ Μαρία, αὐτὴ εἶτε ἐκτελέστηκε εἴτε αὐτοκτόνησε, πλᾶϊ στὸν ἀγαπημένο της.

Ὅλες αὐτὲς οἱ ἐκδοχές, ὅποιες κι' ἂν εἶναι ὁ βαθμὸς πιθανοφάνειας τῆς κασεμιάς, προσκρούουν στὸ τεῖχος σιωπῆς καὶ σκιάς, ποὺ ἡγεῖραν μὲ τέχνη οἱ αὐστριακὲς ἀρχὲς καὶ τὸ διατηροῦν ἀπὸ τότε. Δὲν στηρίζονται ὅλες αὐτὲς οἱ ἐρμηνείες σὲ ἐξακριβωμένα στοιχεῖα καὶ σὲ καμμιὰ ἀναμφισβήτητη μαρτυρία.

Ἐνασυγκλονιστικὸ συμπέρασμα

ΤΩΡΑ τελευταία, ὅμως, ἕνας Αὐστριακός, ὁ Πέτερ Πότσερ, ἐξέθεσε μιὰ καινούργια ἐξήγηση, ποὺ ἱκανοποιεῖ τὴ λογικὴ πὶο πολὺ ἀπὸ τὶς προηγούμενες. Πραγματικὰ, ὁ Πέτερ Πότσερ, ποὺ εἶναι εἰδικὸς στὶς προσωπικογραφίες κι' ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἱστορία ἐρασιτεχνικὰ, κατέληξε σὲ πολὺ διαφορετικὸ κι' ἀληθινὰ συγκλονιστικὸ συμπέρασμα.

Ὁ Πότσερ συγκέντρωσε τὴν προσοχή του στὸ δεύτερο πρόσωπο τῆς τραγωδίας, ποὺ οἱ ἄλλοι ἱστορικοὶ δὲν τοῦ εἶχαν δώσει ὅση σημασία ἔπρεπε: στὴν Ἰουλιέττα αὐτοῦ τοῦ νέου Ρωμαίου, τὴ Μαρία Βετσέρα. Κι' ἐβγαλε τὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ δυὸ ἐραστὲς ἦταν ἀδελφια!

Δυὸ ὅμοια πρόσωπα

ΤΟ 1867, ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ ἦταν τριανταεφτά χρόνων. Μονάρχης αὐταρχικὸς καὶ κλεισιμένος στὸν ἑαυτὸ του, ἦταν στὴν πραγματικότητά του ἀπρόσιτος ἀκόμα κι' ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ στενοῦ τοῦ περιβάλλοντος. Οἱ ἔγνοιες του ἦσαν 2 λογίων: πολιτικὲς ὡς πρὸς τὴν Πρωσία κι' αἰσθηματικὲς ὡς πρὸς τὴ γυναῖκα του. Ἡ ἀσμφωνία τῶν χαρακτηρισμῶν τους ἦταν τόσο μεγάλη, ὥστε οἱ δυὸ σύζυγοι ἀποφασίζουν νὰ χωρίσουν. Γιὰ ν' ἀποφεύγει τὶς προστριβές, ἡ Ἐλισάβετ — ἡ περίφημη Σίσσυ — κάνει ταξίδια στὴν Εὐρώπη τόσο συχνά, ὥστε ἐπωνομάζεται ἡ «περιπλανώμενη

αὐτοκράτειρα». Ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ ζεῖ μόνος του στὰ ἀνάκτορα. Κανεὶς δὲν ξέρει μὲ δεβαιότητα ἂν ἔχει ἄλλους δεσμούς.

Ὡστόσο, οἱ ὁμορφες γυναῖκες δὲν λείπουν στοὺς χοροὺς τῆς Αὐλῆς. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, λοιπόν, κάνει τὴν ἐμφάνισή της μιὰ νεοφερμένη. Εἶναι ἡ Ἐλένη Βετσέρα, σύζυγος ἐνὸς ἀσμου ἀκόλουθου πρεσβείας. Ἡ νεαρὴ αὐτὴ γυναῖκα εἶναι πολὺ ὁμορφη. Ἐντύπωση, κυρίως, κάνουν τὰ μεγάλα, λάγνα μάτια της. Ψιθυρίζεται ὅτι ἡ καταγωγή της εἶναι ἀπὸ τὴν Τουρκία, κι' ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν κόρη ἐνὸς Μπαλτατζή, Ἑλληνα μεγαλεμπόρου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ ὁμορφὴ Ἑλληνίδα, λέει ὁ Πότσερ, ἔγινε ἐρωμένη τοῦ ἀπρόσιτου αὐτοκράτορα. Κι' ἀπὸ τὸν δεσμὸ τους, θὰ διήρκεσε ἀπὸ τὸ 1868 ὡς τὸ 1872, θὰ γεννηθεῖ στὴ Βιέννη, στὶς 19 Μαρτίου τοῦ 1871, ἡ μικρὴ Μαρία Ἀλεξανδρίνη.

Σὲ τί στηρίζεται ὁ πραγματογνώμων τῶν ζωγραφικῶν πινάκων γιὰ νὰ σκαρῶσει αὐτὴ τὴν τολμὴν θεωρίαν;

Σὲ μιὰ ὁμοιότητα, σὲ μιὰ διάδοσι, σὲ ὀρισμένα ἱστορικὰ στοιχεῖα.

Τοποθετώντας πλᾶϊ — πλᾶϊ τὶς φωτογραφίες τοῦ ἀρχιδούκα Ροδόλφου καὶ τῆς Μαρίας Βετσέρα, ὁ Πότσερ τὶς συνέκρινε διεξονυχιστικὰ. Ἀπαλείφοντας τὸ μουστάκι καὶ τὶς φαβορίτες ἀπὸ τὸν πρῶτο διαπίστωσε μιὰ καταπληκτικὴ ὁμοιότητα: τὸ ἴδιο ἐπίμηκες πηγούνι, τὸ ἴδιο σχῆμα μύτης, τὸ ἴδιο καλογραμμένο στόμα.

Σύμπτωση, ἴσως. Ἀλλὰ μιὰ σύμπτωση, ποὺ ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὰ ὅσα λέει τὸ 1899, τὴ χρονιά δηλαδὴ τῆς διπλῆς αὐτοκτονίας, ἕνας χρονικογράφος τῆς ἐποχῆς, ὁ Ἐρνεστ φὸν Ντὲρ Πλάνιτς. Σ' ἕνα κείμενο, ποὺ τιτλοφορεῖται «Ὁλη ἡ ἀλήθεια γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Κρόνπριντς Ροδόλφου τῆς Αὐστρίας» καὶ πού, φυσικὰ, δὲν δημοσιεύθηκε ποτέ, ἐξ αἰτίας τῆς αὐστριακῆς λογοκρισίας, ὁ Πλάνιτς ἀνέφερε μιὰ διάδοσι, σύμφωνα μὲ τὴ ὁποία «ἡ Μαρία ἦταν νόθος κόρη τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ».

Μ' αὐτὰ τὰ δυὸ στοιχεῖα σὰν σημεία ἀφετηρίας ὁ Πότσερ ἐπιδόθηκε στὴν ἀνέρεση ἀποδείξεων. Δὲν θρῆκε καμμιὰ. Βρῆκε, ὅμως, ἕνα σωρὸ ἐνδείξεις, ποὺ συμπληρώνουν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη καὶ κάνουν τὴ θεωρίαν του ὅχι μόνον μὴ ἀπορρίψιμη, ἀλλὰ κι' ἐπιβεβαιωτική.

Μιὰ ἀνεξήγητη ἐπιτυχία

ΓΥΡΩ στὸ 1860, ἡ Βιέννη, ὁ ὁμορφὸς τῆς Δούναβης, τὰ στροβιλιστικὰ βῆλας τῆς ἦταν τὸ ὄνειρο ὅλης τῆς κοσμικῆς νεολαίας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Στὶς ὄχθες τοῦ Βοσπόρου, ἡ Ἐλένη Μπαλτατζή, ὁμορφὴ γυναῖκα καὶ πλούσια κληρονόμος, λαχταροῦσε νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν πληκτικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς δεξιώσεως, κάνει τὴ γνωριμία τοῦ Ἀλμπιν Βετσέρα, ἀκόλουθου τῆς αὐστριακῆς πρεσβείας, ποὺ ἡ ἰδιότης του αὐτὴ τοῦ ἀνοίγει ὅλα τὰ σαλόνια τῆς μεγαλοαστικῆς τάξεως. Κομπὸς σὰν ἀληθινὸς Βιεννέζος, χαρὶς ἐπίσης νὰ τοῦ λείπουν κι' ὀρισμένα στοιχεῖα ἀρρενωπῆς ὁμορφιάς, ὁ νεαρὸς ἀκόλουθος φλερτάρει τὴν ὡραία Ἑλληνοπούλα. Ἡ Ἐλένη, ἰδιοσυγκρασία

θερμὴ κι' ὄνειροπαρμένη, τοῦ ἀνταποκρίνεται. Παντρεύονται στὰ 1864. Ἡ Βιέννη εἶναι πιά δική της.

Πραγματικὰ, τὸ 1865, ὁ Ἀλμπιν Βετσέρα μετατίθεται στὴν πρωτεύουσα τῆς Αὐστρουγγαρίας. Τὴν ἴδια χρονιά, ἡ νεαρὴ γυναῖκα κάνει τὴν εἰσοδὸ τῆς στὴν Αὐλὴ. Καί, ἀπὸ τότε, ὁ ἀντρας της, ποὺ ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς πῖο ἀσημους, κατώτερος διπλωμάτης, ἀρχίζει νὰ ἀνεβαίνει πηδηχτὰ τὰ σκαλιὰ τῆς ἐπαγγελματικῆς του ἀναδείξεως. Τὸ 1867, ὀνομάζεται «ἐπὶ τῆς» δηλαδὴ παίρνει τὸν πῖο τιμητικὸ τίτλο ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ὀνειρευθεῖ: σημειώνει ὁ Πότσερ. Τὸ 1868, ἀποστέλλεται ἐπὶ κεφαλῇ μιᾶς διπλωματικῆς ἀποστολῆς στὴν Πετρούπολη, ὅπου παίρνει τὸν ρωσικὸ μεγαλόσταυρο τοῦ Ἀγίου Στεφάνου. Κατόπιν, μένει στὴν Πετρούπολη σὰν ἐκτακτὸς πρεσβευτὴς καί, τέλος, ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ τοῦ ἀπονέμει τὸν τίτλο τοῦ βαρὸν.

Μιὰ τόσο ραγδαία ἀνάδειξη δὲν μποροῦσε, βέβαια, νὰ ὀφείλεται στὰ πολὺ θαμπὰ προσόντα τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ. Μήπως ἦταν προστατευόμενος κανενὸς ἱσχυροῦ προσώπου, λόγου χάρι κάποιου ἀρχιδούκα; Ἀλλὰ κανεὶς ἀρχιδούκος δὲν μποροῦσε νὰ πετύχει τόσες ἀλλεπάλληλες εὐνοίες γιὰ τὸν προστατευόμενό του. Αὐτὴ ἡ... μετεωρικὴ ἀνάδειξη δὲν μποροῦσε νὰ προέρχεται παρὰ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν αὐτοκράτορα.

Ἡ ὑπόθεση ὅτι ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ ἀντάμειβε ἔτσι ἕνα κερασφόρο σύζυγο φαίνεται νὰ προσκρούει στὸν θρόνο τῆς πουργιτανικῆς ἀτμόσφαιρας ποὺ διατηροῦσε γύρω του ὁ αὐτοκράτορας. Ἀλλὰ ὁ Πότσερ παρατηρεῖ, ὅτι ὁ πουργιτανισμὸς αὐτὸς ἦταν μιὰ καθαρὴ ὑποκρισία, μὲ τὴν ὁποία προφύλαγε τὸν ἑαυτὸ του ὁ ἀρκετὰ μπερμπάντης στὴν προγραμματικὴ τελευταῖος τῶν βασιλευόντων Ἀψβούργων.

Πράγματι, ὅπως προκύπτει ἀπὸ ἐπιστολές, ποὺ βρέθηκαν, ἀκόμα καὶ μετὰ τὴ ἐβδομήντα του χρόνια, ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ εἶχε δεσμούς μὲ τὴν Ἐλισάβετ Οὐγκάρτε, μιὰ Πολωνέζα κόμισσα, καὶ θῶς, λίγο ἀργότερα, καὶ μὲ τὴν ἡθοποιὸ Αἰκατερίνη Σράττ.

Ἀλλὰ γιατί νὰ μὴν διασωθεῖ τὸ παραμικρὸ ἶχνος μιᾶς αἰσθηματικῆς περιπέτειας, ποὺ ἔπρεπε νὰ ἦταν γνωστὴ σ' ἕνα περιωρισμένο ἔστω ἀριθμὸ οἰκείων προσώπων; Τέτοια μαρτυρία, πράγματι, δὲν ὑπάρχει. Μονάχα ὁ Πλάνιτς ἀναφέρει γενικὰ ὅτι «ἡ πικάντικη συμπεριφορὰ τῆς Ἐλένης Βετσέρα προφοδοῦσε τὸ διακριτικὸ κουτσομπολὶ τῶν ἀριστοκρατικῶν κύκλων τῆς Βιέννης».

Ἐπὶ αὐτῇ, πλᾶϊ στὸ κείμενο τοῦ Πλάνιτς, ἕνα ἄλλο ἀκόμα, μιὰ ἐπιστολὴ τῆς πριγκίπισσας Ἰουλιᾶς Ὀντεσκόλκι, ποὺ δὲν ἀφορᾷ ἐπίσης τὸ πρόσωπο τοῦ αὐτοκράτορος. Γράφει ἡ πριγκίπισσα: «Ἡ βαρὴν Βετσέρα προκαλεῖ τὴν ἀγαπάνη στὴ Βιέννη μὲ τὰ μέσα ποὺ χρησιμοποιοῖ γιὰ νὰ ἀξιοποιήσει τὴν ὁμορφιά της. Ὁ ἀριθμὸς τῶν θαυμαστῶν της γίνεται ὁλοένα μεγαλύτερος. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς φηγοῦράει κι' ἕνας ἀρχιδούκος. Εἶναι μιὰ γυναῖκα ποὺ δὲν καταφέρνει νὰ φανεῖ ψυχρὴ σὲ κανέναν ἄνδρα...»

Ὁ Πότσερ, ὅμως, στηρίζεται σὲ ὀρισμένα, ἀσήμενα ἀπὸ πρώτη ὕψη δε-

δομένα, γιὰ νὰ κατοχυρώσει τὴ θεωρία του. Σημειώνει, λόγου χάρι, ὅτι ἡ Ἐλένη Βετσέρα, πρὶν ἐγκατασταθεῖ στὸ μέγαρό της, στὸ Ζαλεστανεργκάσσε, στὴ Βιέννη, εἶχε μείνει ἀρκετὸ καιρὸ σ' ἕνα σπίτι, ποὺ βρισκόταν κοντὰ στὸ Πράτερ, κι' ὅπου ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ θὰ μπορούσε νὰ τὴν ἐπισκέπτεται διακριτικὰ.

Γιὰ τὸ δεσμὸ ποὺ ὁ Πότσερ ἀποδίδει στὸν αὐτοκράτορα, ὁ Ἀλμπιν Βετσέρα δὲν ἀποτελοῦσε καθόλου ἐμπόδιο. Καταφορτὸς ἀπὸ τιμές, εἶχε φύγει γιὰ τὴν Πετρούπολη. Κι' ἡ γυναῖκα του εἶχε ἀρνηθεῖ νὰ τὸν συνοδεύσει. Ἡ ἀγάπη τῆς Ἐλένης στὶς κοσμικὲς ἀπολαύσεις ἦταν πολὺ γνωστὴ. Ἡ Βιέννη τῆς ἦταν προτιμότερη ἀπὸ ὅποιαδήποτε ἄλλη εὐρωπαϊκὴ μεγαλοπόλη.

Ὁ πρεσβευτὴς γύριζε ποὺ καὶ ποὺ γιὰ νὰ περνᾷ τὶς διακοπές του στὴν αὐστριακὴ πρωτεύουσα. Ἀλλὰ μιὰ ἐμπεριστατωμένη ἐξέταση τῶν σχετικῶν μὲ τὶς μετακινήσεις του στοιχείων, ποὺ βρέθηκαν στὰ κρατικὰ ἀρχεῖα, ἐπιτρέπει τὴν παραδοχὴ τοῦ γεγονότος ὅτι, ὅταν ἡ Μαρία Ἀλεξανδρίνη Βετσέρα γεννήθηκε, ὁ πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρίας στὴν Πετρούπολη εἶχε νὰ δεῖ τὴ γυναῖκα του ἀπὸ δέκα μῆνες καὶ δώδεκα μέρες!

Ἡ Μαρία, λοιπόν, δὲν μποροῦσε νὰ ἦταν δική του κόρη. Ὡστόσο, ὁ Ἀλμπιν Βετσέρα δὲν ἔδειξε τὴν παραμικρὴ ἀνησυχία. Ἀποδείξη, ὅτι τὸ συμφέρον τοῦ τοῦ ἐπέβαλλε τὴ σιωπὴ.

Τὸ εἰδύλλιο μὲ τὸν Ροδόλφο

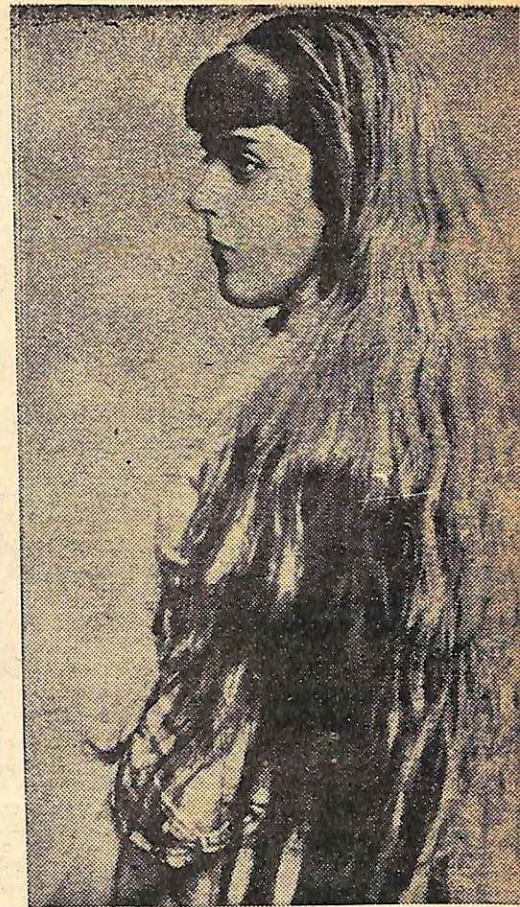
ΔΕΚΑΕΦΤΑ χρόνια ἀργότερα, ἡ Μαρία ἦταν μιὰ πολὺ ὁμορφὴ κοπέλλα. Οἱ γονεῖς της εἶχαν χωρῖσει πρὶν ἀπὸ δυὸ χρόνια.

Ρωμαντικὴ ἰδιοσυγκρασία καὶ λιγακι ἀφελῆς, ἡ Μαρία ἐρωτεύεται ἀπὸ μακριὰ τὸν ἀρχιδούκα Ροδόλφο, ποὺ ὅλοι ἔχουν νὰ κάνουν μὲ τὰ ἐκθαμβωτικὰ του νιάτα καὶ τὴ σύζυγί του ἀτυχία. Σὲ ποιὸν θὰ ἐκμυστηρευόταν τὸ αἰσθημὰ της; Ὁχι, βέβαια, στὴ μητέρα της, ποὺ εἶναι τόσο ἐπιπόλαιη. Τὸ ἐκμυστηρεύεται στὴν κόμισσα Λάρις, μιὰ μεσόκοπη γυναῖκα, ποὺ εἶναι πάντα γεμάτη κατανόηση γιὰ τέτοια ζητήματα. Ἡ κόμισσα ἐνθουσιάζεται. Κι' ἀναλαμβάνει νὰ παρουσιάσει τὴ Μαρία στὸν ἀρχιδούκα καὶ νὰ τῆς ἐξασφαλίσει ἕνα μυστικὸ ραντεβού.

Στὴν ἀρχή, ὁ Ροδόλφος δὲν δίνει σημασία σ' αὐτὸ τὸ αἰσθημὰ καὶ θέλει μᾶλλον νὰ παίξει. Ἀλλὰ, σιγὰ — σιγὰ, ἀνακαλύπτει ὅτι ἡ Μαρία εἶναι ἡ γυναῖκα τοῦ ὁνείρου του. Ἡ ἀλληλογραφία τους δὲν ἀφήνει καμμιὰ ἀμφιβολία ὡς πρὸς αὐτό. Στὶς 13 Ἰανουαρίου τοῦ 1889, τὸ εἰδύλλιό τους παύει νὰ εἶναι πλατωνικόν.

Στὶς 27 Ἰανουαρίου, δίνεται ἕνας μεγάλος χορὸς στὴ γερμανικὴ πρεσβεῖα. Οἱ δυὸ νέοι δὲ λαμβάνουν προφυλάξεις στὴ συμπεριφορὰ τους. Δείχνουν ὁ ἕνας στὸν ἄλλον τόση τρυφερότητα, ὥστε ὅλοι ἀντιλαμβάνονται τὸ δεσμὸ τους.

Τὴν ἄλλη μέρα, διαδραματίζεται ἀνάμεσα στὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν γιό του μιὰ φοβερὴ σκηνή. Ὁ Ροδόλφος, ὕστερα ἀπ' αὐτὴ, εἶναι χλωμὸς καὶ

Ἡ Μαρία Βετσέρα, σὲ ἡλικία 15 χρόνων.

ταραγμένος. Κατὰ τὴ γνώμη ὅλων τῶν προσώπων, ποὺ τὸν εἶδαν, εἶχε πάρει κιάλας τὴ μακάθρια ἀπόφασή του.

Τὴ ἀποκάλυψε ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ στὸ γιό του κατὰ τὴ σκηνὴ αὐτὴ, ποὺ κανεὶς δὲν παραστάθηκε μάρτυράς της; Ὁύτε ὁ ὑπαιγιμὸς μιᾶς πολιτικῆς συνωμοσίας, στὴν ὁποία ὁ διάδοχος θὰ ἦταν ἀναμεμιγμένος, οὔτε μιὰ ἀρνηση τοῦ αὐτοκράτορα νὰ διαλύσει τὸ γάμο μὲ τὴ Στεφανία δὲ φαίνεται νὰ δικαιολογῶν τὴ μοιραία ἀπόφασή τοῦ Ροδόλφου. Εἶναι, ἀπεναντίας, πολὺ πιθανὸ νὰ εἶπε ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ στὸ γιό του:

— Χθές, στὸ χορὸ τῆς πρεσβείας, δὲν εἶχες μάτια παρὰ γιὰ τὴ μικρὴ Βετσέρα. Λοιπόν, πρέπει νὰ σὲ προειδοποιήσω. Ἀπ' ὅλα τὰ κορίτσια τῆς Βιέννης εἶναι ἡ μόνη ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συνδεθεῖς μαζί της. Ἀλλοτε τὰ εἶχα φτιάξει μὲ τὴ μητέρα της. Ἡ Μαρία Βετσέρα εἶναι ἑτεροθαλὴς ἀδελφή σου.

Ὁλη ἡ συνέχεια τῶν γεγονότων, ποὺ φαινομενικὰ εἶναι παράλογη, διαφωτίζεται ἔτσι καὶ γίνεται ἐξηγήσιμη καὶ λογικὴ.

Ὁ Ροδόλφος τῶν Ἀψβούργων ἔμαθε ξαφνικὰ, ὅτι πρὶν ἀπὸ δεκαπέντε ἡμέρες, συνδέεται σαρκικὰ μὲ τὴν ἀδελφὴν του. Τρομάζει, Ἀνατριχιάζει. Ἀλλὰ παράλληλα, δὲν βρίσκει τὴν ψυχικὴ δύναμη νὰ πηδῇ ἐξω ἀπὸ τὸ αἱμομικτικὸ αὐτὸ βραχυκύκλωμα, διακόπτον-

Το πρόβλημα της χοληστερόλης και των αλλοιώσεων, που η ουσία αυτή προκαλεί στα έσωτερικά τοιχώματα των αρτηριών, δεν έχει λυθεί. Πρόκειται για μια πολύπλοκη βιοχημική υπόθεση, που η έπιστήμη ανακαλύπτει ολοένα καινούργιες πλευρές της, με συνέπεια να καθορίζονται νέες κατευθυντήριες γραμμές στην αντίστοιχη θεραπευτική αγωγή.

ΕΝΑΣ ΑΜΕΙΛΙΚΤΟΣ ΕΧΘΡΟΣ: Η ΧΟΛΗΣΤΕΡΟΛΗ

Τα αίτια που ανεβάζουν το ποσοστό της χοληστερόλης μέσα στο αίμα.

Η αθηροσκλήρυνση, που το όνομά της οφείλεται στον μεγάλο Γερμανό φυσιολόγο του περασμένου αιώνα Ρούντολφ Βίρχωφ, είναι μια πάθηση διαφορετική από την καθαυτή αρτηριοσκλήρυνση, ή οποία παρατηρείται στην προχωρημένη ηλικία και συνίσταται σε γενικότερη σκλήρυνση των αρτηριών. Η αθηροσκλήρυνση δεν οφείλεται στα γηρατειά. Κατά τη διάρκεια του κορεατικού πολέμου, οι αυτοψίες που έγιναν σε νεκρούς Αμερικανούς στρατιώτες ηλικίας γύρω στα είκοσι, απέδειξαν ότι τα 77% απ' αυτούς θρικόκονταν κάτω από την απειλή της αθηροσκλήρυνσης. Η πάθηση αυτή πλήττει κυρίως τον έσωτερικό χιτώνα του αρτηριακού τοιχώματος, που βρίσκεται σε συνεχή επαφή με το αίμα. Στον χιτώνα επικάθεται σιγά — σιγά ένας σωρός από λιπαρά συστατικά και σχηματίζονται έτσι οι λεγόμενες πλάκες του αθηρώματος, από τις οποίες προκαλούνται έμφραξεις.

Ο ΔΟΚΤΩΡ "Ανσελ Κέϋς, επί κεφαλής μιας ομάδας διακεκριμένων Αμερικανών καρδιολόγων, διέτρεξε το 1955 τον κόσμο, για να διαπιστώσει αν οι θάνατοι από καρδιοπάθειες κι' αλλοιώσεις των αιμοφόρων αγγείων είχαν μια οποιαδήποτε σχέση με το ποσοστό χοληστερόλης μέσα στο αίμα και με το ποσοστό κατανάλωσης λιπών κατά διάφορες χώρες. Οι έρευνες αυτές έγιναν συστηματικότερα στην Ισπανία, την Ιταλία, την Ισπανία, τη νότιο Αφρική και τη Γουατεμάλα. Οι Αμερικανοί ειδικοί έκαναν παρατηρήσεις στον τρόπο διατροφής των πληθυσμών κατά περιοχές, μέτρηση στην καθεμιά το παρουσιαζόμενο μέσο ποσοστό χοληστερόλης και κατάρτισαν στατιστικές των θανάτων.

Μια τόσο εύρειας κλίμακος έρευνα δεν είχε διενεργηθεί ποτέ άλλοτε. Το συμπέρασμά της στάθηκε θεαματικό. Μιά, επί μέρους, παρατήρηση συνάψιζε όλες τις άλλες. Οι Ιάπωνες της Ιαπωνίας, που συνήθιζαν να καταναλώνουν 16 γραμμάρια λιπαρών ουσιών ημερησίως, παρουσιάζουν μέσο ποσοστό χοληστερόλης 1,6 γραμμάρια κατά λίτρο αίματος. Οι Ιάπωνες της Χαβάης, που καταναλώνουν κάπου 100 γραμμάρια λιπαρών ουσιών ημερησίως, παρουσιάζουν ποσοστό 1,25. Τέλος, οι Ιάπωνες της Αμερικής που απορροφούν 149 γραμμάρια, έχουν πο-

σοστό 1,50. Ανάμεσα στους τελευταίους, τα συμπτώματα αθηροσκλήρυνσης είναι δέκα φορές συχνότερα από ό,τι ανάμεσα στους κατοίκους της Ιαπωνίας κι' η θνησιμότης δέκα φορές ανώτερη.

Η απόδειξη είχε δοθεί: οι λιπαρές ουσίες είναι παράγον ανυψώσεως του ποσοστού χοληστερόλης και, κατά συνέπεια του ποσοστού κρουσμάτων.

★

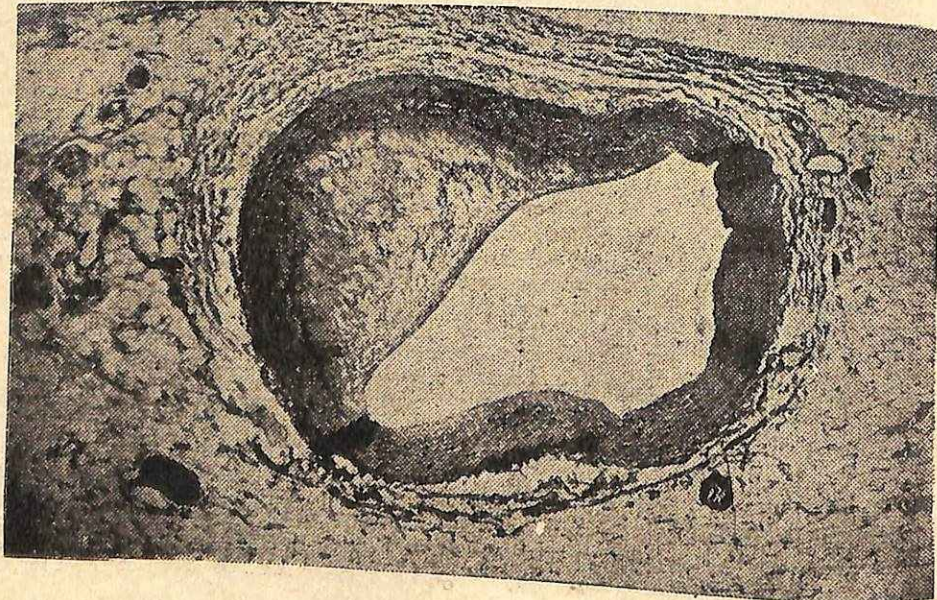
ΤΟ 1959, ο δόκτωρ Τζών Γιάντκιν, καθηγητής της Φυσιολογίας στο πανεπιστήμιο του Λονδίνου, ανέκάλυψε ότι οι κυκλοφοριακές παθήσεις σε κάθε χώρα παρουσιάζουν αναλογίες όχι μόνο προς την κατανάλωση λιπαρών ουσιών, όπως είχε διαπιστώσει ο δόκτωρ Κέϋς, αλλά και προς εκείνη του σακχάρου.

Κατά τη διάρκεια της δικής του έρευνας, ο δόκτωρ Κέϋς είχε εντυπωσιασθεί άποκλειστικά από τα λίπη, ενώ το ποσοστό χοληστερόλης μπορούσε να ποικίλλει από περιοχή σε περιοχή έξω αίτιας κι' άλλων παραγόντων, όπως η κατανάλωση σακχάρου. Πραγματικά, σύμφωνα με τον δόκτωρ Γιάντκιν, σημασία έχει η σύνολος φύση της διατροφής μας, όλη ή εχρωματική κλίμακας του διαιτολογίου μας.

Όπως φαίνεται από τις σχετικές έρευνες των βιοχημικών, που απέχουν ακόμα αρκετά από το τέρμα τους, το σικώτι είναι ικανό να πραγματοποιεί τη σύνθεση χοληστερόλης κι' άλλων συναφών ουσιών όχι μόνο ξεκινώντας από τα λίπη, αλλά κι' αντιλώντας κι' από πρωτεΐνες κι' Ιδιαίτερα από το σάκχαρο. Αυτές οι τρεις κατηγορίες τροφών είναι, πράγματι, επόμενες φάσεις των ίδιων, βασικών χημικών συνθέσεων, από τις οποίες ο οργανισμός «οικοδομεί τις ουσίες που χρειάζεται.

Έτσι, λόγω χάρη, εξηγείται το γεγονός ότι οι διαβητικοί, που δεν κάνουν θεραπεία κι' έχουν υπερβολικό ποσοστό σακχάρου μέσα στο αίμα τους, παρουσιάζουν ύψωμένο ποσοστό χοληστερόλης. Η στεφανιαία θρόμβωση είναι δυο φορές συχνότερη σ' αυτές απ' ό,τι στους μη διαβητικούς.

Πρέπει επίσης να έχουμε υπ' όψιν μας ότι το σάκχαρο μεταβάλλεται σε λιπιδείες ουσίες. Είναι έτσι παράλογο, ένας άρρωστος που κάνει δίαιτα κατά της χοληστερόλης, να αντικαθιστά την κατανάλωση λιπαρών ουσιών με εκείνη σακχαρούχων τροφών.

Κάτοψη μιας στεφανιαίας αρτηρίας, που έχει απόθεμα αθηρώματος (μεγεθυνση 1X120). Το αθήρωμα είναι μια ζελατινοειδής ουσία, διαφανής, αποσπαιμένη κατά στρώματα. Μέσα της, βρίσκουμε ένα άμαλγαμα από κρύσταλλους χοληστερόλης, από άλλα λιπαρά συστατικά του αίματος, από ελαστικές ίνες κι' από ασβέστιο.

ΚΑΤΑ τα πρόσφατα δεδομένα της έπιστήμης, αυτό που έχει σημασία, δεν είναι απλώς το παρσιμα των λιπών αλλά η διαιτολογική εξισορρόπηση.

Στις 17 και 18 Νοεμβρίου του 1960, ο Γάλλος καθηγητής Μαρίς Λαιπέ, προήδρευσε στην Ιατρική σχολή του πανεπιστημίου των Παρισιών, μιας διεθνούς συσκέψεως ειδικών, με θέμα τη χοληστερόλη. Τα περίσσματα από την αντανόληρξαν από τις 11:00 μ.μ. μέχρι τις 12:00 μ.μ. με την παρουσία του εδάφους, όπου πατά σήμερα η έπιστήμη ως προς το ζήτημα αυτό.

Οι όμιλητές υπενθύμισαν στην αρχή, ότι ώρισμένα άτομα παρουσιάζουν ένα ποσοστό χοληστερόλης ύψωμένο (ως 5 — 6 γραμμάρια κατά λίτρο αίματος) χωρίς να υπάρχουν στη μέση αγγειακές αλλοιώσεις, κι' ότι άλλα άτομα κεραινοβολούνται από καρδιακή κρίση ενώ η στάθμη της χοληστερόλης τους είναι «φυσιολογική». Πραγματικά, δεν συναντάμε υπερχοληστερολαιμία παρά στα 60% των ατόμων, που πάσχουν από κυκλοφοριακές διαταραχές. Λοιπόν, όπως υφίσταται σχέση ανάμεσα στη χοληστερόλη που κυκλοφορεί στο αίμα και στο «στόμωμα» των αϊμοφόρων αγγείων, πρέπει να υποθέσουμε, ότι, παράλληλα, υπάρχει μια ποικιλία ποσοστών χοληστερόλης, που είναι άδλαδη, για να μη πούμε «φυσιολογικά» και μια ποικιλία ποσοστών που είναι «παθολογικά», γιατί τα ποσοστά αυτά συνδέονται με κάποια διαταραχή του μεταβολισμού.

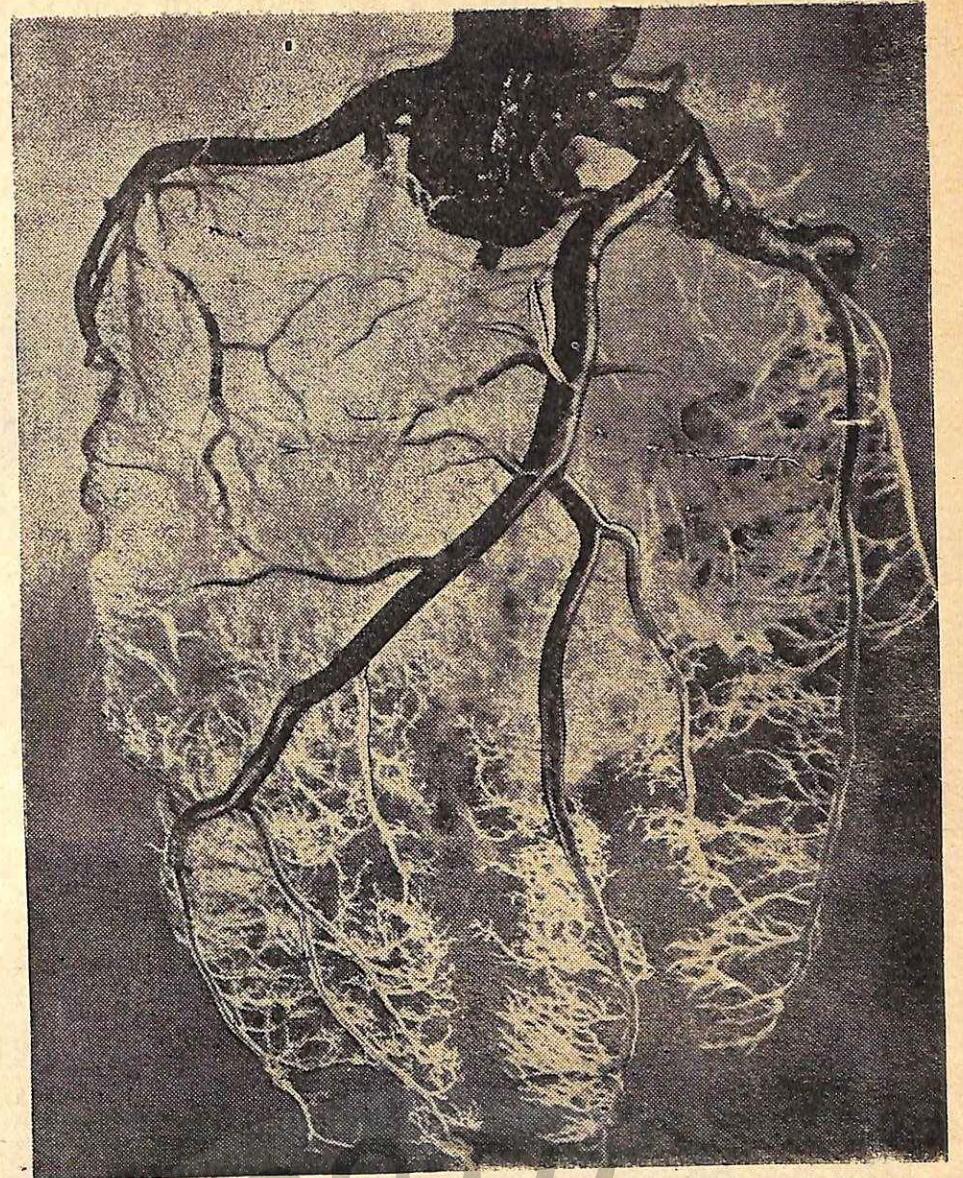
Ανάμεσα σε όλους τους παράγοντες που μπορούν να επιδράσουν στη χοληστερόλη, υπάρχει κι' ένας που τώρα τελευταία έλκυει όλο και περισσότερο την προσοχή των ειδικών: ο ψυχολογικός παράγων.

Γιατί τα «άκρεστα» έλαια που προστέθηκαν στις τροφές των ατόμων ενός πειράματος, κατέδασαν το ποσοστό χοληστερόλης και γιατί σε άλλο παρόμοιο πείραμα, που έγινε σε διαφορετικά άτομα, δεν επιτεύχθηκε αυτό το αποτέλεσμα; Η απάντηση είναι αρκετά απρόοπτη. Γιατί στο δεύτερο πείραμα δεν χρησιμοποιήθηκε σαν υποβοηθητικό μέσο ή... υποβολή.

★

ΕΔΩ και λίγο καιρό, τρεις Αμερικανοί γιατροί, ο δόκτωρ Τζ. Χαμερστάιν κι' οι συνεργάτες του, παρατήρησαν ότι η χοληστερόλη έλαττωνόταν κατά 13% σε δώδεκα άρρώστους που είχαν προσβληθεί από έμφραξη του μυοκαρδίου, όταν αποκαθίσταντο «καλές σχέσεις» ανάμεσα σ' αυτούς και στο γιατρό, χωρίς να μεταβάλλεται ωστόσο η δίαιτα ούτε να γίνεται χρήση φαρμάκων. Στο Παρίσι, στο νοσοκομείο Μπουσσάι, έγιναν παρόμοιες παρατηρήσεις.

Ο δόκτωρ Φρήντμαν, του Αμερικανικού καρδιολογικού Ινστιτούτου της Βηθεσδά, μελέτησε τη χοληστερόλη ατόμων, που το έπαγγελμά τους τα υποχρεώνει να υφίστανται περιοδικές ψυχικές ταρσές. Έτσι, για να περιορισθούμε σε ένα εύλωτο παράδειγμα, ένας μεγαλοεπιχειρηματίας έβλεπε ότι η χοληστερόλη του ανέβαινε από 2,31 γραμμ. σε 3,26 κατά λίτρο αίματος κάθε φο-

Να οι περίφημες στεφανιαίες αρτηρίες, που ονομάζονται έτσι γιατί σχηματίζουν ένα είδος στεφάνου γύρω από την καρδιά. Έχουν σαν αποστολή τους την άρδευση του καρδιακού μυός. Όταν στομώνονται από λιπαρά απόθεματα, το αίμα δεν φθάνει στους ιστούς που πρέπει να διαθρέψει κι' έχουμε έτσι τη λεγόμενη έμφραξη του μυοκαρδίου.

ρά που έφτασε τη φορολογική του δήλωση.

Στο ίδιο Ινστιτούτο, εδώ και μόλις δυο μήνες, ο δόκτωρ Ρέμπερτ Γκύντον προκάλεσε σε άρρώστους συγκινητικά σκ «για να ιδεί». Πλησίαζε τον άρρωστο με μια κενή σύριγγα, υποκρινόμενος ότι θα του έκανε ένεση στο μπράτσο του. Λίγα λεπτά αργότερα, του έπαιρνε αίμα και το ανέλυε. Η χοληστερόλη, όπως και τα άλλα λιπαρά συστατικά του αίματος, είχαν απότομα αυξηθεί.

Το πιο περίεργο είναι ότι η ύψωση των ελευθέρων λιπαρών όξέων βρισκόταν σε συνάρτηση με το... μέγεθος της σύριγγας! Ήταν δέκα φορές ανώτερο όταν το τέχνασμα γινόταν με μια έντυπασιακή σύριγγα των 500 κυβικών εκατοστομέτρων απ' ό,τι με μια μικρή των 20.

Σήμερα, οι βιοχημικοί διαπιστώνουν ότι η συγκίνηση, η νευρική υπέρταση (το «στρές») προκαλούν μεταβολές στους χιμούς του οργανισμού κι' Ιδι-

αίτερα στον μεταβολισμό των λιπών.

Έτσι, ο δόκτωρ Άνφινσεν, ένας Αμερικανός έρευνήτης, παίρνει όρρο από ένα άτομο, ύστερα από άφρονο φαγητό. Ο όρρος αυτός είναι αισθητά θολός. Υπάρχει σ' αυτόν, μια ποσότης μικρών, λιπαρών σφαιρίων, που μεταωρίζονται. Ο δόκτωρ Άνφινσεν προσθέτει τότε στον όρρο ένα από τα συστατικά μιας ουσίας που παράγεται από το σικώτι, της ήπαρινης. Εύθως ο όρρος γίνεται διάφανος. Τα λιπαρά σφαίρια διασπώνται κι' αφομοιώνονται.

Αυτή η θαυμαστή ήπαρην είναι γνωστή, εδώ και μερικά χρόνια, από μια άλλη ιδιότητά της. Έμποδίζει την πήξη του αίματος. Γι' αυτό το λόγο, οι καρδιολόγοι τη χορηγούν στον οργανισμό με ένεσεις. Καθιστά το αίμα πιο ρευστό κι' εξορκίζει έτσι τις έμφραξεις.

Τρεις παρατηρήσεις σχετικές με την ήπαρην προκαλούν σήμερα το ενδιαφέρον στους έρευνητές.

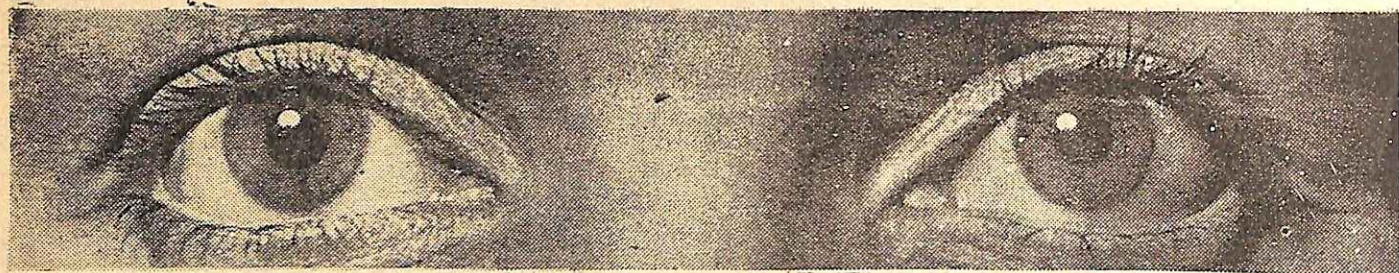
1) Η ήπαρην, από το ένα μέρος,

ΔΥΜΑΘΡΑΣΕΩΣ

★

22

23

κωνοειδή κύτταρα πολλαπλασιάστηκαν και συμπυκνώθηκαν σ' αυτή την περιοχή σε αναλογία 150.000 κατά τετραγωνικό χιλιοστό. Είναι η περιοχή που ονομάζουμε «κεντρικό βοθρίο». Στ' ανώτερα θηλαστικά, η μεγάλη εξελικτική πρόοδος ήταν ότι τα κωνοειδή κύτταρα του βοθρίου απέκτησαν το καθένα μία δική τους νευρική ίνα, πράγμα που επιτρέπει τη μεταβίβαση στον εγκέφαλο σαφέστερων πληροφοριών για τον εξωτερικό κόσμο. Η τελειοποίηση αυτή της όρασης συνετέλεσε ανυπολόγιστα στην ανάπτυξη των διανοητικών λειτουργιών. Τα ευφύστερα ζώα έχουν συνήθως και την δξύτερη όραση. Στον άνθρωπο η δξύτητα της όρασης είναι τόσο, ώστε ένας υγιής έφηβος μπορεί να διακρίνει μια μαύρη κλωστή πάχους ενός χιλιοστού πάνω σε μια λευκή επιφάνεια που βρίσκεται σε απόσταση πενήντα μέτρων.

Έξ αιτίας της ειδικής κατανομής των κυττάρων, την ημέρα βλέπουμε κυρίως με το κέντρο του αμφιβληστροειδούς, το βοθρίο, γιατί εκεί έχουν συγκεντρωθεί τα περισσότερα κωνοειδή κύτταρα. Αντίθετα, τη νύχτα βλέπουμε κυρίως με την περιφέρεια του αμφιβληστροειδούς, όπου υπάρχουν τα περισσότερα ραβδωτά κύτταρα. Οι αστρονόμοι το ξέρουν αυτό: τη νύχτα, όταν παρατηρούν ένα άστρο με το τηλεσκόπιο, συγκεντρώνουν το βλέμμα τους όχι πάνω, αλλά δίπλα στο άστρο. Οι φυσιολόγοι μας

δίνουν την ίδια συμβουλή: "Αν χρειασθεί να χειρισθούμε ένα αντικείμενο στο σκοτάδι ή σε άμυδρο φώς, δεν πρέπει να κυττάζουμε ακριβώς επάνω στο αντικείμενο, αλλά δίπλα του, σε απόσταση δέκα ως είκοσι εκατοστών. Επίσης, όταν βυθίζουμε στο σκοτάδι δεν πρέπει να κυττάζουμε κατ' ευθείαν μπροστά μας, αλλά να στρέφουμε το βλέμμα λίγο δεξιά ή αριστερά.

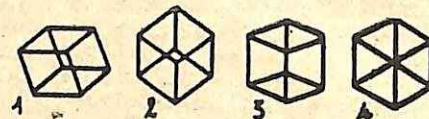
Στην υπηρεσία του εγκεφάλου

Τα όπτικά κύτταρα είναι κατά παράξενο τρόπο φυτεμένα «ανάποδα» μέσα στον αμφιβληστροειδή. Το φώς χτυπάει πρώτα στη νευρική τους ρίζα και πρέπει να διασχίσει όλο το πάχος του αμφιβληστροειδούς (που είναι διαφανής) για να φτάσει στην ευαίσθητη χρωστική ουσία. Από τις ρίζες των κυττάρων ξεκινάνε κάπου ένα εκατομμύριο νευρικές ίνες που για να φτάσουν στον εγκέφαλο συγκεντρώνονται σε δέσμη σ' ένα ώριμο σημείο του αμφιβληστροειδούς, όπου δεν υπάρχουν ούτε κωνοειδή κύτταρα, ούτε ραβδωτά κύτταρα. Το σημείο αυτό, τελείως ανίσθητο στο φώς, λέγεται «τυφλό σημείο».

Μπορούμε ν' αντιληφθούμε την ύπαρξη του τυφλού σημείου αν κυττάζουμε π.χ. με το αριστερό μάτι (κλείνοντας το δεξί) το Α που βρίσκεται στην άκρη της μαύρης γραμμής:

ΕΡΟΥΜΕ ακόμα πολύ λίγα πράγματα για τις φωτοχημικές αντιδράσεις του αμφιβληστροειδούς — κι αυτό είναι το σπουδαιότερο πρόβλημα για τη μελέτη της όρασης.

Από την εποχή που εμφανίστηκε η ζωή στον πλανήτη μας, τα ζωντανά πλάσματα που γεννήθηκαν στις προϊστορικές θάλασσες βρήκαν στο φώς του "Ηλιου μια σημαντική πηγή ενέργειας. Άλλα καθώς η θάλασσα άπορροφούσε τις ακτινοβολίες που αντιστοιχούν στο «υπερύθρο» μήκος κύματος κι έπειδη, έξ άλλου, οι «υπεριώδεις» ακτι-

Γιατί το σχήμα 1 μας φαίνεται κύβος και το σχήμα 4 μας φαίνεται επίπεδο εξάγωνο; Έπειδη ο εγκέφαλος «ερμηνεύει» τις εικόνες που μεταδίδει η όραση σύμφωνα με τα δεδομένα της πείρας. Το σχήμα 1 δεν είναι λιγότερο επίπεδο από το 4. Και όμως μας φαίνεται τριδιάστατο.

νοβολίες υπερβραχέων κυμάτων ήταν επικίνδυνες για τη ζωή, τα ζωντανά πλάσματα έγιναν κυρίως ευαίσθητα σε μια ενδιάμεση κλίμακα του ηλιακού φάσματος που ονομάζουμε σήμερα «ορατό φώς».

Σε λίγο ώρισμα κύτταρα διαφοροποιήθηκαν για να γίνουν αληθινοί φωτοηλεκτρικοί δέκτες. Απέκτησαν μια χρωστική ουσία ευαίσθητη στο φώς, που μπορούσε να μετασχηματίζει απ' ευθείας τη φωτεινή ενέργεια σε χημική ενέργεια.

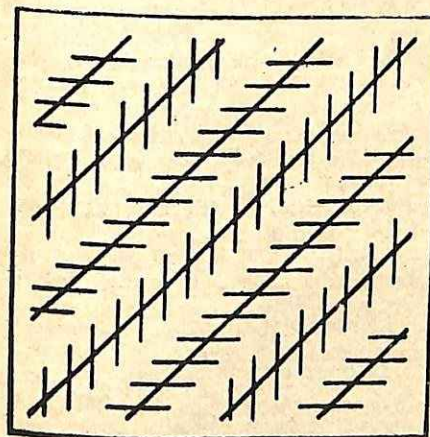
Την ενέργεια αυτή ο "Ηλιος τη δίνει κυρίως με τα μακρά μήκη κύματος που αντιστοιχούν στο έρυθρο και την αρχή του υπέρυθρου. Και γι' αυτό ακριβώς τα φυτά που είχαν ανάγκη από μια χρωστική ουσία κατάλληλη για ν' απορροφά τα πλούσια σε θερμίδες μήκη κύματος, χρησιμοποίησαν τη χλωροφύλλη. Η ουσία αυτή, για ν' απορροφά το κόκκινο, έχει μια απόχρωση πράσινη. Το πράσινο λοιπόν είναι το χαρακτηριστικό χρώμα του φυτικού κόσμου.

Στο ζωικό βασίλειο, τα ζωντανά πλάσματα βρήκαν μια πηγή ενέργειας στις οργανικές ύλες, στην τροφή, και όχι στο φώς. Έτσι, τα φωτοδεκτικά κύτταρα εξελίχθηκαν καταλλήλως για να συγκεντρώνουν όχι τη μέγιστη ποσότητα φωτεινής ενέργειας αλλά τη μέγιστη ποσότητα πληροφοριών για τον εξωτερικό κόσμο. Με άλλα λόγια, τα φυτά χρησιμοποίησαν τα ευαίσθητα στο

φώς κύτταρα τους για νά «τρώνε» ηλιακή ενέργεια, να φωτοσυνθέτουν την τροφή τους, ενώ τα ζώα χρησιμοποίησαν τ' αντίστοιχα κύτταρά τους για νά «βλέπουν».

Τα ευαίσθητα στο φώς κύτταρα των ζώων, για νά δώσουν ακριβείς πληροφορίες στον εγκέφαλο, έπρεπε να συλλαμβάνουν όσο το δυνατό περισσότερες μήκη κύματος. Συνεπώς, η χλωροφύλλη, που απορροφά μονάχα τα μεγάλα μήκη κύματος, ήταν άχρηστη για τα ζώα. Έτσι, τα κύτταρα απέκτησαν διάφορες άλλες χρωστικές ουσίες, για τις οποίες προς το παρόν δεν ξέρουμε και πολλά πράγματα. Η μόνη που ανακαλύφθηκε μέχρι σήμερα στο ανθρώπινο μάτι είναι η ροδοψίνη, η πορφύρα του αμφιβληστροειδούς. Περιέχεται στα ραβδωτά κύτταρα και συνεπώς χρησιμεύει μόνο για τη νυχτερινή όραση.

Οι δυο ουσίες που συνθέτουν αυτή τη ροδοψίνη (μια πρωτεΐνη και μια σύνθεση της βιταμίνης Α) μένουν αποσυντεθειμένες υπό την επίδραση του φωτός και συνδυάζονται πάλι στο σκο-

Μια όπτική απάτη: Οι γραμμές αυτές είναι παράλληλες. Μπορείτε να το διαπιστώσετε μ' ένα υποδεκάμετρο. Οι μικρές γραμμές που διασταυρώνονται με τις μεγάλες σε όξεις γωνίες κάνουν το βλέμμα να παρεκκλίνει.

τάδι. "Όσο βραδύτερη είναι αυτή η ανασύνθεση, τόσο δυσκολότερα προσαρμόζομαστε στο σκοτάδι. "Έπειτα από λίγα δευτερόλεπτα μπορούμε να διακρίνουμε μιάν άμυδρά λάμψη. "Έπειτα από δέκα λεπτά μπορούμε να ιδούμε ένα φώς έντάσεως ενός χιλιοστού του κηρίου. "Έπειτα από είκοσι λεπτά διακρίνουμε φωτεινές πηγές ενός εκατομμυριοστού του κηρίου. "Έτσι «συνηθίζουμε» σιγά - σιγά στο σκοτάδι, χάρη στη σύνθεση μιας πρωτεΐνης με τη βιταμίνη Α στα ραβδωτά κύτταρα του αμφιβληστροειδούς.

Λένε πως η βιταμίνη Α ενισχύει την όραση γενικά. Αυτό είναι σφάλμα. Μόνο η νυχτερινή όραση ωφελείται από τη βιταμίνη αυτή. Στον τελευταίο παγκόσμιο πόλεμο οι "Αγγλοι πιλότοι που έκτελούσαν νυχτερινές πτήσεις υποχρεώθηκαν από τους γιατρούς να τρώνε κάθε μέρα καρότα, φασόλια και μουνόλαδο, τροφές που εννοούν το σχηματισμό βιταμίνης Α στον οργανισμό.

CLAUDE BERCK

Η ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ ΧΩΡΙΣ...ΖΟΥΡΛΟΜΑΝΔΥΑ

Τά «νοσοκομεία ημέρας» στη Μ. Βρεταννία

ΚΑΝΕΝΑΣ από τους γείτονές του δεν γνωρίζει ότι ο κ. Τζών Μπράουν, ο καλοκάγαθος αυτός οικογενειάρχης, είναι τρώφιμος ενός ψυχιατρείου! Κάθε μέρα, ο κ. Τζών Μπράουν φεύγει από το σπίτι του σά να πήγαινε στο γραφείο του. Κάθε βράδυ επιστρέφει όπως συνήθως για το δείπνο και τα Σαββατοκύριακα οι γείτονες τον βλέπουν ν' ασχολείται με την κηπουρική, ή να παίζει με τα παιδιά του, όπως εκατομμύρια οικογενειάρχες σ' όλο τον κόσμο. "Αλλ' όταν το πρωί ο κ. Μπράουν ξεκινάει από το σπίτι του, δεν κατευθύνεται προς το Σίτυ, αλλά προς ένα μεγάλο κτίριο του Σάιντ Τζών'ς Γ'ουόντ, μια μοντέρνα περιοχή του βορειοδυτικού Λονδίνου.

Εξωτερικά το κτίριο φαίνεται σαν ξενοδοχείο, αλλά δεν υπάρχουν επιγραφές και κανείς δεν υποπτεύεται ότι πρόκειται για ψυχιατρείο. Δεν υπάρχουν σιδηρόφρακτα παράθυρα και τριπλκλειδωμένες πόρτες και οι ασθενείς μπορούν να περνανε τα βράδια και τα Σαββατοκύριακα στο σπίτι τους. Είναι ένα «νοσοκομείο ημέρας», ένα νέο είδος ψυχιατρικού ιδρύματος που κατατάσσεται συνεχώς έδαφος στις δυτικές χώρες. Ο Τζών Μπράουν είναι ένας από τις χιλιάδες των ανθρώπων που μέχρι πριν από λίγα χρόνια ήταν αναγκασμένοι να περνάνε μήνες, ίσως και χρόνια, μακριά από τα σπεία και τις οικογένειές τους, κατά τη διάρκεια μιας παρατεταμένης ψυχιατρικής θεραπείας. Σήμερα, οι άνθρωποι αυτοί μπορούν να υποβάλλονται σε θεραπεία σ' ένα από τα πολυάριθμα νοσοκομεία ημέρας (υπάρχουν πενήντα περίπου στην "Αγγλία). "Έτσι δεν είναι υποχρεωμένοι να διακόψουν κάθε επαφή με το προσωπικό τους περιβάλλον και η θεραπεία γίνεται άδολα και διακριτικά, χωρίς να καταλάβουν τίποτα οι γείτονες.

ΣΤΗΝ Εδωόπη, και ιδιαίτερα στην "Αγγλία, η κλίση για δημιουργία «νοσοκομείων ημέρας» παίει όλο και πιο σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση των ψυχοδιαταραχών παθήσεων. Το παλαιότερο απ' αυτά τα νοσοκομεία χρονολογείται από το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου και το πιο πρόσφατο εγκαινιάστηκε το 1960. Το 1944 ο "Αγγλος ψυχίατρος δρ Τζέσωνα Μπέρκε κατέστρωσε τα σχέδια ενός νοσοκομείου για τη θεραπεία των ψυχασθενών χωρίς να χρειάζεται ν' απομακρύνονται από τα σπεία τους.

Έπειτα από δυο χρόνια οργανώθηκε το περίφημο Κοινωνικό Κέντρο Ψυχοθεραπευτικής που το 1954 μετονομάστηκε σε Νοσοκομείο Ημέρας του Μάλμπορο. Το νοσοκομείο δέχεται κάθε μέρα 50 περίπου ασθενείς (ο συνολικός αριθμός των ασθενών το 1958 ήταν 1207) και λειτουργεί από τις 9 π. μ. ως τις 10 π. μ. πέντε μέρες την εβδομάδα, αν και οι περισσότεροι ασθενείς μένουν εκεί από τις 9.30 π. μ. ως τις 5 το απόγευμα. Το ήμισυ των ασθενών αποστέλλεται από ιδιωτικούς γιατρούς, το 36% από άλλα νοσοκομεία και οι υπόλοιποι από τις Κοινωνικές ασφαλίσεις και τις τοπικές αρχές.

ΚΑΤΑ τη διάρκεια της ημέρας τα θέματα παρέχονται δωρεάν και σε ώριμους ασθενείς καταβάλλονται και τα δόση πορικά. Η θεραπεία τους είναι όμοια με τη θεραπεία στην οποία θα υπεβάλλοντο αν ήταν εξωτερικοί ασθενείς. Μεγάλη σημασία δίνεται στις βιολογικές δραστηριότητες, όπως π. χ. στις συζητήσεις και στη θεραπεία διά της τέχνης: ζωγραφική, μουσική, θέατρο...

Τα πλεονεκτήματα ενός «νοσοκομείου ημέρας» είναι καταφανή: Προσφέρει τη δυνατότητα να θεραπεύεται ο ασθενής στα πλαίσια του κοινωνικού του περιβάλλοντος, χωρίς ν' αποσπάζεται από την οικογένειά του. Κάνοντας εκτός από τον άμεσο οικογενειακό του κύκλο δε χρειάζεται να γνωρίζει ότι πάσχει διαανοητικά κι' έτσι αποφεύγονται τα δυσάρεστα ψυχολογικά επακόλουθα.

Τα έξοδα λειτουργίας ενός τέτοιου νοσοκομείου είναι πολύ χαμηλά. "Ορισμένα νοσοκομεία ημέρας λειτουργούν ως έντελως ανεξάρτητα νοσηλευτικά ιδρύματα. "Αλλα, μ' όλο που στεγάζονται σε χωριστή πτέρυγα, λειτουργούν ως τμήματα ενός γενικού ψυχιατρείου εξωτερικών ασθενών. "Επίσης μερικά νοσοκομεία ημέρας είναι ειδικευμένα σε ώριμο είδος ασθενών. "Πάρχει ένα τέτοιο νοσοκομείο στην "Οξφόρδη που ειδικεύεται στη θεραπεία των ηλικιωμένων κι' έτσι οι οικογενειές τους δεν είναι αναγκασμένες να τους περιποιούνται όλη την ημέρα. Για τους ασθενείς που μπορούν να εργάζονται, ωριμαίνονται νοσοκομεία έχουν αντιστρέψει το πρόγραμμα: ο ασθενής φεύγει κάθε πρωί για τη δουλειά του κι' έρχεται το βράδυ να διαγινερεύσει στο νοσοκομείο.

"Ο ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ,"

Ο Τζών Γκαλσγουόρθ, ένας από τους μεγαλύτερους πεζογράφους και θεατρικούς συγγραφείς της Αγγλίας και του κόσμου, γεννήθηκε στα 1867 και πέθανε στα 1933. Τα έργα του είναι ή πιο σωστή εικόνα της αγγλικής κοινωνίας και δίνουν συχνά την «αλήθεια» που χτυπάει την άδικια της εποχής του.

Μονόπρακτο του ΓΖΩΝ ΓΚΑΛΣΓΟΥΟΡΘ

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ
ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ
ΕΓΓΛΕΖΟΣ
ΕΓΓΛΕΖΑ
ΓΕΡΜΑΝΟΣ
ΟΛΛΑΝΔΕΖΟΣ
ΜΗΤΕΡΑ
ΓΚΑΡΣΟΝΙ
ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ
ΑΣΤΥΦΥΛΑΚΑΣ
ΑΧΘΟΦΟΡΟΣ

ΣΤΟ καφενείο ενός αυστριακού σιδηροδρομικού σταθμού μία κίνηση άχθοφόρων, σφυρίγματα και μανούβρες τραίνουν και ξεφυσήματα ατμού.

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: (Μόνο του): Δύσκολη δουλειά νάσαι γκαρσόνι σε καφενείο σιδηροδρομικού σταθμού... "Όλοι θέλουν την παραγγελία τους στο λεπτό... "Όλοι νομίζουν, πώς θα χάσουν το τραίνο. Κι' έχουμε πάλι σήμερα κάθε καρδιάς καρδιά... Τοῦτο τὸ ξευγάρι εἶναι σύγουρα 'Εγγλέζοι. Αὐτὸς ἐδῶ ὁ ζόρικος, ἐκὰτὸ τὸ ἐκατὸ 'Αμερικανός. Κι' ὁ Γερμαναράς δὲ λείπει... Μὰ ἐκεῖνος πάλι, τί σοῦ λέει; 'Απροσδιόριστο σουλούπι, καὶ τί ἀστεῖος καθὼς στριφογυρνᾷ στὰ χέρια τὸ καπέλλο του! Συμπλητνικὸς ὅμως, μαλακὸς ἄνθρωπος φαίνεται. Μὰ τοῦτος ἐκεῖ, ὁ κοκκινομάγουλος νεαρός, εἶναι δίκως ἄλλο. 'Ολλανδέζος.. Κι' ὅλο γελᾷ σὰν χαζός... Βρὲ τὴν κακομοῖρα ἐκείνη τὴ γυναικούλα. Κόττα τὴν πὼς κάθεται ἀπάνω στὸ μπόγο τῆς μὲ τὸ μωρὸ στὰ χέρια! Τί βλέπει κανένας τέλος πάντων ἀπὸ τοῦτο τὸ στέκι... ('Ηχοι ἀπροσδιόριστοι, φωνὲς θαιμπές: 'Γκαρσόν', 'παῖδι' 'ἔλα δῶ').

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε, Μπορεῖτε νὰ μοῦ πεῖτε, γιατί φωνάζατε τὸ γκαρσόνι; Χέρο 'Ομπερ; Ξέρετε, βέβαια, τί σημαίνει; Θὰ πει ματσο, δηλαδὴ ἀρχισερβιτόρος...

ΕΓΓΛΕΖΟΣ: Εὐχαριστῶ... Πᾶρε. (Στὴ γυναικα): Πόση ξάχαρι, ντήαρ; ΕΓΓΛΕΖΑ: 'Ενα κομμάτι, εὐχαριστῶ. ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: 'Εἰ γκαρσόν, θὰ μοῦ φέρεῖς ἐπὶ τέλους, τ' αὐγά μου; Πόση ὥρα θὰ περιμένω; ΓΚΑΡΣΟΝΙ: 'Αμέσως, κύριε.

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: (Φωνὴ τραχειὰ κι' ἀπότομη, σὰν συνταγματάρχης): Κέλνερ, λογαριασμός.

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: 'Αμέσως... (Τὸ μωρὸ κλαίει... 'Η μητέρα τὸ κουνάει ε"Ω, ὦ, ὦ. 'Ο 'Ολλανδέζος γελᾷ χαζά).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Τ' αὐγά μου, κουνήσου.

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: Μάλιστα, κύριε. ΕΓΓΛΕΖΟΣ: 'Ακόμη δέκα λεπτά! ΕΓΓΛΕΖΑ: Τρομερό!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Φαίνεται, πὼς ἔχουν

προκατάληψη ἐναντίον τῶν αὐγῶν ἐδῶ πέρα.

('Ο 'Ολλανδέζος γελᾷ χαζά).

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Σ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ μαγαζιά δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ πάρει τίποτα, Κέλνερ, λογαριασμός...

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: Μία κορόνα καὶ ἐξήντα.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Γκαρσόν, κῆνταξε κεὶ τὸ ρολόι... 'Αν δὲν ἔχω τ' αὐγά μου πρὶν χτυπήσει ὀκτώ, κάποιο γκαρσόνι θὰ κλάψει.

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: (Πηδώντας): 'Αμέσως, κύριε...

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Αὐτὸς θὰ μὲ τρελάνει.

(Τὸ μωρὸ κλαίει. 'Η μητέρα τὸ κουνάει. ε"Ω, ὦ, ὦ. 'Ο 'Ολλανδέζος γελᾷ χαζά).

ΕΓΓΛΕΖΟΣ: 'Αλλάζουμε ἐφημερίδες ντήαρ;

ΕΓΓΛΕΖΑ: Εὐχαριστῶς.

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: (Βήματα διαστικά):

Κύριε, τὰ αὐγά σας.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: 'Εν τάξει! Καλὲτερα ποὺ δὲν εἴχαμε φασαρίες... Στάσου νὰ σὲ πληρώσω κιόλας.

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: Τάνκε σὲν!

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: (Καθὼς περνάει τὸ γκαρσόνι): Χέρο 'Ομπερ! Μπορῶ νὰ ἔχω ἕνα ποτήρι μύρα, παρακαλῶ;

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: Μάλιστα, κύριε.

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Σὰς εὐχαριστῶ πολύ.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε, Μπορεῖτε νὰ μοῦ πεῖτε, γιατί φωνάζατε τὸ γκαρσόνι; Χέρο 'Ομπερ; Ξέρετε, βέβαια, τί σημαίνει; Θὰ πει ματσο, δηλαδὴ ἀρχισερβιτόρος...

ΕΓΓΛΕΖΟΣ: Εὐχαριστῶ... Πᾶρε. (Στὴ γυναικα): Πόση ξάχαρι, ντήαρ;

ΕΓΓΛΕΖΑ: 'Ενα κομμάτι, εὐχαριστῶ. ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: 'Εἰ γκαρσόν, θὰ μοῦ φέρεῖς ἐπὶ τέλους, τ' αὐγά μου; Πόση ὥρα θὰ περιμένω;

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: 'Αμέσως, κύριε.

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: (Φωνὴ τραχειὰ κι' ἀπότομη, σὰν συνταγματάρχης): Κέλνερ, λογαριασμός.

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: 'Αμέσως... (Τὸ μωρὸ κλαίει... 'Η μητέρα τὸ κουνάει ε"Ω, ὦ, ὦ. 'Ο 'Ολλανδέζος γελᾷ χαζά).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Τ' αὐγά μου, κουνήσου.

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: Μάλιστα, κύριε. ΕΓΓΛΕΖΟΣ: 'Ακόμη δέκα λεπτά!

ΕΓΓΛΕΖΑ: Τρομερό!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Φαίνεται, πὼς ἔχουν

προκατάληψη ἐναντίον τῶν αὐγῶν ἐδῶ πέρα.

('Ο 'Ολλανδέζος γελᾷ χαζά).

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Σ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ μαγαζιά δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ πάρει τίποτα, Κέλνερ, λογαριασμός...

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: Μία κορόνα καὶ ἐξήντα.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Γκαρσόν, κῆνταξε κεὶ τὸ ρολόι... 'Αν δὲν ἔχω τ' αὐγά μου πρὶν χτυπήσει ὀκτώ, κάποιο γκαρσόνι θὰ κλάψει.

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: (Πηδώντας): 'Αμέσως, κύριε...

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Αὐτὸς θὰ μὲ τρελάνει.

(Τὸ μωρὸ κλαίει. 'Η μητέρα τὸ κουνάει ε"Ω, ὦ, ὦ. 'Ο 'Ολλανδέζος γελᾷ χαζά).

ΕΓΓΛΕΖΟΣ: Εὐχαριστῶ... Πᾶρε. (Στὴ γυναικα): Πόση ξάχαρι, ντήαρ;

ΕΓΓΛΕΖΑ: 'Ενα κομμάτι, εὐχαριστῶ. ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: 'Εἰ γκαρσόν, θὰ μοῦ φέρεῖς ἐπὶ τέλους, τ' αὐγά μου; Πόση ὥρα θὰ περιμένω;

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: 'Αμέσως, κύριε.

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: (Φωνὴ τραχειὰ κι' ἀπότομη, σὰν συνταγματάρχης): Κέλνερ, λογαριασμός.

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: 'Αμέσως... (Τὸ μωρὸ κλαίει... 'Η μητέρα τὸ κουνάει ε"Ω, ὦ, ὦ. 'Ο 'Ολλανδέζος γελᾷ χαζά).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Τ' αὐγά μου, κουνήσου.

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: Μάλιστα, κύριε. ΕΓΓΛΕΖΟΣ: 'Ακόμη δέκα λεπτά!

ΕΓΓΛΕΖΑ: Τρομερό!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Φαίνεται, πὼς ἔχουν

Ένα δράμα πού δίνει ἀνάγλυψη τῇ διαφορά, ἀνάμεσα στὴν «προφορικὴ» καὶ στὴν «πρακτικὴ» ἀνθρωπιά καὶ ἀλληλεγγύη

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Ναί, ξέρω. ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: 'Ας γελᾶσω..

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Δὲν κάνει ποῦ, τὸν φώναξα ἔτσι;

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: (Αὐστηρά): "Οχι, Κέλνερ ἔπρεπε. Εἶναι ἀπλῶς Κέλνερ..

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μά, φυσικά. Γκαρσόν, ἀπλῶς.

('Ο 'Ολλανδὸς γελᾷ χαζά).

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Δὲν ἤθελα νὰ προσβάλω... Γι' αὐτό.

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: ('Αγανακτημένα): Γκόντ! ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Στίς 'Ηνωμένες Πολιτεῖες εἴμαστε βέβαια πολλὴ δημοκρατικοί... Μὰ αὐτὸ εἶναι ἄλλο πράμα.

ΕΓΓΛΕΖΟΣ: 'Ακόμη λίγο καφέ, ντήαρ;

ΕΓΓΛΕΖΑ: Νό, θένκς...

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Οἱ ἄνθρωποι αὐτῆς τῆς τάξεως ὅταν τοὺς φέρεται κανεὶς μὲ τέτοιον τρόπο, ἀμέσως παίρνουν θάρρος..

Θὰ δεῖτε ἂν θάρρει ποτὲ ἡ μύρα σας! (Μικρὴ παύση).

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: ('Ερχεται πετώντας): Κύριε, ἡ μύρα σας.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Αὐτὸ μυρίζει πολὺ δημοκρατία. Θάστε φανατικὸς δημοκράτης χωρίς ἄλλο.

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: (Σὰ φοβισμένος κι' ἐκπληκτός): 'Α, ὄχι, ὄχι!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Νὰ σὰς πῶ, τρέφω ἰδιαίτερη ἐκτίμηση στὶς ἰδέες τοῦ Λέοντος Τολστόι. Μεγάλο μυαλό, μεγάλη ψυχὴ. Μὰ ἔχω τὴ γνώμη πὼς γιὰ νὰ κουνηθοῦνε αὐτὰ τὰ γκαρσόνια, θέλουνε σκοῦντημα. Κι' ἐσεῖς; Πέστε μου, 'Αγγλοι δὲν εἰστε; 'Εσεῖς θὰ ἐκτιμᾶτε αὐτὰ ποὺ λέω, ἂν προσέξατε τί τράθηξα γιὰ νὰ μοῦ φέρεῖ τ' αὐγά μου..

('Ο 'Εγγλέζος κι' ὁ 'Εγγλέζα σὰν κάτι νὰ γουλλίζουν).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: (Συνεχίζει): 'Εἰ, γκαρσόν, μὴ μύρα. Τώρα, ὅμως... Κουνήσου!

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: 'Ερχεται, ἀμέσως!

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Ταῖγάρα!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Στοιχηματίζετε, πὼς θὰ μοῦ φέρεῖ τὴ μύρα μου γρηγορώτερα ἀπ' ὅτι ἔφερε τὴ δική σας;

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: ('Απότομα): 'Ο Τολστόι, εἶναι ἕνα τίποτα. Νίχτς! Καθόλου καλός, Χέ;

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: ('Ικανοποιημένος ποὺ ἀνοίγει συζήτηση): Αὐτὸ βέβαια εἶναι ζήτημα ἰδιοσυγκρασίας. 'Εγώ, ἂς ποῦμε, πρεσβεύω τὴν ἀπόλυτη ἰσότητα... Νά, κνιτᾶτε ἐκεῖ πέρα τὴ φτωχὴ γυναικα μὲ τὸ μωρὸ στὰ χέρια — καὶ κάθεται μεταξὺ μας σὰν ἴση πρὸς ἴσους. Θὰ λέγατε ἴσως, πὼς ἡ θέση τῆς θῆταν κάπου ἄλλου.

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Χοῦμ! 'Εγὼ ξέρω πὼς ὁ Τολστόι εἶν' ἕνας αἰσθηματολόγος. Μόνο ὁ Νίτσε εἶναι πραγματικὸς φιλόσοφος... ὁ μόνος!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Πρωτότυπο, βέβαια καὶ ρωμαλέο μυαλό ὁ γέρο - Νίτσε. Μὰ

τί τὰ θέλετε, ἔμένα, δῶσε μου Τολστόι! Κι' ἐσεῖς, κύριε, ποῖα γνώμη ἔχετε; 'Ολλανδέζος ἔ; Τὸ σύνολό σας δεῖχνει πὼς εἰσάστε 'Ολλανδέζος. Διαβάσουνε Τολστόι στὴν 'Ολλανδία;

('Ο 'Ολλανδέζος γελᾷ χαζά).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Πολὺ διαφωτιστικὴ ἡ ἀπάντησή σας...

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: 'Ο Τολστόι εἶν' ἕνα τίποτα. 'Ο ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐκδηλώνεται ἔντονα. Πρέπει νὰ παρασύρει. Νὰ εἶναι δυναμικός!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Σωστὸ αὐτό. Κι' ἐμεῖς στὴν 'Αμερικὴ πιστεύουμε στὴν ἀνθρωπότητα. Θέλουμε τὸν ἄνθρωπο νὰ κατακτᾷ δυναμικὰ τὴ ζωὴ. Πιστεύουμε ὅμως καὶ στὴν ἀδελφότητα. Ξεχωρίζουμε βέβαια τοὺς Νέγρους... μὰ ἔχουμε εὐγενεῖς φιλοδοξίες. Κοινωνικοὺς φραγμοὺς καὶ διακρίσεις δὲν παραδεχόμαστε..

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Μὰ γιὰ σταθεῖτε! 'Εσεῖς οἱ 'Αμερικανοὶ εἰσάστε ἕνας καινούργιος κόσμος.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Σωστά! 'Εμεῖς δὲν πιανόμαστε κορόιδα... (πρὸς τὸν ἀνθρωπάκο): Κι' ἐσεῖς, κύριε, θάθελα νὰ μοῦ λέγατε τί πιστεύετε σχετικὰ μὲ τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου..

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: (Μὲ ἀπορία) Δηλαδή; Τί θέλετε νά..

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Παραδείγματος χάριν. Πιστεύετε, πὼς θάπρεπε νὰ σκοτώσουμε τοὺς ἀδύνατους καὶ τοὺς ἄρρωστους, καὶ ὅτι ἄλλο δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ στὰ πόδια του;

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Γιὰ, γιὰ! 'Εκεῖ θὰ φτάσουμε!

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: (Μὲ ἀμηχανία): Μὰ μπορεῖ κάτι τέτοιον νὰ εἶμαι κι' ἐγὼ ὁ ἴδιος. ('Ο 'Ολλανδὸς γελᾷ χαζά).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: (Αὐστηρά): 'Αρκετὰ τὰ γέλια! (Συνεχίζοντας): Αὐτὸ εἶναι σωστὴ ταπεινοφροσύνη. Δὲν εἶν' ἀστεία. Σὰς τὸ θέτω πὺρ συγκεκριμένα. Θὰ λοξοδρομοῦσατε ἀπὸ τὴν κατεῖνυσή σας γιὰ νὰ τοὺς δώσετε βοήθεια — σ' αὐτοὺς τοὺς ἄρρωστους καὶ τοὺς ἀδύνατους — ἔστω κι' ἂν αὐτὸ θὰ σὰς δημιουργοῦσε φασαρίες;

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Νάιν, νάιν. Ποτέ! Αὐτὸ εἶναι κούτο.

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: (Μὲ θέρη, ἀλλὰ καὶ κάπως συγκρατημένα): Δὲν νομίζω! Βέβαια ὁ καθένας ὅπως θὰ ἤθελε νά.. νά.. 'Εχουμε, ἂς ποῦμε, τὸν 'Αγιο Φραγκίσκο τῆς 'Ασσίζης καὶ τὸν 'Αγιο 'Ιουλιανὸν τὸν ἐκκαλούμενο φιλόξενο, ποὺ φτωχὸς ὁ ἴδιος, βοηθοῦσε τοὺς φτωχοὺς..

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: 'Εξοχοί, ἀνώτεροι ἄνθρωποι, δὲν τ' ἀρνίεμαι. Μὰ καὶ γι' αὐτό, φαντάζομαι, πῆγαν χαμένοι... Χαίρω πολὺ κύριε μου, ὀνομάζομαι... Νά, πᾶρε τὴν κάρτα μου. Κατασκευάζω μηχανὲς πάγου. Δώστε μου τὸ χέρι σας. Τὰ αἰσθήματά σας μ' ἀρεσκύν... νοιώθω ἐγκάρδια, ἀδελφικά μαζί σας. ('Αλλάζει ξαφνικὰ ὄψος): 'Εἰ, γκαρσόν, ποῦ στὸ δαίμονα εἶναι αὐτὴ ἡ μύρα!...

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Ταῖγάρα! Κι' ἐγὼ ταγάρ!

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: 'Εφτασαν ἀμέσως..

ΕΓΓΛΕΖΟΣ: 'Αργεῖ τὸ τραῖνο.

ΕΓΓΛΕΖΑ: 'Αλήθεια! Τί τρομερό!

(Βήματα βαρεὰ στρατιωτικά).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μὰ τί γυροῦναι αὐτὸς ὁ ἀστυφύλακας, ποὺ περνάει καὶ ξαναπερνάει ἀπὸ μπροστὰ μας σὰν κυροδισμένος; 'Α, δὲν πολέχουμε τέτοια πράματα στὴν 'Αμερικὴ. 'Εμπιστευόμαστε

στὴν ἀνθρώπινη φύση...

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: 'Α, γὰ! Κι' ὅμως ἐδῶ καὶ ἀπορεῖτε ν' ἀνακαλύψετε πὼς δὲν ἔπαρχει στὸν ἄνθρωπο τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὸν ἐαυτοῦν τοῦ.

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: (Μὲ θέρη, ἀλλὰ καὶ συγκρατημένα): Δὲν πιστεύετε στὴν ἀνθρώπινη φύση;

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Σηκώνει νερό αὐτὴ ἡ ἐρώτηση. Τί λέν κι' οἱ κύριοι;

('Ο 'Ολλανδέζος γελᾷ χαζά).

ΕΓΓΛΕΖΟΣ: 'Αλλάζουμε ἐφημερίδες ντήαρ;

ΕΓΓΛΕΖΑ: Εὐχαριστῶς.

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Πιστεύω στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀπ' ὅτι βλέπω σ' αὐτὴν.. τίποτα παραπάνω!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Αὐτὸ εἶναι βλασφημία! 'Εγὼ πιστεύω στὸν ἥρωισμό. 'Εχω τὴ γνώμη πὼς ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς, ἐδῶ γύρω, μπορεῖ νὰ φανεῖ ἥρωας, φτάνει νὰ τοῦ δοθεῖ ἡ εὐκαιρία.

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: 'Ω! Τὸ πιστεύετε αὐτό;

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Βέβαια! Γιὰ μένα ἥρωας εἶναι κάθε ἄνθρωπος ποὺ θὰ βοηθήσει τὸν συνάνθρωπό του, ἔστω κι' ἂν ὁ ἴδιος πρόκειται ν' ἀδικηθεῖ. Νά, πᾶρε αὐτὴ τὴ φτωχὴ γυναικούλα. Εἶναι μιὰ ἡρωίδα! Κάθε στιγμὴ, θάταν ἔτοιμη νὰ πεθάνει γιὰ τὸ μωρὸ τῆς.

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Καὶ τὰ ζῶα πεθαίνουν γιὰ τὰ μικρά τους. Δὲν εἶναι τίποτ' αὐτό!...

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Προχωρῶ περισσότερο: Πιστεύω ἀπόλυτα πὼς θάμαστε εἰς τοῖς νὰ πεθάνουμε ὅλοι μας γι' αὐτὸ τὸ μωρὸ, ἂν ξαφνικὰ κινδύνευε νὰ πέσει ἀπάνω του τὸ τραῖνο. Στοιχηματίζω μάλιστα πὼς κι' ἐσεῖς ὁ Γερμανός, ποὺ δεῖχνετε τόσο ἄκαρδος, δὲν ξέρετε οὔτε ὁ ἴδιος πόση καλωσύνη κρύβεται μέσα σας. Κι' ἐσεῖς κυρία μὲ τὸ βρετανικὸ φλέγμα... πολὺ θάθελα ν' ἀκούγαμε καὶ τὴ δική σας γνώμη.

ΕΓΓΛΕΖΑ: 'Εξ κιούς - μη! Σὲ μένα μιλήσατε;

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Οἱ 'Αγγλοι εἶναι πολὺ ἀνθρωπιστές. 'Εχουν ὑψηλὴ συνείδηση τοῦ καθήκοντος. Καὶ οἱ Γερμανοὶ τὸ ἴδιο. Καὶ οἱ 'Αμερικανοί... Φαντάζομαι τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὴ μικρὴ σας χώρα, κύριε 'Ολλανδέ.. Ζοῦμε σὲ μιὰν ἐποχὴ ἰσότητος καὶ ὑψηλῶν ἰδανικῶν...

ΟΛΛΑΝΔΕΖΟΣ: Χὰ, γὰ, γὰ!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: 'Αλήθεια ἐσᾶς, κύριε, ποῖα εἶναι ἡ ἐθνικότης σας;

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: 'Εμένα;

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Ναί, ἐσᾶς.

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Φοβάμαι πὼς δὲν εἶμαι τίποτα συγκεκριμένο. 'Ο πατέ-

ρας μου ἦταν μισοάγγλος καὶ μισοαμερικανός καὶ ἡ μητέρα μου μισογερμανίδα καὶ μισοολλανδέζα.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Εἴστε λίγο ἀπ' ὅλα, μ' ἄλλα λόγια.. (Βήματα ἀργὰ καὶ βαρεὰ): Πάλι αὐτὸς ὁ ἀστυφύλακας! Τί νὰ σὰς πῶ, δὲν πιστεύω ὅτι χρειάζομαστε τόσο πολὺ αὐτοὺς τοὺς κυρίους μὲ τίς στολὲς καὶ τὰ κομποῦ. 'Εχουμε νῦν πολὺ πῶς ἡμεροὶ ἀπὸ ἄλλοτε... 'Α, νὰ φάνηκε καὶ τὸ γκαρσόνι!

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: (Μὲ ἄγρια φωνή, σὰ βροντή): Κέλνερ ταῖγάρα!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ (Τὸ ἴδιο): Κι' ἐμένα τὴ μύρα μου. 'Ακούς;

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: ('Απὸ μακριά): 'Αμέσως!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μοῦ φαίνεται πὼς θὰ τὸν στεῖλω νὰ συναντήσει τὸ Γεώργιο Οὐάσιγκτον! Μὰ τί ἔλεγα; 'Α, ναί, σ' αὐτὸν τὸν εὐλογημένο αἰῶνα ποὺ ζοῦμε, ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ εἶναι σὺν ἀπόγειό τῆς. Εἴμαστε πολὺ κοντὰ σὲ μιὰ παγκόσμια ἀδελφότητα... Νά, ὁ κύριος συνταγματάρχης ἀπὸ δῶ ὁ κύριος Γερμανός, εἶναι ἕνας ἄνθρωπος ἀσφαλμένος. Μὰ δῶς' του τὴν εὐκαιρία νὰ φανεῖ μεγαλόθυμος, καὶ θὰ δεῖς πὼς θὰ εἶναι... Μάλιστα κύριε..

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: 'Αλήθεια; Βέβαια, θέλει κανεὶς νά.. ἀλλὰ κάπως, βέβαια..

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Φαίνεστε ν' ἀμφιβάλλετε. 'Ισως ἔχετε ἀντίθεση, κακὴ πεῖρα. 'Εγώ, τί νὰ σὰς πῶ! — εἰμαι αἰσιόδοξος. Νομίζω πὼς πολὺ σύντομα θάχουμε καταπολεμήσει τελείως τὸ κακό. 'Εχω τὴ γνώμη πὼς γρηγορὰ θ' ἀνατρέψουμε τὴν καλιὰ κροτοῦσα τάξη. Θὰ λείψουν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐγωϊστικὰ συμφέροντα. Νά, ὁ κύριος συνταγματάρχης ἀπὸ δῶ, μὲ τὸ γέρο - Νίτσε του, δὲν θ' ἀναγνωρίζει οὔτε ὁ ἴδιος τὸν ἐαυτοῦ του.Θὰ τοῦ δοθο

φρενικό! Ούτε την μύρα μου δε θα πιά (Θόρυβος από τρεξίματα, σκουνημα-
ια, καρποσάκια, σφυρίγματα τραίνου,
μανούδρες, καραμούζες των οδηγών).

ΜΗΤΕΡΑ: (Ξαφνικά και σπαραχτι-
κά): Δυστυχία μου, τί να πρωτοσηκώ-
σω; Τό μωρό μου! (πιά σπαραχτικά):
Χριστέ μου, βοήθεια, βοήθεια!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μά τι είναι αυτό;
Βοήθεια; Ποιός ζητάει βοήθεια; (Βήμα-
τα τρεχάτα ανακατωμένα με την ίδια
δολοβή).

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Έλα, έλα, καλή
μου γυναίκα, προχώρησε. Από δω! Πιά
νω εγώ το μωρό σου και τον ένα σου
μπόγο. Προχώρα. Πάρε εσύ το άλλο
σου δέμα! (Τό τραίνο σφυρίζει και με
ξεφυσήματα ατμού ξεκινάει. Η δολοβή
παύει. Σιγά — σιγά ο θόρυβος του τραί-
νου σβύνει).

ΓΚΑΡΣΟΝΙ: (Λαχανιασμένα): Τη
μπύρα... τη μπύρα... (άπογοητευμένα):
Πάει, φύγανε...

ΜΗΤΕΡΑ: (Τρέχοντας και με φωνή
μισοσθυμένη): Τό μωρό μου.. τό μωρό
μου...

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

«Σ' ένα βαγόνι του τραίνου. Τό ου-
θυμικό ντοκ — ντοκ του τραίνου πού
τρέχει, πότε δυνατό πότε σιγανότερο
στό ξετύλιγμα της σκηνής).

ΕΓΓΛΕΖΟΣ: Τη μία εφημερίδα, ντή-
α;

ΕΓΓΛΕΖΑ: Γιές, νήα...

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: "Ας άκουμπήσω τη βα-
λίσα μου σ' αυτή την κενή θέση...

ΟΛΛΑΝΔΕΖΟΣ: Χά, χά, χά...

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Τι λέτε; Δεν κλεί-
νουμε λίγο αυτό τό παράθυρο; Τσούζει
τό κρύο πού μπαίνει... Κι' έπειτα απ' ό-
λο εκείνο τό τρέξιμο πού μās ανάγκασαν
νά κάνουμε!

ΟΛΛΑΝΔΕΖΟΣ: Χά, χά, χά.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Οί Γερμανοί είναι
πολύ φιλαναγκνώστες. Έξαιρετικό πράγμα
τό βιβλίο! Κι' εγώ διαβάζω ό,τι πέσει
στά χέρια μου. Μπα! τό Δόν Κιχώτη
βλέπω: Έξαιρετικό βιβλίο. Έμεις οί 'Α-
μερικανοί τό έντιμότη έδιαίτερα αυτό τό
έργο. Άγριόδατος αυτός ό δόν Κιχώ-
της... μά δέν τόν παίρνουμε διόλου στ'
άστεία!

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Πεθαμένους! Πέθανε και
ξόφλησε.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Στην 'Αμερική κρα-
τάμε άκόμα τόν 'Ισποτισμό...

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: 'Ο 'Ισποτισμός είναι σά-
χλες. Αισθηματολογία. Στην εποχή μας
δέν περνάνε πιά τέτοια. Για νά έπιπλεύ-
σεις σήμερα πρέπει νά σκουνηθείς, νά
παραμερίσεις...

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: "Ετσι λέτε; Μά έ-
γώ κρινώ πώς τό δικό σας έλδος 'Ισπο-
τισμού εκδηλώνεται με τό νά θυσιάζετε
στην πολιτεία, στό κράτος. Ένώ έμεις
στην 'Αμερική αφήνουμε περισσότερη
προσοχή και έλευθερία στό άτομο.

Κι' όπου βλέπουμε μωρό κι' άδύνατο
πλάσμα νοιώθουμε όποιοδήποτε νά τό βοη-
θήσουμε... Κι' έτσι αισθανόμαστε λίγο
πιά έξυφωμένοι ('Ανοίγει ή πόρτα στό
βαγόνι — μπαίνουν κι' οί άλλοι).

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: "Α, νά, έδώ είναι
κι' άλλοι κύριοι.

('Ο 'Ολλανδέζος γελάει χαζά).

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Τι γελάει αυτός; "Αμ

έτούτος... ό άνθρωπος! Και κρατάει και
τό μωρό στά χέρια!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μπα, μπα! "Αλλο
και τούτο!

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Τ'άραχει καμιά
θέση; Μπορώ νά'ω μιά θέση έδώ;

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μά βέβαια! Νά, έ-
δώ υπάρχει μιά θέση. Κύριε συνταγμα-
τάρα, μπορείτε νά σηκώσετε τη βαλί-
τσα σας;

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Χούμ!

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Μπορώ νά μπώ;
τάραξω αυτό τό μπόγο απ' έξω.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Έλάτε! Έλάτε μέ-
σα. Νά, καθίστε εκεί. Και ή γυναίκα;

Η μητέρα του μωρού, πού είναι;

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Φοδούμαι πώς..
πώς τό τραίνο την άφησε έξω!

('Ο 'Ολλανδέζος γελάει χαζά).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: "Εμεινε έξω; Καλό
κι' αυτό! Μά βέβαια, έτσι πού φύγαμε...

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Καί τώρα... κουβαλά-
τε έσεις τό μπόγο και τό.. μωρό! Χά,
χά!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Πρέπει νά όμολογή-
σουμε πώς ή τόχη σās έπαιξε πολύ ά-
σχημο παιχνίδι... Σās φέθηκε πρόστυχα!

Και τώρα; Τό καλύτερο πούχετε νά κά-
νετε είναι νά νοιαστείτε τό μωρό. Δεν
υπάρχει πιά έντονο συναίσθημα από τη
μητρότητα.

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Φτωχό πλάσμα!
Πόσο θα όποφρέει τώρα αυτή ή μητέ-
ρα!

('Ο 'Ολλανδέζος γελάει χαζά).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μά πείτε μου, πώς
έγινε;

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Νά, όταν έφτασα
τρέχοντας στό βαγόνι με τό μωρό στά
χέρια και κείνο τό μπόγο, πήδησα έπά-
νω με την έλπίδα πώς θα προφθάσω
νά βοηθήσω και τη γυναίκα, ν' άνεβεί.

Μά εκείνη ήταν άκόμα δύσ — τρία διή-
ματα πίσω μου, και τό τραίνο ξεκίνη-
σε άπότομα, με μεγάλη ταχύτητα. Κι'
έβλεπα τη φτωχιά νά τρέχει άπελπισμέ-
νη και νά φωνάζει για τό μωρό της,
χωρίς νά μπορώ νά δώσω καμιά βοή-
θεια.

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Έγώ θα της πέταγα
πίσω τό παιδί.

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Μά δέν γινότανε..
"Αν τήριχνα μπορούσε νά σκοτωθεί.. (Τό
μωρό κλαίει): "Ω, ό, ό.

('Ο 'Ολλανδέζος γελάει χαζά).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Πολύ διασκεδαστι-
κό, αλλά όχι και για τό μωρό. Μά τι
σσί είναι τό μωράκι του; ('Οσφραίνε-
ται δυνατά): Πάντως μυρίζει περίεργα..

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Δεν έχω δει άκόμη
από ποιά μεριά είναι τό πρόσωπό του;
Μά, νομίζω από τη δεξιά. Ναι, ναι, ά-
πό δω είναι.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μήπως θάπορε νά τό
κρατήσετε λίγο στό παράθυρο; Τι έξοχο
πράγμα, αλήθεια, τό μωρό!

ΕΓΓΛΕΖΑ: "Ω, όχι στό παράθυρο!
ΕΓΓΛΕΖΟΣ: "Ω νήα!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: "Ισως έχετε δικιο,
κύρια μου. Θα κάνει ρεύμα από κεί... Αδ-
τό, τό μωρό είναι πολύτιμο. Πρέπει όλοι
πού λέει ό λόγος, νά τό νοιαστούμε αβ-
τό τό μικρούλι. Θάναί σα μικρογραφία
της παγκόσμιας άδελφότητας... Κοριτσά-
κι είναι;

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Μά, μόνο την κο-
ρυφή του κεφαλιού του μπόρεσα νά δώ...

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μού φαίνεται πώς
κι' από κεί μπορεί νά καταλάβει κανείς
τό γένος του παιδιού... Σάν νάναί όμοιος

υπερβολικά φασκιωμένο... Μήπως θάπο-
ρε νά τό ξετυλίξουμε λίγο;

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Νάιν, νάιν!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Σωστά, κύριε συν-
ταγματάρα, ίσως νά μ'ή κάνει νά τό
γδύσουμε τό μωρό. Μά όσο γι' αυτό
καλό θάτανε νά συμβουλευθούμε την κυ-
ρία.. "Ε, τί λέτε κι' έσεις, κύρια;

ΕΓΓΛΕΖΑ: Ναι, ναι, βέβαια. Έγώ.

ΕΓΓΛΕΖΟΣ: "Αστο, άστο. Φαίνεται
πώς είναι έν τάξει τό φτωχό.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Αυτό μόνο ή θειά
Πρόνοια τό ξέρει αυτή τη στιγμή. Φαν-
τάζομαι, όμως, πώς είναι καθήκον μας
νά δώμε τό πρόσωπό του.

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: (Χαρούμενα): "Α,
ά! Βυζάνει τό δάχτυλό μου.. "Ω, ό,
μωρούλι μου, έλα έλα. Καλό μου μω-
ρούλι!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Στοιχηματίζω, κύ-
ριε, πώς σέ άργόσχολες ώρες θα κάνα-
τε εύχαριστως παιδιά...

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: "Α, όχι, σās θε-
βαιώνω πώς όχι...

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: "Α, Θεέ μου... τι
άπόλεια! (Σά νά θιάζει λόγο): Νομί-
ζω, κύριοι, ότι πρέπει νά θεωρούμε τούς,
έναντός μας πολύ τυχερούς πού έχουμε
άνάμεσα μας αυτόν τόν μικρό ξένο. Τό
γεγονός αυτό άποδεικνύει καθαρά πόσο
οί άδύνατοι και οί άποστατέυτοι έχουνε
σήμερα άνάγκη νά κρατηθούν από μās.

Νά, ό κύριος συνταγματάραχης από δω,
πού τό αίμα του βράζει, κι' έχει σιδε-
ρένια θέληση, σφουγγυλοκάθεται και δέν
τού καίγεται καθόλου. Τώρα, αυτό τό μω-
ρό είναι ένας έξαγνισμός, ένα σημάδι
θείας χάριτος στόν κύριο συνταγματά-
ρα — ένας άληθινός ήρωισμός!

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: (Σιγανά): Νά,
νά! Τώρα μπορώ νά ιδώ λίγο τό προ-
σωπάκι του!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μά πώς είναι, τέ-
λος πάντων, τό πρόσωπό του;

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: (Πάλι σιγανά):
Τό μόνο πού βλέπω είναι κάτι στίγμα-
τα.

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Στίγματα; Προϋί...

('Ο 'Ολλανδέζος γελάει χαζά).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Έχω άκούσει πώς
αυτό δέν είναι σπάνιο στό μωρό. Μή-
πως ή κυρία θα μπορούσε νά μās δια-
φωτίσει;

ΕΓΓΛΕΖΑ: Ναι, βέβαια. Μόνο.. τι
είδους είναι τά..

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Μού φαίνεται πώς
είναι σ' όλο τό κομμάτι... ('Ολοι μαζί.
"Ω, ό, Κάποια κίνηση νά σηκωθούν):
Διαισθάνομαι όμως πώς θάναί πολύ κα-
λό μωράκι, κάτω από τίς φασκιές...

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Αυτό θα είναι κά-
πως δύσκολο νά τό εξακριβώσουμε... "Ι-
σως μόνο με την άπλή λογική. Έγώ,
τουλάχιστον, δέν είμαι και τόσο π'προ-
φορημένος σχετικά με τίς δευματικές μο-
λύνσεις..

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Πφουί! "Ας άνάψω ένα
πυρρο.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Κι' εγώ, ένα πού-
ρο... "Ισως νάναί καλό νά γεμίσουμε τό
βαγόνι με καπνό. Μά πάλι, μήπως τό
πειράζει, έξέρετε;

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: "Οσο για μένα, δέν
μπορώ νά πώ τίποτα. Έξω τόσο λίγο
από παιδιά... Είμαι βέβαιος, πώς θα-
χε ώραία ευφραση, άν φαινότανε τό μου-
ράκι του.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μήπως τά μάτια του
είναι φλογισμένα;

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Ναι, ναι.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: (Με σοβαρότητα):
Έχω τη γνώμη, πώς αυτό τό μωρό έχει
ίλαρά.

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: "Αχ, τρομερό...

ΕΓΓΛΕΖΑ: Φτωχό μικρούλι. Για νά
τό..

ΕΓΓΛΕΖΟΣ: "Οχι, όχι. Μή τ' άγ-
γίζεις...

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Έκτιμώ τά αισθή-
ματά σας, κύρια. μās τιμούν όλους.
Μά συμφωνώ και με τόν σύζυγό σας.
"Η 'Ιλαρά είναι πολύ επικίνδυνη, όταν
προσβάλλει μεγάλους.

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Τού άρέσουν πολύ
τά δάχτυλά μου. Τά βυζάνει συνεχώς..
"Ω, πραγματικά είναι γλυκό μωράκι..

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: ('Οσφραίνεται δυνα-
τά): Πάλι θα σās ρωτήσω. Μιά άπλή
έρώτηση: Για τά στίγματα. Είναι κο-
κινωπά;

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: "Οχι, όχι. Είναι
μάλλον σκούρα. Σχεδόν μαύρα..

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Γκότ! Τύφος! ('Ανα-
πηδά).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Τύφος; Αυτό είναι
σοβαρό... άδιαθεσία.

(Σηκώνονται δύσ — τρεις νά φύγουν).

ΕΓΓΛΕΖΟΣ: Πινιγερή ή άτιμόσφαιρα
για σένα, νήα, δέν είναι έτσι; "Ας
θυμέμε κι' έμεις στό διάδρομο... (Βγαί-
νουν).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Τίποτα δέ θαυμά-
ζω περισσότερο από τό θάνατο... "Ας
πάω κι' εγώ λίγο στό διάδρομο νά κα-
πνίσω. (Βήματα): Δέ θα πάω μακριά..
Νά, έδώ στην πόρτα θα σταθώ.. Θα
σās βλέπω από κεί.

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Πώς σέ λυπάμαι
μικρούλι μου! (Τό μωρό κλαίει): Τι
θέλεις; τι θέλεις; Νά σ' άκουμπήσω σ'
αυτό έδώ τό κάθισμα; (Τό μωρό κλαίει):
Καλά. Καλά, σέ ξαναπαίρνω. (Τού τρα-
γουδάει με μία σπασμένη φωνή).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: (Λίγο άπόμακρα και
φωνατά): "Ω, αυτό είναι μεγαλειώδες
θέαμα! Δεν τό ξαναείδα ποτέ μου! Πρό-
πει νά μείνει άξιολογούμενο! Άντιπρο-
σωπεύετε, κύριε, τά αισθήματα τού σύγ-
χρονου χριστιανισμού! Είσαστε ζωντανό
δείγμα τών βαθύτερων συναισθημάτων
της καρδιάς κάθε άληθινού ανθρώπου!

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Μά για πλησιάστε
κι' έσεις νά τό δείτε. Είναι τόσο γλυ-
κό!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: (Με ταραχή): "Ω,
ό, με συγχωρείτε.. Νομίζω, πώς με φω-
νάζουν από τό βαγόνι — ρεστωράν...

(Βγαίνει. 'Ο άνθρωπάκος κουνάει και
τραγουδάει πάλι τό μωρό με τη σπα-
μένη του φωνή. 'Ο κρότος τού τραίνου
δυναμώνει).

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

(Σ' έναν άλλο σιδηροδρομικό σταθμό.
Βήματα δύο ανθρώπων ξωηρά, σάν στρα-
τιωτικά).

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Ντάς 'ιστ ντέο χέο.
ΑΣΤΥΦΥΛΑΚΑΣ: Για, για. Αιτός
είναι!

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Έμένα; Για μένα
λέτε κύριε σταθμάρα;

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Ζι χάμπεν άνεν
μπούμεν γκεστέλεν;

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Δεν καταλαβαίνω..
Έγώ ξέρω μόνο έγγλέζικα και 'Αμερι-
κάνικα...

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Ντίξ 'ιστ νίχτ 'ιστ
μπούμεν;

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Μή, μ'ήν τ' άγγί-
ξεις τό μικρό, κύριε σταθμάρα, είναι
άσφαστο, άσφαστο...

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Αυτό όχι ντικό σου
μπέμπη, όχι;

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: "Οχι δέν είναι δι-
κό μου.

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Γκούτ. Συλλαμβάνω
έσένα...

ΑΣΤΥΦΥΛΑΚΑΣ: Για, για..

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Γιατί; γιατί νά με
συλλάβεις; Δεν τό χρειάζομαι τό εύλο-
γημένο τό μωρό.

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Αυτό πακέτο όχι
ντικό σου;

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: "Οχι. Δεν είναι
δικό μου.

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Γκούτ. Συλλαμβά-
νεσαι!

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Τό πήρα για νά βο-
ηθήσω τη φτωχή γυναίκα. Δεν είμαι
κλέφτης. Είμαι είμαι...

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Φερεστέχε νίχτ. Ντέν
καταλαβαίνω!

(Τό μωρό κλαίει).

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: (Χαϊδευτά): "Ε
λα... έλα.. έλα μικρούλι μου.. Σώπα..
σώπα!

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Ντέν ξεφύγεις.. Κά-
τσει... Συλλαμβάνεις, έν τάξει;

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Γιατί νά με συλλά-
βεις; Πού είναι ή μητέρα; Μούτε..
Πού είναι;

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: "Ερχεται άλλο
ντραίνο.. Αυτό τηλεγράφημα λέει: Συλ-
λάβεις ένας κύριος με μαύρο μωρό και
μαύρο πακέτο.

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: "Ωχ, Θεέ μου!

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Κόμ, κόμ, μαζί μας.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: (Φωνή από μακριά):
"Ε, μία στιγμή.. μία στιγμή! (Πλησιά-
ζοντας): Νομίζω, πώς έχετε πιάσει έ-
ναν άνθρωπο άθωο, σάν άγγελό τού ού-
ρανού. Τι γυρεύει αυτός ό κύριος με τη
στολή και τά κομπιά; Δεν έχει καμ-
ιά δουλειά!

"Όταν ό καθρέφτης είναι ψηλός κι' ό
πελάτης τού ξενοδοχείου κοντός..

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Βας 'ιστ ντάς; Ποιός
είναι αυτός;

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Δεν υπάρχει έδώ κα-
νένας πού καταλαβαίνει άμερικανικά;

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Έγώ έχει τηλεγ-
ραφία! "Ιχ, μάτιε καθήκον κάμω..

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μά σās λέω, ό άν-
θρωπος αυτός είναι λευκός! "Ισως ό πιά
λευκός άνθρωπος άπάνω στη γή. Δεν
καταλαβαίνει έ; Νά κύττα έδώ (χτυπάει
τό στήθος του στό μέρος της καρδιάς),
καρδιά, χέρτε; Χουσή καρδιά. Έχει χου-
σή καρδιά αυτός ό άνθρωπος, γκόλντεν
χάοτ...

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Θέλεις πληροφορίες έ-
μένα λίγα;

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μά δέν κατάλαβες;
Καρδιά, χέρτε και χουσαφι — γκόλντ.
Είναι χουσή καρδιά! Είναι λουλούδι τού
άγρου. Άγρός. Άθωός. Δέ χρειάζεται ή
επέμβαση κανενός κυρίου με στολή και
κουμπιά καταλαβαίνεις τώρα;

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Καλός ή όχι κα-
λός, 'ιχ μάτιε καθήκον κάμω..

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: "Ω, πολύ καλά, κάνε
τό καθήκον σου. Μά αυτό τό μωρό έχει
τύφο...

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Τύφους;

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Ναι «Τύφους». Πρώ-
τον βαθμού τύφο. Μαύρο τύφο, «σάβ-
ρ» τεν τύφους. Τώρα κατάλαβες; Λυπά-
μαι πολύ, και για σένα και για τόν κύ-
ριο με τά κουμπιά. Τώρα κάνε τό κα-
θήκον σου!

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Τύφους! Τό μπούμ-
πι πεθαίνει από τύφους;

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: "Οπως με βλέπεις και
σέ βλέπω!

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Γκότ! "Ιμ Χίμπελ!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: "Α, νά ένας κύριος,
πού ξέρει τη γλώσσα σου και μπορεί νά
βεβαιώσει αυτά πού λέω.. Κύριε συνταγ-
ματάρα!

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Για, για. "Ερ χάτ τύ-
φους!

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Τύφους! Τύφους!
"Αμπα ντάς 'ιστ σρέκλιχ.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Τι λέει;

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Λέει ότι αυτό είναι φο-
βερό!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Τό ήξερα. πώς θα
τ'όποιονε έτσι. Τι άλλο λέει στόν άστυ-
νόμο;

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Τού λέει νά φέρουν
γρήγορα ένα ύγειονομικό μηχανήμα. Κανέ-
να κλίβανο άπολυμαντικό, φαντάζομαι...

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Τό κακόμιορο τό μι-
κρούλι! "Ω, ό, ό.

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Τελεγράφι, λέει, συλ-
λάβετε κύριο με μαύρο μωρό. Μπίττε μάιν
χέο, 'ίσταχεν 'ι 'ι ντέν μπούμπεν...

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Λέει ν' άκουμπήσετε κά-
τω τό μωρό..

('Ο άνθρωπάκος εξακολουθεί νά νανου-
ρίζει τό μωρό). "Ω, ό, ό.

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Προέπει αφήσει κά-
τω...

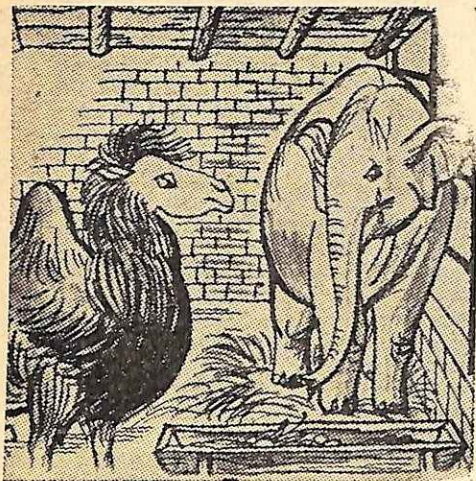
ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Δεν τό αφήνει...

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: "Αμέσως αφήσει κά-
τω μωρό, και 'έρθει μαζί μας..
(Τό μωρό κλαίει).

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: "Ω, ό, ό. Ν' αφή-
σω τό άσφαστο μωρό χάμου μόνο του;
Αυτό θα... θάτανε...

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: "Εξοχα! Αιτός εί-
ναι άνθρωπος!

(Οί Έγγλέζοι χειροκροτούν. 'Ο 'Ολλαν-
δός).

“Επειτα από χιλιάδες χρόνια συμβιώσεως με τὰ ζώα, ὁ ἄνθρωπος ἀναγκάσθηκε νὰ παραδεχθεῖ ὅτι γιὰ νὰ τοὺς ἐπιβληθεῖ καὶ νὰ τὰ ὑποτάξει πρέπει νὰ σεβασθεῖ τοὺς κανόνες τοῦ δικοῦ τους κοινωνικοῦ παιχνιδιοῦ... Στὰ περισσότερα ζωικά εἶδη ὁ ἄγωνας γιὰ τὴν ἐπιβίωση δὲν εἶναι μιὰ ἔκφραση τυφλοῦ μίσους καὶ ἀμειλικτοῦ ἀλληλοσπαραγμοῦ. Μιὰ ἐνστικτώδης διπλωματία ἐξασφαλίζει τὴν ἰσορροπία τῶν δυνάμεων τοῦ ζωικοῦ κόσμου.

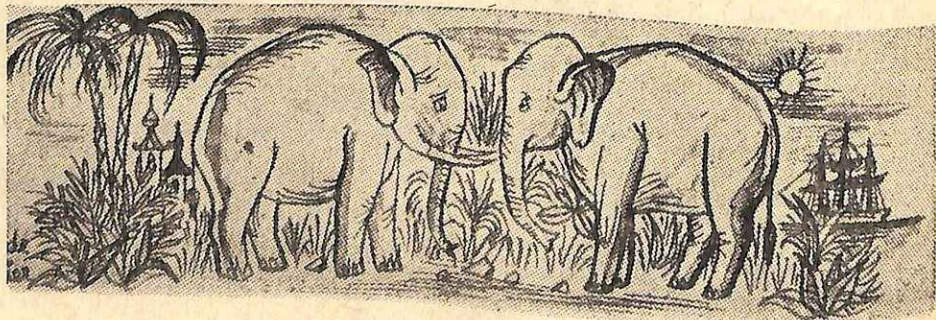
Η ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

“Ὅλες οἱ μορφές κοινωνικῆς ὀργάνωσης ὑπάρχουν στὴν ἄλογη φύση

Τὸ καινούργιο μου χρυσόψαρο φαίνονταν ἄρρωστο. Μόλις τὸ βούτηξα στὸ ἐνυδρεῖο, κατέφυγε τρομαγμένο πίσω ἀπὸ τὸ σωλῆνα τοῦ θερμοστάτη. Ὅταν ἔρχινα σπόρους καὶ σκουλήκια στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ, ὅλοι οἱ παλιοὶ κάτοικοι τοῦ ἐνυδρείου ἔτρεχαν ν’ ἀρπάξουν τὸ μερτικό τους ἀπ’ τὴν τροφή. Μονάχα τὸ νεοφερμένο χρυσόψαρο καλυμπούσε νευρικά κατὰ μήκος τῶν τοιχωμάτων τῆς γυάλινης φυλακῆς του, σὰ νὰ προσπαθοῦσε ν’ ἀποφύγει ἕναν ὁρόστο ἐχθρό. Κάθε λίγο, οἱ συγκατοικοὶ του ρίχνονταν ἀπειλητικά πάνω στὸν παρεῖσάκο, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τοὺ κάνουν ποτὲ κακὸ. Αὐτὲς οἱ ψευτοεπιθέσεις ἦσαν ἕνα παιχνίδι πολὺ συνηθισμένο στὸ ἐνυδρεῖο μου, ἀκόμα καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀφίξη τοῦ νέου χρυσόψαρου. Ἀλλὰ τὸ νεοφερμένο ψαράκι ἔπαιρνε πολὺ στὰ σοβαρὰ τὶς ἐχθρικές διαθέσεις τῶν ἄλλων: Φαίνονταν δυστυχισμένο, φοβισμένο, νευρικό, προσπαθοῦσε νὰ ἐξαφανισθεῖ, νὰ περάσει ἀπαρατήρητο... Καὶ ὅμως δὲν ἦταν οὔτε μικρότερο, οὔτε διαφορετικὸ ἀπὸ τ’ ἄλλα. Ἡ συμπεριφορά του ἦταν ἀκατανόητη καὶ ζήτησα τὰ φώτα ἑνὸς φίλου μου βιολόγου.

— Ἡ στάση τοῦ νεοφερμένου χρυσόψαρου δὲν εἶναι καθόλου παράξενη, μοὺ ἀπάντησε ὁ φίλος μου. Παίξει κι’ αὐτὸ τὸν κοινωνικὸ του ρόλο, ὅπως ὅλα τὰ ζώα τοῦ ἴδιου εἶδους ποὺ ἀναγκάζονται νὰ συγκατοικήσουν. Τὰ χρυσόψαρα σου ἔχουν ἀναγνωρίσει τὸ ζωτικὸ χῶρο τους μέσα στὸ ἐνυδρεῖο. Τὸ καθένα ἀπ’ αὐτὰ διεκδικεῖ μιὰ δική του περιοχὴ καὶ μέσα στὸ ἐνυδρεῖο ἔχει δημιουργηθεῖ αὐτὸ μᾶζας ἑνὸς εἶδους κοινωνικῆς ἱεραρχίας. Ἐνὰ ἀπὸ τὰ ψάρια, ἴσως πρὶν τολμηρὸ ἀπὸ τ’ ἄλλα, ἢ λίγο μεγαλύτερο ἢ πρὶν ζωηρόχρωμο καὶ λίγο πρὶν εὐκίνητο, πρὶν «ἐξπνισ», ἔχει ἀποκτήσει τὸ δικαίωμα νὰ κυκλοφορεῖ ἀνεξόχλητο σ’ ὅλο τὸ ἐνυδρεῖο. Εἶναι τὸ δίκαιο τοῦ ἰσχυρότερου. Κῦτταξε προσεκτικά καὶ θὰ διαπιστώσεις πῶς ἡ περίπτωσή του

εἶναι μοναδική: Δὲν ὑπάρχουν ποτὲ δυὸ «ἀφέντες» μέσα στὸ ἴδιο ἐνυδρεῖο. Ἄς μιμηθοῦμε τώρα τοὺς ἀστρόνομους ποὺ ξεχωρίζουν τ’ ἀστέρια τοῦ ἴδιου ἀστερισμοῦ μὲ γράμματα ποὺ ἐλληνικοῦ ἀλφαβήτου ἀνάλογα μὲ τὸ μέγεθός τους: Αὐτὸ τὸν «ἀφέντη» τοῦ ἐνυδρείου, τὸ ψάρι ποὺ κάνει ὅ,τι τοῦ γοιστᾶρει, ποὺ ἀρπάζει πρῶτο τὰ καλύτερα κομμάτια τῆς τροφῆς καὶ ζευγαρώνεται ἀνεμπόδιστα μὲ ὅποιο θηλυκὸ τοῦ ἀρέσει, τρομοκρατώντας μ’ ἕνα χτύπημα τῆς οὐρᾶς του ὅλα τ’ ἄλλα χρυσόψαρα, αὐτὸ θὰ τ’ ὀνομάσουμε «Ψάρι Ἀλφα». Κατόπιν μποροῦμε νὰ ἱεραρχήσουμε τὰ ὑπόλοιπα ψάρια Βήτα, Γάμμα, Δέλτα κτλ. ἀνάλογα μὲ τὴν ἔκταση τοῦ ζωτικοῦ χώρου ποὺ κατέχουν στὸ ἐνυδρεῖο. Κανένα ἀπ’ αὐτὰ τὰ κατώτερα ψάρια δὲν ἀμφισβητεῖ τὴν ἡγεμονία τοῦ Ἀλφα. Μεταξύ τους, ὅμως, διαπληκτίζονται ἀδιάκοπα γιὰ ἕνα σκουληκάκι, γιὰ μιὰ τούφα χόρτου ὅπου θέλουν νὰ κοιμηθοῦν τὴ νύχτα, ἢ ἔστω καὶ μόνο γιὰ «σπόρ». Ἀλλὰ τὸ δύστυχο νεοφερμένο χρυσόψαρο, ποὺ μπορούμε νὰ τ’ ὀνομάσουμε Ὁμέγα, εἰσπράττει κατραπακιές ἀπ’ ὅλους τοὺς παλιούς ἐνοίκους. Αὐτὸ ἔχει φτάσει πολὺ ἄργα στὸ ἐνυδρεῖο καὶ δὲν ἔχει ἐξασφαλίσει οἷτε τὸν ἐλάχιστο ζωτικὸ χῶρο.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΑ ὅτι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ τὸ καινούργιο χρυσόψαρο μπήκε στὸ ἐνυδρεῖο, τὰ ὑπόλοιπα ψάρια εἶναι πολὺ πρὶν ἤρεμα, διαπληκτίζονται πολὺ λιγώτερο μεταξύ τους. Βεβαίως, μοὺ ἐξήγησε ὁ φίλος μου ὁ βιολόγος, αὐτὸ συμβαίνει γιὰ τὴν συνήθεια οἱ κάτοχοι χώρων ποὺ συνορεύουν ἔχουν τὴν τάση ν’ ἀλληλοπαρακαλοῦνται. Ἀλλ’ ἡ ἀφίξη τοῦ Ὁμέγα προσφέρει μιὰ διέξοδο στὴ φυσικὴ τους ἐπιθετικότητα. Δὲν ἔχεις παρατηρήσει ὅτι δυὸ ποδοσφαιρικές ομάδες ποὺ δὲν τὰ βγάζουν πέρα μεταξύ τους ρίχνονται... στὸ διαιτητή; Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ στὶς διεθνεῖς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων. Μήπως στὸν τελευταῖο πόλεμο δὲν εἶδαμε τὴν καπιταλιστικὴ Δύση καὶ τὴν κομμουνιστικὴ Ἀνατολή νὰ συνεργάζονται γιὰ νὰ κατασπαράξουν τὴ ναζιστικὴ Γερμανία; Αὐτὸς ἀκριβῶς εἶναι ὁ κοινωνικὸς ρόλος τοῦ νεοφερμένου χρυσόψαρου στὸ ἐνυδρεῖο: Προκαλεῖ μιὰ ὕφεση τῆς νευρικῆς ἐντάσεως στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ομάδας. Καὶ μπορούμε νὰ εἰμαστε βέβαιοι ὅτι τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὰ χρυσόψαρα ποὺ ζοῦν ἐλεύθερα στὶς λιμνοθάλασσες ἢ ἀνάμεσα στοὺς ὑφάλους ποὺ σχηματίζουν φυσικὰ «ἐνυδρεῖα» μὲ σὰ-φὼς καθωρισμένα σύνορα.

— Εἶναι δύσκολο νὰ πιστέψει κανεὶς ὅτι τὰ ψάρια σχηματίζουν κοινωνίες μὲ τόσο πολὺπλοκη δομὴ!

— Αὐτὸ συμβαίνει γιὰ τὴν ἔχουμε τὴν εὐεξήγητη τάση νὰ συγκρίνουμε τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ ζῶο. Ἐδῶ καὶ πενήντα ἀκόμα χρόνια οἱ φυσιοδίφες δὲν ἀνεγνώριζαν παρὰ ἐλάχιστες ζωικές κοινωνίες:

τ’ ἀποδημητικὰ πουλιά, τὶς ἀγέλες τῶν ἀγρίων ζώων καὶ, πρὸ πάντων, τὶς κυμέλες τῶν μελισσῶν καὶ τὰ φράγματα τῶν καστόρων. Οἱ γραφικότερες αὐτὲς «κατασκευές» θυμίζουν στὸν ἄνθρωπο τὸ δικό του τρόπο ζωῆς, τὶς πόλεις του καὶ τὴν κοινωνικὴ του ὀργάνωση. Στὴν πραγματικότητα, ὑπάρχουν ἀναρίθμητες μορφὲς ζωϊκῶν κοινωνιῶν ποὺ τώρα μόλις ἀρχίζουμε νὰ τὶς ἀνακαλύπτουμε. Οἱ πλησιέστερες πρὸς τὸ ἀνθρώπινο ἰδεώδες δὲν εἶναι πάντα καὶ οἱ συγγενικότερες πρὸς τὸν ἄνθρωπο στὴ ζωολογικὴ κλίμακα. Οἱ πολὺπλοκότερες εἶναι συχνὰ δημιουργήματα τῶν ἀπλοστέρων, κατώτερων ζωϊκῶν εἰδῶν. Ὅλες οἱ μορφὲς κοινωνικῆς ὀργανώσεως ὑπάρχουν στὴ φύση, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν ἀπλὸν παρσιτισμὸ, περνώντας ἀπὸ τὴν κοινοβιακὴ δημοκρατίαν καὶ καταλήγοντας στὴν προγραμματισμένον σοσιαλισμὸ.

— Ὑπάρχουν, ὡστόσο, ἀρκετὰ ζωικά εἶδη ποὺ δὲν ἀνέχονται τὴν παρουσία τῶν ὁμοίων τους. Ἄν βάλουμε ἕναν ἀρσενικὸ «κοκκινόλαιμη» στὸ κλουβὶ ἑνὸς ὄλου ἀρσενικοῦ κοκκινόλαιμη, θ’ ἀρχίσει ἀμέσως μιὰ μονομαχία μέχρι θανάτου. Καὶ ὅμως, ὁ κοκκινόλαιμης δὲν ἐνοχλεῖται ἂν βάλουμε στὸ κλουβὶ του ἕνα πουλὶ διαφορετικοῦ εἶδους...

— Πραγματικά, ἕνα μυστηριώδες ἐνστικτο (ποὺ διεγείρεται ἴσως ἀπὸ τὴν πορφυρὴ κηλὶδα στὸ λαιμὸ τοῦ πουλιοῦ) προκαλεῖ μιὰ μαχητικὴ διάθεση ποὺ δὲν καταπραῖνεται παρὰ μόνο μὲ τὸ θάνατο τοῦ ἀντιπάλου. Σὲ ὅλα τὰ ζῶα, τὸ ἴδιο ἐνστικτο, χωρὶς νὰ διεγείρει τὴ μαχητικὴ διάθεση, προκαλεῖ μονάχα τὴν ἀμοιβαίαν καχυποψία. Τὰ ζῶα, μὲ ὁρισμένες ἐκφραστικές ἀντιδράσεις, ἀρκοῦνται ἀπλῶς στὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τους, ἀλλὰ χωρὶς ν’ ἀπειλοῦν τὴ ζωὴ τῶν ἄλλων. Στὶς περιπτώσεις αὐτῆς ἡ ἐιρηνικὴ συνύπαρξη δὲν εἶναι ἀδύνατη. Ἀνασπᾶστε μιὰ πέτρα στὴν ἐσχχ. Ἀπὸ κάτω θὰ βρεῖτε ζωῦ-φια κάθε λογῆς, διάφορα ἐντομα, ὑπερανταποδοροῦσες, ἀράχνες, ἀσκήμα, κι’ ἔρπετά. Ὅλα αὐτὰ τὰ πλάσματα ἀκία ποὺ ζοῦν τὸ ἕνα δίπλα στὸ ἄλλο, ἂν καὶ τόσο διαφορετικὰ μεταξύ τους, ἐπιζητοῦν ἀπλῶς λίγη θροσιά, λίγη σκιά, λίγη ὕγρασις, ποὺ τὴ βρίσκουν κάτω ἀπὸ τὴν ἴδια πέτρα. Οἱ κοινὲς ἀνάγκες τους ἐπιβάλλουν τὴ συνύπαρξη. Ἐδῶ βλέπουμε μιὰ ὑποτυπώδη μορφή κοινωνικῆς ζωῆς: Τὸν δῆλο. Ἡ πέτρα εἶναι κατὰ σὸν «οὐδέτερος ζῶν» ποὺ χρησιμεύει ὡς τόπος διαβιώσεως, ἀλλ’ ὅχι ὡς κυνηγότοπος. Λίγο πρὶν πέρα, τ’ ἀνόμενα αὐτὰ εἶδη μπορεῖ ν’ ἀλληλοσπαραχθοῦν ἀλλὰ σέβονται τὴν οὐδετερότητα τῆς πέτρας ποὺ τὰ στεγάζει. Τὸ ἴδιο, γιὰ παράδειγμα, δὲν τρώει τὰ ἐντομα ποὺ μοιράζονται μαζί του τὴν ἴδια τρύπα. Πηγαίνει πάρα ἔξω γιὰ νὰ κυνηγήσει. Ὁ ἀληθινὸς «δῆλος», ὡστόσο, ἀρχίζει ἐκεῖ ποὺ ὅλα τ’ ἀτομα εἶναι τοῦ ἴσου εἶδους. Ἄς δοῦμε μιὰν αὐστηρὰ ἱεραρχημένη ζωικὴ κοινωνία...

— Μήπως οἱ μελισσὲς ἢ τὰ μυρμηγκία;

— Ὅχι, θ’ ἀποφύγω αὐτὰ τὰ παραδείγματα. Οἱ ἐξελιγμένες αὐτὲς καὶ τόσο περίπλοκες κοινωνίες τῶν «ἀνωτέρων» ἐντόμων μποροῦν νὰ μᾶς παρασύρουν σὲ σφαλῆρα συμπεράσματα, γιὰ τὴν προσέ-μνηται στὴν ἐκκληρὶ δσο καὶ ἀποψη σύ-κριση μὲ τὸν ἄνθρωπο. Ἐρεῖς, ὅτι στὸν πλανήτη μας ὑπάρχουν ὅχι λιγώτερα ἀ-

πὸ 250 εἶδη μελισσῶν. Ἀπ’ αὐτῆς, μόνον τὸ ἕνα δέκατο ξερεῖ νὰ φτιάχνει κυμέλες.

Οἱ ὑπόλοιπες εἶναι «μονομαχικές». Ἀλλὰ καὶ στὶς περισσότερες ἀπὸ κείνες ποὺ ζοῦν σὲ ὠργανωμένες κυμέλες καὶ τσάφουν μέλι, ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας εἶναι ἄγνωστο φαινόμενο. Μόνον στὸ μελισσοκομικὸ εἶδος ποὺ ἐκμεταλλεύεται ὁ ἄνθρωπος ἡ ἐξειδίκευση ἔχει φτάσει στὸ ἀπρόχωρητο. Ἀλλὰ ὅς πάροουμε καλύτερα μιὰν ἀπλούστερη ζωικὴ κοινωνία ποὺ ζεῖ δίπλα στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν προϊστορικὴ ἐποχὴ: τὸ κοττέτσι...

Ἡ ἱεραρχία τῶν ραμφισμάτων

ΣΤὸ κοττέτσι, ὁ κόκκορας παίξει τὸ ρόλο τοῦ ζώου Ἀλφα, ἐφ’ ὅσον εἶναι συνήθως τὸ μόνο ἀρσενικὸ καὶ ἀσκέι τὴν ἀδιαφιλονίκητη σεξουαλικὴ του ἡγεμονία πάνω σ’ ὅλες τὶς κόττες. Ἀλλ’ ἀνάμεσα στὶς κόττες ἐπικρατεῖ ἕ-

τέτσι... λαλοῦν πολλὰ κοκκόρια;

— Συμβαίνει, ὅτι καὶ στὶς κόττες: σχηματίζεται μιὰ ἱεραρχία ραμφισμάτων. Ὁ ἰσχυρότερος «ἀσκόρας» ραμφίζει ἀλύπητα καὶ μαδάει τὰ φτερά ὅλων τῶν ἄλλων. Περιβάλλεται ἀπὸ δυὸ ἢ τρία «κοκκόρια» ποὺ εἶναι τὰ «πρωτοπαλλήκα-ρα» του καὶ ἀπὸ ἕνα πληθὺς ἄλλων ἀρσενικῶν ποὺ διαπληκτίζονται ἀδιάκοπα μεταξύ τους. Οἱ Ἀμερικανοὶ βιολόγοι διαπίστωσαν πῶς ἡ συχνότητα τῶν σεξουαλικῶν ἐπαφῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἱεραρχικὴ τάξη: Οἱ κόττες δὲν ἀνέχονται ποτὲ τὰ κατώτερα κοκκόρια. Ὁ «ἀρχικόκοκκος» ἐξασφαλίζει γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του τὰ 70% τῶν γονιμοποιήσεων, τὰ «πρωτοπαλλήκαρα» ἱκανοποιούνται μὲ τὰ 15%. Ὁλο τὸ ὑπόλοιπο πληθὺς τῶν ἀρσενικῶν εἶναι διαρκῶς πεινασμένο. Ἔτσι, ἡ διαιώνιση τοῦ εἶδους ἐξασφαλίζεται ἀπὸ ἕνα ἐλάχιστο ποσοστὸ ἰσχυρῶν ἀρσενικῶν. Ἡ ἱεραρχία αὐτὴ στὶς ἐρωτικὲς σχέσεις εἶναι τόσο σκλη-

να ἰδιαίτερος τύπος ἱεραρχίας: ἡ ἱεραρχία τῶν ραμφισμάτων. Ἄν ἐξαμολύσουμε στὸ κοττέτσι κόττες ποὺ δὲν γνωρίζουν καὶ μεταξύ τους, θὰ ἴδουμε ἀμέσως πῶς ὀργανώνεται μιὰ κοινωνία μὲ βάση τὸ δίκαιο τοῦ ἰσχυρότερου: Οἱ πρὶν δυνατεῖς, οἱ πρὶν φωνακλόυδες καὶ καυγάτζουδες θ’ ἀρχίσουν νὰ φιλοδοχοῦν τὶς ἄλλες μὲ ἀγρία ραμφίσματα. Οἱ ἄλλες γρήγορα θ’ ἀναγνωρίσουν τὴν ἥττα τους καὶ θὰ ὑποταχθοῦν: θὰ τρώει καὶ θὰ πίνουν μετὰ τὶς ἰσχυρὲς κόττες. Κάποτε, παραδόξως, ἡ ἱεραρχία αὐτὴ γίνεται «τριγωνική»: Ἡ κόττα Β κυριαρχεῖ πάνω στὴν κόττα Γ καὶ ἡ κόττα Γ κυριαρχεῖ πάνω στὴν κόττα Δ ἢ ὅποια κυριαρχεῖ πάνω στὴν κόττα Β! Ἔτσι δημιουργεῖται ἕνας φαῦλος κύκλος καὶ οἱ τρεῖς κόττες εἶναι ἰσὲς νὰ στριφογυρίζουν γύρω ἀπ’ τὴν τροφὴ τους γιὰ τὴν κομμιὰ δὲν τολμάει νὰ σημπολογεῖται πρῶτη. Συχνὰ ὁ κόκκορας ἐπεμβαίνει γιὰ νὰ διασπάσει τὸ παρά-ξενο γαϊτανάκι.

— Καὶ τί γίνεται ὅταν στὸ ἴδιο κοτ-

ρή, τόσο ἀτεγκτὴ, ὥστε ὁ κατώτερος κόκκορας στὴν ἱεραρχικὴ κλίμακα, ὁ κόκκορας Ὁμέγα, παύει νὰ λαλοῦν καὶ νὰ χτυπάει τὰ φτερά του καὶ, ἀκόμα κι’ ἂν τὸν ἀπομονώσουμε ἀπὸ τοὺς ἄλλους, φεύγει τρομαγμένος μπροστὰ στὸ θηλυκὸ σὰ νὰ τοῦ προκαλεῖ φρίκη πρὸ ζευγαρώμα: Ἐχεῖ γίνει ψυχολογικὰ εὐνούχος!

— Πάντως, ὁ σεξουαλικὸς ἀνταγωνισμὸς δὲν ἔχει τόσο τραγικὲς συνέπειες σὲ ὅλα τὰ ζωικά εἶδη...

— Ἀσφαλῶς ὅχι. Τὰ κοκκόρια εἶναι σπάνιο παράδειγμα κοινωνικῆς ὀργάνωσης ποὺ βασίζεται στὴ σεξουαλικὴ ὑπεροχή. Στὰ περισσότερα θηλαστικὰ τὰ ζευγάρια ἢ τὰ χαρῆμα ἐφαρμόζουν τὴν ἀρχὴ τῆς ἐιρηνικῆς συνύπαρξης καὶ τῆς καλῆς γειτονίας σὲ μιὰ μεγαλύτερη ἢ μικρότερη περιοχὴ. Κάποτε μάλιστα σχηματίζουν καὶ ἀληθινὲς κοινωνίες. Ὁ θρῦλος ἀποδίδει σποὺς ἐλέφαντες κοινὰ νεκροταφεῖα, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητά ἡ ὀργάνωσή τους εἶναι πολὺ πρὶν περίπλοκη. Χαράζουν στὰ

θμούς με τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας. Τὰ χῶματα τῆς ἀνσκαφῆς συσσωρεύονται σὲ λοφίσκους γύρω ἀπὸ τὸ στάμιο τοῦ πηγαδιοῦ κι' ἔτσι ἡ φωλιά προστατεύεται ἀπὸ τὶς πλημμύρες τῆς πεδιάδος. Πάνω στὸ λοφίσκο ὑπάρχει μέρα καὶ νύχτα ἕνας «φρουρός», ἕνα ἀπὸ τὰ νεώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας, πού κάθεται ἐκεῖ συσπειρωμένο κι' ἔτοιμο νὰ γαυγίσει μόλις ὁσφρανθεῖ τὸν ἐλάχιστο κίνδυνο. Οἱ φωλιές εἶναι συγκεντρωμένες σὲ «χωριά» καὶ τὰ χωριά καταλαμβάνουν συχνὰ τὴν ἑκτασὴ μιάς δόκληρης πεδιάδος. Ἐχουν βρεθεῖ χωριά με' χίλιες ἢ δυὸ χιλιάδες κατοικίες καστῶρων! Σὲ περίπτωση κινδύνου κάθε οἰκογένεια δὲν ὑπερασπίζει παρὰ μόνον τὸ δικό της πηγάδι. Ἀλλ' ἀπὸ τὴ μιά φωλιά στήν ἄλλη οἱ ἐκδηλώσεις καλῆς γειτονίας εἶναι πολὺ συνθιμισμένες. Τὰ γέρικα ζῶα τοῦ χωριοῦ περνᾶνε τὶς περισσότερες ὥρες τῆς ἡμέρας σὲ ἀμοιβαίες ἐπισκέψεις, ἐνῶ τὰ νεώτερα παίζουν ἀνάμεσα στοὺς γηλόφους ἢ ἐργάζονται ὁμαδικά. Μιά παρὰ ξενη λεπτομέρεια εἶναι ὅτι στὸ ἔσω-περικὸ τῆς φωλιάς τ' ἀρσενικά ζοῦν ἐντελῶς χωρισμένα ἀπὸ τὰ θηλυκά, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν περίοδο τῶν ἐρώτων. Αὐτὸς ὁ διαχωρισμὸς τῶν φύλων ἐφαρμόζεται ἀπὸ πολλὰς πρωτόγονες φυλὲς ἀνθρώπων. Κατὰ τ' ἄλλα, ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος τῶν καστῶρων φлуареῖ ἀδιάκοπα με' μικρὲς κραυγὲς πού οἱ Ἀμερικανοὶ ἐπιστήμονες ἔχουν κίόλας μαγνητοφωνήσει καὶ προσπαθοῦν τώρα ν' ἀπακρυπτογραφήσιν.

Τὸ καρναβάλι τῶν πιθήκων

Η ΓΛΩΣΣΑ τῶν ζώων εἶναι ἕνα θέμα πάντα συναρπαστικό. Ξέρουμε ὅτι καὶ οἱ πίθηκοι μποροῦν νὰ ἐπικοινωνήσουν μεταξύ τους μ' ἕνα εἰδικὸ «λεξιλόγιο» ἀπὸ κραυγές...

— Ἀπ' ὅλους τοὺς μεγάλους ἀνθρωποειδῆς, μὴ ἐξήγησε ὁ φίλος μου ὁ βιολόγος, οἱ χιμπατζήδες ἔχουν τὴν πιὸ ἀνεπτυγμένη λαλιά. Καὶ δὲν περιορίζονται στὶς ἐκφραστικὲς χειρονομίες. Ἐπειτα ἀπὸ μιά σύντομη μαθητεία στὰ παιδικὰ τους χρόνια, οἱ χιμπατζήδες δὲν

διαθέτουν ὄχι λιγότερες ἀπὸ 32 κραυγὲς πού ξεχωρίζουν με' τὴν ἡχητικὴ τους χροιά. Ἐχουν ὁκόμα κι' ἕνα «κοινωνικὸ προνόμιο» ἰδιαίτερα σπάνιο στὸ ζωικὸ βασίλειο: τὴν περιοδικὴ γιορτὴ, πού προϋποθέτει μιὰ «παράδοση», μιὰ ὑποτυπώδη μνήμη. Σὲ ὠρισμένες ἐποχές, οἱ χιμπατζήδες τοῦ Κογκό γιορτάζουν τὸ «καρναβάλι» τους. Μιά ὁμάδα συνεργάζεται γιὰ νὰ ζυμώσει ἕνα μεγάλο «τύμπανο» ἀπὸ πηλὸ πού τοποθετεῖται πάνω σ' ἕνα στρώμα ἀπὸ χόρτα καὶ ξερόκλαδα. Ὅταν στεγνώσει ὁ πηλός, μιὰ παρέα πιθήκων συγκεντρώνεται τὴ νύχτα, κατὰ προτίμησιν ὅταν ἔχει φεγγάρι, καὶ τὸ «καρναβάλι» ἀρχίζει. Ἐνας χιμπατζή χτυπάει τὸ τύμπανο με' τὰ χέρια του. Ὁ τύμπανος φυσικὰ εἶναι πρωτόγονο — μιὰ μάζα πηλοῦ πάνω στὰ χόρτα καὶ τὰ ξερόκλαδα — παράγει ὅμως ἕναν ὑπόκοφο ἦχο πού ἀκούγεται σὲ μεγάλη ἀπόσταση. Οἱ ἄλλοι πίθηκοι χοροπηδᾶνε στὸ ξέφωτο τοῦ δάσους ἀκολουθώντας ὅπως μποροῦν καλύτερα τὸν πρωτό-

γονο ρυθμὸ καὶ τὸ πανηγύρι κρατᾶ ὥρες, μέχρι πού πέφτουν ὄλοι ἐξαντλημένοι.

— Δὲ νομίζεις ὅτι τὰ φερσίματα αὐτὰ τῶν πιθήκων εἶναι μιὰ μίμηση τῶν πρωτόγονων φυλῶν; Οἱ χιμπατζήδες δλέπουν τοὺς πρωτόγονους ἀνθρώπους νὰ χορεύουν καὶ τὸ μιμητικὸ τους ἔνστικτο διεγείρεται. Οἱ νέγροι τῆς Γουινέας ἔχουν ἕνα θῦλο πού λέει πὼς οἱ πίθηκοι ἦταν ἄλλοτε ἀνθρώποι τεμπέληδες πού κατέφυγαν στὸ δάσος γιὰτὶ δὲν ἤθελαν νὰ δουλέψουν... Εἶναι ἀναμφισβήτητο πὼς οἱ χιμπατζήδες ἀντιγράφουν εὐκόλα τὶς κινήσεις τῶν ἀνθρώπων.

— Σύμφωνα. Ἀλλὰ γιὰτὶ ἡδ πρέπει ν' ἀρνηθοῦμε στὰ ζῶα μιὰν ἔμφυτη αἰσθησὴ τοῦ ρυθμοῦ καὶ μιὰν ἔνστικτώδη αἰσθητικὴ χαρὰ;

Ἐπειτα ἀπὸ χιλιάδες χρόνια συμβίωσης με' τὰ ζῶα ὁ ἀνθρώπος ἀναγκάσθηκε νὰ παραδεχθεῖ ὅτι γιὰ νὰ ἐπιβληθεῖ καὶ νὰ ὑποτάξει τὰ ζῶα πρέπει νὰ σεβασθεῖ τοὺς κανόνες τοῦ δικοῦ τους κοινωνικοῦ παιχνιδιοῦ. Οἱ μεγάλοι θηριοδασκᾶτες τῶν ἵπποδρόμων ἀνεκάλυψαν ἐνστικτωδῶς μιὰν ἀλήθεια πού ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη: ὅτι μπροστὰ σὲ μιὰ ὁμάδα λεονταριῶν, ὁ θηριδασκᾶτης πρέπει νὰ παίξει τὸ ρόλο τοῦ «λεονταριοῦ» «Ἀλφα». Συχνὰ μιὰ ἐπίδειξη δυνάμεως ἢ παράτολμου θάρρους εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ ὑποτάξει τ' ἀγριότερα θηρία. Ἐτσι, βλέπουμε ὅτι στὰ περισσότερα ζωικά εἶδη ὁ ἄγωνας γιὰ τὴν ἐπίδωσιν δὲν εἶναι μιὰ ἐκφραση τυφλοῦ μίσους τοῦ ἀμείλικτου ἀλληλοσφαγμοῦ, ὅπως ἐπίστευαν οἱ φυσιοδίφες τοῦ περασμένου αἰῶνα.

Μιὰ ἐνστικτώδης διπλωματία εξασφαλίζει τὴν ἰσορροπία τῶν δυνάμεων. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῇ, ἡ κοινωνία τῶν λεονταριῶν ἢ τῶν πιθήκων φαίνεται πολὺ πιο συναρπαστικὴ ἀπὸ τὴν κοινωνία τῆς κυψέλης ἢ τῆς μυρμηκοφωλιάς. Στὶς μάλιστα καὶ τὰ μυρμηγκία ὁ ἀνθρώπος δὲ θὰ μπερδεύει ποτὲ νὰ παίξει τὸ ρόλο τῆς βασίλισσας. Ἡ κυψέλη καὶ ἡ μυρμηκοφωλιά δὲν εἶναι ἀληθινὲς «κοινωνίες»: Εἶναι μάλλον ὑπεροργανισμοί, ρυθμιζόμενοι μὴ γιὰ πάντα, ἕνα εἶδος συλλογικῶν ρομπότ ὅπου ἡ παραμικρὴ λεπτομέρεια καθορίζεται ἀπὸ μυστηριώδεις ὅσο καὶ ἄκαμπτους μηχανισμούς, ὅπου κάθε πρωτοδουλία καὶ κάθε ἀνταγωνισμὸς ἀποκλείεται, ἐνῶ συγχρόνως ἀνέκκλητοι βιολογικοὶ κανόνες διαφοροποιοῦν τοὺς σκλάβους καὶ τοὺς ἀφέντες καὶ διατηροῦν τὶς ἀριθμητικὲς ἀναλογίες τους σὲ σταθερὰ ἐπίπεδα μαθηματικῆς ἀκριβείας... Ἀλλ' ἐδῶ πρέπει νὰ σταματήσω γιὰτὶ παρασύρομαι στὸν ὀλισθηρὸ κατήφορο πού ὑποτίθεται πὼς ἕνας εὐσυνείδητος βιολόγος πρέπει ν' ἀποφεύγει. Παρατραβάω τὸ σχοινὶ τῆς συγκρίσεως με' τὴν ἀνθρώπινη κοινωνικὴ ὁργάνωση. Ἄν θέλαμε νὰ φανοῦμε ἀμερόληπτοι, θὰ ἔπρεπε νὰ ρωτήσουμε τοὺς κάστορες, τοὺς ἐλέφαντες καὶ τοὺς πιθήκους τί σκέπτονται γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ μας...

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΣΕΛ ΣΙΡΕ

ΤΡΑ ΠΟΝΑΙ ΝΕΝΕΡΟΝ

ΠΙΕΡ ΛΑ ΜΥΡ ΜΕΤ, ΣΥΛΒΑΣ ΑΚΡΙΤΑ

Ἡ ἀριστουργηματικὴ βιογραφία τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ Φέλιξ Μέντελσον γραμμένη ἀπὸ τὸν ἀσύγκριτο βιογράφο τοῦ Τουλούζ Λωτρεκ «Μουλὲν Ρουζ» ἐξαιρετο Γαλλοαμερικανὸ συγγραφέα Πιερ Λά Μυρ, ἀρχίζει τὴν ἀφήγησιν με' μιὰ συνοπτικὴ ἐξιστόρηση τῆς βιογραφίας καὶ τοῦ ἔργου ἐνὸς τῶν μεγαλύτερων μουσικῶν τοῦ κόσμου, τοῦ Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπάχ. Ὁ Μπάχ ἄσκημος διευθυντὴς χορωδίας στὴ Λειψία βρίσκεται στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του, τυφλὸς ἀπὸ μιὰ τρομερὴ ἐγχείρησιν πού ὑπέστη, ἐντελῶς ἀγνωστος μεταξὺ τῶν μουσικῶν τῆς ἐποχῆς του.

Ἐκεῖ ζήσει μιὰ ἀπλή καὶ ταπεινὴ ζωὴ τῶν ἀνωνύμων λαϊκῶν ζευγαριῶν, γράφοντας συνεχῶς τὰ περίφημα ὁρατόρια του «Τὰ Πάθη». Κι' ὅταν πεθαίνει ἀφήνει τὴ γυναῖκα του κι' ἕνα ἐλστωματικό παιδί χωρὶς «καμιά ὑποστήριξιν».

Ἀρχίζει τότε τὸ μεγάλο μαρτύριο μιᾶς γυναίκας πού προσπαθεῖ νὰ περισώσει τὶς μουσικὲς του νότες γιὰ νὰ δώσει μεγάλες ποσότητες ἀπ' αὐτὲς σὲ ρακοσυλλέκτες, ἀποφασισμένη, ὡστόσο, νὰ περιφρουρήσῃ ἡ ἴδια τὰ χειρόγραφα τῶν «Παθῶν». Ἀλλὰ κι' ἀπὸ τὰ «Πάθη» κατὰ Ματθαῖον χάθηκε ἕνα χειρόγραφο στὰ γραφεῖα ἐνὸς ἐκδότου μουσικῶν ἔργων.

Ἀπὸ κεῖ κι' ὕστερα μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες μουσικὲς κληρονομίες τοῦ κόσμου, ὁλόκληρο τὸ ἔργο τοῦ Μπάχ, μένει θαμμένο στὴ λησμονιά, περιμένοντας τὸν ἐμπνευσμένο καὶ πεισματικὸ μουσικὸ, πού θ' ἀγωνιστεῖ νὰ τὸ ἐπιβάλῃ. Αὐτὸς πού ἐκπροσωπεῖ τὸ «χέρι τοῦ Θεοῦ» στὴ μοῖρα τοῦ Μπάχ εἶναι ὁ Φέλιξ Μέντελσον τοῦ ὁποῖου ἡ ἱστορία πού δημοσιεύεται στὸ σημερινὸ τεῦχος ἀρχίζει στὸ Βερολῖνο ἑκατὸ χρόνια ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Μπάχ.

2ον ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ ΤΟ ΧΕΡΙ I

ΝΩΡΙΣ, ἕνα πρωῒν τοῦ Σεπτεμβρίου, μιὰ γαλῆξα ἄμαξα διέσχισε τοὺς στενοὺς δρόμους τοῦ Βερολίνου. Μέσα καθόντανε δυὸ κομποντυμένοι νέοι. Ὁ ἕνας ἦταν ὁ Φέλιξ Μέντελσον, ὁ γιὸς τοῦ τραπεζίτη. Ὁ ἄλλος, ὁ καλὺτερός του φίλος, ὁ Κάρολ Κλίνγκεμαν.

— Κι' ἐλ' αὐτὰ ἐξ αἰτίας μιᾶς γυναίκας! μουμυοῖς ὁ Κάρολ. Τὰ ἔξυπνα, ὁλοσπρόγνυλα μάτια του κοίταζαν ἔξω ἀπ' τὸ παράθυρο τοῦ ἄμαξιό κι' ἕνας ἀναστεναγμὸς τράνταζε τὰ παχυνὰ φρεσκοξυρισμένα του μάγουλα.

Ὁ Φέλιξ ἀκούμπησε τὸ χέρι του, παρηγορητικὰ στὸ μανίκι τοῦ φίλου του. — Ἀνησυχῶς τὴν, τοῦ εἶπε σταθερά, βγάλε τὴν ἀπ' τὴ σκέψιν σου. Σὲ λίγο θὰ βροῖσκει στὴν Ἀγγλία καὶ θὰ σωθεῖς.

Χαμένος στοὺς συλλογισμούς του, ὁ Κάρολ ἀπόμεινε σιωπηλὸς με' τὸ πρόσωπο γυρισμένο στὸ παράθυρο. Ἐξω γεννιότανε μιὰ καινοῦργια μέρα. Οἱ καλοθερμινές νοικοκυρὲς, με' τὶς νυχτικὲς καὶ τὰ σκουφάκια τους, ἀνοίγανε τὰ παραθυρόφυλλα, ρίχνανε στοργικὲς ματιές στὶς γλάστρες καὶ χαμουριόντανε τεμπέλικα.

Ὁ Κάρολ στράφηκε ἀπότομα στὸ σύντροφό του.

— Καὶ νὰ σκέφτεται κανεῖς, πὼς ἐξ αἰτίας ἐνὸς κοινωνομάλλικου θηλυκοῦ, τῆς Ἄννας Σκουμπινάγκελ, τώρα τὸ σκάω ἀπ' τὸ Βερολῖνο ντροπισμένος καὶ βουτηγμένος στὰ χρέη!

— Κοιράγιο, εἶπε ὁ Φέλιξ. Θὰ τὸ δεῖς, πὸν θὰ σ' ἀρέσει ἡ Ἀγγλία. Οἱ Ἑγγλεσοῦλες εἶναι πολὺ δημοφες.

— Ἀμάν, σὲ παρακαλῶ, μὴν μοῦ μι-

λῆς γιὰ γυναῖκες.

— Τώρα τὸ λὲς αὐτὸ, ἀλλὰ στοιχηματίζω, πὼς σ' ἕνα μῆνα θάσαι καὶ πάλι ἐρωτοχτυπημένος.

Ὁ Κάρολ Κλίνγκεμαν κύταξε τὸ φίλο του ἐπιτιμητικὰ.

— Πὼς μπορεῖς νὰ μοῦ μιλάς γιὰ ἔρωτες, ὅταν ξέρεις πὼς ἡ τσέπη μου δὲν ἀντέχει!

— Ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη δὲν κοστίζει τίποτα.

Ἡ κατάπληξη ἄφησε τὸν Κάρολ βουδῶ, γιὰ μιὰ στιγμὴ.

— Μονάχα ἕνα παιδαρέλι μπορεῖ νὰ λεί τέτοιες βλακειές. Δὲν τὸ ξέρεις, πὼς οἱ πιὸ πολυέξοδες εἶναι οἱ ἐνάστες γυναῖκες;

— Ὁχι, ἀν σ' ἀγαποῦν.

Ὁ Κάρολ δὲν ἔδειξε ν' ἀκουσέ. Ἐστρεψε ἀπὸ πρὸς τὸ σύντροφό του τὰ γουλοτὰ μάτια του. Τὸ βλέμμα του στάθηκε στὴ φῆνα ἀριστοκρατικῆς μορφῆς καὶ τὰ λαμπρὰ, καστανὰ μάτια, τὴ λεπτὴ μύτη.

— Ἐ, βέβαια, ἀναστενάξε, ἀν ἤμουνα κι' ἐγὼ ὁμορφονὺς σὰν κι' ἐσένα, θάτανε ἄλλοιως τὰ πράματα. Θὰ μ' ἐρωτεύονταν ἡ λεγόμενη καὶ τώρα θὰ τὸ σκάγαμε μαζί, σφιχταγκιστρωμένοι. Ἐνῶ τώρα, τὸ παλιοθήλυκο κυλιέται στὸ κοβεῖν καὶ στὰ αἶνονα ὅχι μονάχη, ἐνῶ ἐγὼ ἐξορίζομαι στὸν ὀμιχλότοπο, τὴν Ἀγγλία.

— Ἀπεναντίας, ἡ Ἀγγλία εἶναι πολὺ ὠραῖο μέρος. Θὰ σὲ καλοῦνε παντοῦ. Θὰ φᾶς καὶ θὰ πιεῖς μέχρι σκασμοῦ. Μακάρι νὰ ἐρχόμουν μαζί σου. Εἶχα πρεῖς, δυστυχῶς μαζί με' τὸν πατέρα μου, καὶ γνώρισα τὴν ὠραιότερη κοπέλα. Τὴν ἔλενε Μάργκαρετ. Ἐκεῖ ἕνα πρόσωπο σὰν ἄγγελος.

— Καὶ καρδιά μᾶγισσας, συμπλήρωσε ὁ Κάρολ. Ἐσφιξε δυνατὰ τὸ χέρι τοῦ φί-

λου του. Πίστρεψέ με, Φέλιξ, οἱ γυναῖκες εἶναι στὸ βάθος καλές. Σκοπὸς τους εἶναι νὰ ραγίζουνε τὶς ἀντρικὲς καρδιές, ν' ἀδαιάζουνε τὸ πορτοφόλι τους καὶ νὰ καταστρέφουν τὶς ζωὲς τους.

— Τὸ ξέρω. Ἡ Ἄννα σοῦ φέρθηκε σκληρὰ, ἀλλὰ ὅλες οἱ γυναῖκες δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Ἀς ποῦμε, ἡ Μάργκαρετ.

— Ἐ, βέβαια σοῦ ρίχτηκε κι' αὐτὴ, ὅπως ὅλες! Ξέσπασε ἡλιθάρικα ὁ Κάρολ. Εἶσαι τυχεράκι, εἰμαστε ἄποροι. Καὶ πὼς, ἀν δὲν ριχτῶ στὴ δουλειά, θὰ κατανησοῦμε στὸ πτωχοκομεῖο...

— Θάνα, φαίνεται, χαρακτηριστικὸ τῆς ὁράσας μας, ἀλλὰ ὅλοι οἱ Ἑβραῖοι γονεῖοι παίρνουν τὰ παιδιά τους γιὰ βλάκες. Ὅταν ὁ πατέρας μου πήρε τὸ λογαριασμὸ τοῦ γούνινου παλτοῦ, πὸν ἀγόρασα γιὰ τὴν Ἄννα, μὴδ' ἔγραψε μιὰ μανταχούσα, δίνοντάς μου τὴν κατάρτα του, ἐνῶ τὸ μόνο πού χρειαζόμουν ἦταν μιὰ ἐπιταγή. Μοῖσε πὼς βροῖστανε στὰ σῖνορα τῆς πτωχεύσεως, ἐνῶ ἤξερα περὶφημα πὼς εἶχε ἀνοίξει ἕναν καινούργιο κλάδο στὸ Μόναχο.

— Ἐπάρχουν στὴ ζωὴ πολλὰ, πὸν σημαντικὰ ἀπ' τὰ λεφτὰ.

— Τώρα μιλάς σὰν καλλιτέχνης. Οἱ καλλιτέχνες καμώνονται πὼς περιφρονοῦν τὸ χρῆμα, ἐνῶ δὲ σκέφτονται τίποτα ἄλλο.

— Ἐγὼ, ὄχι.

— Βέβαια, ἐπειδὴ τὸ ἔχεις. Σοῦ εἶπα, πὼς ἐὰν τᾶχεις ὅλα, ἀνὸ ἀδερφὸς πὸν σὲ λατρεύουν, μιὰν ἀρραβωνιαστικὰ πὸν εἶναι καὶ ὠραία καὶ πλούσια.

— Ἡ Νίνα δὲν εἶναι ἀρραβωνιαστικὰ μου.

— Ὅλος ὁ κόσμος τὸ ξέρει πὼς μιὰ μέρα εἰσεῖς οἱ δυὸ θὰ παντρευτε.

— Μονάχα ἐπειδὴ μεγάλωσαμε μαζί. Οἱ γονεῖοί μας ἀποφασίσανε πὼς πρέπει νὰ παντρευτοῦμε, ἀπὸ τὰ γεννοφάσια μας.

— Καί, πάνω ἀπ' ὅλα, ἔχεις μεγάλο ταλέντο, καί τὸ ὀλοῦσα ἔλαστο γιὰ ἕναν ἑκατομμυριοῦχο. Στὰ εἰκοσιεῖς σου χρόνια, εἶσαι ἕνας μεγάλος συνθέτης. Τὸν κύτταξε με' θαυμασμό. Οἱ Θεοὶ φανήκανε ὑπερβολικὰ καλοὶ μαζί σου. Κάποτε θὰ πρέπει νὰ πληρώσεις γι' αὐτό. Ἵσως, νὰ συναντήσεις κι' ἐκεῖ τὴν Ἄννα σου. Τότε θὰ γνωρίσεις τὸ μαρτύριο τοῦ μονόπλευρου ἔρωτα. Πίστρεψέ με, Φέλιξ, παρὰ τὰς γυναῖκες, ποιοτὸ νάναι πολὺ ἀσπὴ.

Μὲ πᾶθος ὁ Κάρολ κατηγοροῦσε τὴν γυναῖκα πού ὑπῆρχε ἡ ἀφοσμή τῆς ἐξορίας του.

— Ἐνα ψεύτικο παλιοθήλυκο, ζωώδικο, ἐγωκεντρικὸ, καὶ πολυέξοδο, αὐτὸ εἶναι.

Έχει την ήδική μιὰς γάτας του δρόμου, ένδς τυμβωρύχου. Είναι μιὰ άκαρδη δχιά, αλλά, αλλά, πόσο άπαλά είναι τὰ μαλλιά της, πόσο έσται τὰ χείλη της. Τό κορμί της σά μάραρο τών Δελφών, αλλά πολύ πύθ θεομό. Είναι ένα πλάσμα τού Σατανα, αλλά δέν μπορώ νά ζήσω, δίχως αυτήν. Τ' άκούς; Πρέπει νά τὰ καταφέρω νύρθει νά με θρεί στο Λονδίνο, κι' έσύ, είτε σφίγγοντας δυνατά τó χέρι τού Φέλιξ, έσύ πρέπει νά μου τή φέρεις εκεί!

— Έγώ, άναφώνησε ξαφνιασμένος ό νέος.

— Έλτες, πριν λίγο, πώς θάθελες να-θείς στο Λονδίνο νά ξαναδείς την Μάργκαρετ σου. Έγώ, θά κινήσω γή και ούρανό, νά σού δω δικαιολογία γιά νά έρθεις, φτάνει νά φέρεις μαζί σου και την Άννα.

— Μά, Κάρολ, έσύ έλεγες..

— Άσε τó τί έλεγα, ξεφώνισε ό φίλος του. "Η θά ξαναποχτήσω την Άννα, είδ' άλλουίς θά σκοτωθώ και δέ θά πάρεις ποτέ πίσω τά λεφτά, ποθό τόσο γενναιοδωρα μου δάνεισες. Άπόψε, ύστερα άπ' την παράσταση, πήγαινε νά τή δεις. Πές της πώς τηνε συγχώρεσα, θεάσω, σέ την γιά την αλώνια άγάπη μου, φάτε μαζί, κράτησε την άνάμνησή μου ζωντανή στην άχόρταγη καρδιά της.

Τό καμπριολέ μπήκε στο σταθμό της ταχυδρομικής άμαξας.

— Μήν τó ξεχάσω, φώναξε ξεκινώντας ό Κάρολ, στο θέατρο Φολίντοχ Βίλχελμ-στάιν! Πήγαινε νά τή δεις άπόψε

★

ΕΚΕΙΝΟ τó βράδυ, ό Φέλιξ είχε την εθχαρίστηση νά παρακολουθήσει την "Άννα άπ' τὰ παρασκήνια. Σνεφτό-τανε, πώς ό φίλος του είχε δίκιο. "Η Άννα δέν ήτανε σπουδαία άρτίστα αλλά είχε ωραιότερες γέμιες. Τίς χρησιμοποιούσε με πολλή τέχνη. Άκούγοντάς την ό Φέλιξ, άναρωτιότανε πώς μιὰ τόσο δύνάτη, τρεμουλιάρικη φωνή, έβγαίνει άπ' αυτό τó καλοσηματισμένο στήθος και άπ' τó μεγάλο, κατακόκκινο στόμα. Τό ακροατήριο, όμως, δέν είχε τέτοιες επιφυλάξεις. Κολλούσαν τὰ μάτια τους στο άσθητικά πρόσωπο τής τραγουδίστριας και στο ύπεροχο κορμί, δοκιμάζοντας ένα έντονο συναίσθημα, έστω κι' άν δέν ήταν καλλιτεχνικό.

Ό Φέλιξ θύμιζε στον έαυτό του, πώς είχε έδώ ένα ιερó καθήκον. "Η πύστη ήταν τó θεμέλιο τής φίλας. Ένα λεπτό άργότερα, χτυπούσε τó καμπαρίνι τής Άννας.

Μιά διαπεραστική γυναικεία φωνή τόν κάλεσε μέσα. Μπαίνοντας πρόσεξε πώς ή "Άννα μοιραζότανε με κάποια άλλη τó καμπαρίνι της. "Η παρουσία του δέν προκάλεσε ούτε διαμαρτυρία, ούτε έκκληξη.

— "Η Φοβύλαίν "Άννα Σκορμπινάγκελ; ρώτησε την κοκκινομάλλα.

— Τί θέλετε;

— Έρχομαι άπό μέρους τού φίλου μου Κάρολ.

— Έ, ξαναγυρίστε και πέστε του, πως δέν θέλω νά τόνε ξαναδώ. Δέ θέλω νά ξαναδώ την χοντρομουστουνάρα του.

— Σήμερα τó πρωί έφυγε άπ' τó Βερολίνο.

Γιά πρώτη φορά ή "Άννα έστρεψε τó βλέμμα της επάνω του κι' έκανε μιὰ ξα-

φνιασμένη κίνηση.

— Φίλος του είσατε; τόν ρώτησε γλυκα

— Ό καλύτερός του φίλος. Είμαστε σάν άδέρφια. Τόν γνωρίζω άπό παιδί. Προτού φύγει, μιού έμπιστεύτηκε κάτι παραγγέλεις γιά σάς. Θά μου κάνετε την τιμή νά δειπνήσετε μαζί μου, ύστερα άπ' την παράσταση.

Τό βλέμμα τής Άννας έμεινε καρφωμένο επάνω του.

— Δέν μπορεί, άπάντησε ή άλλη θεατρίνα. Έχουμε ένα διπλό ραντεβού, δέν είν' έτσι, Άννα;

Η Άννα φάνηκε νά ξυπνάει άπ' τούς συλλογισμούς της.

— Πές τους πώς είμαι άρρωστη, πές τους ό,τι θές.

"Όστερα στράφηκε πάλι στον Φέλιξ μ' ένα άργό χαμόγελο.

— Περιμένέ με.

Τήν ώρα τού φαγητού, ό Φέλιξ έκανε τó καθήκον του σάν άντρας. Τ'πήρε εθγλωττος και πειστικός. Πάινεσε τόν Κάρολ, τó μυαλό του, την εδαισθησία του, τή γενναιοδωρία τής καρδιάς του. "Η Άννα μιλούσε λίγο, λοζοκντάζοντάς τον πίσω άπ' τίς μακρινές βλεφαρίδες της, καταβροχθίζοντας ένα πλούσιο γεύμα.

— Τό Λονδίνο είναι πολύ μακριά, έλεπε τελικά. Πρέπει νά μάθω περισσότερα γι' αυτό.

Φαίνεται πώς μονάχα στο διαμέρισμά της μπορούσε νά παρακολουθήσει λεπτομέρειες γιά την πρόταση τού Κάρολ. "Ό Φέλιξ άναγκάστηκε νά δεχτεί. "Η φιλική άφοσίωση, συνδυαζότανε τώρα με μιάν αυθόρμητη συμπάθεια γι' αυτό τó ύπεροχο πλάσμα, πού τόν κύτταζε τόσο τρυφερά. Έκείνη επέμενε ν' αλλάξει γιά νά φορέσει κάτι πύθ άνετο, κι' αυτός άναγκάστηκε στο άναμεταξύ νά βλέπει τόν τοίχο.

"Ένα λεπτό άργότερα, παρουσιάστηκε μ' ένα διάφανο νεγκλιζέ. Τά μάγουλά του άνάφανε, ό λαμός του έκλεισε, αλλά ή άφοσίωσή του στον Κάρολ δέν έπαψε.

— Πρέπει νά πάτε στην Άγγλία, είπε χαμηλώνοντας τó βλέμμα του.

Τώρα εκείνη είχε πάρει μιάν άνεμελη στάση στο κρεβάτι.

— Έλα, κάτσε κοντά μου, τού είπε ναυελικά. Θέλω νά δω μες τὰ μάτια σου άν, στ' αλήθεια, έννοεις πώς πρέπει νά πάω στην Άγγλία.

Μόλις ό νέος κάθισε στην άκρη τού κρεβατιού, τύλιξε τó μπράστο της γύρω άπ' τó λαιμό του και τόν τράβηξε επάνω της.

— Τό θέλεις, τόν ρώτησε ψιθυριστά, τó θέλεις έσύ νά πάω;

Προσπάθησε ν' απαλλαχθεί, αλλά εκείνη μ' ένα έλαφρό σφίξιμο τόν έσυρε άκόμη πύ κοντά.

— Ναι, τής επανέλαβε πνιχτά, πρέπει νά πάτε. Τ'πήξατε πολύ σκληρή. Τού αργάστει την καρδιά.

Κάτι σά χαμόγελο παιχνίδιασε στ' άστρο-φεγά τής μάτιας.

— Τό μόνο πού ξόδεψα ήταν οι καταθέσεις του. Και δέν είμαι σκληρή. Τή πιστεύεις έσύ αυτό;

Έκείνος έννοιωσε νά βουλιάζει στην δ-λόδεση σάρκα. "Η τελευταία εικόνα πού συγκράτησε ήταν ή στοργγυλή, ταραγμένη φάτσα τού Κάρολ, στο παράθυρο τής άμαξας.

"Όταν συνήλθε, είδε πώς βρισκότανε στο κρεβάτι, με την Άννα κουλουριασμένη επάνω του, σέ μιὰ στάση άπόλυτης ίκανο-

ποιήσεως. Σέ λίγο θά ξημέρωνε. Κατάφερε νά ξεγλυστρήσει. Ντύθηκε βιαστικά. Άνοιξε την πόρτα και βγήκε έξω.

Πήρε ένα άμάξι κι' έδωσε τή διεύθυνση τού σπιτιού του. Άναρωτιότανε μήπως είχε προδώσει τó φίλο του. Τί έλλο, όμως, μπορούσε νά κάνει, πώς νά την παρακολουθούσε καλύτερα, πώς νά την πείσει νά πάει στην Άγγλία;

Με τὰ παπούτσια στο χέρι, άνέβηκε τίς φαρδιές μαρμαρίνες σκάλες, πού ώδηγούσαν στο δωμάτιό του, μη ξέροντας πώς ό πατέρας του τόν παρακολουθούσε άπ' την πόρτα τής κρεβατοκάμαράς του. Άκόμη και ξυπόλητος, με τὰ νυχτικά και τó σκούφο του ό Άβραάμ Μέντελσον κατάφερε νά μοιάζει σάν τραπεζίτης και μάλιστα τή στιγμή αυτή, πολύ δυσαρεστημένος.

— Με χαρά σάς άναγγέλλω πώς ό γιός σας Ίακώβ, βρίσκεται τώρα στο σπίτι, έλεπε γυρνώντας στο συζυγικό κρεβάτι. "Ό Άβραάμ Μέντελσον, έπρεμε νά φωνάζει τó γιό του ε'Ίακώβ. Στο σημείο αυτό ήταν άλόγιστος.

— Έσείς μπορείτε νά τόν λατρέ, όπως σάς άρέσει, δήλωνε, αλλά βεβαίως, Ίακώβ, Λούντβιχ, Φέλιξ, και δέ βλέπω γιά τού λόγου νά μήν τόν φωνάζω Ίακώβ.

Γιά μιὰ στιγμή ή Λία Μέντελσον άνασηκώθηκε άπ' τὰ βόθρ τού θύνου της.

— Βλέπεις, πώς ανατέλλει μαζί με τόν ήλιο, έλε με τή σκιά ένός χαμόγελου στα χείλη, και ξανακοιμήθηκε.

— Αυτό κάνουν τὰ κανακέματα, γίνιαζε αυτός γλυσιφώντας κάτω άπ' τίς κουβέρτες. Τού δίνεις θάρρος μ' αυτές τίς άνόητες μουσικές. Νά δεις, πού κανένα καλό δέ θά βγει άπ' αυτό...

"Η γυναίκα του κοιμότανε ήσυχα. Τήν κύτταζε τρυφερά. Άγαπημένη Λία, ύπεροχη σύζυγος, θαυμάσια μητέρα. Άναστέναξε, έσπινξε τó νυχτερινό του σκούφο, γύρισε πλάι κι' άποκοιμήθηκε.

★

ΑΡΓΑ τ' άλλο πρωί ό Γκούσταβ, ό καμαριέρης τού Φέλιξ, μπήκε στο δωμάτιο τού κυρίου του και τήν βόηκε νά κοιμάται βαθιά. Ξέροντας άπό πείρα, πώς τίποτε δέν θά μπορούσε νά τόν ξυπνήσει, πηγαίνονερχόταν στο δωμάτιο μιλώντας μοναχός.

Συγύριζε τὰ ρούχα τού Φέλιξ, όταν άνοιξε ή πόρτα και μπήκε μέσα ή Φάννυ Μέντελσον.

— Κοιμάται άκόμη; "Η νεαρή κοπέλλα πλησίασε και φίλησε τόν άδελφό της στο μάγουλο. "Όστερα άρπάζοντάς τον άπ' τούς ώμους, άρχισε νά τόν τρανάζει μ' ήλη της τή δύναμη.

— Σήκω, σήκω, τού φώναξε. Άντε άνοιξε τὰ μάτια σου. Κοντεύει μεσημέρι, κι' έχω νά σού πω κάτι. Κάτι σπουδαίο.

— Τί τρέχει; Τά λόγια φτάσανε σάν άπό κάποιον άπόμακρο κόσμο.

— Πήρα γράμμα άπ' τόν Βίλελμ. "Ό Φέλιξ άφησε ένα μακρόσυρτο βογγητό, πασχίζοντας ν' άνακαθίσει.

— Και τί σού λέει; Θέλει άκόμη νά σε παντρευτεί;

— Βεβαίως. Θά γυρίσει την άνοιξη. — Νομίζω, πώς σε κυνηγάει γιά την προίκα σου, τής είπε χαμογελώντας.

Αυτό ήταν τó μόνιμο άστείο άνέμεσά τους. Τρία χρόνια ό πατέρας πάσχιζε νά πείξει τó αίσθημα τής Φάννυ γιά τόν Βίλελμ Χένσελ, ένα φτωχό σπουδαστή

Καλών Τεχνών, κόβοντας κάθε συζήτηση μ' ένα, εκυνήγει την προίκα τής κόρης μου. Τά τελευταία δυό χρόνια ό νεαρός καλλιτέχνης ζούσε στη Ρώμη, προκαλώντας την προσοχή σάν προσωπογράφος. Μόλις τελευταία ό Άβραάμ Μέντελσον είχε παραδεχτεί μιὰ προσεχτικά λογοχημένη άλληλογραφία άνάμεσα στους δυό νέους.

— "Όποθέτω, πώς ψοφάς γιά νά μου διαβάσεις τó γράμμα, χαμογέλασε ό Φέλιξ. Σέ πειράζει νά τ' άκούω προγευματίζοντας; Μπορεί νά καταλαβαίνει κανείς πολύ καλύτερα με γεμάτο τó στομάχι.

"Η Φάννυ διάβασε τó γράμμα τού άρραβωνιαστικού της με τή ντροπαλή συγκίνηση τής έρωτευμένης. "Ό Φέλιξ την παρακολουθούσε με τρυφεράδα και ζήλεια, καταβροχθίζοντας τó πρωινό του. Αυτό ήτανε έρωτας, άγνός, σταθερός, πλήρης. Τί ύπεροχο βότανε νά είναι κανείς έρωτευμένος...

Σά νά διάβασε τίς σκέψεις του, ή Φάννυ άφησε τó γράμμα και τού είπε.

— Άν ήξερες πόσο είναι ύπεροχο τó νά είσαι έρωτευμένος.

— Και τί σε κάνει νά πιστεύεις πώς δέν τó ξέρω; Στο κάτω — κάτω, μιὰ άπ' αυτές τίς μέρες θά παντρευτούμε με τή Νίνα και, ύποτίθεται, πώς είμαστε τρελλά έρωτευμένοι.

— Ναι, αλλά δέν είστε.

— Πού τó ξέρεις;

— Άκούς μουσική, άκούς πουλάκια νά κελαιδούν, όταν την φιλάς;

— Έτσι γίνεται;

— Νοιώθεις λιακάδας, ένó βρέχει, περπατάς στα σύννεφα με τó κεφάλι στον ούρανό; Θά τó δεις, θά σού συμβεί και σένα σάν άπαντήσεις την κοπέλλα σου.

— Τότε, όμως, θάνα πολύ άργά. "Ός τότε ό πατέρας θά με ξορίσει νά παντρευτώ τή φουκαριάρα τή Νίνα. Τού μπηκε στο νού, πώς άν παντρευόμουν, θά ριχνόμουν στην δουλειά, στην τράπεζα.

Τή στιγμή αυτή παρουσιάστηκε στην πόρτα τού λουτρού, ό Γκουστάβ. "Η Φάννυ φίλησε πάλι τόν άδελφό της και βγήκε άπ' τó δωμάτιο. "Όπως πάντα, ό Φέλιξ πήρε τó μπάνιο του με τó κέφι του. Φόρεσε μιὰ γαλάζια μεταξωτή ρόμπα και πέρασε στο δωμάτιο, όπου μελετούσε στο πιάνο του.

Αυτό ώρες δόλοκληρες δούλεψε με δόλοκληρωτική συγγένρωση. Τό ώραίο του πρόσωπο, τó τόσο εύκλιντο λίγο προτύπε-ρα, είχε φορέσει μιὰ μάσκα άπροσέγγιστης μόνωσης. Πότε — πότε τὰ μάτια του πλανιόντανε έξω άπ' τίς νότες, αλλά παρμέναν όνειροπόλα, άποχαμένα σέ κάποιο έσωτερικό φάσμα.

Τελειώνοντας, άφησε έναν άναστεναγμό άνακούφισης. Τό πρόσωπό του μαλάκωσε. Σηκώθηκε και τράβηξε τó κορδόνι.

— Θά πεταχτώ μιὰ στιγμή στην πόλη, είπε στον Γκούσταβ.

— Θά πάτε ίππασία ή με τó καμπριολέ, χέρ Φέλιξ;

"Ό Φέλιξ έριξε μιὰ ματιά στον ούρανό. "Η μέρα ήταν ώραίατατη.

— Θά βαθαλήσω τή Γιούνο.

Άδίαστα, αλλά με τέλειο συντονισμό και οικονομία κινήσεων, άποτελείωσε τó ντύσμά του, φορώντας την κρέμ κυλόττα ίππασίας, τίς ψηλές μπότες. Κοντοστάθηκε λιγάκι άνάμεσα σ' ένα μπλέ και σ' ένα γκριζό πανωφόρι, διάλεξε τó γκριζό, και παίζοντας με τó άσημένιο χερούλι τού καμπριολιού του, πήγε νά χαιρετίσει τή μητέρα του.

"Η Λία Μέντελσον περνούσε τόν περισσότερο καιρό στο μικρό της σαλονάκι, καθισμένη σέ μιὰ ψηλή κουνιστή πολυθρόνα, διάβαζε τόν "Όμηρο και τó Σοφοκλή στα Έλληνικά, ή έπλεξε άτέλειωτα μάλλινα κασκόλ γιά ένα όρφανοτροφείο πού προστάτευε. "Όστόσο ή σχεδόν άόρατη παρουσία της διαφέντευε τó πελώριο σπιτικό. Είχε την ίκανότητα νά προστάζει και νά πετυχαίνει άποτελέσματα. Τό λεπτό της πρόσωπο, πλυσισμένο άπό άπαλά, γκριζα μαλλιά καθρεφτιζε τή συστηματικότητα τής σκέψης της. Τ'πήρε καλώς, αλλά λίγη αίσθηματικότητα στα καθάρια γαλάζια της μάτια.

— Χαίρομαι πού σε βλέπω, Φέλιξ, τού είπε μ' ένα χαμόγελο, δίνοντάς του τó χέρι γιά νά τήν τó φιλήσει. Κάθισε και πού μου τί ήτανε αυτό πού σε κράτησε έξω ως τίς ξη τó πρωί. Δέν θέλω νά μάθω τ' όνομά της, ούτε τί κάνει. Μονάχα, άν είναι κάτι τó σοβαρό ή όχι.

— "Όχι, μητέρα, δέν είναι τίποτε σοβαρό. Μάλλον μιὰ γελοία ύπόθεση. Προήλθε άπό μιάν ύπόσχεσή μου νά βοηθήσω τόν Κάρολ, μήν φοβάσαι όμως. Δέν έχασα ούτε τὰ μυαλά μου, ούτε την καρδιά μου.

— Αυτό μονάχα ήθελα νά ξέρω. Δούλεψες σήμερα;

— Ναι, με μιάν ούδερούρα γιά τó "Όνειρο Καλοκαιρινής Νύχτας. Τό έχω γιά τόν μουσικοσυνθέτη τόν Κράμερ στο Λονδίνο.

— Οι Έγγλέζοι εκτιμούν τή μουσική σου πολύ περισσότερο παρά έδώ.

— Στο κάτω — κάτω τó "Όνειρο», δημιουργήθηκε άπ' τόν Σαίξπηρ.

— Ξέφτηρες ποτέ σου νά έγκαταστήσεις στην Άγγλία;

— Δέν θά μου άρεσε. Ξέρεις πόσο άγαπώ την Άγγλία, αλλά είμαι Γερμανός.

— Τό άτιμο και τώρα άκόμη δέν μπορώ νά τó βγάλω!

Έδώ είναι ό τόπος μου.

— Χαίρομαι. "Ηθελα νά ξέρω μονάχα πώς νοιώθεις γι' αυτό τó θέμα.

Τόν ήξερε καλύτερα άπό όλους, και κα ταλάβαινε τίς άντιθέσεις τού χαρακτή-ρος του, την αλώνια πάλι άνάμεσα σέ μιὰ πλούσια θεϊκή πνευματικότητα και στην άνήσυχη αίσθηματικότητα και θανάσιμη εδαισθησία.

Γιά τó ταλέντο του — δυσπιστούσε στη λέξη μεγαλοφυία — ήταν άπόλυτα σίγουρη. "Ό δάσκαλός του ό Τσέλτερ τής είχε πεί, "ΕΚυρία, δέν έχω πιά νά τού μάθω τίποτε περισσότερο, αυτός θά μπορούσε νά μου διδάξει πολλά. Τά μουσικά του χαρίσματα είναι σωστό φαινόμε-νο. "Ό Κερουμπίνι, ή διευθυντής τού "Όδείου στο Παρίσι, ένας ματαιόδοξος, κακότροπος άνθρωπος, είχε μείνει με τó στόμα άνοιχτό άκούγοντας τίς συνθέσεις του. Τί θά μπορούσε νά πεί κανείς γιά ένα άγόρι πού, στα δεκάξη του χρόνια, είχε γράψει την ούδερούρα τού "Όνειρου», την Συμφωνία σέ Σι, στα δεκαπέντε, κι' ένα κουαρτέτο πριν άπ' τὰ δώδεκα; Τόν είχε παρακολουθήσει νά διευθύνει όρχήστρες με τήν ήρεμη σιγνορία μιās άνώτερης γνώσης. Καί χιλιάδες φορές είχε παρακολουθήσει αυτή την καταπληκτική, σχεδόν τρομακτική ιδιότητα τής δολοκληρωτικής αότουσγενετώσεως, πού τού είχε φέρει την έπιτυχία χωρίς φαινομενική προσπάθεια σ' όποιοδήποτε τομέα διάλεγε νά καταπιαστεί. Όπως σέ παιχνίδι, είχε μάθει ξη γλώσσες, πέρασε με λαμπρά άποτελέσματα τίς εξετάσεις του στα νομικά στο Πανεπιστήμιο τού Βερολίνου. "Ό ίδιος, ό μεγάλος Χένγκελ τής δήλωσε, πώς θά μπορούσε με τή μεγαλύ-τερη εύκολία νά γίνει ένας διακεκριμέ-νος νομομαθής. Με όλα αυτά, έβρισκε τόν καιρό νά διαβάσει τὰ άριστοτεχνήμα-τα τής αρχαίας και τής νέας λγοτεχνίας. Έπίσης σχεδίαζε ύπεροχα. Τί μπορούσε νά πεί κανείς μ' όσοστά σ' αυτή την ύπεραφθονία ταλέντων: "Όχι δέν ήταν ένα συνηθισμένο μυαλό.

Τό μυαλό του, όμως, ήταν μονάχα ένα μέρος τού έαυτού του. "Ισπευε, κο-λυμπούσε, χόρευε, έκαμνε σά περιφημα. Νικούσε τόν πατέρα του στο σκάκι, στο δέ μπιλιάρδο τόν θεωρούσαν πρώτα θλητή.

Καθώς κύτταζε τ' ώραίο του πρόσω-πο, σχεδόν ύπερβολικά ώραίο, έννοιωσε ένα σπασμό άγωνίας κι' ένα κρυφό προ-αίσθημα γιά τó μέλλον.

— Θά πās στην πόλη, τόν ρώτησε. — Θέλω νά δείξω στον χέρ Τσέλτερ τὰ διορθωμένα δοκίμια, προτού τὰ ταχυδρομήσω στην Άγγλία. Κι' ύστερα, πολύ φοβάμαι πώς θά σταματήσω στην τράπεζα, νά πάρω μερικά χρήματα.

Γνωρίζανε κι' οι δυό τους τί σήμαινε αυτό κι' άνταλλάξαν ένα συνομοτικό βλέμμα.

— "Ισως νάσαι τυχερός. "Ισως ό πα-τέρας σου νά βρίσκεται σέ συμβούλιο και νά μη μπορέσει νά σε δει.

— Έσπινξε γιά νά τής φιλήσει τó χέρι. — Άς τó έλπίσουμε.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ: "Η συνέχεια.

Η κόρη του Μολιέρου, στο ρόλο της Σελιμέν, που αυτή τον δημιούργησε. Έπαιξε μαζί με το μεγάλο πατέρα της που είχε υποδυθεί το ρόλο του Άλσεστ.

Μαζί με τον «Άμλέτο» του Σαίξπηρ ο «Μισάνθρωπος» του Μολιέρου αναγνωρίζονται γενικά τα δύο κορυφαία έργα του ευρωπαϊκού θεάτρου. Είναι ένα αριστούργημα «χωρίς ρυτίδες» έπειτα από ζωή τριών αιώνων. Παιζεται διαρκώς στα θέατρα όλου του κόσμου και η κριτική ανακαλύπτει στο έργο αυτό κάθε τόσο και νέα στοιχεία, που πλουτίζουν σταθερά την αξία του. Τι είναι, όμως, το έργο αυτό και ποιοι οι ήρωές του; Και γιατί έχει αναγνωρισθεί μία από τις κορυφές του θεάτρου;

Ο ΜΙΣΑΝΘΡΩΠΟΣ

Το άδαντο αριστούργημα του Μολιέρου

ΤΟΥ ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ

Ο ΑΛΣΕΣΤ, ο «Μισάνθρωπος», είναι το πλατύτερο ανθρώπινο πρόσωπο από όλους τους ήρωες του θεάτρου του Μολιέρου — το πρόσωπο που σχολιάστηκε και μελετήθηκε περισσότερο από την κριτική όσο ίσως κι' ο Άμλέτος του Σαίξπηρ. Άκόμα και σήμερα, τρεις αιώνες μετά τη δημιουργία του — ο «Μισάνθρωπος» γράφτηκε το 1666 — το πρόσωπο αυτό μένει ένα από τα πιο πλούσια, τα πιο πολύπλοκα και τα πιο ζωντανά του παγκόσμιου θεάτρου. Τα περισσότερα έργα του Μολιέρου δείχνουν με τον ασύγκριτα κωμικό τρόπο τους την τρέλλα εκείνων που απομακρύνονται ασυλλόγιστα από τους κανόνες διαγωγής που έχει καθιερώσει η κοινωνία. Στο «Μισάνθρωπο» ο Μολιέρος, δείχνει ότι ακόμα και μία φαινομενική αρετή που άσκειται χωρίς μέτρο, προκαλεί άπιθανες καταστάσεις και οδηγεί σε παραλογισμούς. Ο Άλσεστ — ο Βάρναλης, τον λέγει Άλκη στη μετάφρασή του — ο κεντρικός ήρωας του «Μισάνθρωπου» (ένος ρόλος που τον είχε παίξει ο ίδιος ο Μολιέρος) είναι ένας μισάνθρωπος, που μισεί την ανθρωπότητα, γιατί βλέπει παντού γύρω του να εκδηλώνεται και να επιδεικνύεται γενικά ή άπότη κι' η προσποίηση. Πιστεύει στην απόλυτη τιμιότητα — μία γυμνή αλήθεια — στις κοινωνικές σχέσεις και δοκιμάζει να εφαρμόσει την αρχή αυτή στις συναντήσεις του μ' ένα έρασιτέχνη ποιητή, με μερικούς εύγενείς και με τη νεαρή φιλόρεσκη — τη Σελιμέν — με την οποία είναι έρωτευμένος. Τα αποτελέσματα είναι ολέθρια — και διασκεδαστικά. Γιατί ο «Μισάνθρωπος» είναι κωμωδία, αλλά κωμωδία με τραγικό περιεχόμενο — όπως οι κωμωδίες του Σαρλώ στην εποχή μας.

Ένα μεγάλο έργο

Η ΔΕΞΙΟΤΕΧΝΙΑ και η μαστοριά του Μολιέρου στο «Μισάνθρωπο» φαίνεται στη διαγραφική του πολύπλοκου χαρακτήρα του Άλσεστ. Ο θεατής σφαιρεί με αρκετές από τις απόψεις του: οι κενές φιλοφρονήσεις και η

υποκρισία πολλών συμβατικότητων της κοινωνικής έθιμοτυπίας είναι πραγματικά αηδιαστικές. Και υπάρχουν μερικές πλευρές του χαρακτήρα του Άλσεστ, που μάς τραβούν, όπως τραβούν τον ελίκρινη, πιστό και τίμιο Φιλέντ και την έξυπνη Έλιάντ. Και όμως ο Άλσεστ είναι ένα κωμικό πρόσωπο: τα λόγια του Φιλέντ το βεβαιώνουν και το αποδεικνύουν οι ίδιες οι πράξεις του Άλσεστ. Ο Άλσεστ είναι παράλογος στο ζήλο του: λ.χ. το να μη θέλει διηγήσει σε μία δίκη δείχνει ότι υπερβύει τον ιδεαλισμό με τον παραλογισμό. Άκόμα περισσότερο, ένα μεγάλο μέρος από τη στάση του προέρχεται από εγωισμό και από ανικανότητα να καταλάβει την ανθρώπινη φύση. Η τυφλή προκατάληψη του για τη Σελιμέν και η αίσιοδοξη πρότασή του να εγκαταλείψει μαζί του τον κόσμο, ή κοσμική αυτή πεταλούδα, είναι κατάφωρο παραλογισμός.

Το θεατρικό αυτό έργο είναι απλό, η πλοκή του είναι υποτυπώδης και μολαταύτα ο «Μισάνθρωπος» είναι ένα αριστούργημα. Το σημαντικό, εκείνο που κυριαρχεί, είναι πόσο βαθιά μπαίνει ο Μολιέρος στην ψυχή, στο χαρακτήρα των ήρώων του — προ πάντων του Άλσεστ και της Σελιμέν — ή δε ικανότητά του να βλέπει το άτομο μέσα στο πλαίσιο της ανθρώπινης φύσης και της κοινωνίας είναι η πηγή της κωμωδίας του. Μολονότι ο «Μισάνθρωπος» είναι εύθυμο και διασκεδαστικό έργο με αφονο και εξαιρετικής ποιότητας πνεύμα, είναι συνάμα και το κλασικό παράδειγμα που δείχνει πόσο λίγο απέχει η μεγάλη κωμωδία από την τραγωδία. Η υπερβολή και η άρνηση για συμβιβασμό, οδηγούν σε καταστροφή και το αν αυτή είναι κωμική ή τραγική, εξαρτάται από τις περιστάσεις και από τον ποιητή.

θωπος» παίζεται αδιάκοπα επί χρόνια με καταπληκτική έμπορικη επιτυχία. Από τότε το αριστούργημα του Μολιέρου είναι από τα θεατρικά έργα που διατηρούνται σχεδόν μόνιμα στο δραματολόγιο των μεγάλων θιάσων. Το κοινό γελά με τα παθήματα του Άλσεστ, αλλά πάντοτε νοιώθει μία βαθειά συμπάθεια για το κοινωνικά άπροσάρμοστο αυτό πρόσωπο. Το γέλιο είναι ανάμικτο με συγκίνηση και σκέψη. Ο Άλσεστ είναι ένας αληθινός, ένας πραγματικός άνθρωπος που υπάρχει σ' όλες τις εποχές.

Ο ρόλος της Σελιμέν

ΚΑΙ η Σελιμέν, το άλλο κεντρικό πρόσωπο του «Μισάνθρωπου» — πώς να ορίσει, πώς να σκιαγραφηθεί; Η Σελιμέν — γράφει μία από τις πιο διάσημες έρμηνεύτριες του ρόλου της, η μεγάλη Γαλλίδα ήθοποιος Ντυσσάν — είναι ένα, μία εκτυφλωτική ακτινοβολία, μέσο από την οποία ο Άλσεστ προσπαθεί μάταια να συλλάβει την πραγματικότητα. Τα έχει όλα — είναι πλούσια, είναι ανεξάρτητη, είναι ωραία, είναι νέα — και οι μέρες που περνούν ανανεώνουν συνεχώς το πανηγύρι της ξέγνοιαστης ζωής της. Οι θαυμαστές που γεμίζουν το σαλόνι της δεν είναι γι' αυτήν παρά καθρέφτες, όπου πολλαπλασιάζει το είδωλό της. Είναι όμως μία γυναίκα, χωρίς έσωτερική ζωή: η αβέβαιη καρδιά της — όπως λέγει στο έργο η Έλιάντ — μπορεί τόσο αγαπά χωρίς να το αντιλαμβάνεται, όσο και να νομίζει ότι αγαπά χωρίς να υπάρχει αγάπη.

Ο ρόλος της Σελιμέν είναι ο πιο δύσκολος γυναικείος ρόλος του γαλλικού θεάτρου. Τον δημιούργησε πρώτη, το 1666, η κόρη του Μολιέρου. Ως τα μέσα του 18ου αιώνα — δεν φάνηκε καμμία αντίδια διάδοχός της — ως δτου η περιφημος δεσποινίς Μάρς υπήρξε μία ασύγκριτη Σελιμέν. Στα τέλη του 19ου αιώνα η Σελιμέν αποκτά κι' αυτή — όπως ο Άλσεστ πριν από εκατό χρόνια — διαστάσεις θρύλου. Γίνεται ένα είδος αστραφτερού είδώλου, βασίλισσα του κοσμικού σαλονιού όπου ο Άλσεστ, που έχει μπει εκεί χάρη στην προσωπική του αξία και μόνο, δεν καταρθάνει να προσαρμολοσθεί. Έτσι γεννιέται ο μύθος όπου έναρκόθηκαν — καθώς γράφει η Ντυσσάν — η διακοσμνητική μορφή, η νικήτρια θέληση και το τολμηρά φανταχτερό γούστο της Σεσίλ Σορέλ, της περιφημότερης Σελιμέν που υπήρξε ποτέ — της ήθοποιου που έχει μείνει γνωστή όχι με το όνομά της, αλλά ως Σελιμέν. Όλες έπειτα προσπάθησαν να τη μιμηθούν χωρίς καμμία να μπορέσει ως σήμερα να την φτάσει.

Ο Μολιέρος και ο Σαίξπηρ

Ο ΜΟΛΙΕΡΟΣ ήταν 44 χρονών (γεννήθηκε το 1622 και πέθανε το 1673) όταν έγραψε το «Μισάνθρωπο» — δυό χρόνια μετά το άλλο αριστούργημά του, τον «Ταρτούφφο» κι'

ένα χρόνο μετά τον ασύγκριτο «Δον Ζουάν». Ο «Ταρτούφφος» και ο «Δον Ζουάν» ήταν σάτιρες που είχαν ενοχλήσει την υποκριτική και αυτάρεσκη κοινωνία του Βασιλιά Ήλιου. Ο Μολιέρος, ωστόσο, δεν υπέκυψε ούτε σε πιέσεις, ούτε σε εμπόδια, ούτε άκομα και σε απειλές. Ήθελε να πεί την αλήθεια, να καυτηριάσει την υποκρισία, να μαστιγάσει τη διαφθορά, να ξεσκεπάσει τα κοινωνικά ψεύδη. Και έγραψε έπειτα από τις δυό μεγάλες σάτιρές του, την τρίτη και μεγαλύτερη, το «Μισάνθρωπο» — ένα από τα διαμάντια της παγκόσμιας θεατρικής δημιουργίας.

Ο Μολιέρος είναι αναμφισβήτητα ο μεγαλύτερος κωμωδιογράφος της ευρωπαϊκής σκηνής. Έχει πολλές κτυπητές ομοιότητες με τον Σαίξπηρ: και οι δυό ήταν όχι μόνο θεατρικοί συγγραφείς, αλλά και ήθοιοι και θιασάρχες. Και οι δυό είχαν επιτυχία σε θεατρικοί επιχειρηματίες και άνηκαν στη μέση αστική τάξη. Οι παραλληλισμοί αυτοί, όμως, είναι απλώς διογραφικοί. Η βαθύτερη ομοιότητα ανάμεσα στο Μολιέρο και στο Σαίξπηρ βρίσκεται στη στάση τους απέναντι στη ζωή. Στους ανθρώπους και στο θέατρο — στον τρόπο που αναλύουν τόσο βαθιά τον ανθρώπινο χαρακτήρα, στην ανθρωπιά τους και στην τέχνη τους — και στους τομείς αυτών η αντίθεση μεταξύ τους είναι μεγαλύτερη παρά η ομοιότητα.

Μολονότι η μεγαλοφυΐα του Μολιέρου είναι περισσότερο περιορισμένη παρά του Σαίξπηρ, τα επιτεύγματά του στην περιοχή της «στοχαστικής κωμωδίας» — όπου ανήκουν ο «Μισάνθρωπος» και ο «Ταρτούφφος» — υπήρξαν ανυπέρβλητα. Η διαφορά δομής ανάμεσα στις κωμωδίες των δύο αυτών κορυφαίων θεατρικών συγγραφέων είναι χαρακτηριστική. Ο Σαίξπηρ βασίζει τις κωμωδίες του σε πλοκή που δίνει την ευκαιρία για διάφορες διασκεδαστικές σκηνές και καταστάσεις. Ο Μολιέρος, όμως, βασίζει μία κωμωδία — όπως το «Μισάνθρωπο» — σε μία και μόνη κωμική ή παραλογική ιδέα. Μπορούμε να πούμε ότι τα θέματα των κωμωδιών του Μολιέρου είναι η υποκρισία («Ταρτούφφος»), η φιλαργυρία («Φιλάργυρος»), η έλλειψη μέτρου («Μισάνθρωπος») ή άλλα ελαττώματα, αλλά ο μόνος τρόπος να πούμε τι είναι μία κωμωδία του Σαίξπηρ, είναι ν' άφηγηθούμε την πλοκή της.

Ο Μολιέρος ήταν πρακτικός, προσηγμένος άνθρωπος, που πίστευε στα δικαιώματα του ατόμου ν' αναπτύσσει τη φύση του με την καθοδήγηση της λογικής και έτσι δεν ήταν φλογερός αναμορφωτής, αλλά ένας γελαστός, πρόσχαρος σχολιαστής. Άνθρώπινος, όχι όμως αισθηματικός, διάλεξε τους παραλογισμούς της ανθρωπότητας για στόχους

του, έχοντας όπλο την κωμωδία, γιατί όπως λέει ο ίδιος στην εισαγωγή στον «Ταρτούφφο», «οι άνθρωποι δεν νιάζονται να είναι κακοί, αλλά δεν θέλουν να γελοιοποιούνται». Έτσι ο Μολιέρος ενδιαφέρεται για το χαρακτήρα, όπως στο «Μισάνθρωπο» και περιγράφει πρόσωπα που είναι συνάμα και άτομα της εποχής του — του 17ου αιώνα — και άτομα κάθε τόπου και κάθε εποχής. Και εκείνο που τον ξεχωρίζει είναι το ότι αν τόσο συχνά θεωρεί δευτερεύουσα την πλοκή, ώστε συχνά τα έργα του έχουν απότομο ή και τεχνητό τέλος, αυτό δεν οφείλεται στο ότι δεν ξέρει να χτίζει με δεξιοτεχνία τις κωμωδίες του, αλλά στο ότι θεωρεί την πλοκή απλώς σαν ένα πλαίσιο για όλους τους Ταρτούφφους, τους Άλσεστ, τους Άρπαγκόν, για όλες τις Σελιμέν, τις Ντορίν, τις Τουανέτ — και ο κατάλογος θα μπορούσε να γεμίσει στήλες ολόκληρες — που είναι η πραγματική πηγή της κωμωδίας του. Είχε να πει κάτι πιο πολύ, πιο σημαντικό, πιο βαθύ από απλές ιστορίες. Και το είπε με τρόπο που τον έχει αναδείξει ένα από τους μεγαλύτερους ανατόμους της ανθρώπινης ψυχής.

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΣ

Οι έφημερίδες των 'Αθηνών άγγέλουν ότι τον προσε-
χῇ 'Ιούλιο θ' άρχίσει στη Θεσσαλία ή λειτουργία του
νέου έργοστασίου ζαχαρώς. Αυτό δέν είναι τό πρώτο
πού όργανώνεται στην 'Ελλάδα, όπως μάς βεβαιώνει
ή ακόλουθη άφήγηση

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΖΑΧΑΡΟΠΟΙΕΙΟ

**"Ενας Βέλγος τυχωδιώκτης ιδρύει τό 1842, κοντά
στή Λαμία, τό πρώτο ζαχαροποιείο για να
έξανεμίσει τις εισφορές των άφελών, Αθηναίων**

Τού κ. Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ

Ο άρχαιο Έλληνες δέν γνώριζαν τη
ζάχαρη, και τό μέλι του 'Τμηττού
τούς χρησίμευε για την κατασκευή
γλυκισμάτων. Κατά τό 13ο αιώνα, φαίνεται
πρωτοπατήκε στην Εύρώπη ή ζάχαρη, από
την 'Αραβία, όπου καλλιεργείτο τό ζαχα-
ροκάλαμο. Κι' ως τις άρχές του 19ου
αιώνα ή Εύρώπη έτροφοδοτείτο από ζά-
χαρη, προσερχόμενη από τό φυτό ζαχαρο-
κάλαμο της 'Ανατολής. "Όταν, όμως, ή
'Αγγλία κήρυξε τό θαλάσσιο αποκλεισμό
κατά του Ναπολέοντος, κι' έπομένως δέν
μπορούσαν να μεταφέρουν τό ζαχαροκά-
λαμο στην 'Ανατολή, ή Εύρώπη δοκίμασε
να φτιάσει ζάχαρη από παντζάρια. 'Η
δοκιμή πέτυχε και διαδόθηκε παντού. 'Α-
κόμη και στη Βουλγαρία γίνθηκε έργο-
στάσιο πού έθγαζαν ζάχαρη από παντζά-
ρια. Μόνη ή χώρα μάς ύστεροϋσε στο
ζήτημα αυτό.

Σ ΤΟ έλληνικό περιοδικό "Οικονομ-
κή 'Επιθεώρηση" του έτους 1878
δημοσιεύονται οι κάτω πληροφο-
ρίες:

"Κατά τό 1842 έπροστατεύθη από τό
κράτος ή ζαχαροποιία των Ρομπερτών και
Βιλερουά και έδόθη εις αυτούς δεκαετές
πρόνόμιον προς κατασκευήν ζαχαρώς εκ
κοκκινούγιων και έδόθη μεγίστη έκτα-
σις γῆς πολυτίμου έν τη επαρχία Λοκρί-
δος, επικραταίαι δασών και τελωνειακή ατέ-
λεια. Είς έπιμετρον έδόθη πρόνόμιον ά-
πειριγράπτου διαρκείας διά την κατα-
σκευήν ζαχαρώς εκ μυστηριώδους τι-
νός φυτού μη γνωστοποιηθέντος, τό πε-
ρίεργον, εις την κυβέρνησιν".

"Ας ακούσωμεν τώρα την ιστορία του
έργοστασίου ζαχαροποιίας, κατά την άφή-
γηση του θύματος του.

Στην άσρογιαλιά, πού άπλώνεται σιμά
στός άρχαίος Θεομούλας, κάποιος Ρομ-
περτό, Βέλγος τυχοδιώκτης σκέφτηκε να
συστήσει ένα έργοστάσιο για να βγάξει
ζάχαρη από παντζάρια, πού θα καλλιερ-
γούσε στα εκεί γειτονικά χωράφια. Τό
μόνο δυστυχώς κεφάλαιο πού διέθετε ό
Βέλγος τυχοδιώκτης ήταν ή καταπληκτι-
κή εδγλωττία, με την όποια κατάρθωσε
να πείσει μερικόνς 'Αθηναίους να δάλουν
χρήματα για την έπιχειρηση ως συνεταί-
ροι. 'Ο πρώτος πού έπεσε θύμα του ή-
ταν ό πρόεδρος της Σουηθίας 'Αϊβενστά-
ρες, γαμβρός του γνωστού και διακεκριμέ-
νου λογίου και ύπουργού των 'Εξωτερι-

κών 'Αλεξάνδρου Ραγκαβῆ, πού διηγή-
θηκε στα 'Απομνημονεύματά του την
περιπέτεια αυτή, της οποίας γίνθηκε θύμα.
'Ο Σουηθός πρόεδρος τόσο πείσθηκε ά-
πό τα παχεία και εύγλωττα λόγια του
Βέλγου τυχοδιώκτη, ώστε ανέλαβε να πεί-
σει την έλληνική κυβέρνηση να του παρα-
χωρήσει την αναγκαία έδαφική έκταση
για τό έργοστάσιο και για την καλλιέρ-
γεια παντζαριών, από τα όποια θα γι-
νόταν ζάχαρη. Με τη βοήθεια του 'Αλε-
ξάνδρου Ραγκαβῆ, πού ήταν ύπουργός
των 'Εξωτερικών και ισχυρός παρώνων
της κυβερνήσεως, κατόρθωσε να του δώσει
τό κράτος μιá μεγάλη έκταση για να
φυτέψει παντζάρια. "Ετσι σ' ένα μεγάλο
κτήμα, μεταξύ των Θεριοπυλών και
της θαλάσσης, οργανώθηκε ένα μικρό χω-
ριό από τούς εργάτες και τούς καλλιερ-
γητές, πού ονομάστηκε Κοινόσυργιο.

ΓΙΑ να εξασφαλίσει χρηματοδότηση
ό τυχοδιώκτης έβγαλε μετοχές, τις ό-
ποιες πολλοί 'Αθηναίοι έσπευσαν
ν' αγοράσουν, άπό τό πείσθησαν από τα
παχεία του λόγια. "Ετσι στις 24 Δεκεμ-
βρίου του 1840 άρχισε ή οικοδομή του
έργοστασίου και την πρωτοχρονιά του
1842 τοποθετήθηκαν τα μηχανήματα και
οι 'Ελληνες εργάτες ήσαν στη θέση των
για ν' άρχίσουν την εργασία.

'Ο Γάλλος ιστορικός Μπυσόν, πού βρι-
σκόταν εκεί κατά την εποχή εκείνη για
να έρευνήσει τις μεσαιωνικές μελέτες,
στην 'Ελλάδα, εκφράζεται στο 'Ημερολό-
γιό του μ' ένθουσιασμό για την τελειό-
τητα των έγκαταστάσεων του έργοστα-
σίου ζαχαροποιίας. Τό κακό, όμως, ήταν
ότι ό Ρομπερτό δέν συλλογίστηκε ότι για
να φτιάσει ζάχαρη ήταν απαραίτητο να
έχει παντζάρια. Κάθε σοβαρός και θετι-
κός έπιχειρηματίας, πριν φτιάσει τό έρ-
γοστάσιο, θα έπρεπε να φυτέψει παντζά-
ρια, ώστε, μόλις τελειωνε τό έργοστάσιο
με τα μηχανήματα, ν' άρχίσουν με τα
παντζάρια την έξαγωγή της ζάχαρης.

'Ο Ρομπερτό, όμως, άφησε τό πρωταρ-
χικό αυτό ζήτημα τελευταίο. Καί, δυστυ-
χώς, οι δοκιμές της καλλιέργειας απέ-
δειξαν ότι τό μέρος εκείνο του έδάφους
ήταν ακατάλληλο για τέτοια καλλιέργεια
και τό — χειρότερο — τό έδαφος ή-
ταν έλώδες και οι εργάτες κρεβατώθη-
καν από έλώδες πυρετούς.

Ο 'Αθηναίοι, πού έθελπαν να περ-
νά ό καιρός και να εκμηδενίζονται
οι μετοχές τους, χωρίς κανένα
πρακτικό αποτέλεσμα, άρχισαν ν' άνησυ-
χούν. Μεταξύ αυτών, ό 'Αλέξανδρος
Ραγκαβῆς, πού ήταν ό πρωτοεργάτης της
ζαχαροποιίας, άπεφάσισε να μεταβεί επί τό-
που για να ιδεί τί συμβαίνει. 'Ο Ρομ-
περτό, τότε για να ήσυχάσει τις άνη-
συχίες του Ραγκαβῆ, του είπε έμπιστευ-
τικά:

— Τρομάξεις για την άποτυχία των
παντζαριών πού δέν καλλιεργήθηκαν;
Νά σου πώ, λοιπόν, προς ήσυχία σου,
ένα μυστικό. Δέν μάς χειάζονται παντζά-
ρια.

— Γιατί; ρώτησε έκπληκτος ό Ραγκα-
βῆς.

— "Εκαμα μιá σπουδαία ανακάλυψη.
"Όλα τα χωράφια και οι λόφοι μάς ει-
ναι γεμάτοι από σπερδούκλια. Αυτό, λοι-
πόν, θα μεταχειριστούμε, αντί για παν-
τζάρια. Γιατί περιέχουν άρκετή ζάχαρη,
περισσότερη κι' από τα παντζάρια. Μή
τό άποκαλύψεις όμως, γιατί είναι σπου-
δαίο μυστικό πού θα μάς πλουτίσει!

'Ο Ραγκαβῆς, πού ήταν περιφημος λό-
γιος και δεινός άρχαιολόγος, και γνώ-
ριζε ότι τα σπερδούκλια ήσαν ό σφό-
δελος των άρχαίων 'Ελλήνων, με τον ό-
ποιο, κατά την μυθολογία, έτρέφοντο οι
ψυχές στον 'Αδη, τόλμησε να του παρα-
τηρήσει ότι, για πρώτη φορά, άκουσε ο-
τι τα σπερδούκλια ήταν γλυκά. 'Αλλ' ό
τετραπέρατος Βέλγος έπέμενε και, για να
τόν πείσει, έκαμε μερικά χημικά πειρά-
ματα μπροστά του, πού ήταν για τον
Ραγκαβῆ ακατανόητη άλχημεία. Καί γύ-
ρισε στην 'Αθήνα, με την άπόφαση να
πει και στους άλλους μετόχους να κλά-
ψουν τα λερτά τους. 'Ενώ, όμως, γόρρισε
στην 'Αθήνα με τη δυσάρεστη είδηση, ό
φιλαράκος φρόντισε να εξαφανισθεί ά-
πό την 'Ελλάδα. "Εκτοτε κανείς δέν έ-
μαθε τί άπόγινε.

ΑΤΤΑ συνέβησαν τό 1843. Τό οικο-
δόμημα και τα μηχανήματα έμειναν
έρημα. Καί γεννιέται τό ερώτημα:
"Ήταν τυχοδιώκτης, όπως τόν δηλώνει
ό Ραγκαβῆς, ή όνειροπόλος, όπως τόν ά-
ποκαλεί ό ιστορικός Μπυσόν, από τούς άν
θρώπους πού κτίζουν πύργους πάνω στην
κινομένη άμμο της φαντασίας των;

Σας άφήνω να διαλέξετε, ποιός από
τούς δυό τίτλους ταιριάζει στην πραγμα-
τικότητα. Τό γεγονός είναι ότι οι 'Αθη-
ναίοι έχασαν τις μετοχές και τη ζάχαρη!

ΟΙΩΣΔΗΠΟΤΕ από την έπιχειρη-
ση του τυχοδιώκτη απέμεινε τό μι-
κρό χωριό, πού σώζεται ως σήμερα
με τό όνομα Καινούργιο, όπως τό βά-
πτισε ό Ρομπερτό και πού κατοικείται
από τριακόσιους περίπου χωρικούς.

Πέρασε σχεδόν μισός αιώνας από την
περιπέτεια της δοκιμής εκείνης, όταν
στη Θεσσαλία ό Χρηστάκης Ζωγράφος Ι-
δρυσε ένα μεγάλο έργοστάσιο στη Λα-
ζαρίνα, σιμά στην Καρότσα, για την
κατασκευή ζάχαρης από παντζάρια. Τό
έργοστάσιο αυτό δούλεψε από τό 1895 ως
τό 1910, όταν αναγκάστηκε να κλείσει,
γιατί ή κυβέρνηση επέβαλε τό μονοπώλιο
της ζάχαρης. Οι δοκιμές, όμως, απέδει-
ξαν ότι τό έδαφος ήταν κατάλληλο για
τέτοια έπιχειρηση. "Ας εύχηθούμε ότι τό
σημερινό ζαχαροποιείο θα είναι πύ-
λος.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ

"Ο ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ,"

Μονόπρακτο του ΤΖΩΝ ΓΚΑΛΣΓΟΥΟΡΟΥ

ΣΤΗΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 29

δέξος γελάει χαζά. 'Ο σταθμάρχης άγριε-
μένος κάτι μουρμουρίζει μέσ' άπ' τα δόν-
τια του).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Τι λέει αυτός ό
σταυρωτής;

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Λέει ότι αυτός ό άνθρω-
πος χρησιμοποεί τό μωρό για να σώσει
τόν έαυτό του από τη σύλληψη. Πολύ
έξυπνο κόλπο, λέει.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: "Εχω τη γνώμη ότι
τόν άδικείς, κύριε Σταθμάρχη. Αυτός ό
άνθρωπάκος, είναι άγιος άνθρωπος, έν-
τελώς άθώος. 'Ανάλαβε αυτό τό μωρό
και δέν τ' αφήνει να πάει χαμένος. Φαν-
τάζομαι ότι κάθε άνθρωπος πρέπει να φέ-
ρεται γενναία όταν του δοθεί ή ευκαιρία!
Καλύτερα ν' αφήσεις έτσι τα πράγματα
ώσπου νάρθει ή μητέρα...

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Ντί μούτε, ντί
μούτε, συλληφτείς, γιατί έβγαλε έξω
μωρό με τύπους.. Χά. 'Εσείς αφήσεις
μπούμπι κάτω. ('Ο άνθρωπάκος γελάει:
'Ακούς, έσείς;

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Για πρόσεξε, κύριε
σταθμάρχη! Φαίνεται πως ούτε ύποπτεύε-
σαι τί μεγάλο και ωραίο είναι αυτό πού
γίνεται εδώ αυτή τη στιγμή.. 'Εδώ έχου-
με έναν άνθρωπο, πού θυσιάζεται για
αυτό τό παλιομωρό, πού δέν είναι δι-
κό του. Δέν είναι δικό του τό μωρό,
όχι κύριε, κι' αυτό είναι πολύ χριστι-
ανικό εκ μέρους του!

('Ο σταθμάρχης φωνάζει κάτι ακατά-
ληπτα γερμανικά νευρασμένως).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Τι λέει πάλι;

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Λέει πως αν ό άνθρω-
πος αυτός δέν αφήνει άμέσως κάτω αυ-
τό τό μωρό, θα διατάξει κανένα άλλο να
τού τό πάρει...

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Θα είναι πολύ έν-
διαφέρον αυτό να τό δούμε...

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: 'Εσύ, άστυφύλακος,
πάρεις μωρό από εκείνο άνθρωπο!
('Ο άστυφύλακας κάτι μουρμουρίζει μέσ'
άπ' τα δόντια).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μου φαίνεται πως δέ
θα τό δούμε αυτό τό θέαμα!

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Ναί! Λέει ότι δέν είναι
άξιοματικός του για να του δίδει δια-
ταγές.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Αυτό είναι για να
πεθαίνει στα γέλια!

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Ντέν πάρει κανέναν
από τό μωρό;

ΕΓΓΛΕΖΑ: Ναί, έγώ.

ΕΓΓΛΕΖΟΣ: Για τό Θεό, θα τό παί-
νεις αυτό;

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μή φοβάστε. Δέν θα
τό πάρει. Κανείς δέν τό άγγίζει.. Μά
θαυμάστε! (είρωνικά): Τι περιφημο τό
όργανο του κράτους! Τι μεγαλειώδης έννοια

καθήκοντος! ('Εντονο σφύριγμα τραί-
νου πού φτάνει).

ΜΗΤΕΡΑ: (τροχάτα θήματα και φω-
νές): "Αχ, άχ. Μάι μπούμπι, μάι μπούμπι
πι!

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: ('Εντονα και αύοιη-
ρά) Νίμ ντί Φράου.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Τι λέει;

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Διατάσσει τόν άστυφύ-
λακα να πάρει αυτή τη γυναίκα.

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: ('Ιδιο ύφος): Βα-
ρούμ χαμπεν ζι μπούμπεν μιτ τύπους;
ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Τι λέει πάλι; Δέ
θέλω να χάσω ούτε λέξη...

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Τῆς λέει, γιατί έβγαλε
έξω τό μωρό με τόφο.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μωρέ ερώτηση!

ΜΗΤΕΡΑ: ('Εκπληκτη): Μάιν, μπού
μπι νάιν, τύπους!

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Τύπους!

ΜΗΤΕΡΑ: (Με άπόγνωση): Νάιν,
νάιν, νάιν.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Μωρέ σά νάχει δικιο
ή γυναίκα! Φαίνεται πως τό μωρό σά-
λιωσε τό μαύρο μπαξά πού τόχε τυλι-
γμένο κι' έβγαλε μαύρο χρώμα και το-
κανε αυτές τις πιτσιλάδες.

('Ο 'Ολλανδέζος γελάει χαζά).

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: (Μανιασμένος): Τι
γελάει έσύ; ('Ερ χάτ τύπους!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Κι' όμως πέφτεις έ-
ξω, κύριε σταθμάρχη. "Ελα δώ να δείς.
'Εσείς κύριε έσεκεπάστε το, δείξτε μας
λίγο τα ποδαράκια του μωρού, αν δέν
έχουνε στίγματα, αυτό με φτάνει... έμ-
ένα τουλάχιστον.

ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ: Σταθείτε να τό ξε-
σκεπάσω λίγο.

ΜΗΤΕΡΑ: (Σπαραχτικά): Μάι μπού
μπι. Μάι μπούμπι!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: (Θορυβαντικά):
Νάτο! Δέν τόλεγα; 'Απο σάν μπανά-

να. Κόντεψες να μάς ξετρελλάνεις όλους
με τόν τύφο σου, κύριε σταθμάρχη!

ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ: Λας ντί φράου!

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: 'Επί τέλους να πει-
στείς και ν' άφήσεις τη δύστυχη γυ-
ναίκα ν' άγκαλιάσει τό μωρό της!

ΜΗΤΕΡΑ: (Με λαχτάρα και καϊδέυ-
τά): Μάι μπούμπεν; (Τό μωρό κλαίει).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Τι τσαμπουνάει πάλι
αυτός;

ΓΕΡΜΑΝΟΣ: Ρωτάει, αν ή γυναίκα
θέλει να τόν καταγγείλει.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Αυτό έλειτουργεί! "Το-
ρα άπ' όσα έκανε ό άνθρωπος για αυτό τό
μωρό! Νά τόν δάλουν και μέσα! Κιτάξτε
με πόση τρυφερότητα τό κνττάει ά-
κόμα και τώρα πού τό πήρε ή μητέ-
ρα του!

ΜΗΤΕΡΑ: 'Εγκώ πέσει πόντια κυρίου..
φιλήσει χέρια του...

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: Ούοοα! Ούοοα, 'Α
δελφέ! Είμαι περήφανος πούκαμα τη
γνωριμία σου! Αυτή είναι μιá από τις
μεγαλύτερες στιγμές της ζωής μου! Κντ-
τάξτε τον, κυρίες και κύριοι. Πιστεύω
πως εκπροσωπώ τη γνώμη όλων σας, αν
πώ πως είναι μεγάλη μας τιμή πού στο
ταπεινό περιβάλλον αυτού του μικρού σι-
δηροδρομικού σταθμού αναπνέουμε τόν
ίδιο άέρα μαζί του. Μιά καινούργια πί-
στη προς την ανθρωπότητα μ' έμπνέει
αυτή την ώρα. Κυρίες και Κύριοι, σάς πα-
ρουσιάζω έναν πραγματικά άγιον άνθρω-
πο. Μόνο ό φωτοστέφανος του λείπει. Σή-
κω άπάνω, άνθρωπε!

('Επιφωνήματα θαυμασμού ακούγονται
άπ' όλους ένώ ό 'Ολλανδέζος γελάει όπως
σ' όλο τό έργο).

ΜΗΤΕΡΑ: Φιλήσω χέρι σας!

ΑΧΘΟΦΟΡΟΣ: (Κυλάει κάποιον μηά-
νημα με ρόδες): Χήαρ ίστ ντί μασίν..

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ: "Α, ήθελε και τό ύ-
γειονομικό μηχανήμα! Μά για σταθείτε.
'Ετσι, καθώς έχει άναμένα τα φώτα του
δέστε τί χρυσό φως πού ρίχνει γύρω στη
κεφαλή, αυτού του άγιου ανθρώπου! Μά
αυτό είναι πραγματικό θαύμα! Νά, ό φω-
τοστέφανος πού τοίλιπε... Μή, μη φύγει
κανείς άκόμα! Μείνετε όπως είστε! Θά
φωτογραφίσω αυτή την εικόνα του θαύ-
ματος. Θάγαι μιá μοναδική φωτογραφία!

(Μετ. Κ. ΜΗΤΡΟΠΟΤΑΟΤ)

Τό γιγαντιαίο μικροσκόπιο της Τουλούζης

Τό ηλεκτρονικό μικροσκόπιο πού κατασκευάζεται από τό 'Εργαστήριο 'Η-
λεκτρονικής 'Οπτικής της Τουλούζης, θα είναι τό μεγαλύτερο του κόσμου. Χά-
ρη σ' αυτό μπορούν να ληφθούν φωτογραφίες πού μεγθύνουν 20.000 φορές
τά ζωντανά βακτηρίδια. Οι διαστάσεις του είναι καταπληκτικές: Καταλαμ-
βάνει ένα όλοκληρο κτίριο σφαιρικού σχήματος. Στόν πρώτον όροφο βρίσκεται
ή γεννήτρια ύψηλής τάσεως και τό ακανόνι των ηλεκτρονίων. Τό κυ-
ρίως μικροσκόπιο, πού βρίσκεται στο ισόγειο, έχει ύψος τριών μέτρων, και
ζυγίζει τέσσερις τόννους. Οι δέσμες των ηλεκτρονίων, προσκρούοντας στα τοι-
χώματα, προκαλούν έκτομπες ακτίνων Χ. Γι' αυτό και χρειάστηκε να κατα-
σκευασθούν προστατευτικοί τοίχοι από μπετόν και μολύβδινες πλάκες πού
προφυλάσσουν τούς έρευνήτες από τις ραδιενεργές ακτινοβολίες.

'Η ένταση του ρεύματος πού χρησημοποιείται σήμερα φτάνει τα 1.200.000
βόλτ, αλλά μπορεί ν' αύξηθεί σε 1.500.000 βόλτ όταν χρειάζεται ν' άνα-
λυθεί με μεγαλύτερη ακρίβεια ή δομή των μορίων.

ΕΝΑΣ ΑΜΕΙΛΙΚΤΟΣ ΕΧΘΡΟΣ: Η ΧΟΛΗΣΤΕΡΟΛΗ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 21

εύνοει το μεταβολισμό των λιπών, καθαρίζοντας το αίμα. Από το άλλο μέρος, εμποδίζει την πήξη.

2) Από τη νεανική ηλικία ως τα γηρατειά, το σκώτι παράγει όλοένα λιγότερη ηπαρίνη, έτσι ώστε μετά τα σαράντα πέντε χρόνια, όποτε συνήθως εμφανίζονται οι κυκλοφοριακές διαταραχές, το αίμα είναι πιο πυκνό. Έξ' άλλου, στους αθηροσκληρωτικούς, ακόμα κι' όταν είναι νέοι, το ποσοστό της ηπαρίνης είναι πολύ χαμηλό.

3) Το σκώτι σταματά την παραγωγή ηπαρίνης όταν δέχεται μια εκφόρτωση αδρεναλίνης. Αυτή η εκφόρτωση παρουσιάζεται συχνά, αλλά προκαλείται ιδιαίτερα από την κατάχρηση καθίσματος, καθώς κι' από συγκινητικά σόκ. Η νευρική υπερένταση χοιμηνώνει έτσι απ' ευθείας το ποσοστό ηπαρίνης και καθιστά το αίμα πιο εύηκτο.

★

ΑΛΛΗ διαπίστωση: Δυο γιατροί της βρετανικής επιτροπής παθολογικών έρευνών, οι δόκτορες Τζ. Σέιφτερ και Χ. Μπήντερ, στο Λονδίνο, απομόνωσαν τελευταία μια ορμόνη της υποφύσεως, που ο ρόλος της είναι να κινητοποιεί τα απόβλητα του οργανισμού σε λίπη, όταν παραστεί ανάγκη. Ανακάλυψαν αυτή την ορμόνη, που βαφτίστηκε L.M.H., μέσα στο αίμα ινδικών χοιριδίων, που είχαν υποβληθεί σε διάφορες συγκλονιστικές για το τυμικό τους τεχνητές διαταραχές.

Υστερα, την απομόνωσαν στην υπόφυση χοίρων κι' έκαναν μ' αυτή ενέσεις σε νηστικά άτομα. Πολύ γρήγορα, λοιπόν, τα άτομα αυτά παρούσαν μια θεαματική ύψωση όλων των λιπαρών συστατικών του αίματος, ανάμεσα στα όποια και της χοληστερόλης, ακριβώς σαν να είχε προηγηθεί ένα πλούσιο γεύμα. Λοιπόν, η υπόφυση, που βρίσκεται στη βάση του εγκεφάλου, εκεί ακριβώς ο αδένας που συνδέεται πιο άμεσα με τη νευρική υπερένταση και τις έγνοιες.

Οι δυο Άγγλοι γιατροί έχουν τη γνώμη, ότι το πιο πυκνό αίμα, αυτό που είναι δηλαδή πλουσιώτερο σε λιπαρά συστατικά και σε χοληστερόλη, είναι απαραίτητο σε περιπτώσεις που ο οργανισμός έχει ανάγκη πολύ των ενεργειών του. Άλλα αν αυτές οι «καταστάσεις συναγερμού» είναι καθαράς νευρικής φύσεως κι' επαναλαμβάνονται συχνά, δεν είναι τάχα αναπόφευκτη μια ολοκληρωτική έκτροπη του μεταβολισμού των λιπών;

Ένα είναι το βέβαιο γεγονός σ' αυτό το ζήτημα: ο ρόλος των σωματικών ασκήσεων. Τα σπόρ κι' η γυμναστική θεωρούνται ανέκαθεν σαν το καλύτερο καταπραυντικό των νευρών. Αλλά η ιδέα περιέχει, όπως αποδεικνύεται τώρα, μια βιοχημική αλήθεια. Τα σπόρ, οι σωματικές ασκήσεις καίνε τα πε-

ρισσευόμενα μέσα στο αίμα λιπαρά συστατικά.

Ένας γιατρός της βρετανικής επιτροπής παθολογικών έρευνών, ο δόκτωρ Τζ. Ν. Μόρρις, πραγματοποίησε πάνω σ' αυτό το θέμα μια έρευνα πολύ πρωτότυπη. Είχε την έμπνευση να συγκρίνει την κατάσταση υγείας όλων των οδηγών και των εισπρακτόρων των λεωφορείων του Λονδίνου. Οι εισπρακτορες που μένουν όλη τη μέρα όρθιοι και κινούνται στους διαδρόμους, υπεβύλλονται σε σωματική δραστηριότητα όχι λίγη, ενώ οι οδηγοί μένουν διαρκώς καθισμένοι. Λοιπόν η αθηροσκληρωτική των στεφανιαίων αρτηριών κι' οι κρίσεις εμφράξεως του μυοκαρδίου, διαπιστώθηκε, ότι εμφανίζονται τέσσερις φορές πιο συχνά στους οδηγούς παρά στους εισπρακτορες.

.....

ΦΩΣ ΣΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΜΑΓΙΕΡΛΙΚ

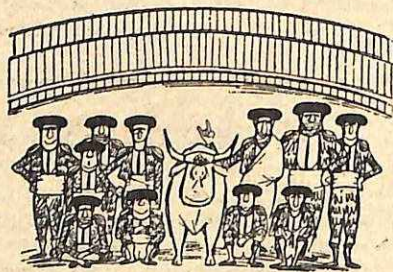
ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 39

τας το δεσμό του. Ο έρωτάς του είναι βαθύς, ακίνητος. Στην πανικοβλημένη του διάνοια, μια μόνη λύση εμφανίζεται σαν κατορθωτή.

Γυρίζει στα διαμερίσματά του και γράφει στη σύζυγό του Στεφανία: «Βαδίζω ήμερα προς τον θάνατο. Είναι ο μόνος που θα σώσει την υπόληψή μου». Υστερα γράφει μια άλλη επιστολή, προς τον φίλο του Ιωάννη «Ορτ»: «Πρέπει να πεθάνω. Δεν γίνεται αλλιώς». Κανένας υπαινιγμός, σ' αυτή τη δεύτερη επιστολή, για τη διαβρυλούμενη συνωμοσία, που είχαν τάχα συνάψει οι δυο άνδρες.

Κατά πάσα πιθανότητα, ειδοποίησε

.....

Φωτογραφία πριν από την ταινιομαχία.

και τη Μαρία θέτοντας την απέναντί στην κατάσταση κι' αποκαλύπτοντάς της το σχέδιό του: να πεθάνουν μαζί. Ο Πάωλ, ένας ανώτερος αλλικός, διηγείται ότι, εκείνο το πρωί, ενώ συνώδευε τον πρίγκιπα στο δωμάτιό του, τον άκουσε να ψιθυρίζει:

— Περιμένω ένα γράμμα κι' ένα τηλεγράφημα. Υστερα...

Το γράμμα ήρθε στις έντεκα. Το τηλεγράφημα, το μεσημέρι. Ήταν από τη Μαρία; Με το ένα δεχόταν το ραντεβού και με το άλλο το θάνατο; Δεν είναι απίθανο. Πάντως, αυτά τα δυο χαρτιά δεν βρέθηκαν. Ο Ροδόλφος ή κάποιος από το περιβάλλον του τα κατέστρεψαν χωρίς αμφιβολία. Αφού διάβασε το τηλεγράφημα ο πρίγκιπας είπε:

— Ναί, έτσι πρέπει να γίνει!

Απεγνωσμένα διαθήματα

ΤΟ πρόσωπο που είδε τελευταίο τη Μαρία Βεστέρα, πριν πάει στο Μάγερλινγκ, είναι η κόμισσα Λάρις. Η Μαρία της έκανε υπαινιγμούς για αυτοκτονία, χωρίς η κόμισσα να τους αντιληφθεί καλά.

Λίγο μετά το μεσημέρι της 29ης Ιανουαρίου, ο πιστός Μπράτφιν, ο άμαξας του αρχιδούκα, φθάνει στο πανδοχείο «Το πράσινο Δέντρο» κι' ανοίγει την πόρτα της άμαξας του κυρίου του. Η Μαρία μπαίνει.

Κατά το δρόμο το ζεύγος βρίσκεται στο κυνηγετικό περίπτερο του Μάγερλινγκ. Κάτω από το χλωμό φως δυο κεριών, η Μαρία γράφει μια αποχαιρετιστήρια επιστολή, όπου διηγείται, με ήρεμη μελαγχολία, το τελευταίο βράδι, που περνά με τον αγαπημένο της.

Στο μεταξύ, η εξαφάνισή της, κάνει την κόμισσα Λάρις να ξανασκεφθεί τους υπαινιγμούς της. Μαζί με τη μητέρα της Μαρίας, αρχίζουν τότε τις απεγνωσμένες προσπάθειες για να αποσοβήσουν την τραγωδία. Δεν αργούν να μάθουν, ότι ο αρχιδούκας είχε φύγει για το κυνηγετικό περίπτερο του Μάγερλινγκ.

Αλλά ο φόν Κράους, ο αρχηγός της αυτοκρατορικής αστυνομίας, στον οποίο καταφεύγουν, αρνείται να τις βοηθήσει.

— Δεν μου επιτρέπεται να υπεισέρχομαι στις αισθηματικές υποθέσεις του Υψηλότητας, τους λέει.

Και μένει ανέλπιτος μπροστά στα δάκρυά τους και στις ικεσίες τους.

Οι δυο γυναίκες, ωστόσο, δεν απελπίζονται. Τρέχουν στον ίδιο τον πρωθυπουργό. Άλλα κι' ο Τάαφε προβάλλει την ίδια δικαιολογία.

Απομένει ακόμα ένα πρόσωπο, για να προσφύγουν: η αυτοκράτειρα.

Αλλά όταν η Ελισάβετ τις αντικρύζει, είναι πια άργα! Απ' αυτή μαθαίνουν, ότι ο Ροδόλφος κι' η Μαρία έχουν σκοτωθεί.

Οι κατακτήσεις της επιστήμης

Η ΡΩΣΙΑ εξαπέλυσε την περασμένη εβδομάδα εις το Διάστημα το βαρύτερο διαστημόπλοιο. Ο νέος σπούτνικ έχει βάρος 6½ τόννους. Μολονότι η Σοβιετική Ένωση δεν ανακοίνωσε τίποτε σχετικώς με το νέο διαστημόπλοιο, συμπεραίνεται από το βάρος, το ύψος και την ταχύτητά του ότι κατασκευάσθηκε ειδικώς για να μεταφέρει άνθρωπο στο διάστημα. Το νέο κοσμικό όχημα είναι προφανώς έντελώς νέου τύπου. Η περιφορά του γύρω στη Γη διαρκεί 89 λεπτά και 48 δευτερόλεπτα. Το περίγειο της τροχιάς του είναι 139,8 μίλια και το απόγειο 203,5 μίλια. Είναι φωτεινότερος από τον Βέγα και πιστεύεται ότι δεν θα παραμείνει περισσότερο από 10 μέρες στο διάστημα.

★

ΒΑΣΙΚΟΥ ενδιαφέροντος για την εκτέλεση του αμερικανικού προγράμματος του Διαστήματος ήταν η δοκιμή εκτοξεύσεως πιθήκου που πραγματοποιήθηκε την περασμένη εβδομάδα στο αεροπλανοστάσιο Κανάβερνελ με άπολυτη επιτυχία. Ο πύραυλος «Ρέντστοουν» που προωθούσε τον θαλαμίσκο με το χιμπατζή έφτασε σε ύψος 250 χιλιομέτρων στη στρατόσφαιρα. Ο θαλαμίσκος άποσπασθηκε από τον πυραύλο κι' έπεσε στον Ατλαντικό όπου περιανελέγη από ένα αμερικανικό αντιτορπιλικό. Ο χιμπατζής επέστρεψε σώος και άβλαβος. Μια άλλη επιτυχία των Αμερικανών την περασμένη εβδομάδα ήταν η εκτόξευση του τεχνητού δορυφόρου «Σάμος II» που περιέχει δοκιμαστικές φωτογραφικές μηχανές. Ο πρώτος δορυφόρος τύπου «Σάμος» είχε εκτοξευθεί τον περασμένο Οκτώβριο, αλλά δεν έτεθη σε τροχιά. Ο νέος δορυφόρος «Σάμος» πραγματοποιεί περιφορά γύρω από τη Γη σε μια ώρα και 35 λεπτά σε μέγιστο ύψος 350 μιλίων και ελάχιστο ύψος 300 μιλίων. Σκοπός της εκτοξεύσεως των δορυφόρων του τύπου αυτού, είναι η τοποθέτηση σε τροχιά ολοκληρωμένου συστήματος τεχνητών δορυφόρων εφωδιασμένων με συνηθισμένες συσκευές λήψεως τηλεοράσεως. Η αμερικανική αεροπορία χαρακτηρίζει τον δορυφόρο «Σάμος» ως ηλεκτρονικό α-

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

νιχνευτή» που προορίζεται να ειδοποιεί για κάθε στρατιωτική προπαρασκευή εκ μέρους του εχθρού. Πρόκειται δηλαδή για κατασκοπευτικό δορυφόρο.

★

ΣΤΟ Λονδίνο παίρνει διαστάσεις σοβαράς επιδημίας το αύξανόμενο κύμα γρίπης εξ αιτίας της οποίας, στις τρεις πρώτες εβδομάδες του Ιανουαρίου πέθαναν 651 άτομα. Η γρίπη εξαπλώνεται από βορρά προς νότον. Τα πρώτα θανάσιμα κρούσματα σημειώθηκαν στις βόρειες αγγλικές επαρχίες. Στα μεσημβρινά διαμερίσματα της χώρας απομονώθηκαν άτομα που είχαν προσβληθεί από την ασιατική γρίπη, η οποία θα παραμείνει περισσότερο από 10 μέρες στο διάστημα.

★

Ο ΜΑΔΑ επιστημόνων του Ινστιτούτου Βιολογίας της τεχνολογίας της Ακαδημίας Επιστημών, υπό τη διεύθυνση του δρος Μίλαν Χάσεκ, πέτυχε να βρει τη λύση πολλών επιστημονικών προβλημάτων που αφορούν την πλαστική χειρουργική, τη βιολογική προστασία κατά των συνεπειών της ραδιενεργείας και τις μελέτες για τη θεραπεία του καρκίνου. Ο δρ Χάσεκ ανέκαλυψε μέθοδο χάρη στην οποία προκαλείται η απαραίτητη ανόσωση που εξασφαλίζει την επιτυχή μεταμόσχευση ιστών. Άλλη ομάδα Τσεχοσλοβάκων επιστημόνων κατόρθωσε να απομονώσει αντίσωματα που τύπου των «πυρηνοπρωτεϊνών» χάρη στα όποια ενισχύεται η άμυντική δύναμη του οργανισμού.

★

ΣΟΒΙΕΤΙΚΟΙ επιστήμονες εργάζονται εντατικά για την ανακάλυψη συνδυασμένης θεραπείας του καρκίνου με την ταυτόχρονη χρησιμοποίηση χειρουργικών μεθόδων, ακτινοθεραπείας και χημικών ουσιών. Ο καθηγητής Μπολοχίν, της Σοβιετικής Ακαδημίας Επιστημών, τονίζει σχετικά πως «η ογκολογία αποτελεί επιστημονικό τομέα που δεν μπορεί να διερευνηθεί ολοκληρωτικά μόνο από τους γιατρούς. Απαιτεί τη συνεργασία γιατρών

χημικών, βιολόγων και ειδικών επί της πυρηνικής φυσικής».

★

Ο ΛΑ είναι έτοιμα για τον προσεχή Μάρτιο, του προγράμματος διατήσεως του θαλασσιού βυθού, που αποβλέπει στη διαπίστωση της αριότητας του μηχανικού εξοπλισμού και των τεχνικών μεθόδων που θα χρησιμοποιηθούν πιθανώτατα στην εκτέλεση της «επιχειρήσεως Μοχόουλ». Απώτερος σκοπός της επιχειρήσεως Μοχόουλ είναι η διάτρηση του φλοιού της Γης κάτω από τον ωκεανό για να προσδιορισθεί η σύνθεση και οι φυσικές ιδιότητες των πετρωδών στρωμάτων του γήινου φλοιού. Στον πυθμένα του ωκεανού ο φλοιός της Γης είναι λεπτότερος. Το πάχος του εκεί δεν υπερβαίνει τα τρία μίλια, ενώ στην ξηρά φτάνει τα 20 μίλια. Για την εκτέλεση της διατήσεως διαλέχθηκε μια περιοχή του ωκεανού κοντά στο νησί Γουαδalupe, έξω από τις δυτικές ακτές του Μεξικού. Η δοκιμή θα γίνει σε βάθος περίπου 3600 μέτρων. Έννοείται ότι σκληρές δυσχέρειες θα πρέπει να υπερνικηθούν για να αποκτήσουμε θεμελιώδεις γνώσεις σχετικά με τη δομή, τη σύνθεση και την προέλευση του γήινου φλοιού.

★

ΤΡΕΙΣ χειρουργοί της περιοχής της Νέας Υόρκης κατασκεύασαν νέο αντικαθιστά τη μέχρι σήμερα χρησιμοποιούμενη μέθοδο των συρραφών για την επούλωση τραυμάτων και τομών. Όπως ανακοίνωσαν οι Αμερικανοί γιατροί, λωρίδες της κολλώδους αυτής ταινίας εφαρμόζονται στο τραύμα χωρίς να ερεθίζουν το δέρμα και αποκολλώνται μετά την επούλωση του τραύματος. Επίσης, με το νέο λευκοπλάστ είναι δυνατή η χρησιμοποίηση φαρμάκων για την ταχύτερη επούλωση.

★

ΚΑΤΑ τους τελευταίους 15 μήνες ο πληθυσμός της Μπραζίλια, της νέ-

Επιτεύγματα της τεχνικής

ας υπερμοντέρνας πρωτεύουσας της Βραζιλίας, αυξήθηκε κατά 100% και σήμερα φτάνει τους 130.000 κατοίκους. Τον Ιούλιο του 1957 ο πληθυσμός της ήταν 28.000 κάτοικοι και τον Μάιο του 1959 είχε φτάσει τις 65.000. Πρόσφατα έγιναν τα εγκαίνια της νέας εθνικής οδού Μπραζίλια — Ακρε, που συνδέει την πρωτεύουσα με το Πόρτο Βέλιε. Η αρτηρία αυτή έχει μήκος 3.300 χιλιομέτρων και περνάει μέσα από τα παρθένα δάση του Μάτο Γκρόσο και του δυτικού Αμαζονίου. Για τη διάνοξη της χρειάστηκε να κοπούν 56 εκατομμύρια δέντρα και να εργασθούν επί πολλά χρόνια 4.000 άνθρωποι.

★

Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ γιατρός Σαμ Λέρμαν, από το Νητρούιτ, κατασκεύασε νέα συσκευή τεχνητού καρδιοπνεύμονος που ζυγίζει μόνο 4,5 κιλά και λειτουργεί με την πίεση του δευγόνου, αντί του ηλεκτρισμού. Η ελαφρά αυτή συσκευή θ' αντικαταστήσει τους ογκώδεις καρδιοπνεύμονες που χρησιμοποιούνταν σήμερα για τις δύσκολες χειρουργικές επεμβάσεις στην καρδιά.

★

ΣΤΟ μεταξύ, ο αμερικανικός δορυφόρος «Ντι-σκόπερ 19» που είχε εκτοξευθεί περί τα τέλη του περασμένου χρόνου, διαλύθηκε την περασμένη εβδομάδα καθώς επέστρεφε στη γη-νή ατμόσφαιρα μετά την 525η περιστροφή του γύρω από τη Γη. Σήμερα, 18 διρυφόροι περιστρέφονται ακόμα γύρω από τον πλανήτη μας. Απ' αυτούς, οι 16 είναι αμερικανικοί, ο ένας σοβιετικός και ο ένας είναι... το φεγγάρι.

★

Ο ΠΡΩΤΟΣ κινητήρας αεροπλάνου που λειτουργεί με πυρηνική ενέργεια κατασκευάσθηκε από αμερικανική εταιρία στο Άϊνταχο Φόλς. Οι δοκιμές έγιναν επί του εδάφους και σημειώσαν απόλυτη επιτυχία.

ΤΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

- 1) Διάσημος Φλαμανδός ζωγράφος. — Περίφημος "Αγγλος ποιητής.
- 2) "Όνομα που θυμίζει μέταλλο.
- 3) Στην εποχή μας είναι ατακικό.
- 4) Δεν μπήκε στη φωτιά.
- 5) Τρόφιμος φυλακής. —

- 7) "Αλμυρή.. έκταση. — Μάσκα βιολιών..
- 8) "Ανδρικό όνομα.
- 9) "Αρχαία γνωστού οργανισμού.
- 10) "Αψήτος. — Σκορπιά τον θάνατο.
- 11) Μ' ένα «α» γίνεται διβλικό βουνό. — "Αδυνατούν να περπατήσουν.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Είναι γνωστή η μανία των "Αμερικανών να περνούν τις διακοπές στους στην Εύρωπη και να προσπαθούν μέσα σ' ένα διάστημα ολίγων ημερών να γνωρίσουν όλες τις χώρες, περνώντας σαν αστραπή από τη μία πόλη στην άλλη.

"Ενα ζευγάρι "Αμερικανών του τύπου αυτού, καταφθάνει σε μια πόλη.

— Δεν μου λες Ντάρλινγκ, ρωτά η σύζυγος τον άνδρα της, σε ποια πόλη βρισκόμαστε τώρα;

— Τι μέρα έχουμε σήμερα; ρωτά αυτός.

— Τετάρτη.

— Και τι ώρα είναι;

— Δέκα και μισή.

— Τότε πρέπει να βρισκόμαστε στο Λονδίνο!...

★

"Ο διάσημος μάεστρος "Αρθούρος Τσκανίνι δεν έπαιρνε ποτέ γυναίκες στην ορχήστρα του. "Όταν κάποιος δημοσιογράφος τον ρώτησε σχετικά, ο Τσκανίνι απάντησε:

— Είναι απλούστατο. "Αν οι γυναίκες που θα πάρω στην ορχήστρα μου, είναι ώρες, ένοχλούν τους μουσικούς. "Αν είναι άσχημες, ένοχλούν έμένα!...

★

Σε κάποια δεξίωση ένας ανόητος νεαρός άριστοκράτης, θέλησε να πειράξει τον Μπέρνσο Σά.

— Με συγχωρείτε, μαίτρ, του είπε, άλλ' αν δεν κάνω λάθος, ο πατέρας σας ήταν ράπτης.

— Μάλιστα.

— Τότε, γιατί δεν γίνεται κι' εσείς ράπτης;

— Το πεπρωμένο μας επιφύλασσε στην έκπληξη, απάντησε ο διάσημος συγγραφέας. Μήπως και σ' εσάς δεν συμβαίνει το ίδιο;

— Με μένα;

— Μάλιστα. "Αν δεν κάνω λάθος, ο πατέρας σας ήταν ένας τζέντλεμαν.

— "Ασφαλώς!

— Γιατί, λοιπόν, δεν γίνεται κι' εσείς τζέντλεμαν;

★

Το ανδρόγυνο φθάνει στον σιδηροδρομικό σταθμό, λίγα λεπτά πριν την αναχώρησή του τρένου.

— Τα βλέπετε; φωνάζει έξαλλος ο σύζυγος. "Αν είχα έτοιμασθεί λίγο πιο γρήγορα, δεν θα χάναμε το τρένο.

— Το λάθος είναι δικό σου! απαντά απαξέστατα εκείνη. "Αν δεν διαζόσουν τόσο πολύ, δεν θα χρειαζόταν τώρα να περιμένουμε τόσο ώρα για το... επόμενο τρένο!

★

Κάποιος δάσκαλος έστειλε σε μια κυρία το εξής σημείωμα:

«Κυρία μου, ο γιός σας είναι αρκετά έξυπνος, αλλά τρομερά άτακτος. Τι πρέπει να κάνω».

Και η κυρία του απάντησε:

«Κάνετε ό,τι νομίζετε καλύτερο. Το ίδιο πρόβλημα αντιμετώπιζω κι' εγώ για τον πατέρα του!».

♦♦♦♦♦

ΤΟ ΠΕΙΡΑΜΑ ΤΗΣ ΒΟΛΩΝΙΑΣ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 16

που. Θα μπορούμε να μεταβάλουμε τα κληρονομικά χαρακτηριστικά του, να προκαθορίσουμε το φύλο και, ποιός ξέρει, ίσως καταφέρουμε να επιδράσουμε και στην ποιότητα του έγκεφάλου του. Χρειάζεται να τονίσουμε πόση δικαιολογημένη αγωνία προκαλεί σε κάθε σκεπτόμενο άτομο ή προοπτική μιας επιστημονικής εξελίξεως που όπλιζει τον άνθρωπο με τόσο υπέρμετρη εξουσία πάνω στον ίδιο τον άνθρωπο;

"Ανεξάρτητα από την επιστημονική του σημασία, το πείραμα της Βολωνίας θα έπρεπε να έχει για μας την αξία ενός προμηνύματος. Μας αποκαλύπτει την ανησυχητική δύναμη της βιολογίας, μια επικίνδυνη δύναμη που μέχρι σήμερα δεν την έχουμε πλήρως συνειδητοποιήσει. Και μας αναγκάζει να διερωτηθούμε αν οι έρευνες αυτού του είδους δε θα έπρεπε να υποβάλλονται σε κάποια μορφή κοινωνικού και ήθικου ελέγχου.

Δεν ξέρω υπό ποια μορφή θα έπρεπε ν' ασκείται αυτός ο έλεγχος για να μην παραβιάζει τα δικαιώματα της επιστημονικής έρευνας, και γνωρίζω τις αντιρρήσεις που θα μπορούσαν να διατυπωθούν κατά των μέτρων ελέγχου που κατ' ανάγκην θα περιόριζαν αυτά τα δικαιώματα.

"Αλλ' αισθάνομαι ότι δεν θα ήταν ήθικό, δε θα ήταν ανεκτό, ν' αρχίσουμε αύριο να παίζουμε στα εργαστήριά μας με τα έμβρυα του HOMO SAPIENS όπως κά-
νουμε σήμερα με τα βοτράχια, τα ψάρια και τα κοτόπουλα.
JEAN ROSTAND

ΜΕ ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΘΕΡΙΝΟ ΚΑΘΗΜΕΡΙΟ

"ΣΠΟΥΔΕΣ" ΧΕΡΙΩΝ

Αγαπητοί μου φίλοι,

"Έχετε σκεφθεί ποτέ πόση εκφραστική δύναμη περικλείουν τα ανθρώπινα χέρια; Δεν έχουν λαλιά για να μιλούν, δεν έχουν μάτια για να βλέπουν, συμβαίνει όμως πολλές φορές να μιλούν καλύτερα κι' από το στόμα, να βλέπουν καλύτερα κι' από τα μάτια — προσέχτε πώς σαλεύουν, πώς βλέπουν, πώς αισθάνονται και μιλούν ιδιαίτερα τα χέρια ενός τυφλού — έτσι που να μπορούν να κινούνται και να εκφράζουν με τις άφωνες κινήσεις τους ακόμα και τα πιο βαθύτερα, τα πιο μύχια ανθρώπινα συναισθήματα.

Το χέρι που κινείται για να μας πει από μακριά μια καλημέρα ή βρίσκει τον τρόπο να απαντήσει με μια κίνησή του σε μια ερώτησή σας. Τα χέρια της κόνας που τυλίγονται, χρυσά δαχτυλίδια, γύρω απ' το κορμί του παιδιού της σ' ένα ξέσπασμα άφωνης λατρείας, τα χέρια του γέρου που χαϊδεύουν τρεμάμενα ένα παιδικό κεφάλι, τα χέρια δυο ανθρώπων που αγαπιούνται και συμπλέκονται, δένονται το ένα με τ' άλλο, για να πούν όσα θάχουν να πούν με το στόμα — «τα δυο χέρια μου μέσα στα χέρια σου, τα χλωμά κι' αγαπημένα, σαν κισσού κλωνάρια δέθηκαν»... που τραγουδάει ο ποιητής. Οι μικρές, αδιόρατες φλεβίτσες που τα διακλαδώνουν, τους μεταδίδουν όλους τους κραδασμούς της νοητικής και της συναισθηματικής ζωής, τα καθιστούν δυο πολύτιμους πομπούς και δέκτες των πιο λεπτών, των πιο απόκρυφων σκιρτημάτων τους. "Ετσι που να τα μεταβάλλουν σε δυο σύντομες ζωές, που όλα μπορούν να τα νοιώσουν και να τα μεταδώσουν, από τα πιο απλά ως τα πιο σύνθετα και περίπλοκα.

Οι μεγαλύτεροι ζωγράφοι και οι μεγαλύτεροι γλύπτες τα έχουν αποθανάτισει με το χρωστήρα τους ή με τη σμίλη πάνω στο μωσαϊκό ή στο μάρμαρο. «Σπουδές» χεριών αποκαλούνται οι καλλιτεχνικές αυτές δημιουργίες, γιατί δίνουν στον καλλιτέχνη την ευκαιρία, ζωγραφίζοντας ή σμιλεύοντας το χέρι ενός ανθρώπου, να κάνει μια έμπεριστατωμένη ανατομική μελέτη του, που όταν ο ζωγράφος ή ο γλύπτης διαθέτει μια ανώτερη δημιουργική φλέβα, μπορεί να φτάσει σε άπροσδόκητους καλλιτεχνικά επιτεύγματα, να ξεπεράσει τα όρια της οργανικής ανατομίας, εισχωρώντας στους βαθύτερους χώρους της πνευματικής και της ψυχικής θα λέγαμε ανατομίας.

Οι σπουδές χεριών από το Ντάντε Βίντσι και το Ροντέν — για να στα

θούμε σε δυο μεγάλους εκπροσώπους του χρωστήρα και της σμίλης — έχουν απομείνει αθάνατοι στο χώρο της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

"Όταν πεθαίνει ένας «μεγάλος», διάζονται να διασώσουν το έργο του — το καλούπι — το χέρι εκείνο, που ζώντας μόρεσε να αποτυπώσει τα πιο ανώτερα, τα πιο ύψιπτα σκιρτήματα της φαντασίας του καλλιτέχνη. Μπόρεσε κι' έγραφε όσο είχε ζωή τους πιο ωραίους στίχους, ζωγράφιζε ή σμίλεψε εκφραστικούς πίνακες και θαυμαστά γλυπτά, χάραξε αθάνατες νότες στο μουσικό πεντάγραμμο ή σκόρπισε αθάνατες μελωδίες πάνω στις χορδές ή τα πλήκτρα ενός μουσικού οργάνου. Και τυχαίνει πολλές φορές, το έργο του από το πρόσωπο ενός μεγάλου νεκρού, με τα κλειστά για πάντα μάτια του, να είναι λιγότερο εκφραστικό από το έργο του από το χέρι του, που πάλλεται από το φως και από ένδραση.

Δεν μιλούν τα χέρια, δεν διαθέτουν την τυπική έκφραση του ενάρετου λόγου. Μά είπαμε πώς διαθέτουν τη δύναμη να εκφράσουν κατά τον πιο εύγλωττο τρόπο ακόμα και τα πιο βαθύτατα ανθρώπινα συναισθήματα. Της χαράς και του πόνου, της ελπίδας και της απελπισίας, της ευτυχίας και της αιχμηρότητας της ψυχής, να γεμίσουν μ' άλλα λόγια όλη την κλίμακα των συναισθημάτων μας, από τα πιο απλά ως τα πιο σύνθετα και τα πιο περίπλοκα. Μ' έκανε σήμερα να τα ξαναθυμηθώ αυτά τα χέρια μια φωτογραφία που δημοσιεύθηκε τελευταία στις εφημερίδες. Είναι μια φωτογραφία από το Κογκρέσο, το δραματικό αυτό κράτος που σπαράζεται από τον πιο περίεργο εμφύλιο πόλεμο — αυτόν που δημιουργήσαν τα αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα των μεγάλων. "Ενα πλήθος από χέρια υψώνονται σ' αυτή τη φωτογραφία — όχι για να χαϊδέψουν ή να απειλήσουν, να χειροκροτήσουν ή να αποδοκιμάσουν. Τείνεται απελευθερωμένα για να αρπάξουν ένα κομμάτι από ψάρι που μοιράζεται στο δυστυχισμένο αυτό λαό που πειννάει. Δίπλα τους αδύνατα πρόσωπα πεινασμένων ανθρώπων. Τα χέρια τους όμως έχουν χαραγμένα πάνω τους κατά τον πιο εύγλωττο τρόπο την απόγνωση τους. Και ποιός ζωγράφος ή ποιός γλύπτης θα μπορούσε να αποδώσει σε τραγικές «σπουδές» χεριών τα βασανισμένα, τα τυραννισμένα, τα απελπισμένα αυτά χέρια;

Με αγάπη
ΑΛΚΗΣ ΤΡΟΠΑΙΑΤΗΣ

ΠΟΙΟΣ; ΠΟΤΕ; ΠΟΥ;

1) Ποιός ήταν ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου που θέλησε να αναστήσει, στον καιρό του Χριστιανισμού, την Είδωλολατρεία;

2) Ποιός παλιός "Ελληνας πολιτικός έγραψε το πολύκροτο έργο: «Τις παταίες»;

3) Πώς ονομάζονταν οι τρεις καραβέλλες του Χριστ. Κολόμβου;

4) Ποιός ήταν αυτοκράτορας της Ρωσίας όταν εξεργάχη ή επανάσταση των Μπολσεβίκων;

5) Ποιός βρίσκεται το περίφημο χάλκινο άγαλμα του "Ηνίοχου;

6) Ποιός οφείλει το όνομά της ή πρωτεύουσα των "Ηνωμένων Πολιτειών της "Αμερικής;

7) Πότε έγινε ο Ρωσο — Ιαπωνικός πόλεμος;

8) Πώς λεγόταν οι Διόσκουροι της μυθολογίας;

9) Πώς περιήλθε ή "Αλάσκα στις "Ηνωμένες Πολιτείες της "Αμερικής;

10) Ποιός ήταν το επάγγελμα του μεγάλου πολιτικού Κλεμανσώ πριν αναμιχθεί στην πολιτική;

11) Ποιός ήταν ο πρώτος πρόεδρος της Γ' Γαλλικής Δημοκρατίας;

12) Τι είναι ο "Ιθής;

13) Ποιός ήταν ο Μωχάμετ "Αλυ και που γεννήθηκε;

14) Ποιός μέρος της Εύρωπης καταλαμβάνουν ή "Ισπανία και ή Πορτογαλία;

15) Τι σημαίνει κατά λέξη "Οραγκουτάκος;

16) Ποιός εξέδωσαν τη Μεγάλη Γαλλική "Εγκυκλοπαίδεια;

17) Ποιός ήταν ο "Ηλίας Μανιάτης;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- 1) Διοκλησιανός.
- 2) "Ανδρέας Σοφολύδης.
- 3) "Αντοάν, "Ισabella, "Αντοάν.
- 4) "Ανδρέας Β'.
- 5) "Ανδρέας Β'.
- 6) "Ανδρέας Β'.
- 7) "Ανδρέας Β'.
- 8) "Ανδρέας Β'.
- 9) "Ανδρέας Β'.
- 10) "Ανδρέας Β'.
- 11) "Ανδρέας Β'.
- 12) "Ανδρέας Β'.
- 13) "Ανδρέας Β'.
- 14) "Ανδρέας Β'.
- 15) "Ανδρέας Β'.
- 16) "Ανδρέας Β'.
- 17) "Ανδρέας Β'.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΠΑΝΤΟΥ:

Τὸ βιβλίο ποὺ δὰ σὰς ἐξηγήσει
κατὰ τρόπον ἔγκυρο τὸν γοη-
τευτικὸ καὶ μυστηριώδη κόσμον
τοῦ Σύμπαντος

* Τὰ βιβλία τῆς σειρᾶς «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ»
δὰ τυπώνονται, ἀπὸ τὸ ἐπόμενο, σὲ ἐξαιρετικῆς ποι-
ότητος χάρτη (βάρους 85 περίπου γραμμαρίων) ὥστε
καὶ ἡ ἐμφνισὴ των ν' ἀνταποκρίνεται στὴν ποιότητα
καὶ τῇ γενικώτερῃ ἀξίᾳ τῆς ἐκδόσεως

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΚΟΣΜΟΣ»

